1998 Nobel Edebiyat Ödülü

JOSÉ SARAMAGO

ÇATIDAKİ PENCERE

2. BASIM

Çeviren: PINAR SAVAŞ

José Saramago

Portekizli yazar, şair, oyun yazarı ve gazeteci José Saramago, 16 Kasım 1922-18 Haziran 2010 tarihleri arasında yaşamıştır. Kitaplarının satış rakamı sadece Portekiz'de iki milyonu geçmiş, yapıtları 25 dile çevrilmiştir. Din konusundaki görüşleri nedeniyle yapıtları Portekiz Hükümeti tarafından sansürlenince Kanarya Adaları'nda Lanzarote'ye yerleşen yazar, ölümüne kadar burada yaşamıştır. Şöhrete ancak ellili yaşlarında, *Manastır Güncesi* adlı romanıyla kavuşan Saramago, 1969'dan ölene kadar Portekiz Komünist Partisi'nin bir üyesi olmuştur. Yapıtlarında mitleri, ülkesinin tarihini ve gerçeküstü imgelemi kullanan yazar, pek çok önemli ödül almış, 1998 yılında da Nobel Edebiyat Ödülü'nün sahibi olmuştur. Saramago'nun Kırmızı Kedi Yayınevi'ndeki diğer kitapları: *Kabil, Bütün İsimler, İsa'ya Göre İncil.*

Pınar Savaş

Saint-Benoît Lisesi'ni ve Boğaziçi Üniversitesi Kimya Mühendisliği Bölümü'nü bitirdi. Can Yayınları'nda editörlük yaptı. Edebiyatla ilgili makaleler ve kitap tanıtım yazıları yazıyor, İspanyolca ve İngilizceden çeviriler yapıyor.
Başlıca çevirileri: Gonçalo M. Tavares, *Kudüs;* David Toscana, *Son Okur*; Gabriel Garcia Marquéz, *Anlatmak İçin Yaşamak*; Ernesto Sabato, *Tünel*, *Kahramanlar ve Mezarlar*; Carlos Fuentes, *İnes'in Sezgisi*, *Kaygı Veren Dostluklar*; Umberto Eco, *Açık Yapıt*; Javier Marias, *Ufkun Öte Yanı*, *Yarın Savaşta Beni Düşün*, *Yazınsal Yaşamlar*; Angela Carter, *Kanlı Oda*; Alice Munro, *Seçme Öyküler*; Alvaro Mutis, *Tropik Güncesi*, *Son Rıhtım*; José Saramago, *Filin Yolculuğu*; David Rieff, *Annem Susan Sontag-Ölüm Denizinde Yüzmek*; Rosa Regas, *Dorothea'nın Şarkısı*; Osvaldo Soriano, *Hollywood Paranoyası*; Subcomandante Marcos ve Paco Ignacio Taibo II, *Huzursuz Ölüler*; Marcela Serrano, *Hüzünlü Kadınlar Sığınağı*; Angela Becerra, *Sondan Bir Önceki Düş*, *İnkâr Edilen Aşklardan*; Kenan Makiya, *Kaya.*

KIRMIZIKEDİ

Kırmızı Kedi Yayınevi: 155
Çağdaş Dünya Edebiyatı: 14

Özgün adı: *Claraboia*

Çatıdaki Pencere
José Saramago
İspanyolcadan çeviren: Pınar Savaş

© José Saramago and Editorial Caminho, SA, Lisboa, 2011
© Kırmızı Kedi, 2011

Yayın Yönetmeni: İlknur Özdemir
Editör: İ. Utku Kavasoğlu
Son Okuma: Serra Tüzün
Kapak Tasarımı ve Grafik: Yeşim Ercan Aydın

Bu kitabın Türkçe yayın hakkı Literarische Agentur Mertin Inh. Nicole Witt e. K., Frankfurt am Main, Almanya ve Akçalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni alınmaksızın, hiçbir şekilde kopyalanamaz, elektronik veya mekanik yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Birinci Basım: Eylül 2012
İkinci Basım: Eylül 2012
ISBN: 978-605-5340-62-9
Kırmızı Kedi Sertifika No: 13252

Baskı: Pasifik Ofset
Cihangir Mah. Güvercin Cad. Baha İş Merkezi B Blok
Haramidere-Avcılar İSTANBUL T: 0212 412 17 77
Pasifik Ofset Sertifika No: 12027

Kırmızı Kedi Yayınevi
kirmizikedi@kirmizikedikitap.com / www.kirmizikedikitap.com
www.facebook.com/kirmizikedikitap
Ömer Avni M. Emektar S. No: 18 Gümüşsuyu 34427 İSTANBUL
T: 0212 244 89 82 F: 0212 244 09 48

José Saramago

ÇATIDAKİ PENCERE

Çeviren: Pınar Savaş

ROMAN

Dedem Jerónimo Hilário'nun anısına.

Tüm ruhların da, bütün evler gibi,
cephelerinin yanı sıra gizli içleri vardır.

RAUL BRANDÃO

Zaman İçinde Kaybolan ve Bulunan Kitap

Telefon çaldığında Saramago tıraş oluyordu. Almacı yüzünün sabun köpüğü bulunmayan kısmına dayayarak kısa konuştu: "Öyle mi? Şaşırtıcı. Siz rahatsız olmayın, yarım saat içinde orada olurum." Ve telefonu kapattı. Banyodan hiç bu kadar çabuk çıktığı olmamıştır. Sonra bana 1940-50 yılları arasında yazdığı ve o zamandan beri kayıp olan romanını almaya gideceğini söyledi. Döndüğünde kolunun altında *Çatıdaki Pencere* vardı, yani daktiloda yazılmış sayfalarla dolu bir dosya; zamanla sararıp yıpranmamışlardı da üstelik, belki de zaman 1953 yılında teslim edilen bu özgün metne insanlardan daha saygılı davrandığı içindir. 1989 yılında, José Saramago'ya, "Taşınma sırasında bulduğumuz bu metni yayımlamak yayınevimize büyük onur verecektir," demişlerdi törensel bir tavırla, o sırada *İsa'ya Göre İncil* adlı kitabını tamamlamakla uğraşıyordu ve "*Obridago* (teşekkür ederim) şimdi olmaz," yanıtını vermiş, yeni bulunan kitabı elinde, tüm hayalleri dorukta otuz bir yaşında genç bir adamken ondan esirgenen yanıtı nihayet kırk yedi yıl sonra almış olarak sokağa çıkmıştı. Yayınevinin bu tutumu Saramago'nun artık yok edilmesi mümkün olmayan ve onlarca yıl süren ıstıraplı bir sessizliğe boyun eğmesine neden olmuştu çünkü.

"Zaman içinde kaybolan ve bulunan kitap." *Çatıdaki Pencere*'den evde böyle söz ederdik. O zamanlar romanı okuyanlar yazarı neden basılması gerektiği konusunda ikna etmeye çok uğraştılar, ama Saramago ısrarla kabul etmeyerek kendisi hayat-

tayken basılmasına karşı çıktı. İtirazının nedeni olarak bir sürü kez yazdığı ve dile getirdiği yaşam ölçütünden başka bir açıklama yapmaya gerek görmedi: Kimse kimseyi sevmek zorunda değildir, ama hepimiz birbirimize saygı göstermek zorundayız. Bu mantığa göre, Saramago'ya kalırsa hiçbir kurum eline ulaşan metinleri yayımlamak zorunda değildir, ama günlerce ve günlerce, aylar boyunca sabırsızlık ve hatta huzursuzlukla yanıt bekleyen kişiye o yanıtı vermek zorundadır çünkü yayınevine teslim edilen kitap, o taslak bir harf yığınından ötedir, içinde tüm aklı ve duyarlılığıyla bir insan barındırır. Kendisinden birkaç satır, o kısa ve resmi "yayın programımız dolmuştur" açıklaması esirgenen genç Saramago'nun gururu kırılmıştı, ne zaman kitabı görse bunu hatırlayabilirdi, en azından biz yakın çevresindekiler böyle olacağını düşündük ve kitabın yayımlanması konusunda ısrarcı olmadık. Metni masasının üzerindeki binbir evrak arasında unutup gitmesini de bu eski acıya bağladık. José Saramago *Çatıdaki Pencere*'yi okumadı, metni deri ciltle kaplatmaya götürdüğümde hiç sormadı ve geri getirip ona sunduğumda da abarttığımı söyledi. Kötü bir kitap olmadığını –çünkü yazarıydı–, bu kitaptaki bazı öğelerin edebi kariyeri boyunca yinelendiğini ve sonra da tam anlamıyla onun tarzını oluşturduğunu biliyordu elbette: kendine özgü anlatı sesi.

"Her şey farklı biçimlerde anlatılabilir," derdi Saramago çölleri aştığı ve ürkütücü sulara yelken açtığı zaman. Şimdi, olayları ve varsayımları aktardıktan sonra onun bu önermesini kabul edersek, dayatmacı bir iletişim ihtiyacıyla dolu dolu yaşanmış, paylaşılmış bir yaşamın ışığında işaretleri yorumlamamız ve inadını anlamamız gerekir. "Ölmek, var olmuş olmak ve artık olmamaktır," derdi José Saramago. O öldü, artık yok, ama *Çatıdaki Pencere* Portekiz'de ve Brezilya'da, anadilinin vatanlarında basılır basılmaz insanlar yeni kitabı elden ele dolaştırdılar ve yep-

yeni bir heyecanla okuduklarını belirterek şaşkınlıklarını dile getirdiler. Saramago bir kitap daha yayımlamıştı, duyarlılıklarımıza nüfuz eden, şaşkınlık ve hayranlıkla kalakalmamıza neden olan taze ve aydınlık bir kitap ve anladık, sonunda anladık ki bu artık kesinlikle var olmayan ama paylaşmaya devam etmek isteyen yazarın ardında bıraktığı bir armağandır. Bıktırana kadar şu cümle yinelendi: Bu kitap bir mücevher, nasıl olur da yirmilerinde bir genç bu kadar kendinden emin, bu kadar olgunlukla yazabilir, edebi takıntılarının neler olacağını haber verirken hem mesleki hem de duygusal haritasının böylesine açık bir biçimde görünmesini sağlayabilir? Evet, okurların sorduğu soru buydu. Saramago nasıl oluyordu da o yaşında bu bilgeliğe sahip olabiliyordu, insanları böylesine incelikle, kusursuzca ve anlatıyı uzatmadan betimleyebiliyordu? Nasıl oluyordu da sıradan ve önemsiz ama bir o kadar da evrensel durumları dile getirebilecek ve bu kadar dingin bir şiddetle köhne değer yargılarına karşı gelecek kapasiteye sahip olabiliyordu? Hatırlayalım, üniversiteye gitmemiş, okuma-yazma bilmeyen insanların oğlu ve torunu, teknisyen, o günlerde bir memur olan otuzuna gelmemiş bu delikanlı, Pessoa, Shakespeare, Eça de Queirós, Diderot ve Beethoven'ı sevimli dostlar olarak yanına katmış, bir ev olan evreni kendi pusulasıyla yorumlamaya cesaret ediyor. Bu kitap Saramago'nun daha o zaman tanımlanmış olan evrenine giriştir.

Çatıdaki Pencere'de Saramago'nun erkek karakterlerini bulabilirsiniz, adı *Ressamın El Kitabı*'nda H., *Ricardo Reis'in Öldüğü Yıl*'da Ricardo Reis, *Lizbon Kuşatmasının Tarihi*'nde Raimundo Siva, *Bütün İsimler*'de Don José, *Ölüm Bir Varmış Bir Yokmuş*'ta müzisyen; Kabil, İsa, Cipriano Algor olan erkektir bu. Sözü kıt, yalnız, özgür, bu dünyadaki yoğun ve içedönük varolma biçimlerini anlık da olsa kırmak için aşka gereksinim duyan erkekler koleksiyonu.

Çatıdaki Pencere'de Saramago'nun güçlü kadınları da vardır. Yazar dişil karakterlerde kendini yeniden yarattığı zaman isyankârlığı da kendini daha fazla gösterir, daha çıplak olarak ortaya koyar. Bir işadamının metresi olan Lidia adama onur ve ahlak hakkında iyi bir ders verir; lezbiyen aşk, kalıtsal teslimiyet ailenin bağrında acınası biçimde keşfedilir; katlanılması zor toplumsal yargılar, zorbalık, içgüdüler, belli bir konumu korumak için güç kullanma, yaşamların güdüklüğü ve onca yoksulluğa ve talihsizliğe karşın kimi bedenlerin kapsadığı dürüstlük anlatılır.

Çatıdaki Pencere kişilerin romanıdır. Kırklı yılların Lizbon'unda geçer, İkinci Dünya Savaşı bitmiştir, ama romandaki her şeyi sarıp sarmalayan bir gölgeye, sessizliğe benzeyen Salazar diktatörlüğü sürmektedir. Politik bir roman değildir, bu nedenle dönemin sansür uygulamaları yüzünden basılmadığını düşünmek yerinde olmayacaktır. Dönemin değer yargılarına karşı çıkması, aileyi ocağın değil de cehennemin eşanlamlısı olarak görmesi, görünüşlerin gerçeklerden daha güçlü olduğunu vurgulaması, övülmeye değer amaçlar gibi görünen bazı ütopyaların sayfalar sonra sorgulanması, kadınlara kötü davranışların açıkça kınanması, hemcinsler arasındaki aşkın doğallıkla anlatılması; tüm bunların yargılayarak değil ama kişisel bir kaygıyla yazarın bakış açısından dile getirilmesi ve kitabı oluşturan diğer her şey, kitabın basılmadan bir kenara itilmesine karar verilmesinde etkili olmuştur kuşkusuz. Fazla serttir, tanınmamış bir yazarın kaleminden çıktığı için de fazla riskli bir romandır, getireceği kârla kıyaslayınca toplum ve sansür karşısında savunmak için gösterilecek çabaya değmeyecektir. Böylelikle kitap ne şimdi umut vaat eden bir "evet" ne de gelecekte umut vaat edebilecek bir "hayır" olmaksızın sürgüne gönderilir. Yeniden dönemin koşullarına dönecek olursak,

belki de daha ileriye, zamanın ve koşulların değişmiş olacağı bir tarihe ertelenmiştir, sözde açılmanın görünmeye başlamasının on yıllar alacağı tahmin edilememiştir. Bu arada nesiller birbirini izlemiş ve onlarla birlikte unutuş da gelmiştir. Dünyada ve yayın dünyasında. José Saramago'nun başka bir işi vardır artık, editördür, sessizlik ve yalnızlık sürecini tamamlamış, başka kitaplar yazmaya hazırlanmaktadır.

Yaşam José Saramago için kolay olmadı. Zorlu işlerden sonra gece saatlerinde yazılan *Çatıdaki Pencere*'ye editörlerden yanıt gelmeyişinin yaşattığı bozgunun yanı sıra, üniversite eğitimi almamış, seçkin sınıfa dahil olmayan biri olarak (bunlar ellili ve altmışlı yılların Lizbon'u gibi küçük bir toplumda önemliydi) başka küstahlıkları ve horgörüleri de sineye çekmek zorunda kaldı. Zaman içinde meslektaşları olacak insanlar, kekelediği için onunla alay ediyorlardı, daha sonra üstesinden gelmeyi başardığı bu sorun nedeniyle her zaman geride kaldı, söz söylemek başkalarına düşerken o gözlüyor ve kendi iç dünyasında yaşıyordu, belki de bu nedenle bu kadar çok yazabilmiştir. Saramago'nun *Çatıdaki Pencere*'yi teslim etmesiyle tekrar kitap yayımlaması arasında yirmi yıl geçmiştir. Yeni başlangıcını şiirle yapar: *Os Poemos Possíveis* ve *Provalvemente Alegría*; çünkü üçüncüsü, *El año 1993* anlatıya uzanan bir köprüdür, gazete hikâyelerinden oluşan daha sonra yayımladığı iki kitap da kurgunun ceninleridir. *Çatıdaki Pencere* de hikâyelerinin arasındadır, ama kimse bu kitabın varlığını bilmiyordu; o, kayıp bir kitaptan daha fazlası olarak okura ulaşacağı günü bekleyerek saklanıyordu.

Çatıdaki Pencere Saramago okurlarının hak ettiği armağandır. Bir kapıyı kapatmak değil, tam tersine, yazarın gençken ne söylediğinin ışığı ve perspektifiyle eserlerini tekrar okumak için ardına kadar açmaktır. *Çatıdaki Pencere* Saramago'ya giriş

kapısıdır ve her okur için bir keşif olacaktır. Sanki mükemmel bir halka tamamlanıyormuş gibi. Sanki ölüm yokmuş gibi.

PİLAR DEL RÍO
José Saramago Vakfı Başkanı

1

Silvestre gözlerini açtı, uçuşan perdelerin arasından tabak çanak sesleri duyuluyordu, perdelerin gevşek dikişlerinden her şeyi rahatça görebildiğine yemin edebilirdi. Sinirlenmek üzereydi ki aniden uyanık olduğunu fark etti. Gözlerini kırpıştırdı, esnedi ve uykunun yavaşça uzaklaştığını hissederek hareketsiz kaldı. Hızlıca doğrulup yatakta oturdu, kollarının eklemlerini çıtırdatarak gerindi. Fanilasının altındaki sırt kasları bükülüp gerildi. Güçlü bir gövdeye, kalın ve sert kollara sahipti, kürekkemikleri birbirine dolaşmış kaslarla kaplıydı. Kundura tamircisiydi ve bu kaslara ihtiyacı vardı. Elleri taş gibiydi, avuçlarının derisi o denli nasırlıydı ki, iplik geçirilmiş bir iğneyi batırırdı da bir damla kanı akmazdı.

Ayaklarını yavaşça yataktan sarkıttı. Zayıf bacak kasları, pantolonuna sürtünmekten tüyleri dökülmüş, bembeyaz görünen dizleri Silvestre'yi son derece üzüyor ve kızdırıyordu. Gövdesiyle gurur duyuyordu kuşkusuz, ama ona ait değillermiş gibi görünen sıska bacaklarına fena halde öfkeleniyordu.

Keyifsizce halının üzerindeki çıplak ayaklarına baktı, Silvestre kır saçlı başını kaşıdı. Sonra elini yüzünde gezdirerek kemiklerine dokundu, sakalını sıvazladı. Huysuzlanarak yataktan kalktı ve yatak odasında birkaç adım attı. Bedeninde Don Quijote'nin resimlerini andıran bir şey vardı; uzun bacaklarının üzerinde bir atın sağrısında otururmuşçasına yükseliyordu, donu ve fanilası, ak düşmüş perçemi, iri ve çarpık burnu, bacaklarının ancak taşıyabildiği güçlü gövdesi.

Pantolonunu aradı, bulamadı. Başını kapıdan uzatarak bağırdı:

"Mariana, hey Mariana, pantolonum nerede?"

(İçeriden gelen ses.)

"Getiriyorum."

Ayak seslerinden Mariana'nın şişman olduğu ve hızlı hareket edemediği anlaşılıyordu. Silvestre'nin epeyce beklemesi gerekti ve sabırla bekledi.

"İşte burada."

Kadın sağ kolundaki katlanmış pantolonla içeri girdi, Silvestre'nin bacaklarından daha kalın bir koldu bu.

"Pantolon düğmelerini ne yaparsın bilmem, her hafta kaybolup gidiyorlar. Dikenli telle dikmem gerekecek anlaşılan..."

Mariana'nın sesi de sahibesi gibi etkileyiciydi. Ve tıpkı gözleri gibi berrak ve iyilik doluydu. Şaka yaptığını düşünmüyordu belli ki, ama kocası yüzündeki tüm kırışıklar ve kalan pek az sayıdaki dişiyle gülümsedi. Pantolonunu aldı, karısı iyiliksever gözlerle izlerken giydi ve giysi bedenini daha orantılı ve düzgün gösterdiği için memnuniyet duydu. Silvestre karısının bedeniyle ne kadar gurur duyuyorsa, Mariana da doğanın ona cömert davranmamasından o kadar hoşnutsuzdu. İkisi de diğeri konusunda kendilerini kandırmıyorlar, gençlik ateşinin sonsuza dek söndüğünü biliyorlardı, ama birbirlerini bugün de otuz yıl önce evlendikleri günkü kadar şefkatle seviyorlardı. Belki de aşkları çoğalmıştı, çünkü artık gerçek ya da hayali kusursuzluklardan beslenmiyordu.

Silvestre karısının peşinden mutfağa gitti. Banyoya girdi, on dakika sonra kendine çekidüzen vermiş olarak çıktı. Saçını taramamıştı çünkü başına hükmeden (terim *hükmeden*'di) o karmaşayı alt etmesi olanaksızdı, Mariana kocasının saçına "yer fırçası" derdi.

Masanın üzerinde dumanı tüten iki fincan kahve duruyordu, mutfakta güzel, taze, temiz bir koku vardı. Mariana hareket ederken yuvarlak yanakları parlıyor, obez bedeni titreşiyor, sarsılıyordu.

"Giderek şişmanlıyorsun, kadın!.."

Ve güldü Silvestre. Mariana da onunla birlikte güldü. İki çocuk gibiydiler, ne fazla ne de eksik. Masaya oturdular. Cilveleşerek gürültülü, iri yudumlarla sıcak kahvelerini içmeye koyuldular. İkisi de kahvesini yudumlarken ötekini bastırmak istiyordu.

"Neye karar verdik bakalım?"

Artık Silvestre gülmüyordu. Mariana da kaşlarını çatmıştı. Yanakları bile pembeliğini yitirmişti sanki.

"Bilmiyorum. Karar vermesi gereken sensin."

"Bilmiyorum. Ayakkabı tabanlarının fiyatı giderek artıyor. Müşteriler çok para aldığımdan yakınıyorlar. Taban... mucize yaratamam. Kim daha ucuza yapıyormuş bilmek isterdim. Yine de yakınıp duruyorlar..."

Mariana bu protestoya son verdi. Böyle bir yere varamayacaklardı. Karar vermeleri gereken, evin bir odasını kiralama meselesiydi.

"İyi o zaman. Kirayı ödememize yardımı olur, bekâr bir adamsa giysileriyle sen ilgilenirsin, bütçeyi denkleştiririz."

Mariana fincanının dibindeki şekerli kahveyi yudumlayarak yanıt verdi:

"Benim açımdan fark etmez, yardımı olur..."

"Evet öyle. Ama yine kiracı alacağız, kendimizi bu dertten kurtardık sanıyorduk, sonunda yine..."

"Başka çare var mı? Yeter ki iyi insanlar olsunlar. Benimle iyi geçinirlerse, ben herkesle iyi geçinirim."

"Bir kez daha deneyelim bakalım... Yatmadan yatmaya gelen bekâr bir erkek, bize en uygunu bu. Öğleden sonra gider ilan veririm." Silvestre ekmeğinin son lokmasını çiğneyerek yerinden kalktı, "İyi, ben çalışmaya gidiyorum," dedi.

Yatak odasına geri döndü ve pencereye gitti. Yatağın olduğu bölümü ayırmak için paravan görevi gören perdeyi çekti. Odanın diğer tarafında yüksekçe bir tahta platform, üzerinde de çalışma masası vardı. Araç-gereç, ayakkabı kalıpları, sicim yumakları, büyük başlı küçük çivilerle dolu tenekeler, ipek ve deri kırpıkları. Yanda da Fransız tütünüyle dolu bir kutu ve kibritler.

Silvestre pencereyi açıp dışarıya göz attı. Değişiklik yoktu. Az sayıda insan sokaktan geçiyor, biraz ileride aynı kadın kuru bakla satıyordu. Silvestre o kadının nasıl yaşayabildiğini anlamıyordu. Tanıdığı hiç kimse kuru bakla yemezdi, kendisi de yirmi yıldır ağzına bakla koymamıştı. Başka bir zaman, başka alışkanlıklar, başka yiyecekler. Düşüncelerini bu sözcüklerle sonlandırarak oturdu. Tütün kutusunu açtı, masanın üzerine saçılmış nesnelerin arasında sarma kâğıdını arayıp buldu ve bir sigara sardı. Yaktı, derin bir nefes çekerek çalışmaya koyuldu. Ayakkabının ön tarafına taban yapması gerekiyordu ve bu her zaman tüm bilgisini ve becerisini kullanmasını gerektiren bir işti.

Arada bir gözucuyla sokağa bakıyordu. Hava kapalıydı, nesnelerin ve insanların siluetlerini bulanıklaştıran hafif bir sis örtüsü vardı, ama yine de gün yavaş yavaş aydınlanıyordu.

Uyanan binadan gürültüler gelmeye başlamıştı. Silvestre merdivende topuk tıkırtıları duydu. Hemen tanıdı. Sokak kapısının açıldığını duyunca başını pencereden uzattı.

"Günaydın Bayan Adriana."

"Günaydın Bay Silvestre."

Kadın pencerenin altında durdu. Ufak tefekti, gözlerini

minicik iki kaygılı küre gibi gösteren kalın camlı gözlük takıyordu. Otuzdan kırka giden yolun yarısındaydı ve sade taranmış saçında aklar belirmeye başlamıştı.

"İşe, öyle mi?"

"Öyle. Hoşça kalın Bay Silvestre."

Her sabah aynı şey. Adriana evden çıkarken kundura tamircisi asma katın penceresinde bitiyordu. O dağınık aslan yelesini görmemek ve malum selamlaşmayı bertaraf ederek kaçıp gitmek olanaksızdı. Silvestre bakışlarıyla kadını izledi. Uzaktan bakınca, kundura tamircisinin ölçüsüz kıyaslamasıyla "şekilsiz bir bohçaya" benziyordu. Adriana köşeye varınca döndü ve vedalaşmak üzere ikinci kata doğru el salladı. Sonra gözden kayboldu.

Silvestre elindeki ayakkabıyı bırakarak başını camdan uzattı. Dedikoducu değildi ama ikinci kattaki komşularından hoşlanıyordu, iyi müşterisiydiler ve iyi insanlardı. Boynunu zorladığı için farklılaşan sesiyle selamladı:

"Merhaba Bayan Isaura! Nasıl geçiyor gününüz?"

İkinci kattan, kadının mesafe nedeniyle azalan sesi duyuldu.

"Fena sayılmaz. Sis..."

Adam sisin sabahın güzelliğine zarar verip vermediğini anlayamadı. Isaura konuşmaya son vererek yavaşça penceresini kapattı. Hem düşünceli bir havası olan hem de şen şakrak tamirciden hoşlanmıyor değildi, ama o sabah sohbet etmeyi canı çekmiyordu. Hafta sonundan önce bitirmesi gereken bir sürü gömlek vardı. Artık ne yapıp edecek cumartesi hepsini teslim edecekti. Ayrıca romanını okumayı da istiyordu. Sadece elli sayfası kalmıştı ve en ilginç bölüme gelmişti. Bin türlü iniş-çıkışla ve aksilikle beslenen bu gizli aşklar onu büyülüyordu. Ayrıca iyi yazılmış bir romandı. Isaura bu değerlendirmeyi yapabilecek kadar okuma deneyimine sahip olduğunu düşünüyordu. Bu düşüncesinden kuşkulandı. Ama öyle olduğunu o kadar iyi

biliyordu ki, kuşkulanmaya hakkı yoktu. Gömlekler bekliyordu. İçeriden gelen sesleri duydu. Annesiyle teyzesi konuşuyorlardı: Amma da çok konuşurdu bu kadınlar! Allah'ın her günü, daha önce binlerce kez söylenmemiş ne bulup da söylerlerdi?

Kız kardeşiyle paylaştıkları odaya geçti. Roman yatağının başındaki küçük komodinde duruyordu. İki kez gözü takıldıktan sonra yoluna devam etti. Onu tepeden tırnağa yansıtan dolap aynasının önünde durdu. Düz ve zayıf, ama esnek ve zarif bedenini ortaya çıkartan bir ev elbisesi giymişti. Henüz görülmekten çok tahmin edilebilen ilk kırışıkların inceden inceye belirdiği solgun yanaklarında parmak uçlarını gezdirdi. Aynadaki imgesine baktı, içini çekerek ondan kaçtı.

İki ihtiyar mutfakta sohbete devam ediyorlardı. Beyaz saçları, kestane rengi gözleri, birbirinin eşi sade kesimli kara giysileriyle çok benzeşiyorlardı; tekdüze ve tiz sesleriyle hiç duraklamadan hızlı hızlı konuşuyorlardı.

"Sana söyledim. Kömürden çok toprak var! Kömürcüye gidip şikâyet etmeliyiz," dedi biri.

"Tamam," dedi öbürü.

"Neden söz ediyorsunuz?" dedi Isaura içeri girerken.

İhtiyarlardan biri, bakışları daha canlı, başı daha dik olan yanıtladı:

"Kömürden. Çok can sıkıcı. Şikâyet etmeliyiz."

"Tamam teyze."

Amelia Teyze, bir biçimde söylemek gerekirse, evin yöneticisiydi. Yemeği pişiren, hesapları tutan, yemekleri tabaklara bölen oydu. Isaura ve Adriana'nın annesi Cándida ev işlerini görür, giysilerle ilgilenir, mobilyaları gereğinden fazla süsleyen nakışlar işler ve sadece bayramlarda yerlerine gerçekleri konan kâğıt çiçekler yapardı. Büyük olan Cándida'ydı ve Amelia gibi duldu. İhtiyarlığın sakinleştirdiği dullar.

Isaura dikiş makinesinin başına oturdu. İşe koyulmadan önce karşı kıyısını sisin gizlediği gepgeniş ırmağa baktı. Okyanus gibi görünüyordu. Çatılar ve bacalar bu hayali bozuyorlardı, yine de onları görmemek için çaba harcayınca, bu birkaç kilometrelik su okyanusa dönüşüyordu. Sol taraftaki yüksek fabrika bacası beyaz gökyüzünü ağız dolusu dumanla lekeliyordu.

Isaura başını makineye eğmeden önce düşüncelerini ve gözlerini özgür bıraktığı bu anlardan her zaman hoşlanmıştı. Hep aynı manzaraydı ama o her şeyin belirgin ve kesin hatlara sahip olduğu, can sıkıcı bir mavinin ve aydınlığın sürüp gittiği yaz günlerini tekdüze bulurdu. Böyle sisli bir sabah, görüşü engellemeyen ama kenti gizemle ve hayallerle sarıp sarmalayan uçarı bir sis. Isaura tüm bunların tadını çıkartıyordu. Aldığı zevki uzattı. Irmaktan bir üç yelkenli geçiyordu, hareketi öylesine yumuşaktı ki sanki bulutun üzerinde yüzüyordu. Sisin içinde kırmızı yelkeni güle benziyordu. Tekne birdenbire ırmağa sürtünen daha kalın bir bulutun içine daldı ve tekrar Isaura'nın gözlerinin önünde belirmesinin hemen ardından bir binanın arkasında gözden yitti.

Isaura iç çekti. O sabah ikinci kez yapıyordu bunu. Uzun süre suya dalmış biri gibi başını salladı ve öfkeyle makineyi çalıştırdı. Parmakları, dikiş ayağının altından akan kumaşa sanki aracın parçasıymış gibi otomatik olarak yön veriyordu. Makinenin tekdüze ve cansız sesinin dalgınlaştırdığı Isaura'ya birisi konuşuyormuş gibi geldi. Aniden tekerleği durdurunca ses kesildi. Başını çevirdi:

"Efendim?"

Annesi tekrarladı:

"Sence biraz erken değil mi?"

"Erken mi? Neden?"

"Biliyorsun... komşular."

"Ama anne! Ne yapayım? Alt kattaki komşu gece çalışıp gündüz uyuyorsa benim suçum ne?"

"Bekle de biraz vakit geçsin! Komşularla sorun yaşamaktan hiç mi hiç hoşlanmıyorum!"

Isaura omuzlarını silkti. Bir kez daha pedala bastı ve sesini makinenin sesini bastıracak kadar yükselterek:

"Dükkâna gidip beklemelerini mi söylememi istiyorsun?" dedi.

Cándida sabrını yitirmeden başını salladı. Her zaman kafası karışık ve kararsız bir varlık olagelmişti, kendisinden üç yaş küçük kardeşinin egemenliği altındaydı ve geçimini çocuklarının karşıladığının acı bir şekilde farkındaydı. En büyük arzusu kimseyi rahatsız etmemek, fark edilmemek, karanlıkta bir gölge gibi sönmekti. Yanıt verecekti ama Amelia'nın ayak seslerini işitince susup mutfağa gitti.

Bu arada Isaura yeniden işe koyulmuş, evi gürültüye boğmuştu. Zemin titreşiyordu. Solgun yanaklarına yavaş yavaş renk geldi, alnında bir ter damlası belirmeye başladı. Bir kez daha birinin yaklaştığını hissederek ritmini yavaşlattı.

"Bu kadar hızlı çalışmana gerek yok. Yoruluyorsun."

Amelia Teyze hiçbir zaman yüzeysel laflar etmezdi. Ancak gerekli olanları söyler, kaçınılmaz olandan fazlası ağzından çıkmazdı. Ama öyle bir şekilde söylerdi ki, duyan vecizliğinin değerini takdir ederdi. Sözcükler söylendikleri anda ağzının içinde doğarlardı sanki: Çıktıklarında çoktan anlam yüklü, duygulu ve el değmemiş olurlardı. Bu nedenle de hükmederler, ikna ederlerdi. Isaura yavaşladı.

Birkaç dakika sonra kapının zili çaldı. Cándida kapıya gitti, biraz oyalandıktan sonra aceleyle, titreyerek geri geldi:

"Ben sana demedim mi?.. Ben sana demedim mi?.." diye fısıldadı.

Amelia başını kaldırdı:

"Ne dedin?"

"Alt kattaki komşu, şikâyete gelmiş. Sen aç, sen aç..."

Kız kardeşi yıkadığı tabakları bıraktı, bir bezle ellerini kuruladı ve kapıya doğru gitti. Alt kattaki komşu sahanlıkta duruyordu.

"Günaydın Bayan Justina. Ne arzu etmiştiniz?"

Amelia her anda ve her koşulda nezaketin cisimleşmiş haliydi. Ama hafif bir dokunuş, bir ima bu sıcaklığın korkunç derecede soğumasına yeter de artardı. Küçücük gözbebeklerini karşısındakinin yüzüne mıhlar, engellenmesi mümkün olmayacak şekilde kendisini rahatsız ve kötü hissetmesini sağlardı.

Komşu kadın Amelia'nın kardeşiyle iyi anlaşırdı ve neden yukarı çıkmaya mecbur kaldığını açıklamak üzereydi. Ama şimdi, karşısında daha az utangaç bir yüz, dosdoğru bir bakış vardı.

"Günaydın Bayan Amelia. Kocam... biliyorsunuz sabaha kadar gazetede çalışıyor ve sadece sabahları dinlenebiliyor... Uyandırıldığı zaman aksileşiyor ve buna katlanmak zorunda kalan da benim. Şu makineyle daha az gürültü çıkartırsanız minnettar kalacağım..."

"Bilemiyorum. Yeğenimin çalışması gerek."

"Anlıyorum, benim açımdan sorun yok, ama erkeklerin nasıl olduklarını bilirsiniz..."

"Bilirim, bilirim. Sabaha karşı eve döndüğünde kocanızın komşuların dinlenmesini pek umursamadığını da biliyorum!"

"Peki ben ne yapayım? Ona kaç kez merdiveni insan gibi tırmanmasını söyledim!"

Justina'nın uzun ve zayıf bedeni canlanmıştı. Gözlerinde kötücül bir ışık parlamaya başlamıştı. Amelia konuşmayı sonlandırdı.

"Biraz bekleriz. Sakin olun."

"Çok teşekkürler Bayan Amelia."

Amelia kuru ve kısa bir "izninizle"nin ardından kapıyı kapattı. Justina merdiveni indi. Koyu yas giysisi içindeydi, aşırı uzun boyu, kasvetli görünüşü, ortadan ayrılmış siyah saçıyla kötü yapılmış bir oyuncak bebeği andırıyordu, bir kadın için fazla iriydi ve kadın zarafetinden tümüyle yoksundu. Sadece şeker hastalığı morluğuyla çevrelenmiş kara gözleri şaşırtıcı biçimde güzeldi, ama o kadar ağırbaşlı ve ciddiydiler ki, içlerinde zarafet barındırmıyorlardı.

Sahanlığa varınca kendi kapısının önünde durdu ve yaklaşarak kulak kabarttı. İçeriden hiç ses gelmiyordu. Küçümser bir el hareketi yaparak bir adım geri gitti. Tam içeri girecekken üst katta bir kapının açıldığını, ardından da sesler duydu. Sahanlıkta oyalanmak için bahane olsun diye paspası düzeltti.

Yukarıdan hararetli bir tartışma duyuluyordu:

Sinirli ve haşin bir tonda, "Onun istediği işi kaytarmak," dedi kadın sesi.

"Neyse ne, ne fark eder! Çocuğa dikkat etmek gerek: tehlikeli bir yaşta," diye yanıtladı erkek sesi. "İşlerin nereye varacağını kimse kestiremez."

"Ne tehlikeli yaşıymış! Neden? Hep aynı şeyi söylüyorsun! On dokuz yaş tehlikeli ha!"

Justina paspası hızla silkeleyerek varlığını haber vermenin uygun olacağını düşündü. Yukarıdaki konuşma kesildi. Adam merdiveni inmeye başladı. Bir yandan da, "Onu gitmeye zorlayamazsın. Bir gelişme olursa beni ofisten ara. Hadi, hoşça kal," diyordu.

"Görüşürüz Anselmo."

Justina komşusunu sevimsiz bir gülümsemeyle selamladı. Anselmo kadının önüne geçti, ağırbaşlı bir hareketle şapkasının kenarına dokundu ve ahenkli sesiyle törensel bir selam verdi. O dışarı çıkınca aşağıdaki sokak kapısı kişilik dolu bir vuruşla kapandı. Justina üst kata seslenerek selam verdi:

"Günaydın Bayan Rosalía."

"Günaydın Bayan Justina."

"María Claudia'ya ne oldu? Hasta mı?"

"Nereden biliyorsunuz?"

"Buradaydım, paspası silkeliyordum, eşinizle konuşmalarınızı duydum. Bana hasta gibi..."

"Sırf şımarıklık. Anselmo kızının şikâyet ettiğini duymaya dayanamaz. Gücünü aşar... başı ağrıyormuş. Hikâye! Bu baş ağrısı öyle fena ki, tekrar uykuya daldı!"

"Bilemezsiniz ki Bayan Rosalía. Ben kızımı yitirdim, huzur içinde yatsın. Hiçbir şeyi yok, hiçbir şeyi yok deyip durdular, menenjit onu alıp götürdü..." Bir mendil çıkartarak gürültüyle burnunu sildi ve devam etti: "Zavallıcık, daha sekiz yaşındaydı... Unutamıyorum, hatırlıyor musunuz Bayan Rosalía?"

Bayan Rosalía hatırlıyordu ve duruma uygun bir damla gözyaşı akıttı, Justina ısrar edecek, komşusunun apaçık şefkatinden faydalanarak herkesin bildiği ayrıntılara girecekti ki kaba bir ses sözünü kesti:

"Justina."

Justina'nın solgun yüzü taş gibi sertleşti. Ses daha yükselene ve şiddetlenene kadar Rosalía ile sohbetine devam etti.

"Justina!!!"

"Ne var?" diye sordu.

"Bir iyilik yap da içeri gir! Merdiven sohbetlerinden hoşlanmıyorum. Benim gibi çalışmaktan bıkıp usanmış olsaydın böyle çenen düşmezdi!"

Justina kayıtsızlıkla omuzlarını silkti ve sohbete devam etti. Ama bu sahneden rahatsız olan öteki kadın veda etti. Justina dairesine girdi. Rosalía birkaç basamak inerek kulak kabarttı. Kapalı kapının ardından sert konuşmalar duyuluyordu. Sonra yeniden sessizlik.

Her zaman böyleydi. Önce adam esip köpürürdü, sonra kadın duyulmaz birkaç söz mırıldanır ve adam sesini keserdi. Rosalía bunu çok tuhaf buluyordu. Justina'nın kocası iriyarı bedeni ve zorba tavırlarıyla kabadayı geçinirdi. Daha kırk yaşına basmamış olmasına karşın pörsük yüzü, gözaltı torbaları ve her zaman sarkık, parlak alt dudağı nedeniyle daha yaşlı gösterirdi. Bu kadar farklı iki varlığın nasıl ve neden evlenmiş olduklarını anlayabilen yoktu. Gerçek şu ki, kimsenin onları sokakta birlikte görmüşlüğü de yoktu. Dahası, sevimlilikten nasibini almamış bu iki insandan (Justina'nın gözleri güzeldi ama bakışları sevimli değildi) küçük Matilde gibi tatlı, zarif bir çocuk doğabilmesini de anlayamamışlardı. Sanki doğa yanılmıştı da, daha sonra yanıldığını keşfederek küçüğü ortadan kaldırıp hatasını telafi etmişti.

Haşin ve şiddetli Caetano Cunha, *Diario de Noticias*'ın linotip teknisyeni, makine yağı, yaşadıkları sıkıntılı dönem ve terbiye eksikliği nedeniyle her an patlamaya hazırken, üç saldırgan bağırtının ardından karısının, şeker hastası ve sıska, bir üfürsen devrilecek Justina'nın fısıltısını duyar duymaz susardı.

Kimsenin çözemediği bir bilmeceydi bu. Rosalía biraz daha bekledi ama alt dairede mutlak bir sessizlik hüküm sürüyordu. Kendi evine dönerek içeri girdi, kızını uyandırmamak için kapıyı yavaşça kapattı.

Uyuyordu ya da uyurmuş gibi yapıyordu. Rosalía kapının eşiğinden göz attı. Kızının gözkapakları titriyormuş gibi gelince kapıyı ardına kadar açarak yatağın yanına gitti. María Claudia gözlerini sımsıkı yummuştu. Harcadığı çaba nedeniyle oluşan incecik çizgiler daha sonra kaz ayaklarının görüleceği yerleri işaret ediyordu. Etli dudaklarında bir gün öncesinden kalma ruj kalıntıları vardı. Kestane renkli kısa saçları kıza serseri bir oğlan çocuğu görünümü vererek güzelliğine çarpıcı ve kışkırtıcı,

neredeyse yanıltıcı bir hava katıyordu. Rosalía kızına baktı, her yanından sahtekârlık akan bu derin uykuya inanmıyordu. İçini çekti. Sonra anaç bir şefkatle kızın boynunun yakınındaki örtüyü düzeltti. Tepki hemen geldi. María Claudia gözlerini açtı. Güldü. Kurnazca durumu idare etmeye çalıştı ama artık çok geçti.

"Beni gıdıkladın anne."

Kızının sahtekârlığı, ama her şeyden çok ana sevgisini gösterme suçunu işlerken yakalanması nedeniyle öfkeden deliye dönen Rosalía huysuz bir tavırla:

"Ne uyuması? Başın falan ağrımıyor değil mi? Sen işe gitmek istemiyorsun, tembelin tekisin!" dedi.

Annesine hak vermek istermiş gibi genç kız yavaşça gerindi, kaslarının gevşemesinin tadını çıkarttı. Dantelle süslü geceliği göğsünün şişmesiyle açıldı ve ufak, yuvarlak iki meme göründü. Nedenini açıklayamasa da bu dikkatsiz harekete bozulan Rosalía memnuniyetsizliğini gizleyemedi ve karşı çıktı:

"Örtünsene! Öyle bir hale geldiniz ki, ananıza bile saygınız yok!"

María Claudia gözlerini açtı. Mavi, ama çok uzakta oldukları için bize sadece ışıkları ulaşan yıldızlar gibi soğuktular.

"İyi de bunda ne kötülük var! Örtündüm işte!"

"Ben senin yaşında annemin karşısına böyle çıksam tokadı yerdim."

"Bak, ufacık bir şey için tokat atmak..."

"Öyle mi? Senin hakkından ancak tokat gelir!"

María Claudia belli etmeden kollarını kaldırdı, sonra esnedi.

"Zaman değişti anne."

Rosalía pencereyi açarken yanıt verdi:

"Evet değişti ve bozuldu." Sonra yatağa döndü, "İşe gidecek misin, gitmeyecek misin?"

"Saat kaç?"

"Ona geliyor."

"Geç oldu artık."

"Ama biraz öncesine kadar geç değildi."

"Başım ağrıyordu."

Bu kısa ve hızlı cümleler her iki tarafın da sinirli olduğunu belli ediyordu. Rosalía bastırdığı öfkesi nedeniyle kaynıyordu. María Claudia da annesinin ahlakçı yorumlarından rahatsız olmuştu.

"Başın ağrıyor, başın ağrıyor!.. Numaracının tekisin sen!"

"Başım ağrıyor dedim. Ne yapmamı istiyorsun?"

Rosalía patladı:

"Böyle mi yanıt verilir? Ben senin annenim. Duyuyor musun?"

Genç kız ürkmemişti. Omuzlarını silkti. Bu hareketiyle tartışmaya devam etmek istemediğini belli ediyordu. Bir sıçrayışta yataktan kalktı. Yumuşak ve kıvrımlı bedenini belli eden ipek geceliğiyle ayakta durdu. Rosalía'nın öfkesi kızının güzelliği karşısında dindi ve kızgın kumdaki su gibi kurudu. María Claudia'yla, güzel bedeniyle gurur duyuyordu. Daha sonraki sözcükleri teslim olduğunu gösteriyordu.

"Ofise haber vermen gerek."

María Claudia annesinin sesinin tonundaki değişimi fark etmemiş gibi yaptı. Kayıtsızca yanıt verdi:

"Aşağıya, Bayan Lidia'ya gidip telefon edeceğim."

Rosalía bir kez daha sinirlendi çünkü kızı sabahlığını giymişti ve böyle örtününce güzelliğinin tadını çıkartamıyordu.

"Bayan Lidia'nın evine girip çıkmandan hoşlanmadığımı biliyorsun."

María Claudia'nın gözlerinde hiç olmadığı kadar masum bir bakış vardı:

"Öyle mi? Neden? Anlamıyorum."

Konuşma devam ederse Rosalía söylemek istemediği şeyleri söylemek zorunda kalacaktı. Çocuğun tümüyle habersiz olma-

dığını biliyordu ama bekâr bir genç kızın önünde konuşmanın zararlı olacağı şeyler vardı. Aldığı terbiye gereği ebeveynlerle çocuklar arasında belli bir saygı olması gerektiğini düşünür ve gereğini yapardı. Soruyu anlamazdan gelerek yatak odasından çıktı.

María Claudia tek başına kalınca gülümsedi. Aynanın karşısına geçti, sabahlığının düğmelerini çözdü, geceliğinin önünü açtı ve memelerine baktı. Ürperdi. Yüzü hafifçe pembeleşti. Biraz sinirlice, ama memnuniyetle yeniden gülümsedi. Yaptığında hoş bir duygu vardı, tıpkı bir günahın lezzeti gibi. Sonra sabahlığının düğmelerini ilikledi, bir kez daha aynaya baktı ve odasından çıktı.

Mutfakta ekmek dilimleri kızartan annesine sokularak bir öpücük verdi. Rosalía öpücükten hoşlandığını reddedemezdi. Kızını öpmedi ama kalbi mutlulukla çarpıyordu.

"Git de yıkan. Ekmekler neredeyse hazır."

María Claudia banyoya kapandı. Taptaze geri döndü, teni tertemiz ve pırıl pırıldı, boyasız dudakları soğuk su nedeniyle hafifçe uyuşmuştu. Kızını gören annenin gözleri ışıldadı. Genç kız masaya oturdu ve iştahla yemeye koyuldu.

"Arada bir evde kalmanın yolunu biliyorsun, değil mi, ha?" diye sordu Rosalía.

Kız neşeyle güldü.

"Gördün mü? Haklı mıyım? Değil miyim?"

Rosalía fazlasıyla boyun eğdiğinin farkındaydı. Durumu biraz toparlamak, iyi bir cümle kurmak istedi.

"Bunda sorun yok ama kötüye kullanmamak lazım."

"Ofiste benden şikâyeti olan yok."

"Ama olabilir kızım. Bu işe devam etmen önemli çünkü babanın maaşı yeterli değil, durumu biliyorsun."

"Sakin ol. Ben işimi bilirim. Hallederim."

Rosalía bunu nasıl yapacağını bilmek isterdi ama sormak

istemedi. Kahvaltılarını sessizce bitirdiler. María Claudia ayağa kalkarak, "Bayan Lidia'dan telefonunu kullanmak için izin isteyeceğim," dedi.

Anne itiraz etmek için ağzını açmıştı ama sustu. Kız koridora varmıştı bile.

"Kapıyı kapatmana gerek yok, oyalanma."

Rosalía mutfaktan kapının kapandığını duydu. Kızının bunu ona karşı çıkmak için mahsus yaptığını düşünmek istemiyordu. Lavaboya su doldurarak kahvaltı bulaşıklarını yıkamaya başladı.

María Claudia alt kattaki komşuyla ilişkinin olumsuzlukları konusunda annesinin çekincelerini paylaşmıyordu, tam tersine Bayan Lidia'yı pek sevimli buluyordu. Kapıyı çalmadan önce sabahlığının önünü düzeltti ve elini saçında gezdirdi, dudaklarına biraz renk vermediğine pişman oldu.

Zil merdivenin sessizliğine yayılan tiz bir ses çıkardı. Küçük bir gürültü duyan María Claudia, Justina'nın gözetleme deliğinden onu izlediğine emindi. Tam kışkırtıcı bir hareket yaparak arkasını dönecekti ki kapı açıldı ve Bayan Lidia göründü.

"Günaydın Bayan Lidia."

"Günaydın Claudiña. Hangi rüzgâr attı seni buraya? Girmek istemez misin?"

"İzin verirseniz..."

Loş girişte, genç kız, havadaki yoğun parfüm kokusunun kendisini sardığını hissetti.

"Söyle bakalım, nasılsın?"

"Yine sizi rahatsız ediyorum Bayan Lidia."

"Lütfen, rahatsızlık söz konusu değil. Evime gelmenden ne kadar hoşlandığımı biliyorsun."

"Teşekkür ederim. Bugün işe gitmeyeceğimi söylemek için ofisi aramama izin verir misiniz?"

"Elbette."

Kızı yavaşça yatak odasına doğru itti. María Claudia bu odaya huzursuzluk duymadan giremiyordu. Lidia'nın odasının havası sersemleticiydi. Mobilyaları güzeldi, benzerlerini görmemişti, aynalar, perdeler, kırmızı koltuk, yerdeki kalın halı, şifoniyerin üzerindeki parfüm şişeleri, pahalı tütün kokusu, ama sarsılmasının nedeni bunlar değildi. Belki hepsinin bir arada bulunmasıydı, belki Lidia'nın varlığıydı; düşünmesi mümkün olmayan ve havai bir şey, her türlü filtreden sızan, aşındıran ve yakan bir gaz gibi. Bu yatak odasının atmosferi her zaman kendisini kaybetmesine neden olurdu. Şampanya içmiş gibi sersemlerdi. İçine karşı konulmaz bir saçmalama arzusu dolardı.

"Telefon orada," dedi Lidia. "İstediğin gibi kullan."

Odadan çıkmak için hareketlendi ama María Claudia hemen atıldı.

"Benim için çıkmayın Bayan Lidia. Önemli bir şey değil..."

Son cümlesini öyle bir tonlama ve gülümsemeyle söyledi ki, sanki başka şeylerin önemli olduğunu ve bunların neler olduğunu Bayan Lidia'nın bildiğini ima etmek ister gibiydi. Ayaktaydı. Lidia, "Otursana Claudiña, buraya, yatağın kenarına," dedi.

Genç kız bacakları titreyerek oturdu. Serbest elini mavi satenden yorganda gezdirdi ve hiç farkına varmadan kapitone kumaşı neredeyse şehvetle okşamaya başladı. Lidia farkında değilmiş gibi yapıyordu. Sigara kutusunu çıkartarak bir Camel yaktı. Alışkanlıktan ya da ihtiyaç duyduğundan içmiyordu sigarayı, sigara karmaşık bir davranış, söz, hareket ağının parçasıydı ve hepsi de aynı amaca yönelikti: etkilemek. Bu onun ikinci doğası olmuştu: Yanında biri varsa, kim olursa olsun etkilemeye uğraşırdı. Sigara, yavaşça külü silkelemek, ilk dumanı uzun uzun ve sesli üflemek; tüm bunlar oyunun kartlarıydı.

María Claudia telefonda bir sürü el hareketi ve ünlemle

"korkunç" baş ağrısını anlatıyordu. Bunu kesik kesik sözcüklerle, çok hasta birine uygun düşen ifadelerle yapıyordu. Lidia gizlice onun mimiklerini inceliyordu. Sonunda genç kız telefonu kapattı ve ayağa kalktı.

"Bitti Bayan Lidia. Çok teşekkür ederim."

"Biliyorsun ki ben her zaman buradayım."

"Buraya telefonun ücreti olan beş santimi bıraktım."

"Saçmalama! Paran sende kalsın. Ne zaman telefon parası ödemekten vazgeçeceksin sen?"

Birbirlerine bakarak güldüler. María Claudia korktu. Korkmasına, en azından bu ani ve fiziksel korkuya hiç gerek yoktu, ama birden odada korkutucu bir mevcudiyet hissetti. Biraz öncesine kadar onu sersemleten odanın atmosferi birden boğucu olmuştu.

"Neyse, ben gidiyorum. Tekrar teşekkür ederim."

"Biraz daha kalmak istemez misin?"

"Yapmam gereken işler var. Annem bekliyor."

"O zaman seni tutmayayım."

Lidia, kimi mayısböceklerinin dış kanatlarındaki gibi yeşil yansımaları olan kırmızı renkli ipekli kumaştan kalın bir sabahlık giymişti ve arkasında ağır bir parfüm kokusu bırakıyordu.

Kumaşın hışırtısını duyan, ama her şeyden çok Lidia'dan yayılan sıcak ve sersemletici kokuyu soluyan –sadece parfümün değil, kadının bedeninin de kokusuydu bu– María Claudia sükûnetini tamamen yitirmek üzereydi.

Claudiña bir kez daha teşekkür ettikten sonra çıktı, Lidia yatak odasına geri döndü. Sigara yavaş yavaş küllükte yanıyordu. Söndürene kadar bastırdı. Sonra yatağına uzandı. Ellerini başının altında birleştirerek María Claudia'nın okşamış olduğu yumuşak kapitone kumaşın üzerine rahatça yerleşti. Telefon çaldı. Tembel bir hareketle almacı aldı:

"Evet... Benim... Ah, evet. (...) İsterim. Bugünün mönüsü nedir? (...) Tamam. Getirin. (...) Hayır, onu istemem. (...) Mmm... İyi. (...) Meyve? (...) Sevmem. (...) Rahatsız olmayın. Hoşlanmam. (...) Olabilir. (...) İyi. Geç kalmasın. (...) Bu ayın hesabını göndermeyi de unutmayın. (...) İyi günler."

Almacı yerine koydu ve bir kez daha uzandı. Gözetleyenlerden çekinmeyen biri gibi ağzını açarak esnedi, arkadaki azıdişlerinin eksikliğini gösteren bir esnemeydi bu.

Lidia güzel değildi. Hatları incelendiğinde güzelliğin çok uzağında, hatta kaba bir yüz yapısına sahip olduğu görülürdü. O anda makyajlı olmamanın zararını da görüyordu. Gece kremi nedeniyle yüzü parlıyordu ve kaşlarının uçlarının alınması gerekiyordu. Otuz iki yaşını tamamladığını ve otuz üçün çok uzakta olmadığını gösteren önemli bir tarihi geride bıraktığı hesaba katılmadan da güzel sayılmazdı Lidia. Ama tüm bedeninden insanı içine çeken bir baştan çıkarıcılık yayılıyordu. Koyu kahverengi gözleri ve siyah saçları vardı. Yorgun olduğu zaman yüzü erkeksi denecek kadar sert görünürdü, özellikle de ağzının çevresi ve burnunun kenarı, ama Lidia küçük bir dönüşümle okşayıcı, baştan çıkartıcı olabileceğini biliyordu. Bedeninin biçimiyle çekici olan kadınlardan değildi, ama tepeden tırnağa şehvet yayıyordu. Âşığını muhakeme yeteneğinden yoksun bırakacak ürpertiyi kendi bedeninde yaratma becerisine sahipti, âşık doğal görünen bu şehvet karşısında kendini savunamaz, kadının yarattığı bu dalga âşığın onu gerçek sanarak boğulmasına neden olurdu. Lidia bunu bilirdi. Her şey onun oyununun kartlarıydı: Saz gibi esnek, çelik bir çubuk gibi titreşimli bedeni en büyük ganimetiydi.

Uyumakla kalkmak arasında kararsız kaldı. Yeniyetme tazeliği ve güzelliğiyle María Claudia'yı aklına getirdi ve kendini bir kız çocuğuyla kıyaslamanın yakışık almayacağını düşün-

düyse de, yüreğinde ani bir sıkışma hissetti, duyduğu haset nedeniyle alnı kırıştı. Kendine çekidüzen vermek, makyaj yapmak, María Claudia'nın gençliğiyle kendisinin deneyimli kadınlara özgü baştan çıkarıcılığı arasına mümkün olan en büyük mesafeyi koymak istedi. Hızla kalktı. Isıtıcıyı açtı: banyonun suyu hazırdı. Tek bir hareketle sabahlığını çıkardı. Sonra geceliğini eteklerinden tuttu ve başının üzerinden sıyırdı. Çırılçıplak kaldı. Suyun sıcaklığını kontrol ederek küvete girdi. Yavaşça yıkandı. Lidia, onun durumunda bir kadının kendisine özen göstermesinin değerini biliyordu.

Temizlenmiş ve tazelenmiş olarak bornozunu giydi ve mutfağa gitti. Yatak odasına geri dönmeden önce ocağı yaktı ve çay suyunu koydu.

Odasına gidince basit ama zarif bir elbise seçti, giysi hatlarını belirginleştiriyor ve onu daha genç gösteriyordu. Yüzünü boyadı, kendisinden ve kullandığı kremden memnundu. Mutfağa döndü. Su kaynamaya başlamıştı. Tası ateşten aldı. Çay kutusunu açınca boş olduğunu gördü. Yüzü asıldı. Kutuyu yerine koyarak yatak odasına döndü. Dükkânı arayacaktı, almacı eline aldı ama sokakta birinin konuştuğunu duyunca gidip pencereyi açtı.

Sis kalkıyor ve ilkbaharın başlangıcını haber veren mavi gökyüzü görünmeye başlıyordu. Güneş çok uzaklardan geliyordu, o kadar uzaklardan ki, hava hâlâ serindi.

Binanın soldaki asma katının penceresinden bir kadın aşağıdan bakan sarışın oğlan çocuğuna emirler yağdırıyor, durmadan aynı sözleri tekrarlıyordu. Harcadığı çaba nedeniyle burnu kırışmıştı. İspanyol aksanıyla ve hızlı konuşuyordu. Çocuk annesinin on gram biber istediğini anlamıştı ve gitmek üzereydi, ama kadın çocuğuyla konuşmaktan ve kendi sesini duymaktan hoşlandığı için durmadan görevi yineliyordu. Ekleyeceği bir şey kalmamış gibiydi. Lidia araya girdi:

"Bayan Carmen, Bayan Carmen!"

"Kim bana sesleniyor, ah, günaydın Bayan Lidia."[1]

"Günaydın. Küçük Enrique'nin benim için de bir şey almasına izin verir misiniz, çayım bitmiş..."

Siparişini söyledikten sonra çocuğa yirmi eskudo attı. Enrique sanki peşinden köpekler kovalıyormuş gibi yokuş yukarı koşmaya başladı. Lidia Portekizce cümlelerle İspanyolca sözcükleri karıştıran ve telaffuzundan kan fışkıran berbat diliyle yanıt veren Bayan Carmen'e teşekkür etti. Lidia pencerede kendini sergilemekten hoşlanmazdı, kadına veda etti. Kısa süre sonra elinde çay paketi ve paranın üstüyle küçük Enrique kapıyı çaldı, koşmaktan kıpkırmızı kesilmişti. Kadın çocuğa on santim ve bir öpücük verdi, oğlan gitti.

Lidia elinde çay fincanı ve bir tabak dolusu çörekle yeniden yatağına yerleşti. Yerken bir yandan da yemek odasındaki küçük dolaptan çıkardığı kitabı okuyordu. İşsiz güçsüz, bomboş günlerini roman okuyarak geçiriyordu ve hem iyi hem de kötü yazarların romanlarına sahipti. O sırada *Mayaların* nafile ve sonuçsuz yaşamlarıyla son derece ilgiliydi. Küçük yudumlarla çayını içiyor, çöreğinden bir lokma ısırıyor ve María Eduardo'nun Carlos'a, "yüreğinin kıpırtısızlığının yanı sıra, bedeninin de her zaman buz gibi, mermer kadar soğuk..." olacağını bildirdiği bölümü okuyordu. Lidia bu cümleden hoşlandı. Altını çizmek için kurşunkalem aradı ama bulamadı. Bunun üzerine elinde kitapla şifoniyerine kadar gitti, dudaklarının hatlarını belirlediği kalemle sayfanın kenarına işaret koydu; bir dramın ya da farsın altını çizen kırmızı çizgi.

Merdivenden süpürge sesi geldi. Hemen ardından Bayan Carmen'in tiz sesi hüzünlü bir ezgiye başladı. Dipte, ön plan-

1 Orijinal metinde İspanyolca. (ç.n.)

daki bu gürültülerin arkasında bir dikiş makinesinin delici vızıltısı ve ayakkabı tabanına vuran çekicin kuru darbeleri duyuluyordu.

Lidia nezaketle ısırdığı çöreğini çiğneyerek yeniden okumaya koyuldu.

2

Ana babasından Justina'ya miras kalan eski saatin yorgun akşamının telaşlı hareketlerinin peşi sıra dokuz boğuk ses duyuldu. Ev o kadar sessizdi ki kimse yokmuş gibiydi. Justina keçe tabanlı terlik giyiyor ve bir odadan ötekine bir hayaletin hafifliğiyle dolaşıyordu. O ve öteki, ev ve kadın öylesine aynıydılar ki, ikisini birden gören anında neden başka türlü değil de böyle olduklarını anlardı. Justina sadece bu evde var olabilirdi ve bu kadar çıplak ve sessiz olan ev Justina'nın mevcudiyeti olmadan aynı yer olamazdı. Mobilyalardan ve zeminden rutubet yayılıyordu. Havada küf kokusu vardı. Bu kasvetli atmosferin nedeni her zaman kapalı duran pencerelerdi. Justina o kadar ağırkanlı ve tembeldi ki, evin temizliğini asla tamamlayamıyordu.

Saatin sessizliği kovan vuruşları, giderek azalan ve aralıkları uzayan titreşimlerle söndü. Justina tüm ışıkları söndürdükten sonra sokağa bakan pencerenin yanındaki sandalyeye oturdu. Orada öylece, hiçbir iş yapmadan, ellerini kucağında kavuşturup gözlerini karanlığa dikerek neyi beklediğini kendisi de bilmeden hareketsiz oturmaktan hoşlanıyordu. Bu bekleyişlerin tek eşlikçisi olan kedi ayaklarının dibine kıvrılırdı. Sorgulayıcı gözlere sahip, yalpalayarak yürüyen, miyavlama yetisini yitirmişe benzeyen sakin bir hayvandı. Sahibesinden sessizliği öğrenmiş ve sonra da kendini sessizliğe teslim etmişti.

Zaman yavaşça akıyor, saatlerin tiktakları sessizliği itiyor, azimle onu uzaklaştırmakta ısrar ediyor, ama sessizlik tüm sesleri boğan kalın, ağır kütlesiyle karşı koyuyordu. Yenişemeden

mücadele ediyorlardı, biri ve öteki; ses umutsuzluğun inadına ve ölümün kesinliğine karşı, sessizlik ebediyetin horgörüsüne karşı.

Sonra daha yüksek bir ses araya girdi: merdiveni çıkan insanlar. Gündüz olsaydı Justina meraktan çok yapacak başka işi olmadığından gözetlerdi, ama geceleri gücünü yitiriyor, anlamsız bir ağlama ve ölme isteğiyle bitkin düşüyordu. Gelenlerin sinemadan dönen Rosalía, kocası ve kızları olduğuna en ufak kuşku duymadan bahse girebilirdi. Bunu sinema delisi olan María Claudia'nm kahkahasından biliyordu.

Sinema... Justina sinemaya gitmeyeli ne kadar olmuştu? Evet, kızının ölümünden beri... Ama ya ondan önce? Bir sinemaya adım atmayalı ne kadar olmuştu. Matilde babasıyla gider ama o her zaman evde kalırdı. Neden? Hiçbir fikri yoktu... Gitmezdi. Kocasıyla sokakta yürümekten hoşlanmazdı. O çok uzun ve çok sıska, adam da şişko ve tıknazdı. Düğün günlerinde kiliseden çıkışlarını gören sokak çocukları onlarla alay etmişti. O alaylı gülüşleri asla unutmamıştı. Ayrıca kayınvalidesi, kayınpederi ve davetlilerle bir stadyumda ayakta duran izleyiciler gibi kilisenin basamaklarına dizilip çektirdikleri fotoğrafı da nasıl unutabilirdi: Justina elinden sarkan çiçek buketiyle sırık gibi, kara gözleri şaşkınlıktan parlaklıklarını yitirmişler ve kocası ta o zaman bile şişko, ödünç alınmış frakı ve fötr şapkasıyla tıpkı bir sosis gibi. Bu fotoğrafı bir sandığın dibine gömmüş ve bir daha asla görmek istememişti.

Saatle sessizliğin diyaloğu bir kez daha bölündü. Eğri büğrü sokak taşları üzerinde dönen kauçuk lastiklerin sağır edici gürültüsü duyuldu. Otomobil durdu. Gecenin içinde gürültüler birbirine karıştı: el freninin yaylı sesi, kapının açılırken çıkardığı bildik ses, kapanmasının tok gürültüsü, anahtar şakırtısı. Justina kimin geldiğini öğrenmek için kalkmaya gerek duymadı.

Bayan Lidia'ya bir ziyaretti bu, ziyaretçisi haftada üç kez onu görmeye gelen adamdı. Sabah ikiye doğru daireden çıkacaktı. Hiçbir zaman geceyi orada geçirmezdi. Yöntemli, dakik ve kibardı. Justina kapı komşusundan hoşlanmıyordu. Güzel olduğu ama her şeyden çok şu metreslerden biri olduğu için ona öfke duyuyordu, yetmezmiş gibi şık bir dairesi, yemeklerini lokantadan getiren birine ödeyecek parası vardı, mücevherlerini takıp takıştırıp, parfüm kokuları saçarak sokağa çıkabiliyordu. Yine de kadına minnettardı çünkü ona kocasıyla ilişkisini tamamen kesmesi için gerekli bahaneyi vermişti. Lidia sayesinde sayısız bahanesine en önemlisini ekleyebilmişti.

Sanki bedeni hareket etmeyi reddediyormuş gibi yavaşça ve binbir zahmetle yerinden doğrularak ışığı açtı. İçinde bulunduğu yemek odası büyüktü ve odayı aydınlatan ışık öyle zayıftı ki, parçalanan karanlığın gölgeleri köşelerde asılı kalıyordu. Çıplak duvarlar, dimdik arkalıklı iştah kesen iskemleler, çiçeksiz ve mat masa, cilasız ve her türlü süsten yoksun mobilyalar. Bu soğukluğun tam ortasında da, çok uzun boylu, sıska, kara giysili, derin, suskun, kapkara gözlü Justina.

Çarkı iki kez dönen saat çekinerek çaldı: dokuzu çeyrek geçe. Justina yavaşça esnedi. Sonra ışığı söndürerek yatak odasına girdi. Şifoniyerin üzerindeki fotoğrafta kızı neşeyle gülümsüyordu, o kasvetli ve nemli odadaki biricik canlılık belirtisiydi bu. Tevekkülle iç geçiren Justina yattı.

İyi uyuyamazdı. Geceyi düşlerle boğuşarak geçirirdi, karmaşık, onu bitmiş tükenmiş ve kafası karışmış halde uyandıran düşler. Belleğini ne kadar zorlarsa zorlasın bu düşleri yeniden kuramazdı. Unutamadığı, düşten çok bir önsezi, belki de bir önsezinin anısı, neredeyse kesin olan tek şey, dünyanın tüm gücü birleşse de açamayacağı bir kapının ardındaki birinin takıntılı varlığıydı. Uyumadan önce beynine Matilde'nin yüzünün

anıları doluşurdu: sesinin iniş-çıkışları, hareketleri, kahkahaları ve hatta ölü yüzü. Sanki bunlar düşündeki o mühürlü kapıyı alt edebilirmiş gibi. Nafile. Gözkapaklarını kapatır kapatmaz Matilde saklanıyor, öylesine saklanıyordu ki, Justina onu ancak ertesi gün uyandığında bulabiliyordu. Gündüz hiçbir gizem yoktu. Ama gizemin olmaması, kızını bulması aslında onu kaybetmesi anlamına geliyordu. Onu gündüz gözüyle görmek aynı zamanda kızının yok olmasıydı.

Gözkapakları gölgelerin ve sessizliğin ağırlığıyla yavaşça kapandı. Sessizlik ve gölgeler usul usul Justina'nın beynine doluştular. Düşlerin yavaş hengâmesi başlamak üzereydi, o tuhaf mevcudiyeti hissedecek ve gizemini koruyan kapalı kapıyı yeniden görecekti. Birden çok uzaklardan gelen boğuk ve umutsuz inlemeler duyuldu. Sırlarla dolu gece titreşti. Justina'nın çoktan bulutlanan gözleri karanlığa açıldılar. Dağlarda ve düzlüklerde yuvarlanan, kasvetli mağaralarda ve kadim ağaçların kovuklarında yankılanan, geceye binlerce trajik titreşim katan inlemeler yaklaşıyordu ve onun inlemesi artık ağlamaydı ve her hıçkırık sıkılı bir yumruk gibi, sıkılı bir yumruğun hızıyla düşen gözyaşıydı.

Justina'nın kayıp gözleri kulaklarını dolduran seslerin verdiği kaygıyla mücadele etti. Kara ve derin bir uçuruma doğru sürüklendiğini hissediyor, düşmemek için çabalıyordu. Düşerken Matilde'nin berrak gülümsemesi belirdi. Kadın umutsuzca ona tutunmaya çalışarak düşün içine yuvarlandı.

Duvarları aşan ve yıldızlara kadar tırmanan müzik, *Eroica*'nın[1] ağır hareketi, ıstırabı haykırarak, insanın ölümünün adaletsizliğini haykırarak sürüyordu.

1 Ludwig van Beethoven. 3. Senfoni. (ç.n.)

3

Cenaze Marşı'nın son ritimleri kahramanın mezarındaki menekşeler gibi dökülüyordu. Ardından sessizlik. Süzülüp ölen gözyaşı. Artık zaferin ve hayatın neşesinin tadını çıkartmaya başlasa da, hâlâ Hades'in gölgesiyle bunalan *Scherzo*'nun aniden dionysosvari canlanışı.

Bir ürperti eğik başları taradı. Tavandan dökülen ışığın sihirli halesi dört kadını aynı büyülenmeyle birbirlerine bağlamıştı. Ciddi yüzler gizemli ve yasak törenlere katılanların gergin ifadesine sahipti. Müzik hipnotik gücüyle kadınların ruhundaki engelleri kaldırıyordu. Birbirlerine bakmıyorlardı, dikkatli gözleri işlerindeydi.

Müzik sessizlikte serbestçe akıyor ve sessizlik suskun dudaklarıyla müziği karşılıyordu. Zaman geçti. Senfoni dağdan inen bir nehir gibi ovayı kapladı, denize kavuştu ve sessizliğin derinliğinde yitti.

Adriana kolunu uzatarak radyoyu kapattı. Tok bir çatırtı, bir kilidin dönmesi gibi. Gizem sona ermişti.

Amelia Teyze gözlerini kaldırdı. Genellikle sert bakışlı gözbebeklerinde nemli bir parıltı vardı. Cándida, "Ne kadar hoş..." diye mırıldandı.

Çekingen ve kararsız Cándida güzel sözler edebilen biri değildi ama utangaç dudakları tıpkı gençlerin dudaklarının ilk aşk öpücüğünden sonra titrediği gibi titriyordu. Amelia Teyze bu sınıflandırmadan memnun kalmadı:

"Hoş mu? Herhangi bir şarkıya hoş denir. Bu... bu..."

Durakladı. Söylemek istediği sözcük dilinin ucundaydı ama ağzından çıkması kutsal bir şeye saygısızlık etmek gibi geldi. Amelia her zamanki gibi kesin konuşamıyordu artık. Titreyen sesiyle, gizlice ihanet edermiş gibi çıkan bir sesle fısıldayan Adriana oldu:

"*Güzel*, teyze."

"Evet Adriana, kesinlikle öyle."

Adriana gözlerini yamadığı çoraplara dikti. Elindeki gömleğe ilikler açan Isaura'nınki, bir *crochet*'nin[1] ilmeklerini sayan annesininki, günün harcamalarını toplayan Amelia Teyze'sininki gibi yavan bir işti. Çirkin ve renksiz kadınlara özgü işler, daracık bir yaşamın, ufka açılan pencereleri olmayan bir yaşamın işleri. Müzik geçip gitmişti, gecelerine eşlik eden, her gün eve ziyarete gelen, teselli eden ve uyaran müzik sona ermişti ve artık güzellikten söz edebilirlerdi.

"Neden *güzel* sözcüğünü söylemek böylesine zor?" diye sordu Isaura gülümseyerek.

"Bilmiyorum," yanıtım verdi kardeşi. "Gerçek şu ki, zor. Aslında herhangi bir sözcük gibi olmalı. Söylemesi kolay, altı üstü beş harf... Ben de anlamıyorum."

Birkaç dakika önce tepki veremediği için hâlâ şaşkın olan Amelia Teyze konuyu açıklamak istedi:

"Ben anlıyorum. İnançlılar için *Tanrı* kelimesi gibi. Kutsal bir kelime."

Evet. Amelia Teyze her zaman son sözü söylerdi. Böylece sohbeti de engellerdi çünkü her şey söylenmiş olurdu. Sessizlik, müziksiz bir sessizlik havayı ağırlaştırdı. Cándida sordu:

"Başka bir şey yok mu?"

"Hayır. Programın gerisi ilginç değil," yanıtını verdi Isaura.

1 Fr: Tığ işi, nakış. (ç.n.)

Adriana hayal kuruyordu. Çorabı kucağında unutmuştu. Yıllar önce bir müzik dükkânının vitrininde gördüğü Beethoven maskını hatırladı. O uzun ve güçlü yüz hâlâ belleğindeydi ve alçının ucuzluğu bile dehanın izinin görünmesini engelleyememişti. O maskı alacak parası olmadığı için bir gün boyunca ağlamıştı. Bu, babasını kaybetmeden kısa süre önce yaşanmıştı. Ölümü, maddi kaynakların azalması, eski evden ayrılmak zorunda kalmaları... Ve Beethoven'ın maskı bugün her zamankinden de imkânsız bir hayaldi.

"Ne düşünüyorsun Adriana?" diye sordu kız kardeşi.

Adriana gülümsedi ve omuzlarını silkti:

"Saçmalıklar."

"Günün iyi geçmedi mi?"

"Hayır. Hep aynı. Gelen faturalar, ödenen faturalar, bizim olmayan parayla ilgili borçlar, alacaklar..."

İkisi birden güldüler. Hesapları bitiren Amelia Teyze bir soru sordu:

"Ücret artışından söz edilmiyor mu?"

Adriana bir kez daha omuzlarını silkti. Bu sorunun sorulmasından hoşlanmıyordu. Sanki diğerleri kazancını yeterli bulmuyorlardı ve o alınıyordu. Kuru bir yanıt verdi:

"İşsizlikten söz ediyorlar..."

"Hep aynı hikâye. Bazılarına çok fazla, bazılarına az, bazılarına da hiç. Ne zaman yaşamak için ihtiyacımız olanı ödemeyi öğrenecekler?"

Adriana içini çekti. Amelia Teyze para, patronlar ve iş konularında laf anlamazdı. Haset duyduğundan değil, milyonlarca kişi ıstırap ve sefalet içindeyken dünyanın savurganlığı onu öfkelendirdiği için. Burada, evde sefalet yoktu, her öğünde masada yemek bulunurdu ama elzem olmayan, hatta gerekli ama elzem olmayan her şeyin saf dışı bırakıldığı dar bütçenin

baskısı hissedilirdi, böyle olması insan yaşamını hayvanlarınkinin seviyesine indiriyordu. Amelia Teyze ısrar etti:

"Konuşman gerek Adriana. İki yıldır bu şirkettesin ve maaşın yol parana ancak yetiyor!"

"Ama teyze, başka ne yapabilirim ki?"

"Ne demek ne yapabilirim? Bana bu şekilde, korku dolu gözlerle bakmaktan vazgeçebilirsin mesela!"

Bu cümle Adriana'ya bir yumruk kadar acı vermişti. Isaura sertçe teyzesine bakarak, "Teyze!" dedi.

Amelia ona doğru döndü. Sonra tekrar Adriana'ya bakarak, "Bağışla," dedi.

Ayağa kalktı ve salondan çıktı. Adriana da kalktı. Annesi onu yerine oturttu.

"Ona aldırma kızım. Alışverişi o yapıyor biliyorsun. İki yakamızı bir araya getirebilmek için canını dişine takıyor ama para yetmiyor işte! Sizler kazanıyorsunuz, çalışıyorsunuz ama ıstırabı çeken o zavallıcık. Neler çektiğini bir ben bilirim."

Amelia Teyze kapıya geldi. Duygulanmış görünüyordu, ama bu bile sesinin yumuşamasını sağlayamamıştı, sesi hâlâ sertti:

"Bir fincan kahve ister misiniz?"

(Eskiden olduğu gibi... Bir fincan kahve. O zaman bir fincan kahve içelim Amelia Teyze. Gel, taş gibi yüzün ve mumya yüreğinle gel şuracığa otur. Bir fincan kahve iç ve yarın hesapları yeniden yap, bütçeleri denkleştir, harcamaları kıs ve hatta bir bir fincan kahveyi, bu yararsız bir fincan kahveyi de bütçeden düş.) Gece oturması bu kez daha sönük ve sessiz olarak yeniden başladı. İki ihtiyar kadın ve gençlere özgü uçarılıklara çoktan sırt çevirmiş diğer ikisi. Geçmiş hatırlamak, şimdi yaşamak, gelecek de kaygılanmak içindi.

Gece yarısına doğru uyku odaya girdi. Kimileri esnedi,

Cándida (bu öneri her zaman ondan gelirdi), "Yatmaya gidelim mi?" dedi.

Çekilen iskemlelerin gıcırtıları arasında kalktılar. Adriana diğerlerinin yatmasını beklemeyi alışkanlık haline getirmişti. Sonra dikişini aldı ve yatak odasına girdi. Kız kardeşi roman okuyordu. Cebinden anahtar destesini çıkartarak şifoniyerin çekmecelerinden birini açtı. Daha küçük başka bir anahtarla küçük bir kutuyu açarak kalın bir defter çıkardı. Isaura kitabının üzerinden bakarak gülümsedi:

"Yine mi günlüğün! Bir gün o deftere yazdıklarını okuyacağım!"

"Hakkın yok," dedi kardeşi huysuz bir tavırla.

"Hey! Kızdın mı?"

"Bazen, içimden şuna okutayım da çenesini kapatsın diyorum!"

"Seni rahatsız mı ediyorum?"

"Hayır, ama dilini tutabilirsin. Hep aynı imalarda bulunmanın çok çirkin olduğunu düşünüyorum. Bana ait olanı saklamaya hakkım yok mu?"

Adriana'nın gözleri kalın camlı gözlüğünün ardında öfkeyle parlıyordu. Göğsüne bastırdığı defteriyle kardeşinin alaycı gülümsemesine meydan okuyordu.

"Neyse," dedi Isaura, "yazmaya devam et, bir gün gelecek, okumam için bana kendin vereceksin."

"Çok beklersin," yanıtını verdi Adriana.

Ve yatak odasından çıktı. Isaura örtünün altına iyice yerleşti, kitabı okumaya uygun bir açıyla yerleştirdi ve kız kardeşini unuttu. Kardeşi annesiyle teyzesinin uyudukları yatak odasının önünden geçtikten sonra kendini banyoya kilitledi. Ancak orada kendini ailesinin merakından uzakta, defterine o günün izlenimlerini yazacak kadar güvende hissediyordu. İşe girdik-

ten kısa süre sonra günlük tutmaya başlamıştı. Onlarca sayfayı geçmişti yazdıkları. Dolmakalemini silkeledi ve başladı:

Çarşamba, 19/3/52, gece yarısını beş geçe. Amelia Teyze bu gece her zamankinden de sinir bozucuydu, bana az kazandığımı söylemelerinden nefret ediyorum. Dilimin ucuna ondan daha çok kazandığımı söylemek geldi. Neyse ki sustum, ağzımdan pişman olacağım bir şey çıkmadı. Amelia Teyze, zavallıcık. Annem iki yakamızı bir araya getirmek için canını dişine taktığını söylüyor. Ona inanıyorum. Ben de aynısını yapıyorum. Bu gece Beethoven'ın 3. Senfonisi'ni dinledik. Annem hoş olduğunu söyledi, ben güzel olduğunu söyledim ve Amelia Teyze benimle aynı fikirdeydi. Teyzemi seviyorum. Annemi seviyorum. Isaura'yı seviyorum. Ama müzik dinlerken senfoniyi ya da Beethoven'ı düşünmediğimi bilmiyorlar, yani sadece onları düşünmüyordum... başka şeyler de düşünüyordum... hatta Beethoven'ın maskını ve onu alabilmeyi ne çok istediğimi hatırladım. Ama *onu da* düşünüyordum. Bugün memnunum. Benimle çok iyi konuştu. Onaylamam için faturaları uzatırken sağ eliyle omzuma dokundu. O kadar hoşuma gitti ki! İçim titremeye başladı ve sanırım kulaklarıma kadar kızardım. Kimsenin fark etmemesi için başımı eğmem gerekti. Daha sonrası kötüydü. Onu duymadığımı sanarak Sarmento'yla sarışın bir kız hakkında konuşmaya başladı. Ağlamadım, çünkü hem kötü görünecektim hem de kendimi ele vermek istemedim. Kızla birkaç ay oynadıktan sonra onu bırakmış, Tanrım! Bana da mı aynısını yapacak? Neyse ki ondan hoşlandığımı bilmiyor. Alay edebilir. Alay ederse kendimi öldürürüm!

Kaleminin ucunu ısırarak burada durdu. Biraz önce halinden memnun olduğunu yazmışken şimdi kendini öldürmekten

söz ediyordu. Bunun pek yakışık almadığını düşündü. Biraz daha düşündükten sonra şu cümleyle yazmaya son verdi:

"Omzuma dokunmasından o kadar hoşlandım ki!.."

Şimdi olmuştu işte. Yazısını olması gerektiği gibi umutla, küçük bir sevinçle bitirmişti. Gün içinde yaşadığı olaylar onu üzdüğü ya da içini kararttığı zaman günlüğüne yazdıklarının içten olmamasına aldırmıyordu. Yazdıklarını okudu ve günlüğünü kapattı.

Yatak odasından beyaz, dekoltesiz, kapalı ve uzun kollu bir gecelik getirmişti çünkü geceler hâlâ soğuktu. Hızla soyundu. Biçimsiz bedeni giysisinin baskısından kurtulunca rahatladı ve daha da biçimsiz ve ağır göründü. *Soutien-gorge*'u[1] sırtını sıkmıştı. Çıkartınca, bedeninde kırbaç darbesi gibi kırmızı bir leke kaldı. Geceliğini giydi ve tuvalette işini bitirdikten sonra yatak odasına gitti.

Isaura kitabını bırakmamıştı. Serbest kolu başının altındaydı, bu duruşu gölgeli koltuk altını ve memelerinin oyuğunu ortaya çıkarmıştı. Kendini okumaya o kadar kaptırmıştı ki, kız kardeşi yatınca bile istifini bozmadı.

"Geç oldu Isaura, bırak şunu," dedi Adriana.

"Şimdi bırakırım," yanıtını verdi kardeşi, "sen okumayı sevmiyorsan suçlusu ben değilim."

Adriana kendine özgü bir hareketle omuzlarını silkti. Kız kardeşine sırtını döndü, yorganı gözlerine ışık gelmeyecek biçimde çekti ve kısa süre sonra uyuyakaldı.

Isaura okumaya devam etti. Kitabı o gece bitirmesi gerekiyordu çünkü ertesi gün iade etmeliydi. Bitirdiğinde saat bire

1 Fr. Sutyen. (ç.n.)

geliyordu. Gözleri yanıyordu ve aklı karışmıştı. Kitabı komodine bırakarak ışığı söndürdü. Kız kardeşi uyuyordu. Onun ritmik ve düzenli solumasını duyunca sabırsızlığa kapıldı. Isaura'ya göre Adriana buz gibiydi ve günlük tutması yaşamında sırlar varmış gibi yapabilmek için uydurulmuş bir bahaneden ibaretti. Yatak odasında sokak lambasından gelen loş bir aydınlık vardı, karanlıkta tahtakurtlarının sesi duyuluyordu. Yandaki yatak odasından kısık sesler geldi: Amelia Teyze rüya görüyordu.

Tüm bina uyuyordu. Isaura gözleri geceye açık, ellerini başının altında kavuşturmuş düşünüyordu.

4

"Bu kadar gürültü yapmayın. Komşuları uyandırmamalıyız," diye fısıldadı Anselmo.

Karısının ve kızının önünde merdiveni tırmanırken kibritler yakarak yolu aydınlatıyordu. Talimatlar verirken aklı dağıldığı için elini yaktı. İstemeden bir küfür savurdu ve bir kibrit daha yaktı. María Claudia'nın gülmekten soluğu kesilmişti. Annesi kısık sesle kızını azarladı:

"Sussana çocuk, amma terbiyesizsin!"

Dairelerine ulaştılar. Tökezleyerek hırsızlar gibi içeri girdiler. Rosalía mutfaktaki tabureye oturdu.

"Ay, o kadar yoruldum ki!"

Ayakkabılarını ve çoraplarını çıkartarak şiş bacaklarını gösterdi.

"Şunlara bakın..."

"Albüminin fazla. Hepsi bu," diye bildirdi kocası.

"Yok ya," diye gülümsedi María Claudia. "Bu önemsizmiş gibi davranamazsın."

"Baban albüminin fazla diyor, başka bir şeyim yok," diye yanıt verdi annesi.

Anselmo ciddi bir el hareketiyle onayladı. Dikkatle karısının bacaklarını inceledi ve bu incelemeden tanısını doğrulayacak yeni sonuçlar çıkardı.

"Dediğim gibi."

María Claudia'nın küçük yüzü sıkıntıyla buruştu. Annesinin bacaklarının görüntüsü ve hastalık ihtimali onu korkutuyordu. Çirkin olan her şeyden korkardı.

İş yapma hevesinden çok konuşmadan kaçınmak için dolaptan üç fincan çıkartarak çay koydu. Dönünce hazır bulmak için evden çıkmadan termosu doldururlardı. Bu hafif gece atıştırmasına ayrılan beş dakika onlarda özel bir duygu uyandırırdı, sanki bir anda yaşamlarının vasatlığından sıyrılırlar, insanların refah seviyelerini gösteren ölçeğe göre birkaç basamak yükseliverirlerdi. Mutfak gözden yiter, yerini pahalı möbleleri, duvarlarda asılı tabloları ve köşedeki piyanosuyla sıcak bir salona bırakırdı. Rosalía şu albüminden kurtulurdu, María Claudia son moda bir elbise giyerdi. Sadece Anselmo'da değişiklik olmazdı. Her zaman aynı adamdı o. Mesafeli, uzun boylu, bakımlı, kamburca, kel ve küçük bıyığıyla gururlu. Duygularını saklamak için yıllarca harcadığı çabanın ürünü olan durgun ve ifadesiz yüzü saygı uyandırmanın garantisiydi.

Ne yazık ki sadece beş dakika sürdü. Rosalía'nın çıplak ayakları sahneyi yeniden ele geçirince María Claudia ilk yatmaya giden oldu.

Mutfakta, karıkoca, yirmi yılı devirmiş evlilerin diyalog-monoloğuna koyuldular. Sıradan şeyler, sadece bir şey söylemiş olmak için söylenen sözler; yaşlılığın sakin uykusuna basit bir giriş.

Giderek sesleri azaldı ve etrafı uykunun gelmesinden önceki beklentİ dolu sessizlik kapladı. Sonra sessizlik ağırlaştı. Sadece María Claudia uyanıktı. Uyumakta her zaman güçlük çekerdi. Filmden hoşlanmıştı. Sinemada, aralarda gözlerini ondan ayırmayan bir genç vardı. Çıkarlarken o kadar yaklaşmıştı ki, soluğunu ensesinde hissetmişti. Genç adamın onu neden takip etmediğini anlamamıştı. O zaman bakmak için verdiği onca zahmetin ne anlamı kalmıştı? Sinemayı unutarak Bayan Lidia'nın evine yaptığı ziyareti hatırladı. Bayan Lidia ne kadar da güzeldi. "Benden çok daha güzel..." Bayan Lidia gibi olamadığı için

acı duydu. Birden arabanın kapıda durduğunu hatırladı. O kadar heyecanlanmıştı ki uyuması olanaksızdı artık. Saatin kaç olduğunu bilmiyordu ama ikiye yaklaştığını hesaplayabiliyordu. Binada yaşayan herkes gibi o da Bayan Lidia'nın ziyaretçisinin saat iki civarında çıktığını biliyordu. Belki filmin, belki genç adamın, belki de sabaha karşı yapılan ziyaretin heyecanıyla içi merak doldu, ama bu merakta kınanması gereken uygunsuz bir şeyin varlığını da hissediyordu. Bekledi. Dakikalar sonra alt kattan çekilen sürgünün ve açılan kapının sesi geldi. Seçemediği konuşmalar ve merdivenden inen ayak sesleri.

Anne babasını uyandırmamak için dikkatle yatağından çıktı. Parmak uçlarında yürüyerek pencereye gitti ve perdeyi araladı. Adam arabasını her zaman binanın karşısındaki kaldırıma park ederdi. Adamın iri bedeninin caddeyi geçerek araca girdiğini gördü.

Araba çalıştı ve çabucak María Claudia'nın görüş alanından çıktı.

5

Bayan Carmen'in sabahların tadını çıkarmakta kendine özgü bir alışkanlığı vardı. Öğlene kadar yatakta kalan biri değildi, bu mümkün de değildi çünkü kocası için öğlen yemeğini pişirmesi ve küçük Enrique'yi hazırlaması gerekirdi, ama ona öğleden önce yıkanmasını ve taranmasını söyleyecek kimse yoktu. Kendine çekidüzen vermeden, saçı başı dağınık, giyinip kuşanmadan, tembelce evde dolaşabilirdi. Kocası kendi bakış açısıyla çatışan bu alışkanlığından nefret ediyordu. Karısını defalarca bundan vazgeçirmeye çalışmıştı, ama zaman bu çabasının beyhude olduğunu göstermişti. Satış temsilcisi olduğu için katı mesai saatleri yoktu ama tüm günü hoşnutsuz geçirmemek için sabahları erkenden evden kaçıyordu. Carmen de, kendi hesabına, kocası kahvaltıdan sonra evde biraz oyalansa umutsuzluğa kapılıyordu. Kendini sevgili alışkanlıklarından vazgeçmek zorunda hissettiği için değil de, kocasının varlığı sabahın tüm keyfini kaçırdığı için. Böyle bir şeyin yaşandığı gün her ikisi açısından da tatsız bir gün anlamına geliyordu.

O sabah, Emilio Fonseca evden çıkmak için çantasını hazırlarken birinin hem takı örneklerini hem de fiyat etiketlerini karman çorman ettiğini fark etti. Kolyeler yerinde değildi, bilezikler ve broşlarla karışmış, hepsi küpeler ve güneş gözlükleriyle düğüm olmuşlardı. Bu karmaşanın tek sorumlusu oğlu olabilirdi. Konuyu soruşturmanın uygun olup olmayacağını düşündükten sonra kendine engel oldu. Değmeyecekti. Oğlu durumu kabul etmezse yalan söylediğinden kuşkulanacak, bu da kötü sonuç-

lanacaktı. İtiraf ederse, onu pataklaması ya da cezalandırması gerekecekti ki, bu daha da kötüydü. Ayrıca karısının hemen bir öfke tanrıçası gibi araya gireceğini ve sahnenin hırgür içinde sonlanacağını da hesaba katması gerekiyordu. Bu hırgürden artık o kadar usanmıştı ki! Çantasını yemek masasına koyarak ağzından tek sözcük çıkmadan o karmaşaya çekidüzen vermeye çalıştı.

Emilio Fonseca ufak tefek ve kuru bir adamdı. Zayıf değildi: kuruydu. Otuzunu yeni geçmişti, sarışındı, solgun ve mesafeli bir sarışınlıktı bu, saçı seyrek, alnı genişti. Alnının genişliğiyle her zaman gururlanmıştı. Oysa şimdi, kelliğin başlangıcında, olduğundan da açık göründüğü için dar olmasını tercih ederdi. Ama kaçınılmaz olanla uzlaşmayı öğrenmişti ve kaçınılmaz olan sadece saçının dökülmesi değil, çantasını da toplaması gerektiğiydi. Sekiz senelik başarısız evliliğinin ardından sakin olmayı öğrenmişti. Sert ağzının ifadesi acıydı. Gülümsediği zaman hafif bir yay çizer, bu da yüzüne sözcüklerin yalanlayamayacağı alaycı bir hava katardı.

Küçük Enrique, suç mahalline geri dönen suçlunun huzursuzluğuyla babasının ne yaptığına bakmak için yaklaştı. Melek yüzlü, atası gibi sarışın bir çocuktu ama saçının tonu biraz daha sıcaktı. Emilio oğluna bakmadı bile. Baba oğul birbirlerini sevmezlerdi, sevginin azlığı-çokluğu söz konusu değildi zaten, birbirlerini her gün görürlerdi o kadar.

Koridordan Carmen'in saldırgan, her tartışmayı bastıran topuk sesleri duyuldu. Çanta toplama işi bitmek üzereydi. Carmen kocasının daha ne kadar oyalanacağını anlamak için yemek odasının kapısından başını uzattı. Epeyce gecikmişti. Tam o sırada zil çaldı. Carmen kaşlarını çattı. Kimseyi beklemiyordu. Ekmekçi ve sütçü gelip gitmişlerdi, postacı içinse fazlasıyla erkendi. Zil tekrar çaldı. Carmen bacaklarına yapışmış oğlunu sürükleyerek bir "geldim"le kapıya doğru yönel-

di. Karşısında omuzlarına şal sarmış, elinde gazete tutan bir kadın vardı. Carmen kadına güvensiz bir ifadeyle bakarak, *"Ne istemiştiniz?.."*[1] diye sordu. Öyle anlar vardı ki, öldürseniz Portekizce konuşmazdı.

Kadın mütevazı bir gülümsemeyle:

"İyi günler hanımefendi. Kiralık odanız varmış. Görebilir miyim?"

Carmen ağzı açık kalakaldı:

"Kiralık oda mı? *Burada* kiralık oda falan yok!"

"Ama gazetede ilan var..."

"İlan mı, verin bakayım lütfen."

Carmen'in sesi zor zapt edebildiği öfkesi nedeniyle titriyordu. Sakinleşmek için derin derin soluk aldı. Kadın tırnağı iltihaplanmış parmağıyla ilanı gösterdi. Orada, "kiralık oda" ilanları arasındaydı. Kuşkuya yer bırakmayacak kadar her şey yerli yerindeydi: sokağın adı, binanın numarası, apaçık sol çıkma kat yazılmış oluşu. Gazeteyi geri vererek kuru bir sesle:

"Burada kiralık oda yok," dedi.

"Ama gazete..."

"Yok dedim, ayrıca ilan *beyler* için verilmiş."

"Oda bulmak o kadar zor ki, ben..."

"Üzgünüm."

Kapıyı kadının suratına çarparak kocasına doğru gitti. Kapıdan başını uzatarak sordu:

"Hiç gazete ilanı verdin mi?"

Emilio her iki elinde de taşlardan yapılma kolyelerle karısına baktı, bir kaşını kaldırdı ve alaylı bir sesle:

"İlan mı? Sadece müşteri bulmak için..."

"Oda kiralama ilanı..."

1 Orijinal metinde İspanyolca. (ç.n.)

"Oda mı? Hayır tatlım, seninle malların ortaklığı esasına göre evlendim, sana sormadan bir odadan vazgeçmeyi göze alamam."

"*Dalga geçme!*"

"Şaka yapmıyorum. Kim seninle dalga geçmeye cesaret edebilir?"

Carmen yanıt vermedi. Portekizceye çok hâkim olmaması nedeniyle böyle sözlü atışmalarda her zaman altta kalıyordu. Gizli imaları olan ağır bir dille durumu açıklamayı tercih etti:

"Bir *kadındı*. İlanın verildiği gazeteyle gelmiş. İlan burası için verilmişti, *karışıklık yok yani*. Bir *kadın* olduğu için ilanı senin vermiş olabileceğini düşündüm..."

Emilio Fonseca kapağını çarparak çantasını kapattı. Karısının cümlesi yeterince açık olmasa da ne demek istediğini anlamıştı. Açık renkli soğuk gözleriyle yukarı bakarak yanıtladı:

"Demek ki erkek olsaydı, ilanı senin vermiş olduğun çıkarımında bulunacaktım."

Carmen kızardı, bozulmuştu.

"Terbiyesiz!"

Küçük Enrique göz kırpmadan bu atışmayı dinliyordu, nasıl tepki göstereceğini görmek için babasına baktı. Ama Emilio ağır bir hareketle omuzlarını silkti ve

"Haklısın, özür dilerim," diye yanıt verdi.

"*Benden özür dilemeni istemiyorum*," diye bağırdı artık tepesinin tası atmış olan Carmen. "Benden özür diliyorsan *benimle* alay ediyorsundur. Beni tokatlamanı yeğlerim!"

"Sana asla vurmadım."

"*Sakın* denemeye kalkışma!"

"Sakin ol. Benden daha uzun boylu ve kuvvetlisin. Bırak da güçlü cinsten olduğumu sanmaya devam edeyim. Başka bir şeyim kalmadı. Bu tartışmayı keselim."

"Peki ya *ben tartışmak istiyorsam*?"

"İyi olmaz. Her zaman son sözü ben söylerim. Şapkamı takıyorum ve çıkıyorum. Akşamdan önce dönmeyeceğim. Belki de hiç dönmem..."

Carmen mutfağa giderek cüzdanını aldı. Oğluna şekerleme alması için bozukluk verdi. Küçük Enrique karşı koyabilmeyi isterdi ama şekerlemeler merakından da, onu annesinden yana tavır almak zorunda bırakan cesaretinden de daha çekiciydi. Kapı kapanınca Carmen yemek odasına girdi. Kocası masanın kenarına oturmuş ve sigara yakmıştı. Kadın balıklama tartışmaya daldı:

"Demek dönmeyeceksin ha! Biliyordum. Kalacak yerin var, *değil mi!* Biliyordum da, kuşkulanıyordum da! Seni kemik torbası, her şey ortada işte!.. Ben de burada, hizmetçi gibi, *köle gibi; tüm günümü* ekselanslarının canı eve dönmek isterse diye *saçımı süpürge ederek* geçireyim."

Emilio gülümsedi, kadın daha da köpürdü.

"Gülme!"

"Gülerim. Elbette gülerim. Neden gülmeyeyim ki, bunların hepsi deli saçması. Kent pansiyon dolu. Kim birinde kalmama engel olabilir?"

"Ben!"

"Sen mi? Hadi ya! Saçmalamayı kes! Yapacak işim var. Saçmalığa bir son verelim."

"Emilio!"

Carmen onun yolunu kesti. Kocasından biraz daha uzundu, kare yüzündeki çenesi çıkıktı, iki belirgin kırışık burun kanatlarından ağzının kıyılarına kadar uzanıyordu, artık neredeyse solmuş güzelliğinin kırıntıları, gençliğinin ışıltılı ve sıcak teninin, sıvı bakışlı gök mavisi gözlerinin anıları hâlâ duruyordu. Emilio bir an onu sekiz yıl önceki gibi gördü. Bir kıvılcım gibi olan anı uçup gitti.

"Emilio, beni aldatıyorsun!"

"Saçmalık. Seni aldatmıyorum. İstersen yemin bile edebilirim... Ama seni aldatsam bile, senin için ne önemi var ki? Artık üzülmek için çok geç. Sekiz senedir evliyiz ve toplamda kaç gün mutlu olduk? Balayı, hatta belki o zaman bile mutlu değildik... Yanıldık Carmen, Hayatla oyun oynadık ve oyun oynamanın bedelini ödedik. Hayatla oyun oynamak iyi bir şey değil, öyle değil mi? Buna ne diyorsun Carmen?"

Kadın ağlayarak oturdu. Gözyaşları içinde, "*Ben* çok talihsizim," dedi.

Emilio çantasını aldı. Serbest eliyle kadının başını unuttuğu bir şefkatle okşadı ve şöyle mırıldandı:

"İkimiz de talihsiziz, herkes kendine göre, ama hiç kuşkun olmasın, iki talihsiz insanız. Belki ben daha da talihsizim, sen hiç olmazsa Enrique'ye sahipsin..." Şefkatli sesi birden sertleşti: "Bitti. Belki öğle yemeğine gelmem, ama kesinlikle akşam yemeğine geleceğim. Görüşürüz."

Koridorda döndü ve hafif alaycı bir sesle şöyle dedi:

"İlan meselesine gelince, bir yanlışlık olmalı. Kesinlikle yanlıştır."

Kapıyı açtı ve sağ elinde çantasıyla çıktı, çantanın ağırlığı nedeniyle omzu hafifçe çökmüştü. Otomatik bir hareketle şapkasını düzeltti, gri, geniş kenarlı bir şapkaydı, yüzünü ve bedenini daha küçük gösteriyor ve solgun, mesafeli gözlerini gölgeliyordu.

6

Bayan Carmen oda kiralamak isteyen iki kişinin daha suratlarına kapıyı çarptıktan sonra, kocasının tahmininin doğru olup olmadığını anlamaya karar verdi, bunu yaptığı zaman da, evdeki söz düellosu ve oda tutmak isteyenlerle giriştiği ağız dalaşları nedeniyle köpürmüş olduğundan Silvestre'ye hiç de sevimli davranmadı. Neden o saate kadar kimsenin kapısını çalmadığını nihayet anlayan Silvestre de ona aynı tonda yanıt verince, kundura tamircisinin arkasından kollarını sıvamış, elleri belinde Mariana'nın iri cüssesinin yaklaştığını gören Carmen çekip gitmek zorunda kaldı. Daha fazla tatsızlık çıkmasını istemeyen Silvestre, Carmen'in kapısına kiracı adaylarını kendi dairesine yönlendiren bir not asmayı önerdi. Carmen kapısına not falan asmaya hiç niyeti olmadığını bildirince, tamirci kötülük yapanın kötülük bulacağını, o adaylarla mutlaka görüşmesi gerektiğini söyleyerek karşı çıktı. Carmen notu adamın asmasına razı gelmedi ve biraz tutkalla kendi kapısına kendisi yapıştırdı. Ama en kötüsü kiracı adaylarından birinin okuma-yazma bilmemesiydi, böylece bir kez daha artık bildik soru ve soruyu destekleyen katlanmış gazeteyle karşılaşmak zorunda kaldı. Silvestre ve karısı hakkında düşündükleri adaya söylediklerinden çok farklıydı ve adaya söyledikleri de aslına uygun ve doğru olandan çok farklıydı. Silvestre davacı biri olsaydı, elimizde uluslararası bir dava olurdu. Mariana öfkeden köpürüyordu ama kocası ortamdaki şiddeti ve Aljubarrota

fırıncısını[1] çağrıştıran durumu yatıştırdı.

Kundura tamircisi penceredeki yerine geri döndü ve hatanın nasıl meydana gelmiş olabileceğini düşünmeye başladı. Yazı yazma uzmanı olmadığını biliyordu, ama yazma becerisini kimi doktorlarınkiyle kıyaslayınca bir tamirciye göre takdir ederdi. Aklına gelen tek çözüm gazetenin hata yapmış olmasıydı. Kendisi hata yapmamıştı, emindi bundan. Doldurduğu form gözünün önündeydi ve kesinlikle sol çıkma kat diye yazmıştı. Bir yandan düşünürken bir yandan da dikkatini işine veriyor, seyrek yayalar arasında bir kiracı adayı olabilir mi diye arada bir pencereden dışarı göz atmayı da ihmal etmiyordu. Kiracı adayını önceden görebilirse, sıra konuşmaya geldiğinde ne söylemesi gerektiğini de bilecekti. Silvestre kendini insan sarrafı olarak nitelerdi. Pervasızdı, karşısındakinin gözünün içine bakmaya alışmıştı, böylece birine güvenmenin neredeyse ölüm kalım meselesi olduğu o günlerde, insanların kim olduklarını ve ne düşündüklerini tahmin edebiliyordu. Onu geçmişe götüren düşünceleri, yaşamının geçip gitmiş olan bölümü nedeniyle, aklı yolu gözlemekten başka yerlere çelindi.

Sabah sona ermek üzereydi, daireyi öğle yemeğinin kokusu sarmıştı ve gelen giden yoktu. Silvestre ilanda o kadar ince eleyip sık dokuduğuna pişman oldu. İlana para harcamış, yan komşusuyla arası bozulmuş (şansına müşterisi değildi) ve kiracısız kalmıştı.

Elindeki çizmelere taban çakmaya başladığı sırada, karşı kaldırımda, başını havaya kaldırıp binalara bakan, gelip geçenlerin yüzlerini inceleyerek boş boş dolaşan bir adam gördü. Elinde

1 1385 yılında, Portekizlilerle İspanyollar arasında, Aljubarrota yakınlarında yapılan, Portekiz'in bağımsızlığını kazanmasıyla sonuçlanan savaştır. Dağılan İspanyol ordusunun askerleri kasabanın fırınına saklanınca, fırıncı onları ateşe vermekten çekinmemiştir. (ç.n.)

gazete yoktu ama görebildiği kadarıyla cebindeydi. Silvestre'nin oturduğu binanın önünde durarak birer birer daireleri incelemeye koyuldu. Kendini işine vermiş gibi yapan kundura tamircisi gözucuyla adamı izliyordu. Orta boylu, esmer, otuzundan fazla göstermeyen biriydi. Giyiminden yoksulluğa da, orta halliliğe de eşit mesafede olduğunu anlamamak imkânsızdı. Takımı iyi kumaştandı ama bakımsızdı. Ütü çizgisi olmayan pantolonu Mariana'nın umutsuzluğa kapılmasına neden olacaktı. Dik yakalı kazak giymişti ve başı açıktı. İncelemesinin sonucundan memnun kalmış gibi görünüyor ama adım atmıyordu.

Silvestre kaygılanmaya başladı. Korkacak bir şeyi yoktu ve... yaşlanıp da o işleri bıraktığından beri kendini huzursuz hissetmemişti, ama adamın hareketsizliği ve iradesi onu tedirgin ediyordu. Karısı şarkı söylemekten nasibini almamış, Silvestre'nin neşesinin ve sürekli şakalarının konusu olan sesiyle mutfakta şarkı mırıldanıyordu. Beklemeye daha fazla tahammül edemeyen kundura tamircisi başını kaldırarak yabancıya baktı. Yabancı da binayı incelemeyi bırakmış, tam o anda gözlerini Silvestre'nin penceresine çevirmişti. Birbirlerini incelediler; Silvestre hafif meydan okur bir tavırla, öteki meraklı bir ifadeyle. Sokağın ayırdığı iki adam birbirlerine bakmaya devam ettiler. Silvestre kışkırtıcı görünmemek için gözlerini başka yana çevirdi. Adam gülümsedi ve yavaş ama sağlam adımlarla sokağın diğer tarafına doğru yürüdü. Silvestre zil sesini bekliyordu. Umduğu kadar çabuk duyulmadı. Adam komşunun kapısındaki notu okuyor olmalıydı. Sonunda zil çaldı. Mariana'nın şarkısı acıklı bir ahenksizliğin orta yerinde kesildi. Silvestre'nin kalp atışları öylesine hızlandı ki, tamirci kendisiyle dalga geçerek, adamın oda kiralamak niyetiyle değil de, geçmişte kalmış olaylar nedeniyle gelmiş olabileceğini zannetmenin kendi vesvesesi olduğu sonucuna vardı... Zeminin ahşap döşemesi yaklaşan

Mariana'nın ağırlığıyla gıcırdadı. Silvestre perdeyi araladı:

"Ne oldu?"

"Oda ilanı için gelmiş biri var. İlgilenir misin?"

Silvestre'nin hissettiğine tam olarak rahatlama denemezdi. Sanki bir hayal, en sonuncu hayal de uçup gitmiş gibi acıyla, hafifçe iç çekti. Kendi vesvesesinden başka bir şey olmadığına kuşku kalmamıştı işte...

Artık kocadığı, devrinin kapandığı düşünceleriyle kapıya gitti. Karısı kirayı söylemişti ama adam odayı görmek istediği için Silvestre araya girdi. Kundura tamircisini gören genç adam gülümsedi, o kadar belirsiz bir gülümsemeydi ki gözlerine ancak yansıdı. Kalın ve şekilli kaşlarının altında küçük, parlak, kapkara gözleri vardı, yüzü esmerdi ve Silvestre'nin fark etmiş olduğu gibi hatları net ve uyumluydu, ne yumuşaktı ne de fazlasıyla sert. Kadınsı kıvrımlara sahip ağzının hafifçe yumuşattığı erkeksi bir yüz. Silvestre önünde duran surattan hoşlandı.

"Sanırım odayı görmek istiyorsunuz."

"Uygunsa evet. Fiyatını beğendim, iş odayı da beğenip beğenmeyeceğimi görmeye kaldı."

"Lütfen girin."

Delikanlı (Silvestre genç adamı böyle görüyordu) nazlanmadan içeri girdi. Duvarlara ve zemine göz atarak temizliğine kusur bulunmasından korkan saygıdeğer Mariana'nın yüreğini ağzına getirdi.

Odanın Silvestre'nin kıt boş zamanlarında birkaç cılız lahana yetiştirdiği bostana ve kümese bakan bir penceresi vardı. Delikanlı çevresine baktı, Silvestre'ye dönerek:

"Oda hoşuma gitti. Ama bu odayı tutamam," dedi.

Kundura tamircisi biraz ters bir ifadeyle, "Neden, pahalı mı buldunuz?" diye sordu.

"Yok, söylediğim gibi fiyatı hoşuma gitti. Eşyalı değil."

"Ah! Eşyalı mı isterdiniz?"

Silvestre karısına baktı. Karısı bir işaret yaptı. Bunun üzerine tamirci şöyle ekledi:

"Bu nedenle anlaşamayacak değiliz ya! Fazladan bir yatağımız ve şifoniyerimiz var, dışarı çıkardık çünkü odayı eşyalı vermeyi düşünmemiştik. Anladınız mı? Başkalarının eşyalarımızı nasıl kullanacaklarını bilemeyiz. Ama ilgileniyorsanız..."

"Kira aynı mı kalacak?"

Silvestre başını kaşıdı.

"Eşyalarınıza zarar vermek istemem," diye ekledi genç adam.

Bu cümle Silvestre'yi alt etti. Onu iyi tanıyan biri eşyalı odanın fiyatıyla boş odanınkinin aynı kalması için tam da bu sözleri söylerdi işte.

"Elbette. Eşyalı ya da eşyasız aynı fiyat," diye karar verdi. "Bizim için de daha iyi. Evin tıklım tıklım olmasını istemeyiz. Değil mi, Mariana?"

Mariana düşündüğünü söyleyebilseydi, "Hiç de öyle değil," yanıtını verirdi, ama hiçbir şey söylemedi. Kayıtsızca omuzlarını silkmekle yetindi. Burnunu kırıştırması onaylamadığını gösteriyordu. Delikanlı bu mimiği fark ederek atıldı:

"Yok, öyle olmaz. Beş eskudo fazla veririm. İyi mi?"

Mariana sevinçten çılgına dönerek delikanlıyı takdir etmeye başladı. Silvestre de içinden sevinç taklaları atıyordu. Pazarlık için değil, yanılmadığı doğrulandığı için. Delikanlı düzgün bir insandı. Genç adam pencereden başını uzattı, gözlerini bostanda gezdirdi, gevşek toprağı gagalayan civcivleri görünce gülümsedi ve şöyle dedi:

"Kim olduğumu bilmiyorsunuz... Adım Abel... Abel Nogueira. İşimden ve şimdi ayrılacağım evden hakkımda bilgi alabilirsiniz. Adresleri burada."

Pencerenin pervazında bir kâğıda iki adres yazarak Silvestre'ye uzattı. Silvestre "bilgi almak için" adımını bile atmayacağına o kadar emindi ki, reddettiğini gösterir bir hareket yaptı ama sonunda kâğıdı aldı. Eşyasız odanın ortasında, genç adam iki ihtiyarı, ihtiyarlar da genç adamı süzüyorlardı. Üçü de memnundu, gözlerinde tüm dişlerin ve dudakların gülümseyişine bedel o gülümseme vardı.

"O zaman bugün odaya geleceğim. Eşyalarımı öğleden sonra getireceğim. Umarım sizlerle, hanımefendiyle çamaşır konusunda anlaşırız..."

Mariana şöyle yanıt verdi:

"Ben de öyle umarım. Dışarıda yıkatmanıza gerek yok."

"Tamam. Eşyaları taşımaya yardım etmemi ister misiniz?"

Silvestre atıldı:

"Zahmet etmenize gerek yok bayım, biz ikimiz hallederiz."

"Bakın eğer..."

"Zahmete gerek yok. Mobilyalar ağır değil."

"Tamam o zaman. Sonra görüşürüz."

Gülümseyerek kapıya kadar delikanlıya eşlik ettiler. Sahanlıkta genç adam anahtara ihtiyacı olacağını hatırladı. Silvestre o öğleden sonra halledeceğini söyledi ve delikanlı gitti. İki ihtiyar odaya geri döndüler. Silvestre'nin elinde yeni kiracısının adresleri yazdığı kâğıt vardı. Cebine koyarak karısına, "Adamı nasıl buldun," diye sordu.

"Bana kalırsa iyi. Ama sen kendine bak. İş pazarlığa gelince melek kesiliyorsun..."

Silvestre gülümsedi:

"Hadi ama... eskisi kadar yoksul olmayacağız."

"Haklısın. Elli eskudo daha. Çamaşır için ne isteyeceğimi bilmiyorum."

Kunduracı karısını duymadı. Burnunu genişleten huzursuz

bir ifadeye bürünmüştü yüzü.

"Ne oldu?" diye sordu karısı.

"Ne mi oldu? Sanki uyuyakaldık. Çocuk bize adını söyledi, biz sustuk, öğlen yemeği saati geldi çattı, davet etmedik... işe bak!"

Mariana bu kadar öfkelenecek bir neden göremiyordu. İnsan adını söyleyecek zamanı illa ki bulurdu, yemeğe gelince, iki kişiye anca yetenin üç kişiye az gelebileceğini Silvestre'nin bilmesi gerekirdi. Karısının suratındaki ifadeden tasasını zerre kadar önemsemediğini anlayan Silvestre konuşmayı başka yöne çevirdi:

"Eşyaları getirelim mi?"

"Getirelim. Yemek için geç oluyor."

Taşınma çabuk bitti. Yatak, şifoniyer, komodin ve bir iskemle. Mariana yatağa temiz çarşaflar sererek odayı son kez gözden geçirdi. Kocasıyla birlikte bir köşeye çekilerek baktılar. Sonuçtan memnun kalmadılar. Oda boş görünüyordu. Boş alanların fazlalığından değil. Örneğin yatakla şifoniyer arasından yan yan geçmek gerekiyordu. Ama ortama neşe katacak, bir canlı için daha yaşanılası kılacak bir şeyin eksikliği hissediliyordu. Mariana dışarı çıktı ve elinde bir *napperon*[1] ve bir sürahiyle geri döndü. Silvestre başının hareketiyle onayladı. O ana dek eski ve ruhsuz görünen mobilyalara neşe geldi. Yatağın yanına serilen bir halı zeminin çıplaklığını aldı. Oraya bir şey, buraya bir şey, sonunda odaya mütevazı bir rahatlık hâkim oldu. Mariana ve Silvestre, bir şirketin başarısı için birbirini tebrik eden iki ortak gibi gülümseyerek bakıştılar.

Ve öğlen yemeklerini yemek için mutfağa geçtiler.

1 Fr. Tığ işi tabak altlığı. (ç.n.)

7

Lidia yemeğin hemen ardından öğle uykusuna yatardı. Zayıflamaya eğilimi vardı ve her gün iki saat dinlenerek bununla mücadele ederdi. Elleri bedeninin iki yanında, üzerinde rahat sabahlığıyla, geniş ve yumuşak yatağına uzanmış, gözlerini tavana mıhlamış, kaslarını ve sinirlerini gevşeterek hiç karşı koymadan zamana teslim olmuştu. Lidia'nın beyninde ve yatak odasında boşluk gibi bir şey meydana geliyordu. Bir kum saatinden dökülen kumun uyuşturucu mırıltısıyla, zaman kesintisiz akıp gidiyordu.

Gözleri yarı kapalı Lidia boş ve kararsız düşüncelerini izliyordu. Akış kopmuş, araya bulutlar gibi gölgeler girmişti. Bir an netlikle ortaya çıkan düşünceleri hemen ardından daha sonra yeniden gözükmek için gizlendiler. Yaralı, sürünen, kanatlarını çırpan, düşüp ölene kadar bir belirip bir kaybolan kuşlar gibiydiler. Düşüncelerini onları gölgelendiren bulutların üzerine yükseltemeyen Lidia uykuya daldı.

Kapı zilinin şiddetle çalınmasıyla uyandı. Yönünü şaşırmıştı, hâlâ uykulu gözlerle yatakta oturdu. Zil tekrar çaldı. Lidia kalktı, terliklerini giydi ve koridora yönlendi. Dikkatle gözetleme deliğinden baktı. Ters bir ifadeyle kapıyı açtı:

"Girin, anne."

"Tünaydın Lidia, girebilir miyim?"

"Girin dedim ya!"

Annesi girdi, Lidia mutfağa yöneldi.

"Sanırım rahatsız ettim."

"Beni mi? Nereden çıkardınız? Oturun."

Annesi bir tabureye oturdu. Altmışını biraz geçmiş, kır saçlarını siyah tülle örtmüştü, giysisi de siyahtı. Yumuşak yüzünde fazlaca kırışık yoktu, teni kirli fildişi tonundaydı. Hemen hemen kirpiksiz gözkapakları pek hareketli olmayan hastalıklı gözlerini yeterince savunamıyordu. Seyrek ve küçük kaşları ters dönmüş v harfi biçimindeydi. Dalgın görünen yüzü ifadeden yoksundu.

"Sizi bugün beklemiyordum," dedi Lidia.

"Günüm değil, bu saatte de gelmem, biliyorum," yanıtını verdi annesi, "Sen iyi misin?"

"Her zamanki gibi? Siz?"

"İdare ediyorum. Romatizmam da olmasa..."

Lidia annesinin romatizmasıyla ilgilenmeye çabaladı, ama öylesine inandırıcılıktan uzaktı ki, sonunda konuyu değiştirdi:

"Zil çaldığında uyuyordum, sıçrayarak uyandım."

"İyi görünmüyorsun," dedi annesi.

"Öyle mi? Uyuduğum içindir eminim."

"Belki. Fazla uyumak da iyi değil."

İkisi de söyledikleri ve işittikleri sıradan şeylerle kendilerini kandırmıyorlardı. Lidia, hatırını sormak için gelmediğini bilecek kadar iyi tanıyordu annesini; annenin de bu şekilde konuşmaya başlamasının nedeni balıklama konuya dalmak istememesiydi sadece. Lidia saatin neredeyse dört olduğunu fark etti, dışarı çıkması gerekiyordu.

"Sizi buraya hangi rüzgâr attı böyle?"

Annesi eteğindeki kırışığı düzeltmeye koyuldu, bu işi öylesine dikkatle yapıyordu ki, soruyu duymamış gibiydi.

"Paraya ihtiyacım var," diye fısıldadı sonunda.

Lidia şaşırmadı. Beklediği tam da buydu. Yine de hoşnutsuzluğunu gizlemeyi beceremedi.

"Bunu bana her söylediğinizde..."

"Hayat çok pahalı biliyorsun."

"İyi ama sizin de biraz tutumlu olmanız gerekli."

"Ben tutumluyum ama para durmuyor işte!"

Annesinin sesi istediğini elde edeceğini bilen birininki gibi sakindi. Lidia annesine baktı, annesinin gözleri önündeydi, elinin hareketinin eşlik ettiği kırışığa kilitlenmişti. Lidia mutfaktan çıktı. Annesi anında eteği bıraktı ve başını kaldırdı. Yüzünde aradığına kavuşmuş birinin memnuniyeti okunuyordu. Kızının yaklaştığını duyunca, yeniden alçakgönüllü tavırlarını benimsedi.

"Alın," dedi Lidia, iki tane yüz eskudoluk kâğıt para uzatarak. "Şu anda daha fazlasını veremem."

Annesi parayı aldı ve çantasının dibine gömdüğü cüzdanına yerleştirdi.

"Çok teşekkür ederim, şimdi çıkacak mısın?"

"Baixa'ya gideceğim. Bu evde oturmaktan bıktım. Bir şeyler atıştırıp vitrinlere bakacağım."

Annenin otopsi yapılan bir hayvanınkilere benzeyen sabit ve inatçı bakışlı küçük gözleri kızı bırakmadı.

"Benim naçizane fikrimi soracak olursan," dedi, "pek dışarı çıkmamalısın."

"Çok çıkmıyorum. Canım isteyince çıkıyorum."

"Öyle mi? Ama Bay Morais'in hoşuna gitmeyebilir."

Lidia'nın burun kanatları titremeye başladı, yavaşça ve alayla:

"Bay Morais'in ne düşündüğü benden fazla sizin için önemli galiba..." dedi.

"Kendi iyiliğin için, böyle bir durumda olduğuna göre..."

"İlginize teşekkür ederim ama öğüt alacak yaşı geçtim. Canım istediğinde dışarı çıkarım ve canımın istediğini yaparım. İyiliğim ya da kötülüğüm benim sorunum."

"Annen olduğum ve senin iyiliğini istediğim için bunu söylüyorum..."

Lidia'nın yüzünde ani ve rahatsız bir gülümseme belirdi:

"Benim iyiliğim ha!.. Sadece üç yıldır benim iyiliğimle ilgilenir oldunuz! Daha önce umurunuzda değildi!"

"Bu doğru değil," diye yanıt verdi annesi, yeniden eteğindeki kırışığa dikkat kesilmişti. "Senin için her zaman kaygılandım."

"Evet ama şimdi çok daha fazla kaygılısınız... Sakin olun: Eski yaşantıma, sizin umurunuzda olmadığım günlere geri dönmeye hiç niyetim yok... Yani benim için şimdiki kadar kaygılanmadığınız günlere demek istedim."

Annesi ayağa kalktı. İstediğini elde etmişti ve konuşma tatsız bir rotaya girmişti: Gitmek en iyisiydi. Lidia onu durdurmadı, hem kurbanı olduğu küçük patlama hem de annesi ona öğüt vermeye kalkıştığı için öfkeliydi. Annesini bir köşeye çekmeyi ve hakkındaki tüm düşüncelerini sayıp dökmeden gitmesine izin vermemeyi istiyordu canı. Tüm bu özen, bu güvensizlikler, Bay Morais'i memnun edememek korkusu kızını sevdiği için değil, aldığı küçük aylığın sürekliliğini korumaya yönelikti.

Lidia dudakları öfkeden titreyerek üzerini değişmek ve makyaj yapmak için yatak odasına döndü. Annesine söylediği gibi Baixa'da bir şeyler atıştırmak ve biraz gezinmek niyetindeydi. Masum bir niyet. Ama annesinin imalarını duyduktan sonra, canı neredeyse yeniden yıllardır yaptığını yapmak istedi: Kentteki döşeli odalardan birinde bir adamla buluşmak, gelip geçici bir oda; malum yatak, malum paravan, boş çekmeceli malum mobilyalar. Yüzüne krem sürerken o tür odalarda öğle sonraları ve geceleri yaşananları hatırladı. Anıları onu üzdü. Yeniden başlamak istemiyordu. Paulino Morais'ten hoşlandığı için değil: Adamı aldatmak yaşamına pişmanlığın gölgesini

bile düşüremezdi, bunu yapmamasının nedeni güvenliğini korumaktı. Sevmek için fazlasıyla tanıyordu erkekleri. Yeniden başlamak mı, hayır. Kim bilir kaç kez her defasında ondan esirgenen tatminin peşine düşmüştü? Para peşindeydi elbette ve parayı da hak ettiği için veriyorlardı... O odalardan kaç kez kaygıyla, alınarak, başarıyla çıkmıştı? Kaç kez bunların tümü –oda, adam ve tatminsizlik– tekrarlanmıştı? Adam değişiyor, oda değişiyordu, ama tatminsizlik yok olmuyor, hatta azalmıyordu bile.

Şifoniyerin mermeri üzerinde, minik şişelerin ve pudriyerlerin arasında, Paulino Morais'in fotoğrafının yanında *Mayaların* ikinci cildi duruyordu. Karıştırdı, *bâton*[1] ile işaretlediği bölümü aradı ve tekrar okudu. Kitabın elinden yavaşça kayıp düşmesine izin verdi, aynaya, korku ifadesinin annesinin çehresini anımsattığı yüzüne mıhladığı bakışlarıyla birkaç saniyede tüm yaşamını özetledi –aydınlık ve karanlık, güldürü ve trajedi, tatminsizlik ve başarı–.

Kendine çekidüzen vermeyi bitirdiğinde saat neredeyse dört buçuğa geliyordu. Güzeldi. Giyim zevki gelişmişti, abartıya kaçmazdı. Vücuduna kusursuz oturan ve kıvrımlı dış hatlar kazandıran özel dikim gri *tailleur*'ünü[2] giymişti. Sokaktaki erkekleri dönüp bakmaya mecbur eden bir vücut. Modacının mucizesi. Ekmeğini vücuduyla kazanan kadının içgüdüsü.

Topuklarının tıkırtısının merdivende duyulmasına engel olan hafif adımlarla aşağı indi. Silvestre'nin kapısının önünde insanlar vardı. Kapının iki kanadı da açıktı ve kundura tamircisi, genç bir adamın iri bir valizi içeri sokmasına yardım ediyordu. Sahanlıkla duran Mariana'nın elinde daha küçük bir başka valiz vardı. Lidia selam verdi:

1 Fr. Yazıda düz çizgi. (ç.n.)
2 Fr. Tayyör. (ç.n.)

"İyi akşamlar."

Mariana yanıt verdi. Nezakete nezaketle yanıt vermek isteyen Silvestre durdu ve döndü. Lidia'nın bakışı onun üzerinden geçerek merakla genç adamın yüzüne takıldı. Abel de kadına baktı. Kiracısının yüzündeki soran bakışı fark eden kundura tamircisi gülümseyerek göz kırptı. Abel anlamıştı.

8

Adriana hızlı adımlarla köşede göründüğü sırada gün kararıyor, gece kentin onca gürültüsünün yok edemediği alacakaranlığın sakinliğiyle kendini sunuyordu. Adriana koşarak eve girdi, kalbi gösterdiği çabaya karşı çıksa da merdiveni ikişer ikişer tırmandı. Zili ısrarla, kapının açılmasının gecikmesine sabırsızlanarak çaldı. Annesi göründü.

"İyi akşamlar anne, başladı mı?" diye sordu yaşlı kadının yanağına bir öpücük kondurarak.

"Acele etme kızım, acele etme. Henüz başlamadı. Bu nedenle mi koşa koşa geldin?"

"Geç kalmaktan korktum. Birkaç acil mektup yazılacakmış, ofiste alıkoydular."

Mutfağa girdiler. Lambalar yanıyordu. Radyonun sesi kısıktı. Isaura *marquise*'deydi[1], kırmızı bir gömleğin üzerine eğilmiş dikiş dikiyordu. Adriana kız kardeşini ve teyzesini öptü. Sonra dinlenmek için oturdu.

"Uf! Canım çıktı! Isaura ne kadar çirkin bir şeyle uğraşıyorsun öyle..."

Kız kardeşi başını kaldırarak gülümsedi:

"Bu gömleği giyen su katılmamış aptal olmalı. Mağazaya geldiğini görür gibi oluyorum, gözlerini gömlekten alamıyor, satın alabilmek için dünyaları vermeye hazır..."

İkisi birden güldüler. Cándida, "İkiniz herkes hakkında kötü konuşuyorsunuz," diye söylendi.

1 Fr. Sundurma. (ç.n.)

Amelia yeğenlerine destek verdi:

"Sence bu gömleği giymek zevkli olmanın kanıtı mı?"

"Herkes canının istediği gibi giyinir," demeye cesaret etti Cándida.

"Lafa bak! Fikir mi bu şimdi!"

"Şşşşt!" dedi Isaura, "susun da dinleyelim."

Spiker bir müzik parçasını duyurdu.

"Daha değil," dedi Adriana.

Radyonun yanında bir paket duruyordu. Şekli ve boyutu nedeniyle kitaba benziyordu. Adriana eline aldı ve sordu:

"Bu ne? Başka bir kitap mı?"

"Evet," yanıtını verdi kardeşi.

"Adı ne?"

"*Rahibe.*"[1]

"Yazarı kim?"

"Diderot. İlk kez okuyorum."

Adriana kitabı yerine koydu ve kısa sürede unuttu. Kitaplardan pek hoşlanmıyordu. Annesi, teyzesi ve kız kardeşi gibi müziğe bayılıyordu ama kitapları ağır buluyordu. Bir hikâye anlatmak için sayfalarca yazıyorlardı, neticede tüm hikâyeler az sözcükle de anlatılabilirdi. Isaura'nın okuyarak saatler geçirmesini, kimi zaman şafak vaktini bulmasını anlayamıyordu. Müziği anlayabiliyordu. Geceyi hiç yorulmadan müzik dinleyerek geçirebilirdi. Tüm ev ahalisinin müzikten hoşlanması mutluluk vericiydi. Böyle olmasaydı hırgür eksik olmayacaktı.

"Şimdi," dedi Isaura, "sesi açın."

Adriana düğmeleri çevirdi. Spikerin sesi odayı doldurdu:

"Honegger'in *Ölülerin Dansı.* Paul Claudel'in metni ve Jean-Louis Barrault'nun yorumuyla. Dikkat."

1 *La Religieuse*, Denis Diderot, 1760. (ç.n.)

Mutfakta kahvedanlık ıslık çalıyordu. Amelia Teyze kabı ateşten aldı. Plağın üzerindeki iğnenin gıcırtıları duyuldu ve Jean-Louis Barrault'nun dramatik ve titreşimli sesi dört kadının tüylerini ürpertti. Hiçbiri kımıldamıyordu. Müzik radyonun içinden çıkıyormuş gibi bakışlarını ışıklı istasyon ayar düğmesine dikmişlerdi. Birinci plakla ikincisi arasındaki boşlukta yan odadan bir *ragtime*[1], metallerin kulakları tırmalayan tiz cayırtısı duyuldu. Amelia Teyze kaşlarını kaldırdı. Cándida içini çekti, Isaura iğneyi kuvvetle gömleğe batırdı, Adriana öldürücü bir bakışla duvarı kurşuna dizdi.

"Sesi aç," dedi Amelia Teyze.

Adriana sesi yükseltti. Jean-Louis'nin sesi *"j'existe!"*[2] diye çınladı, müzik *vaste plaine*'de[3] girdaplar yarattı ve *ragtime*'ın hareketli notaları *sur le pont d'Avignon*[4] sapkınlıkla dansa karıştı.

"Daha yüksek!"

Ölülerin Dansı umutsuzluğun ve elemin çığlıklarıyla gürültülü bir klarnetin neşesini boğdu, sıfırladı. Ses yükselticilerden son hızla ileri atılan Honegger, *ragtime*'ın anonimliğini alt etmeyi başardı. Belki María Claudia en sevdiği dans programından sıkılmıştı, belki de müziğin taşıdığı ilahi öfkenin kükremesinden korkmuştu. *Ölülerin Dansı*'nın son notaları havada çözülürken Amelia söylenerek yemek hazırlığına girişti. Cándida da aynı derecede öfkeliydi ama kabalık etmekten çekinerek sessiz kaldı. Müziğin etkisi altındaki iki kız kardeş kutsal öfkeyle köpürüyorlardı.

"Olanaksız," diye bildirdi sonunda Amelia. "Üstünlük taslamak niyetinde değilim, ama bu çılgın müzikten hoşlanan insanların varlığını anlamak olanaksız!"

---

1 20. yüzyılın başında popüler olan senkoplu caz müziği türü. (yay.n.)
2 Fr. Varım. (ç.n.)
3 Fr. Geniş düzlük. (ç.n.)
4 Fr. Avignon Köprüsü'ndeki. (ç.n.)

"Hoşlananlar var, teyze," dedi Adriana.

"Evet, görüyorum ki var!"

"Herkesin eğitimi bizimki gibi değil," diye ekledi Isaura.

"Onu da biliyorum. Ama bana kalırsa herkes sapla samanı birbirinden ayırmayı bilmeli: İyi olan bir yana, kötü olan öteki tarafa."

Dolaptan tabakları çıkarmakta olan Cándida karşı çıkmaya cüret etti:

"Bu olamaz, iyilik ve kötülük, iyi olan ve kötü olan her zaman bir arada bulunur. Bence hiçbir şey mutlak iyi ya da mutlak kötü değildir," diye ekledi mütevazı bir tavırla.

Amelia kardeşine dönerek çorbanın tadına baktığı kaşığı bıçak çeker gibi ileri uzattı, "Bu kesinlikle iyi. Sen iyi şeylerden hoşlandığından emin değil misin?" diye sordu.

"Hayır, hayır değilim."

"O zaman neden hoşlanıyorsun?"

"İyi olduğuna inandığım için hoşlanıyorum. Ama aslında iyi olup olmadığını bilmiyorum."

Amelia küçümseyerek ağzını büzdü. Kardeşinin hiçbir şeyden emin olamaması, her şeyde ikilemler görmesi pratikliğini zedeliyor, yaşamı bölmelere ayırarak yaşamasını engelliyordu. Cándida bu kadar çok konuştuğuna pişman olarak sustu. Böyle kurnazca mantık yürütmek doğal eğilimi değildi, kocasıyla birlikte yaşarken edindiği bir huydu ve erkekte sorun gibi görünen bu özellik onda sadeleşmişti.

"Tüm bunlar güzel de," diye ısrar etti Amelia, "neyi istediğini ve neye sahip olduğunu bilmediğin zaman, sahip olduğunu kaybetme ve sahip olmak isteyebileceğini ıskalama riskiyle karşılaşabilirsin."

"Amma karmaşık," diyerek gülümsedi Cándida.

Kız kardeşi pek anlaşılır bir şey söylemediğini kabul ediyordu, bu onu daha da sinirlendirdi.

"Karmaşık değil, gerçek bu. İyi müzik ve kötü müzik vardır. İyi insanlar ve kötü insanlar vardır. İyi ve kötü vardır. Herkes seçim yapabilir..."

"Böyle olabilseydi ne kadar iyi olurdu. Çoğunlukla seçim yapmasını bilmeyiz. Seçim yapmak öğrenilmez..."

"Yani sadece kötülüğü seçebilen insanların olduğunu söylemek istiyorsun, doğa onları bozuk yarattığı için böyleler, öyle mi?"

Cándida bir yeri ağrımış gibi yüzünü buruşturdu. Sonra şöyle yanıt verdi:

"Ne söylediğini bilmiyorsun. Bu, sadece insanların ruhu hastaysa doğru olabilir. Biz senin de söylediğin gibi, seçme şansı olan insanlardan söz ediyoruz... Ancak ruhu hasta biri seçim yapamaz!"

"Kafamı karıştırmaya çalışıyorsun ama başaramayacaksın. Sağlıklı insanlardan söz edelim o zaman. Ben iyiyle kötü arasında, iyi müzikle kötü müzik arasında seçim yapabilirim."

Cándida uzun bir söylev çekecekmiş gibi ellerini öne doğru uzattı, ama sonra yüzünde yorgun bir gülümsemeyle indirdi:

"Müziği bir kenara bırakalım çünkü bu tartışmada kafa karıştırmaktan başka bir işe yaramıyor. Bana neyin iyi, neyin kötü olduğunu bildiğini söyleyebilir misin? Biri nerede bitiyor ve öteki nerede başlıyor?"

"Bunu bilemem, ayrıca bu sorulması uygun bir soru da değil. Ben neyin iyi, neyin kötü olduğunu görünce anlarım..."

"İyi ve kötü hakkındaki kendi yargılarına uygun olarak elbette..."

"Başka türlü de olamaz. Başkalarının değer yargılarına göre değerlendirecek değilim ya!"

"Zaten zorluk da burada ya. Başkalarının da iyi ve kötü hakkında kendi fikirleri olduğunu unutuyorsun. Seninkilerden daha doğru olabilirler..."

"Herkes senin gibi düşünürse kimse kimseyle anlaşamaz. Kurallar gereklidir. Yasalar gereklidir."

"Peki kim yapıyor yasaları, kim koyuyor kuralları? Ne zaman? Ne amaçla?"

Kısa bir süre sustu, sonra yüzünde masum bir kötücüllüğü yansıtan gülümsemeyle: "Üstelik de sen, kendi fikirlerine göre mi değerlendiriyorsun yoksa kendi yapmadığın yasalara, kendi koymadığın kurallara göre mi?"

Amelia bu sorulara yanıt veremeyince, "Yeter. Seninle konuşulamadığını bilmem gerekirdi," diyerek tartışmayı sonlandırdı.

Isaura ve Adriana gülümsediler. Tartışma daha önce dinledikleri onlarca tartışmanın sonuncusuydu. Zavallı ihtiyarların ilgi alanlarının daha geniş, daha canlı olduğu, ekonomik refahın o ilgi alanlarına imkân verdiği zamanlar geride kalmıştı, şimdi yalnızca ev işleriyle kısıtlanmışlardı. Artık buruşuk ve kamburdular, ak saçlı ve titrektiler, o eski ateş son kıvılcımlarını saçıyor, giderek biriken külle mücadele ediyordu. Isaura ve Adriana bakıştılar ve gülümsediler. Bu bir ayağı çukurda yaşlılıkla kıyaslandığında kendilerini genç, titreşimli, bir piyanonun gergin teli gibi sedalı hissediyorlardı.

Sonra sıra akşam yemeğine geldi. Masanın çevresinde dört kadın. Dumanı tüten tabaklar, beyaz örtülü masa, hafif yiyecekler geçidi. Kaçınılmaz gürültülerin yanı başında –belki biraz ötesinde– bizi izleyen geçmişin sorgulayıcı sessizliği ve bizi bekleyen geleceğin alaycı sessizliği.

9

"Sen iyi değilsin Anselmo."

Anselmo gülümsemek için çabaladı, daha iyi bir sonuca yaraşır bir çabaydı. Ancak kaygısı, gülümsemeye hükmeden kasların oyununa boyun eğemeyecek kadar çoktu. Ağız kasları hattının ulaşamadığı gözlerine yerleşen besbelli umutsuzluk olmasa, yapabildiği komik bir yüz hareketi olarak nitelenebilirdi.

Mutfakta öğle yemeği yiyorlardı. Anselmo'nun masanın üzerinde duran saati kalan vaktini gösteriyordu. Yumuşak tiktaklar Rosalía'nın yorumunu izleyen sessizlikte imalarda bulunuyordu.

"Ne oldu?" diye ısrar etti kadın.

"Hiçbir şey... boktan işler."

Karısıyla yalnız olduğunda, Anselmo sözcüklerine pek dikkat etmez, karısının fazilet taslayabileceğini de aklından geçirmezdi. Rosalía'ya gelince, pek fazilet taslayacak biri olmadığını söylemek gerekirdi.

"Ama, ne tür bokluklar?"

"Senedimi kabul etmediler. Ay sonuna daha on gün var..."

"Evet var, benim de beş kuruşum yok. Bakkala gittiğimde cüzdanımı evde unutmuşum gibi yapmam gerekecek."

Anselmo çatalını sertçe bıraktı. Karısının son cümlesi bir tokat gibiydi.

"Paranın nereye gittiğini öğrenmek isterdim," dedi.

"Umarım kaybettiğimi düşünmüyorsundur. Tutumlu olmayı anamdan öğrendim ve benim kadar tutumlu biri daha yoktur!"

"Kimse tutumlu olmadığını söylemedi, ama ekmek parası kazanan iki kişi varken daha iyi yaşamamız gerekir."

"María Claudia'nın kazancı kendine ancak yetiyor. Benim kızım öyle herkese benzeyemez."

"Ama bunu ona söylemiyorsun..."

"Sence ben ne yaptığımı bilmiyor muyum?"

Anselmo son lokmasını da çiğnedi. Konumunu değiştirdi, kemerini gevşetti ve bacaklarını uzattı. Yağmurlu günün gri ışığı *marquise*'den içeri girerek mutfağı gölgelendiriyordu. Rosalía başını eğmiş yemeğe devam ediyordu. Masanın diğer ucunda María Claudia'nın tabağı bekliyordu.

Uzağa dalmış gözlerini ve ciddi yüz ifadesini görüp de Anselmo'nun derin düşüncelere dalmadığını kimse söyleyemezdi. Sindirimin başlamış olması nedeniyle hafifçe kızarmış parlak kelinin altındaki beyninde düşünceler hep aynı yöndeydi: Ayın sonunu getirmeye yetecek parayı bulmak. Ama belki de hazmın uyuşturduğu Anselmo'nun beyni işe yarar bir fikir üretemiyordu.

"Bu kadar düşünme, her şey yoluna girer," diyerek kocasının keyfini yerine getirmeye çalıştı Rosalía.

Bu denli huzursuzluk veren bir konuyu düşünmekten vazgeçmek için sanki bu cümleyi bekleyen kocası sinirli bir ifadeyle karısına baktı.

"Ben düşünmezsem kim düşünecek?"

"Ama böyle kaygılanırsan hastalanırsın, hele şimdi, yemekten sonra..."

Anselmo huzursuzluğunu belli eden bir el işareti yaparak dizginlenemez kaderden kaçamayan biri gibi başını oynattı.

"Kadınlar bir erkeğin beynine sığabilecek şeyleri hayal bile edemezler..."

Rosalía fırsat verse, Anselmo bir kez daha genel olarak erkek olma durumu ve özellikle de ofisteki çalışanlar hakkında uzun

bir söyleve girişerek mutlak fikirlerini dile getirecekti. Fazla fikir sahibi biri değildi, ama fikirleri sabitti. Ve genel olarak da, tüm fikirleri paranın (kendi sözleriyle) yaşamın olmazsa olmaz özü olduğu düşüncesinin uyduları ve sonuçlarıydı. İnsanın itibarı zarar görmediği sürece para kazanmak için her yol kabul edilebilirdi. Bu muhalefet çok önemliydi çünkü Anselmo itibara tapınan az sayıda insandan biriydi.

Rosalía kocasının binlerce kez duyduğu düşüncelerinden sıkıldığı için değil, onun yüzüne, profilden bakıldığı zaman şimdi olduğu gibi bir Roma imparatorunun yüzüne benzeyen bu surata daldığı için fırsat vermedi. Kendisine konuşma fırsatı verilmediği için biraz sinirlenen Anselmo'nun alınganlığını, böyle saygıyla incelendiğini hissetmesi telafi etti. Karısını kendisinden çok aşağıda görürdü, ama böyle tapınıldığını bilmek o kadar hoşuna giderdi ki, Rosalía'nm gözlerindeki saygıyı ve korkuyu gördüğü zaman üstünlüğünü sözleriyle destekleme zevkinden iyi niyetle vazgeçerdi.

Bir iç çekiş duyuldu: Rosalía esrikliğin doruğuna ulaşmış, lirik mola sona ermişti. Tapınmanın yüksek seviyelerinden bayağı Yeryüzü'ne inmiş olan Rosalía:

"Kim evinin odasını kiraladı biliyor musun?" diye sordu.

Anselmo için komedi henüz sona ermemişti. Yerinden sıçramış gibi yaparak, "Ne?" diye sordu.

"Evet, kim oda kiraladı biliyor musun?"

Düzlüklere inmiş Olympos sakinlerinin iyicil gülümsemesiyle, Anselmo, "Kimmiş?" diye sordu.

"Kundura tamircisi. Bu kez bir delikanlı. Bana kalırsa üstü başı pek düzgün sayılmaz..."

"Ne beklerdin ki!"

Anselmo'nun gözde cümlelerinden biriydi. Bay Hiç Kimse'nin bir başka Bay Hiç Kimse'yle yaşamasında şaşılacak bir

şey olmadığını ifade ediyordu. Ama bir sonraki cümlesi kaygısının ifadesiydi:

"Aslında bir kiracı bize de uyardı."

"Evimiz uygun olsaydı..."

Ev uygun olmadığı için Anselmo şöyle diyebildi:

"Zaten öylelerini de istemem. Konuşmuş olmak için konuşuyorum."

Zil üç kez kısa kısa çaldı.

"Ufaklık geldi," dedi Anselmo, saatine bakarak, "geç kaldı," diye ekledi.

María Claudia içeri girince mutfağın gölgeleri dışarı çıktılar. Genç kız bir Amerikan dergisinin kapağı gibiydi; tüm dünyaya ABD'de önceden süslenip püslenmemiş hiç kimsenin fotoğrafının çekilmediğini gösteren şu dergilerden biri gibi. María Claudia gençliğini en çok ortaya çıkartan renkleri seçmede şaşmaz bir zevk sahibiydi. Birbirine yakın iki ton arasında hiç bocalamadan, sanki içgüdüsel olarak daha uygun olanı seçerdi. Sonuç göz kamaştırıcıydı. Ten renkleri solgun, giysileri kasvetli, yavan yaratıklar olan Anselmo ve Rosalía böylesi bir tazeliğin yarattığı etkiyi aşındıramıyorlardı. Taklit edemiyorlarsa da, takdir ediyorlardı.

Genç kız çıraklık dönemindeki bir oyuncunun altıncı hissiyle, sevimliliği ve zarafetiyle baştan çıkarmaya yetecek kadar ana babasının karşısında durdu. Geç kaldığını biliyordu ve açıklama yapmak istemiyordu. Tam doğru ve gerekli anda zarif bir kuş gibi babasına doğru süzülerek adamı öptü, döndü, annesinin kollarına atıldı. Her şey o kadar doğal görünüyordu ki, yaşamları kandırmacadan ibaret bu oyunculardan hiçbiri şaşkınlık göstermeyi uygun bulmadı.

"O kadar açım ki..." dedi María Claudia ve hiç beklemeden, üzerinde yağmurluğuyla odasına koştu.

"Çıkar şunu Claudiña," dedi annesi, "her yeri ıslatacaksın."

Ne yanıt alabildi ne de bekliyordu. Uyarılarda bulunur, gözlemlerini dile getirir ama kızının dikkate alacağını umut etmezdi. Aldığı terbiyenin ilkelerine uygun düşen bir anne otoritesinin hayalini sağladığı için ediyordu bu sözleri. Bu otorite birbiri ardına bozgunlara uğramış, ama henüz yerle bir olmamıştı.

Anselmo'nun memnun yüzünü birden gölgeler kapladı. Gözlerinde bir güvensizlik alevi parladı.

"Git bak bakalım, içeride ne halt karıştırıyor?" diye emretti karısına.

Rosalía odaya gitti ve kızını tül perdelerin arasından dışarıya bakarken yakaladı. Annesinin geldiğini hisseden María Claudia yarı meydan okur, yarı aceleci bir gülümsemeyle döndü.

"Burada ne yapıyorsun? Neden üzerini değişmedin?"

Kadın pencereye yaklaştı ve açtı. Sokakta, tam karşıda, yağmurun altında bir delikanlı dikiliyordu. Rosalía gürültüyle pencereyi kapattı. Söylenecekti ama kızının üzerine diktiği gözlerine takıldı: kinin kötülüğüyle parlayan soğuk bakışlar. Korktu. María Claudia hiç acele etmeden yağmurluğunu çıkardı. Birkaç su damlası halıyı ıslattı.

"Sana yağmurluğunu çıkar demedim mi? Yerin haline bak!"

Anselmo kapıda belirdi. Onun varlığını hisseden kadın boşaldı:

"Kızın karşıda dikilen bir serseriye bakmak için penceredeydi. Belli ki birlikte gelmişler. Bu nedenle geç kalmış..."

Bir sahnedeymiş de yönetmenin talimatlarını yerine getirecekmiş gibi, Anselmo zemini ölçerek kızına yaklaştı. Claudiña'nın gözleri yerdeydi ama rahatsız olmuş bir tavrı yoktu. Sakin yüzünde iğrenmeye benzer bir ifade vardı. Kızının davranışını fark edemeyecek kadar kendi söyleyeceklerine odaklanmış olan Anselmo söze girdi:

"Ama Claudiña, bunun yakışık almadığını çok iyi biliyorsun. Senin gibi bir genç kız yanında bir delikanlıyla yürüyemez. Komşular ne der sonra? Bu insanların dilinden zehir akar. Ayrıca bu tür arkadaşlıklar hiçbir zaman iyi neticelenmez, sadece bela getirir. Kim bu genç adam?"

María Claudia cephesinde sessizlik. Rosalía öfkeden köpürüyor ama susuyordu. Hareketinin dramatik etkisinden son derece emin olan Anselmo elini kızının omzuna koydu. Ve hafifçe titreyen sesiyle devam etti:

"Seni çok sevdiğimizi ve iyiliğini istediğimizi biliyorsun. Vasat, önemsiz bir delikanlıyla ilgilenmemelisin. Bunda gelecek yok. Anladın mı?"

Genç kız gözlerini yerden kaldırmaya karar verdi. Omzunu serbest bırakmak için silkinerek yanıtladı:

"Evet, baba."

Anselmo kıvanç duydu: Pedagojik yöntemi hiç şaşmazdı.

Ve bu inançla giderek azıtan ısrarcı yağmurdan korunarak evden çıktı. Evinin aksayan ekonomisi dikkatini talep ediyordu, bir baba ve koca olarak yetkinliğini hak eden bir erkekti.

10

Başının altına iki yastık birden yerleştiren Caetano Cunha yeni uyanmış olmanın verdiği mahmurlukla öğle yemeğini bekliyordu. Yandan vuran gece lambasının ışığı yüzünün yarısını gölgede bırakıyor, aydınlattığı yarının pembeliğine canlılık katıyordu. Ağzının kıyısından sarkan sigarası ve aynı tarafta duman nedeniyle kapattığı gözüyle, bir *gangster* filminin senaristinin karanlık bir odada unuttuğu kötü adamı andırıyordu. Sağındaki şifoniyerin üzerinden Caetano Cunha'ya bir kız çocuğu fotoğrafı gülümsüyordu, sabit bir gülümsemeydi; kaygı veren bir sabitlik.

Caetano çerçeveye bakmadı bile. Kızının gülümsemesi değildi onunkinin nedeni. Fotoğraftaki gülümsemeye benzemiyordu hatta. Çerçevedeki açık ve neşeli bir gülümsemeydi. Kaygı veren tek yanı sabitliğiydi. Caetano'nun gülümsemesi şehvetli, neredeyse iticiydi. Yetişkinler bu şekilde gülümsedikleri zaman çocukların gülümsemelerinin, hatta fotoğraflardakilerin bile ortalarda olmaması gerekirdi.

Caetano gazeteden çıkınca bir macera yaşamıştı. Tam da zevkine uygun meşum bir macera. Bu nedenle gülümsüyordu. Güzel şeylerden hoşlanır ve iki kez keyif alırdı: deneyimlerken ve anımsarken.

Justina bu keyiflerden birini kaçırmaya geldi. Elinde öğle yemeği tepsisiyle içeri girerek tepsiyi kocasının kucağına bıraktı. Caetano aydınlıkta kalan gözünde zalim bir alayla karısına baktı. Lambanın kırmızı ampulü nedeniyle gözünün akı

kanıyormuş gibi görünüyor, bakışının kötücüllüğünü vurguluyordu.

Kadın tıpkı kızının gülümsemesinin sabitliğini hissetmediği gibi bu bakışı da hissetmedi, ikisine de fazlasıyla alışmıştı. Şeker hastasına uygun, kanaatkâr, yavan öğününün onu beklediği mutfağa döndü. Tek başına yerdi. İzin günü olan salıları hariç kocası akşam yemeklerinde evde olmazdı. Öğlenleri ayrı yerlerdi: adam yatakta, kadın mutfakta.

Kedi rüyalara daldığı ocağın yanındaki yastığından yere atladı. Sırtını yay gibi gerdi, kuyruğunu havaya dikti ve Justina'nın bacaklarına süründü. Caetano kediyi çağırınca hayvan yatağa çıktı, kuyruğunu hafifçe sallayarak sahibini izlemeye başladı. Caetano'nun ellerinden tokattan başka bir şey alamadığını çok iyi bilse de ısrar ediyordu. Belki de hayvan zihninde bir merak vardı: Sahibinin onu dövmekten ne zaman yorulacağını merak ediyordu. Caetano henüz yorulmamıştı, yerden kaptığı terliğini kediye fırlattı. Daha hızlı olan hayvan bir sıçrayışta sıvıştı. Caetano kahkaha attı.

Evi sarıp sarmalayan taş gibi sessizlik bu kahkahayla sarsıldı. Bu tür bir gürültüye alışık olmayan mobilyalar sanki yerlerinde büzüştüler. Artık açlığını hatırlamayan ve kahkahadan ürken kedi yeniden uykunun unutuşuna sığındı. Bir tek Justina hiçbir şey olmamışçasına sakindi. Evde sadece konuşmak kaçınılmaz olduğunda ağzını açardı ve hayvanın tarafını tutmayı kaçınılmaz görmüyordu. Başı ve sonu olmayan bir rüyayı, hiçbir konusu olmayan ve uyanmak istemediği bir rüyayı; belleksiz gökte sessizce akıp giden bulutlardan yapılma bir rüyayı görürmüş gibi kendi içinde yaşardı.

11

Oğlunun hastalığı Carmen'in tembel, tatlı sabahlarının keyfini kaçırdı. Küçük Enrique iki gündür ciddi görünmeyen bir anjin yüzünden yataktaydı. Anne olarak çoktan doktor çağırırdı ama Emilio masrafı düşünerek değmeyeceğine karar vermişti. Önemsiz bir hastalıktı belli ki. Gargara, balgam sökücü kekik ve iki kat fazla şımartılmayla yakında ayağa kalkardı oğlan. Bunlar kadının adamı oğluna karşı kayıtsız olmakla suçlamasına bahane oluşturmuş, suçlarken tüm şikâyetlerini sayıp dökmüştü. Emilio hiç yanıt vermeden dinlemişti. Nihayet sorunun dallanıp budaklanmasına ve geceye uzamasına engel olabilmek için karısıyla hemfikir oldu. Bu suçlamalardan önce hemfikir olsaydı, Carmen'in bitimsiz çatışma arzusunu tahrik etmiş olmayacaktı. Söylenenleri kabullenmekte gecikmesi kadının rahatlamasını da olanaksızlaştırdı. Carmen kocasını duyar duymaz strateji değiştirdi ve sürgidenle aynı, hatta daha fazla şevkle saldırmaya başladı. Şaşkına dönen ve yorulan Emilio kavgadan çekilerek istediği kararın efendisi ve hanımı olmayı karısına bıraktı. Bu Carmen için azımsanacak bir darboğaz değildi: Bir yandan ilk dileğini yerine getirmek istiyordu, öte yandan kocasının tercihine karşı çıkma arzusuna karşı koyamıyordu ve bunu şimdi yapabilmesinin tek yolu doktor çağırmamaktı. Tüm bunlardan uzak duran küçük Enrique sorunu kolay yoldan çözdü: İyileşme belirtileri gösterdi. Her iyi anne gibi Carmen de sevindiyse de, aslında (gerçek bir tehlike olmaması koşuluyla) hastalığın kötüye gitmesine aldırmayacağını biliyordu,

böylece kocası kimin daha mantıklı olduğunu anlayacaktı.

Neyse ne, Enriquecik yataktayken elveda sabah keyfi. Carmen kocası çıkmadan önce alışverişe gitmek ve adamın işine engel olmamak için fazla gecikmeden dönmek zorundaydı. Vereceği zarar evin ekonomik durumunu da sarsacak olmasa kocasına tatsız bir şaka yapmaktan geri durmazdı, ama hayat küçük intikamların zevki uğruna daha beter edilmeyecek kadar zordu zaten. Carmen bu konuda makul bir kadındı. Tek başınayken yapabilirse ağlar, umutsuzluğun dizginlerini koyuverir, kocası özelliklerini göremediği için; kusurlu, savurgan, uçarı, evine ve oğluna karşı ilgisiz, sürekli kurban tavırları içinde katlanılması imkânsız; sevilmeyen ve istenmeyen bir adam olduğu için kederlenirdi. Carmen ilk başlarda pek çok kez aralarındaki geçimsizliğin nedenlerini sormuştu kendine. Herkes gibi bir nişanlılık yaşamışlardı. Birbirlerini sevmişlerdi, sonra aniden her şey sona ermişti. Tatsız ağız dalaşları, tartışmalar, iğneleyici cümleler başlamıştı ve her şeyden çok da adamın o mağdur tavrı tepesinin tasını attırıyordu. Bazen kocasının bir metresi, dostu olduğunu düşünüyordu. İnanışına göre, evliliklerdeki tüm anlaşmazlıkların nedeni öteki kadınlardı... Erkekler horozlara benzerdi, bir kez bir tavuğun tepesine bindiler mi, çoktan ardından gelecek olanı da seçmişler demekti.

O sabah, yağmur yağdığı için son derece aksi olan Carmen alışverişe çıktı. Komşuların sessizliğinin, yağmurun mırıltısının verdiği huzurun yalıttığı ev sakinleşti. Bina sükûnet ve huzurdan ibaret o muhteşem saatlerden birini yaşıyordu, sanki içinde etten kemikten canlılar değil de sadece nesneler, kesinlikle cansız nesneler vardı.

Emilio Fonseca açısından kendisini çevreleyen sükûnet ve huzurda sakinleştirici hiçbir yan yoktu. Hava ağırlaşmış, boğucu hale gelmişçesine bir baskı hissediyordu. Bu mola, karısının

yokluğu, oğlunun sessizliği hoşuna gidiyordu, ama bunun sadece bir mola, gecikmiş ama çözüm getirmeyen eğreti bir huzur olmasının ağırlığı yüreğine çöküyordu. Sokağa bakan pencereye yaslanmış, uysal uysal yağan yağmuru izleyerek sigara içiyor, çoğunlukla da sigarasını sinirli parmaklarının arasında unutuyordu.

Yan odadan oğlu seslenince sigarasını kül tablasına bırakarak onun yanına gitti.

"Ne istiyorsun?"

"Susadım..."

Komodinin üzerinde bir sürahi kaynatılmış su duruyordu. Çocuğun yatakta doğrulmasına yardım ederek su verdi. Enrique acıdan yüzünü buruşturarak suyu güçlükle yudumladı. Çok kırılgan görünüyordu, zorunlu oruç nedeniyle zayıflamıştı, Emilio ani bir sıkıntının yüreğini burduğunu hissetti. "Bu çocuğun suçu ne?" diye sordu kendi kendine, "Ve benim suçum ne?" Susuzluğunu gideren çocuk yeniden yatağa yatarak bir gülümseme eşliğinde teşekkür etti. Emilio tekrar pencereye dönmedi. Sessizce yatağın kenarına oturarak oğluna baktı. Başta Enrique babasının bakışına karşılık verdi, onun yanında olmasından mutlu görünüyordu. Kısa süre sonra Emilio çocuğu rahatsız ettiğini anladı. Bakışlarını başka yöne çevirerek kalkmak için davrandı. Tam o anda bir şey onu durdurdu. Zihnine yeni bir düşünce yerleşti. (Yeni mi? Bin kez uygunsuz olduğu için bir kenara itilmemiş miydi?) Neden kendini oğlunun yanında bu kadar rahatsız hissediyordu? Neden oğlu onun yanında rahatsız, kesinlikle rahatsız görünüyordu? Onları ayıran neydi? Sigara paketini aradı. Sonra yeniden cebine soktu çünkü dumanın Enrique'nin boğazına zarar vereceğini fark etmişti. Gidip başka yerde içebilirdi sigarasını ama odadan çıkmadı. Yeniden oğlana baktı. Aniden şöyle sordu:

"Beni seviyor musun Enrique?"

Soru öylesine beklenmedikti ki, çocuk inandırıcılıktan uzak bir yanıt verdi:

"Seni seviyorum..."

"Çok mu?"

"Çok."

"Sözcükler," diye düşündü Emilio, "sadece sözcük bunlar, ölüp gitsem bir yıl sonra beni hatırlamaz bile."

Enrique ayaklarıyla üzerindeki örtüyü kaldırdı. Emilio oğlanın ayaklarını şefkatli ama dalgın bir hareketle sıktı. Oğlan bunu komik buldu, boğazını acıtmamaya dikkat ederek güldü. Ayaklarındaki baskı biraz arttı. Babası memnun göründüğü için Enrique yakınmadı, ama adam elini çekince rahatladı.

"Ben gitsem, hisseder miydin?"

"Hissederim," dedi çocuk yüzünde kafası karışmış bir ifadeyle.

"Sonra beni unuturdun..."

"Bilmiyorum."

Başka nasıl bir yanıt bekleyebilirdi ki? Elbette ki küçük çocuk unutup unutmayacağını bilemeyecekti. Kimse unutmadan unutup unutmayacağını bilemez. Bunu önceden bilebilmek mümkün olsaydı, çözümü çok zor birçok şey kolaylaşırdı. Emilio'nun elleri bir kez daha cebine, tütününe gitti. Hareketin ortasında geri çekilerek ne yapacaklarını unutmuş gibi kala-kaldılar. Kafasının karışıklığı sadece ellerinden belli olmakla kalmıyordu, yüzünde yön tabelası olmayan ya da talimatların bilmediği bir dilde yazılı olduğu bir kavşağa gelen yolcunun ifadesi vardı: Etraf çöl, bize "buradan" diyecek hiç kimse yok.

Enrique meraklı gözlerle babasına bakıyordu. Onu hiç böyle görmemişti. Bu soruları sorduğunu hiç duymamıştı.

Emilio'nun elleri yavaşça, kararlılıkla yukarı kalktı. Yukarı

doğru açık avuç içleri ağzının söylemeye başladığını onaylıyordu.

"Unutacaksın, kesinlikle öyle..."

Bir an durdu ama bastıramadığı bir konuşma arzusu kuşkuyu bertaraf etti. Ne oğlunun kendisini anlayabileceğini düşünüyordu ne de buna aldırıyordu. Sözcüklerini çocuğun anlayabileceği gibi seçmeyecekti. O anda zorunlu olan konuşmak, konuşmak, her şeyi söyleyene ya da artık ne söyleyeceğini bilemeyene kadar konuşmaktı.

"Unutacaksın, evet. Eminim bundan. Bir yıl sonra beni hatırlamayacaksın bile. Hatta daha da kısa sürede. Üç yüz altmış beş gün olmayacağım ve benim yüzüm senin için geçmişe ait bir şeyden ibaret kalacak. Daha sonra, fotoğrafımı görsen bile yüzümü hatırlamayacaksın. Üzerinden biraz daha zaman geçince, önünden geçsem bile beni tanımayacaksın. Kimse sana baban olduğumu söylemeyecek. Senin için her gün gördüğün adamım ben, hastayken susadığında sana su veren adam, annenin birlikte seni peydahladığı adam, annenin yattığı adam. Beni seviyorsun çünkü beni her gün görüyorsun. Beni bu adam olduğum için sevmiyorsun, yaptığım ya da yapmadığım şeyler nedeniyle seviyorsun. Kim olduğumu bilmiyorsun. Doğduğun zaman yerimi başka biri alsaydı farkına bile varmayacaktın ve onu da beni sevdiğin gibi sevecektin. Gidip de yıllar sonra geri dönsem bana alışman uzun sürer ve baban olduğum halde ötekini tercih edersin. Onu da her gün göreceksin, o da seni sinemaya götürecek..."

Emilio bakışlarını oğlunun yüzünden öte tarafa çevirmiş hiç durmadan konuşuyordu. Sigara içme isteğini daha fazla bastıramayarak bir sigara yaktı. Rahatlayarak oğluna baktı. Yüzündeki şaşkın ifade adama acı verdi. Ama henüz sözlerini bitirmemişti:

"Kim olduğumu bilmiyorsun ve asla bilmeyeceksin. Kimse

bilmiyor... Ben de senin kim olduğunu bilmiyorum. Birbirimizi tanımıyoruz... Şu anda çekip gitsem tek kaybın kazandığım ekmek parası olacak..."

Son söylemek istediği bu değildi. Dumanı derin derin içine çekti ve konuşmaya devam etti. Duman ağzından dökülen sözcüklere karışarak onları telaffuz edişine göre yayılıyordu. Enrique babasının söylediklerinin tek kelimesini anlamayarak dikkatle dumanın çıkışını izliyordu:

"Büyüyünce mutlu olmak isteyeceksin. Şu anda mutluluğu düşünmüyorsun ve tam da bu nedenle mutlusun. Düşününce, mutlu olmak isteyince, mutlu olamazsın. Sonsuza dek. Muhtemelen sonsuza dek... Duydun mu beni? Sonsuza dek. Mutlu olma arzun ne kadar güçlüyse, o denli mutsuz olacaksın. Mutluluk fethedilen bir şey değildir. Sana öyle olduğunu söyleyecekler. İnanma buna. Mutluluk vardır ya da yoktur."

Bu sözler de onu amacından uzaklaştırıyordu. Tekrar oğluna baktı. Gözlerini yummuştu, yüzü sakin, soluk alışı dingin ve ahenkliydi. Uyuyakalmıştı. O zaman, bakışları çocuğun yüzüne çakılı, alçak sesle şöyle mırıldandı:

"Mutsuzum Enrique, çok mutsuzum. Bugünlerden birinde gideceğim. Ne zaman bilmiyorum ama bil ki gideceğim. Mutluluk fethedilemiyor ama onu fethetmek istiyorum. Burada yapamam. Her şey ölüyor... Yaşamım başarısızlıklarla dolu. Bu evde bir yabancı gibi yaşıyorum. Seni seviyorum, belki anneni de seviyorum ama bir şeyler eksik. Hapiste gibi yaşıyorum. Sonra bu kavgalar, bu... hepsi, neyse... Günün birinde gideceğim."

Enrique derin bir uykuya dalmıştı. Sarı perçemi alnına düşüyor, aralık ağzından minicik dişlerinin parıltısı görünüyordu. Tüm yüzüne bir gülümsemenin gölgesi resmedilmişti.

Birden Emilio gözyaşlarına boğuldu. Neden ağladığını bilmiyordu. Sigara parmaklarını yakarak aklını dağıttı. Pencereye

gitti. Sakin ve tekdüze yağmur devam ediyordu. Söylediklerini düşününce kendini gülünç hissetti. Ve de tedbirsiz. Çocuk bir şeyler anlamış olabilirdi ve annesine yetiştirebilirdi. Korkmuyordu kuşkusuz ama çatışma çıkmasını da istemiyordu. Daha fazla kavga, daha fazla gözyaşı, daha fazla muhalefet... Hayır. Yorgundu. Yorgunum. Duydun mu Carmen?

Sokaktan, pencerenin yakınından, şemsiyesinin pek koruyamadığı kadının kütlesi geçti. Emilio yüksek sesle tekrarladı:

"Yorgunum. Duydun mu Carmen?"

Çantasını almak için yemek odasına gitti. Carmen içeri girdi. Soğuk bir tavırla vedalaştılar. Carmen kocasının kuşku uyandıracak kadar aceleyle çıktığım düşündü. Ve ona güvenmiyordu. Oğlunun yatak odasında dikkatini çekecek bir şey göremedi. Öbür odaya geçti ve hemen tuvalet masasının üzerinde, kül tablasının yanındaki sigara izmaritini fark etti. Külleri aralayınca yanmış ahşabın siyah lekesini gördü. Öfkesi o kadar güçlüydü ki ağzından sert sözcükler halinde döküldü. Memnuniyetsizliği onu ele geçirdi. Mobilya için, talihsizliği ve kapkara yaşamı için keder duydu. Tüm bunları hafif hıçkırıklar ve inlemeler arasında mırıldandı. Daha fazla zarar verilmiş olmasından korkarak çevresine bakındı. Tuvalet masasının üzerinde oyalanan aşk ve umutsuzluk dolu bir bakışın ardından mutfağa girdi.

Öğle yemeğini hazırlarken aklından kocasına söyleyeceği cümleleri geçirdi. Bu iş burada kalmayacaktı. Şeytanın bile asla duymamış olduğu şeyleri duyacaktı adam. Canı bir şeylere zarar vermek istiyorsa, kendine ait olanları seçseydi, babasının almış olduğu yatak odası takımını değil. Nankör böyle teşekkür ediyordu demek...

"Zarar vermek, mahvetmek, her şeyi mahvetmek..." diye mırıldandı ocaktan masaya, masadan ocağa. "Tek bildiği bu!"

Ardından Bay Emilio boş laflarıyla gelecekti... Babası o

düğünü istememekte ne kadar da haklıymış. Neden Vigo'da fırça fabrikası olan kuzen Manolo'yla evlenmemişti sanki? Şimdi bir hanımefendi, fabrikanın sahibesi, emrinde hizmetçiler olabilirdi!.. Salak, salak! Portekiz'e, Micalea Teyze'nin evinde biraz zaman geçirmeye geldiği güne lanet etti. Mahallede büyük sükse yapmışlardı. Herkes İspanyol'un sevgilisinin kim olduğunu görmeye gelmişti. İşte aklını kaybetmesine neden olan buydu. Beğenilmekten hoşlanmıştı, kendi toprağında gördüğünden çok daha fazla ilgi görmüştü, körlüğünün sonuçları ortadaydı! Babası onu uyarmıştı: *Carmen, bu iyi bir adam değil!..* Kulaklarını öğütlere tıkamış, hiçbirine aldırmamış, kuzen Manolo'yu ve fırça fabrikasını reddetmişti...

Gözyaşlarını kurulamak için mutfağın ortasında durdu. Kuzen Manolo'yu altı yıldır görmemişti, özlem duydu. Kaybettiklerine ağladı. Şimdi fabrikanın sahibesi olacaktı: Manolo onu her zaman çok sevmişti. *Ah, talihsiz, talihsiz!..*

Enrique yatak odasından annesine seslendi. Aniden uyanmıştı. Carmen koştu:

"Ne var, ne var?"

"Babacık gitti mi?"

"Evet."

Enrique'nin dudakları titremeye başladı, şaşkın, aynı zamanda da kederli ve kızgın annesinin karşısında yavaş, derinden gelen bir ağlama tutturdu.

12

Taburenin üzerinde tamir isteyen eski püskü ayakkabılar vardı ama Silvestre görmezden gelerek gazeteyi aldı. Başmakaleden ilanlara ve üçüncü sayfa haberlerine dek başından sonuna kadar okudu. Uluslararası olaylarla ilgilenir, gelişmelerini izler ve tahminlerde bulunurdu. Yanılırsa, ak sandığı kara çıkarsa, suçu kim bilir hangi niyetlerle asla en önemli haberi yayınlamayan, haberleri değiştiren ya da unutan gazetede bulurdu. O gün gazete her zamankinden ne iyiydi ne de kötü ama Silvestre katlanamadı. Arada bir sabırsızlıkla saatine bakıyordu. Kendine gülüyor ve yeniden gazeteye dönüyordu. Fransa'nın siyasi durumuyla ve Hindiçin Savaşı'yla ilgilenmeye çalışıyor, ama bakışları basılı satırların üzerinde kayıyor ve beyni sözcüklerin anlamlarını kavrayamıyordu. Öfkeyle gazeteyi tabureye bırakarak karısına seslendi.

Mariana dev cüssesiyle neredeyse tüm girişi kaplayarak eşikte belirdi. Ellerini kuruluyordu, tabakları yıkamayı henüz bitirmişti.

"Bu saat doğru mu?" diye sordu kocası.

Mariana sıkıcı bir ağırlıkla akrep ve yelkovanın yerini onayladı: "Sanırım öyle."

"Hmm..."

Karısı bir şey daha söylemesini bekledi. Bu mırıltının belli bir anlamı yoktu. Silvestre elini öfkeyle bir kez daha gazeteye attı. Gözlendiğini hissediyor, kaygısının gülünç, en azından çocukça olduğunu biliyordu:

"Sakin ol, delikanlı gelecek..." diyerek gülümsedi Mariana.

Silvestre ani bir hareketle başını kaldırdı:

"Hangi delikanlı? Neden söz ediyorsun? Delikanlı benim için hiç önemli değil..."

"O zaman neden bu kadar sinirlisin?"

"Sinirli miyim? Hadi ya!"

Şimdi Mariana'nm gülümsemesi tüm yüzüne yayılmıştı ve kadın belli ki eğleniyordu. Silvestre durumu, nedensiz kızgınlığının aşırılığını kabul etti ve o da gülümsedi:

"Şeytan götürsün bu çocuğu. Sanki beni büyüledi."

"Büyüledi mi?.. Aman canım, senin zayıf yönünü gördü. Dama oyunu... Kaybettin..." Kadın ütü yapmak için mutfağa döndü.

Kundura tamircisi omuzlarını silkti, keyfi yerine gelmişti, bir kez daha saate baktı ve bekleyişe neşe katmak için bir sigara yaktı. Neredeyse ona geliyordu. Silvestre kunduralara geri dönmekten başka çare kalmadığını düşündüğü sırada zil çaldı. İçinde bulunduğu yemek odasının kapısı koridora bakıyordu. Silvestre gazeteyi açtı, ciddi bir ifade takındı ve içeri kimin girdiğiyle en ufak bir ilgisi yokmuş gibi yaptı. Ama içinden sevinçle gülümsüyordu. Abel koridoru geçti.

"İyi geceler Bay Silvestre." Yatak odasına doğru yürüdü.

"İyi geceler Bay Abel," diye yanıt verdi Silvestre ve bir kez daha yorgun gazeteyi bırakarak eski dama tahtasını hazırlamaya koştu.

Abel odasına girer girmez üzerine rahat giysiler geçirdi. Eski bir pantolon çekti, ayağına terlik giydi ve ceketini çıkardı. Kitaplarını sakladığı valizi açtı, birini seçip yatağa koydu ve çalışmak için hazırlanmaya başladı. Başka biri buna çalışmak demezdi ama Abel öyle görüyordu. Önünde *Karamazov Kardeşler*'in Fransızca çevirisi vardı, ilk okumasında vardığı

kimi yargıları aydınlatmak için tekrar okuyordu. Oturmadan önce sigarasını aradı. Bulamadı. Bitirmiş ve yenisini almayı unutmuştu. Sigarasız kalmamak için yeniden ıslanmaya razı olarak odasından çıktı. Yemek odasının kapısının önünden geçerken Silvestre'nin, "Çıkıyor musunuz Bay Abel?" diye sorduğunu duydu.

Gülümsedi ve açıkladı.

"Sigaram bitmiş, meyhaneye gideceğim, bakalım satıyorlar mı?"

"Benim var ama hoşunuza gider mi bilmem. Bu..."

Abel duraklamadı.

"Her şey işime yarar. Hepsine alışığım."

"Buyrun, buyrun," dedi Silvestre tütünü ve sarma kâğıdını uzatarak.

Hareket edince o zamana kadar gizlediği dama tahtası göründü.

Abel çabucak kundura tamircisine baktı ve gözlerindeki huzursuz ifadeyi görerek şaşırdı. Silvestre'nin eleştirel bakışları karşısında aceleyle kendine bir sigara sararak yaktı. Gururlu tamirci önündeki dama tahtasını bedeniyle gizlemeye çalışıyordu. Abel genellikle masanın ortasında duran cam meyve kâsesinin bir yana itilmiş olduğunu ve Silvestre'nin karşısında boş bir iskemle durduğunu gördü. İskemlenin kendisi için oraya konduğunu anladı.

"Kısa bir oyun hoşuma giderdi. Hazır mısınız Bay Silvestre," diye mırıldandı.

Kundura tamircisi burnunun ucunda duygulanma belirtisi olan kaşıntıyı hissetti. O anda nedenini iyi kavrayamasa da Abel'in yakın dostu olduğuna emindi:

"Ben de aynı şeyi önerecektim..." diye yanıt verdi.

Abel odasına döndü, kitabı yerine koydu ve Silvestre'nin yanına geldi.

Kundura tamircisi taşları yerleştirmiş, kül tablasını Abel'in rahat edebileceği bir yere koymuş, hatta masayı tavandaki lambadan gelen ışığın engellerle karşılaşarak dama tahtasının üzerine gölgeler düşürmeyeceği şekilde ayarlamıştı.

Oynamaya başladılar. Silvestre neşe saçıyordu. Daha suskun olan Abel ötekinin neşesini yansıtıyor, ama onu dikkatle izlemeyi de bırakmıyordu.

Mariana işini bitirdi ve uyumaya gitti. İkisi kaldılar. Saat gece yarısına yaklaşırken, bilerek beceriksizce oynadığı bir oyunun ardından Abel, "Bugünlük bu kadar yeter. Siz benden çok daha iyi oynuyorsunuz. Ders olarak bu kadarı yeter de artar!" dedi.

Silvestre hayal kırıklığını belli eden bir el hareketi yaptı ama ısrar etmedi. Çok oynadıklarını, bırakmanın iyi bir fikir olduğunu kabul etti. Abel elini tütüne attı, yeni bir sigara sardı ve içinde bulundukları salona bakarak:

"Uzun zamandır mı burada yaşıyorsunuz Bay Silvestre," diye sordu.

"Yirmi yılı geçti. Ben binadaki en eski kiracıyım."

"Tüm kiracıları tanıyorsunuzdur elbette."

"Tanırım. Tanırım."

"İyi insanlar mıdır?"

"Kimileri öyle, kimileri değil, her yerdeki gibi..."

"Öyle. Her yerdeki gibi."

Aklı başka yerde görünen Abel oyun taşlarını toplamaya başladı. Siyahlarla beyazları art arda yerleştiriyordu. Birden yaptığı yığını bozdu ve sordu:

"Yanda oturan, görünüşe göre iyilerden biri değil."

"Kötü adam değildir. Sessizdir... Konuşmayan insanlardan hoşlanmam ama kötü biri değildir. Kadın yılanın teki. Yetmezmiş gibi de Galiçyalı..."

"Galiçyalı mı? Ne ilgisi var?"

Silvestre sözcüğü bu kadar küçümser bir edayla söylemiş olmaktan pişmanlık duydu.

"Öylesine konuştum işte, ama şu tekerlemeyi bilirsiniz: 'İspanya'dan ne iyi rüzgârlar eser ne de iyi evlilikler çıkar...'"

"Ah, öyle mi? Sizce iyi anlaşamıyorlar mı?"

"Bundan kesinlikle eminim. Adamın sesi pek çıkmaz ama kadın öyle bir bağırır ki, tıpkı bir ... yani çok yüksek sesle konuşur demek istiyorum."

Genç adam Silvestre'nin huzursuzluğunu ve sözcükleri dikkatle seçtiğini görünce gülümsedi:

"Peki ya ötekiler?"

"İlk katta, sağ dairede anlayamadığım insanlar yaşar. Adam *Noticias*'ta çalışıyor, tam bir hayvan. Özür dilerim ama öyle. Kadın, zavallıcık tanıdığımdan beri sanki ölüyor. Her gün daha çok kanı çekiliyor..."

"Hasta mı?"

"Şekeri var. Mariana'ma öyle söylemiş. Ama ya fena halde yanılıyorum ya da iflah olmaz bir verem bu. Kızı menenjitten öldü. O zamandan beri kadıncağız sanki otuz yaş yaşlandı. Bana kalırsa mutsuz insanlar. Kadın... Adama gelince, söyledim ya, tam bir hayvan. Ayakkabılarını tamir ederim çünkü ekmek paramı kazanmam gerek ama işin içinde para kazanmak olmasa..."

"Peki, onun yanında?"

Silvestre hınzırca gülümsedi. Kiracısının komşularıyla ilgilenmesinin nedeninin yukarıdaki komşu hakkında "bir şeyler" öğrenmek olduğunu anlamıştı. Ama şöyle eklediğini duyunca aklı karıştı:

"Neyse, onu biliyorum. Peki en üst kattakiler?"

Kunduracı genç adamın merakını aşırı buldu. Tuhaf olan Abel'in sorular sorduğu halde o kadar da ilgili görünmemesiydi.

"En üst katta... sağ dairedekini sevmem. Dosdoğru söyle-

yecek olursak cebinde akrep var, ama gören bir... bir kapitalist olduğunu sanır..."

"Sanırım kapitalistlerden hoşlanmıyorsunuz," diyerek gülümsedi Abel.

Kuşku Silvestre'nin kendini tutmasına neden oldu. Yavaşça şöyle dedi:

"Ne hoşlanırım... ne de hoşlanmam... Öylesine söyledim işte..."

Abel bu sözleri duyduğunu belli etmedi.

"Peki ailenin geri kalanı?"

"Kadın aptalın biridir. Anselmocuğu yukarı, Anselmocuğu aşağı... Kızı, benim bu işleri bildiğim kadarıyla ana babasının epey başını ağrıtacak. Görenlerin ağzının suyunu akıtır. Fena, çok fena."

"Kaç yaşında?"

"Yirmilerinde olmalı. Binada ona Claudiña derler. Umarım öngörülerimde yanılıyorumdur."

"Peki, öte yanda?"

"Öte yanda dört hanımefendi yaşar. Çok saygıdeğer insanlardır. Bir zamanlar iyi yaşıyorlarmış. Sonra şansları dönmüş... Eğitimli insanlardır. Öyle ortalıkta, sahanlıklarda onu bunu çekiştirerek dolaşmazlar, bu takdire değer. Çok içlerine kapalıdırlar..."

Abel oyun taşlarından kareler yaparak eğlenmeye başlamıştı. Kundura tamircisi sustuğu için beklentiyle gözlerini kaldırdı. Ama Silvestre'nin daha fazla konuşmaya niyeti yoktu. Kiracısının sorularının gizli bir niyeti varmış gibi gelmişti ve söylediklerinde hiçbir kötülük olmasa da, bu kadar konuşmuş olmaktan pişmanlık duymaya başlamıştı. İlk kuşkusu aklına gelince iyi niyetinden dolayı kendine kızdı. Abel'in kapitalistler hakkındaki gözlemini hilekârca ve tuzaklarla dolu bulmuştu.

Sessizlik Silvestre'ye iyi gelmiyor, hatta onu rahatsız ediyordu,

özellikle de kiracısı son derece rahat göründüğü için. Oyun taşları bu kez bir ırmağın akıntısına kapılmış çakıltaşları gibi dizilmişlerdi. Bu eğlencenin çocuksuluğu Silvestre'yi sinirlendirdi. Sessizlik dayanılmaz olunca, Abel aşırı bir dikkatle oyun taşlarını dama tahtasına yerleştirdi ve aniden bir soru sordu:

"Neden benim hakkımda bilgi almadınız?"

Soru Silvestre'nin düşüncelerine öylesine uyuyordu ki, birkaç saniye hiçbir yanıt veremeden şaşkınlıkla kalakaldı. Zaman kazanmak için aklına dolaptan iki kadeh ve bir şişe çıkarmaktan ve şöyle sormaktan daha iyi bir fikir gelmedi:

"*Ginjinha* hoşunuza gider mi?"

"Gider."

"Vişneli mi, vişnesiz mi?"

"Vişneli."

Yanıt düşünürken kadehleri doldurdu ama şişeden vişneleri çıkarmak dikkatini dağıttığı için ne yanıt vereceğini bulamadan işini bitirdi. Abel içkisini kokladı ve masum bir tavırla:

"Henüz soruma yanıt vermediniz," dedi.

"Ah! Sorunuz..." Silvestre'nin rahatsızlığı belliydi. "Gidip de bilgi almadım çünkü düşündüm ki... düşündüm ki buna gerek yok..."

Bu sözleri öyle bir vurguyla söyledi ki, dikkatli bir kulak içlerinde ima barındırdıklarını anlayabilirdi. Abel yanıtladı:

"Hâlâ böyle mi düşünüyorsunuz?"

Köşeye sıkıştığını hisseden Silvestre karşı saldırıya geçmeye niyetlendi: "Sanırım başkalarının düşüncelerini tahmin ediyorsunuz..."

"Bana söylenen tüm sözcüklere ve nasıl söylendiklerine dikkat etmek gibi bir alışkanlığım vardır. Zor değildir... Söyleyin: Bana güvenmediğiniz doğru mu, değil mi?"

"Ama... Neden size güvenmeyeyim?"

"Bunu bana sizin söylemenizi umuyorum. Size kim olduğumu öğrenme fırsatı verdim. Sizden yararlanmaya kalkışmadım."

İçkisinden bir yudum aldı, dilini şaklattı ve şen bakışlarını Silvestre'ye dikerek:

"Yoksa benim söylememi mi tercih edersiniz?" diye sordu.

Merakı uyanan Silvestre kendini ele veren bir hareket yapmasına engel olamadı. Aynı kötücül havayla, Abel ortaya yeni bir soru attı:

"Peki, sizi aldatmayacağımı kim söyledi?"

Kundura tamircisi kendini kedinin pençesine düşmüş farenin hissetmesi gerektiği gibi hissediyordu. İçinden "velede haddini bildirmek" geliyor ama arzusunu yerine getiremiyor, ne diyeceğini bilemiyordu. Her iki sorusuna da yanıt beklemiyormuşçasına Abel söze başladı:

"Sizi sevdim Bay Silvestre. Eviniz ve eşiniz hoşuma gitti, kendimi burada iyi hissediyorum. Belki burada uzun süre kalamam ama giderken iyi anılarla ayrılmak isterim. İlk günden itibaren dostumun... Size böyle hitap etmemde bir sakınca var mı?"

Diliyle dişlerinin arasına sıkıştırdığı vişneyi emmekle meşgul olan Silvestre başını hayır anlamında salladı.

"Teşekkür ederim," yanıtını verdi Abel. "Sizde, özellikle de bakışlarınızda güvensizlik sezinledim. Bu güvensizliğin nedeni ne olursa olsun kim olduğumu açıklamayı uygun buluyorum. Bu güvensizliğin yanı sıra, nasıl desem, bana dokunan bir içtenlik de var. Şu anda bu içtenliği ve güvensizliği bir arada görüyorum..."

Silvestre'nin ifadesi değişti, apaçık bir biçimde içtenlikten güvensizliğe dönüştü ve ilk haline geri döndü. Abel bu maske takma ve çıkarma işlemini eğlenerek, gülümseyerek izledi.

"Dediğim tam da bu. İkisi de ifadenizde... Hikâyemi bitirdi-

ğim zaman umarım sadece içtenliği görürüm. Tütününüzden biraz daha almama izin verir misiniz?"

Artık Silvestre'nin ağzında vişne yoktu ama yanıt vermeye gerek duymadı. Genç adamın teklifsizliği karşısında kendini önemsiz biri gibi hissetmişti ve saldırgan bir yanıt vermekten çekiniyordu.

"Hikâye biraz uzun," diye başladı Abel sigarasını yaktıktan sonra. "Ama sizin için kısaltacağım. Geç oldu ve sabrınızı taşırmak istemem. Yirmi sekiz yaşındayım, askere gitmedim. Belli bir mesleğim yok, nedenini öğreneceksiniz. Özgürüm ve yalnızım, özgürlüğün ve yalnızlığın tehlikelerini de avantajlarını da biliyorum ve onlarla aram iyidir. On iki yıldır böyle yaşıyorum. On altı yaşından beri. Çocukluk anılarım sizi ilgilendirmeyecektir, özellikle de onları anlatmaktan keyif alacak kadar yaşlı olmadığım için, içtenliğinize ya da güvensizliğinize de katkı sağlamayacaklardır. İlkokulda ve lisede iyi öğrenciydim. Hem öğretmenlerimin hem de arkadaşlarımın takdirini kazandım, ki bu pek sık rastlanan bir durum değildir. Sizi temin ederim ki kesinlikle içten pazarlıklı değilimdir: Ne öğretmenlerimi yağlardım ne de arkadaşlarıma arka çıkardım. Böylece on altı yaşına bastım... şey anına kadar. Henüz tek çocuk olduğumu ve o zamana kadar ebeveynlerimle yaşadığımı söylemedim değil mi? Sanırım artık ne istediğimi biliyorum: Onların ayrılmalarındansa bir trafik kazasında birlikte ölmelerini yeğliyorum çünkü biri olmadan öteki yaşayamazdı. Alın seçin bakalım. Sonuç aynı oldu: yalnız kaldım. İkinci ihtimali yeğleseydim, yani sadece biriyle yaşamayı. Böyle olsaydı (bu ihtimaldeyiz), sanırım ikisiyle de kalmak istemezdim. Belki onları sevmediğim için. Belki ikisini de aynı biçimde sevdiğim, içlerinden birini seçemeyeceğim için. İstediğinizi düşünün, çünkü tekrar ediyorum, sonuç aynıydı: Yalnız kaldım. On altı yaşında (hatırladınız mı),

on altı yaşında hayat harikadır, en azından bazıları için öyledir. Yüzünüzden o yaşta hayatın sizin için hiç de harika olmadığını anlıyorum. Ne yazık ki benim için öyleydi, ne yazık ki diyorum çünkü bunun bana hiç yardımı dokunmadı. Okulu bıraktım ve iş aramaya başladım. Başka kentlerdeki akrabalarım onlarla yaşamamı istediler. Reddettim. Özgürlük ve yalnızlık meyvesini istekle ısırmıştım ve bunu benden almalarına razı değildim. O zamanlar bu meyvenin acı yanlarının da olduğunu bilmiyordum... Sizi sıkıyor muyum?"

Silvestre kaslı kollarını göğsünde kavuşturdu, "Hayır, sıkmadığınızı iyi biliyorsunuz," diyerek yanıt verdi.

Abel gülümsedi.

"Haklısınız. Devam edelim. On altı yaşında hiçbir şey bilmeyen, bildiği de zaten hiç olan, yalnız yaşamaya niyetli bir delikanlı için seçici olmasa da iş bulmak kolay değildir. Ben de seçmedim. İlk iş ilanına atladım ve bu ilk iş ilanı bir pastaneye eleman ilanıydı. Daha sonra öğrendiğime göre bir sürü kişi başvurmuş ama dükkân sahibi beni seçmiş. Şanslıydım. Belki de seçimini temiz takımım ve kibar tavırlarım etkilemiştir. Bunu başka bir iş aradığımda denedim... Pasaklı giyindim ve kaba davrandım... Argoda söylendiği şekliyle beni tekme tokat sokağa attılar. Dönüp de bakmadılar bile. Pek çokları gibi aldığım ücret açlıktan ölmememe ancak yetiyordu. Refah içinde bir evde on altı yaşma kadar yaşamanın yedeklerini depolamıştım ve dayandım. Yedekler tükenince, öğünlerimi patronun pastalarıyla tamamlamaktan başka çarem kalmadı. Bugün ne zaman pasta görsem içimden kusmak gelir. Bana bir *ginjinha* daha verir misiniz?"

Silvestre kadehi doldurdu. Abel dudaklarını ıslattı ve devam etti:

"Bu tatsızlıklarla devam edecek olursam tüm gece yetmez.

Bir saattir anlatıyorum ve daha ilk işteyiz. Çok iş değiştirdim, bu belli bir mesleğim olmadığını söylememi açıklamıştır. Şu anda burada, Areeiro'daki bir inşaatta şantiye şefi olarak çalışıyorum. Yarın ne olacağımı bilemem. Belki de işsiz kalacağım. Bu ilk kez olmayacak... İşsiz, parasız, evsiz olmanın ne demek olduğunu biliyor musunuz, bilmiyorum. Ben biliyorum. Bir kez bu başıma geldiğinde askerlik teftişiyle çakıştı. Fiziksel dermansızlığım öyle bir raddedeydi ki, beni reddettiler. Vatan'ın istemediklerine dahil oldum... Size açıkça söyleyebilirim ki, güvenli bir yatakla bir kap sıcak yemeğin avantajları varsa da umurumda değil. Kısa süre sonra iş buldum. Ne olduğunu söylersem güleceksiniz. Tüm hastalıkları iyileştiren mucizevi bir çay satmaya başladım... Komik bulmadınız mı? Beni özelliklerini sayıp dökerken duysaydınız, bulurdunuz. Hayatımda hiç o kadar çok yalan söylemedim. O yalanlara inanacak insanlar sandığınız kadar fazla değil. Ama ülkenin büyük bölümünü dolaşarak inandırabildiklerime mucizevi çayımı sattım. Hiç pişmanlık duymadım. Çayın zararı yoktu, size bu konuda güvence verebilirim ve alanlara öyle bir umut vaat ediyordu ki, fazladan para verenler bile çıkıyordu. Umudun karşılığı yoktur..."

Silvestre başını sallayarak onayladı.

"Bana hak veriyorsunuz, değil mi? İşte böyle. Daha fazla yaşamımı anlatmanın faydası yok. Birkaç kez aç kaldım ve üşüdüm. Her şeye sahip olduğum da oldu, her şeyden mahrum kaldığım da. Ertesi gün av bulabileceğinden emin olmayan kurt gibi yedim ve açlıktan ölmeye kararlıymışım gibi oruç tuttum. İşte buradayım. Kentin tüm mahallelerinde yaşadım. Milyarlarca bit ve tahtakurusunun gezindiği odaları başkalarıyla paylaştım. Burada, Lizbon'da yaşayan yüzlerce iyi kızdan birkaçıyla ev hayali kurdum. İlk patronumun pastalarını saymazsak sadece bir kez çaldım. Jardim da Estrela'daydı. Açtım.

Bu konuyu iyi bilen biri olarak, size hiç bu noktaya varmadığımı söyleyebilirim. Yaşamımda gördüğüm en güzel kız yanıma yaklaştı. Hayır, hayır düşündüğünüz gibi değil... Dört yaşlarında bir kız çocuğuydu, daha büyük değil. Belki de ona güzel dememin nedeni hırsızlığımı telafi etmek istememdir. Tereyağı sürülü, neredeyse hiç ısırılmamış bir ekmek dilimi vardı elinde. Ebeveynleri ya da dadısı yakınlarda olmalıydı. Bunu bile düşünmedim. Çocuk bağırmadı, ağlamadı ve ben birkaç saniye sonra kilisenin arkasında tereyağlı ekmediğimi yiyordum..."

Silvestre'nin gözlerinde yaşlar parladı.

"Kiraladığım hiçbir odadan ücretini ödemeden ayrılmadım. Sakın endişelenmeyin."

Kundura tamircisi kayıtsızlıkla omuzlarını silkti. Abel'in konuşmaya devam etmesini istiyordu çünkü onu dinlemekten hoşlanıyordu, ama bunu her şeyden çok ona ne yanıt vereceğini bilemediği için istiyordu. Birkaç soru sormak istiyor, ama erken olacağını düşünerek çekiniyordu. Abel ondan önce davrandı:

"Bunları ikinci kez birine anlatıyorum. İlki bir kadındı. Anlayacağını düşündüm ama kadınlar hiçbir şeyi anlamıyorlar. Yanılmışım. O bir yuva kurmak istiyordu ve beni kafeslediğini sandı. O da yanıldı. Neden şimdi size anlattığımı bilmiyorum. Belki yüzünüz hoşuma gidiyor, belki bunları ilk anlatışımın üzerinden yıllar geçti ve boşalmak istiyorum. Belki de bir başka nedeni var... Bilmiyorum..."

"Size güvensizlik duymamam için anlatıyorsunuz," yanıtını verdi Silvestre.

"Ah, hayır! Bir sürü insan güvensizlik duyar da bunun farkına bile varmaz... Belki vakti geldi, dama oynamamız, buraya gelmeseydim okumakta olacağım kitap... Neyse ne, artık hikâyemi biliyorsunuz."

Silvestre iki eliyle birden taranmamış saçını kaşıdı. Sonra

kadehini doldurdu, bir dikişte içti. Elinin tersiyle ağzını sildi. "Neden böyle yaşıyorsunuz? Kabalık ettiysem özür dilerim..." diye sordu.

"Etmediniz. Böyle yaşamayı sevdiğim için. Böyle yaşıyorum çünkü başka türlü yaşamak istemiyorum. Başkalarının yaşam anlayışının benim için değeri yok. Tutsak olmak hoşuma gitmiyor ve yaşam bir sürü kolu olan bir ahtapot. Tek bir tanesi adamı ele geçirmeye yeter de artar. Kendimi esir gibi hissettiğim zaman o kolu kesiyorum. Bu bazen acıtıyor ama başka çaresi yok. Beni anlıyor musunuz?"

"Sizi çok iyi anlıyorum. Ama bunun sonu hayırlı olmaz."

"Bu umurumda değil."

"Tatsızlıklara neden olmuşsunuzdur..."

"Bunun olmaması için mümkün olan her şeyi yaptım. Ama olunca da tereddüt etmedim."

"Çok sertsiniz!"

"Sert mi? Hayır, kırılganım inanın bana. Kırılganlığımdan emin olduğum için bağlanmaktan kaçıyorum. Teslim olursam, beni ele geçirmelerine izin verirsem, kaybolurum."

"Ta ki bir gün gelene kadar... Ben ihtiyarım. Tecrübem var."

"Benim de."

"Ama benimki yılların tecrübesi..."

"Peki, ne diyorsunuz?"

"Biraz önce söylediğiniz gibi yaşamın bir sürü kolu vardır. İstediğiniz kadar kesin, biri sizi yakalayacaktır."

"Bu çok... nasıl söylesem?.."

"Felsefi mi? Tüm kundura tamircileri biraz filozoftur. Bunu biri demiş..."

İkisi de gülümsediler. Abel saatine baktı.

"Saat iki Bay Silvestre. Yatma vakti. Ama daha önce söylemek istediğim bir şey daha var: Böyle yaşamaya bir kaprisle

başladım, inanarak devam ettim ve merak yüzünden sürdürüyorum."

"Anlamadım."

"Anlayacaksınız. Bana kalırsa yaşam bir perdenin arkasına gizlenmiş, onu tanımak için gösterdiğimiz çabaya kahkahalarla gülüyor. Ben yaşamı tanımak istiyorum."

Silvestre'nin yüzüne içinde bir umutsuzluk zerresi bulunan geniş bir gülümseme yayıldı:

"Perdenin bu yanında yapacak çok şey var arkadaşım... Bin yıl yaşasam ve tüm insanların tecrübesine sahip olsam bile, yaşamı tanımayı başaramam..."

"Muhtemelen haklısınız, ama vazgeçmek için henüz erken..."

Kalktı ve Silvestre'nin elini sıktı:

"Yarın görüşürüz."

"Yarın görüşürüz... arkadaşım benim."

Tek başına kalan ve yapacak başka şeyi olmayan Silvestre bir sigara daha sardı. Dudaklarında aynı yorgun, geniş gülümseme vardı. Üzerinde uzak bir geçmişe ait figürler hareket ediyormuşçasına gözlerini masaya dikmişti.

13

Adriana'nın Günlüğü'nden:

Pazar, 23/3/52, gece saat on buçuk. Bütün gün yağmur yağdı. Sanki ilkbahar gelmedi. Küçükken ilkbahar günlerinin güzel olduğunu hatırlıyorum ve ayın tam yirmi birinde hava güzelleşmeye başlardı. Yirmi üçündeyiz ve yağmurdan başka bir şey yok. Hava yüzünden mi bilmiyorum ama kendimi iyi hissetmiyorum. Evden çıkmadım. Annem ve teyzem yemekten sonra kuzin Campolide'lere gittiler. Döndüklerinde tepeden tırnağa ıslanmışlardı. Teyzem bazı konuşmalara sinirlenmişti. Hiçbir şey anlamadım. Bize pasta getirmişler ama tatmadım. Isaura da istemedi. Çok sıkıcı bir gün. Isaura okuduğu kitabı elinden bırakmadı. Her yere kitabıyla gidiyor, hatta onu saklıyor. Çarşafımı işliyorum. Dantelleri oturtmak çok zamanımı alıyor ama acelem yok... Yatağıma serip seremeyeceğimi kim bilir. Hüzünlüyüm. Böyle olacağını bilseydim ben de Campolide'lere giderdim. Tatsız bir gün. Hatta ağlamak istiyorum. Bunun nedeni eminim ki yağmur değil, dün hava yağışlı değildi... *O* da değil. Başta pazar günlerini onu görmeden geçirmek zor geliyordu. Artık öyle değil. Giderek onun hoşuna gitmediğime ikna oluyorum. Gitseydim, telefonda öyle konuşmazdı. Tabii nedeni beni kıskandırmak değilse... Öyle aptalım ki!.. Ondan hoşlandığımı bile bilmezken neden beni kıskandırmak istesin? Çirkinsem, neden benden hoşlansın? Çirkin olduğumu biliyorum, kimsenin bunu bana söylemesine ihtiyacım yok. Bana

baktıkları zaman ne düşündüklerini çok iyi biliyorum. Ama diğerlerinden daha değerliyim. Beethoven da çirkindi, onu seven bir kadın olmadı ama o Beethoven'dı. Yaptıklarını yapabilmesi için onu sevmelerine ihtiyaç duymadı. Sadece sevmeye ihtiyaç duydu ve sevdi. Aynı dönemde yaşasaydık onun ayaklarını öperdim ve bahse girerim ki hiçbir güzel kadın bunu yapmaz. Bana kalırsa güzel kadınlar sevmek değil, sevilmek istiyorlar. Isaura'nın bu konulardan hiç anlamadığımı düşündüğünü biliyorum. Belki de roman okumadığım içindir. Gerçek şu ki, o kadar okumasına rağmen benden daha fazlasını anlarmış gibi görünmüyor. Bence çok fazla okuyor... Bugün örneğin, gözleri ağlamış gibi kıpkırmızı. Ayrıca onu hiç bu kadar tedirgin görmemiştim. Bir ara şu anda hatırlamadığım bir şey söylemek için koluna dokundum. Öyle bir çığlık attı ki beni bile korkuttu. Bir keresinde de yatak odasına girdim, okuyordu (sanırım kitabı bitirip başa dönmüştü), yüzünde kimseninkinde görmediğim kadar tuhaf bir ifade vardı. Sanki canı acıyormuş gibiydi, aynı zamanda da memnun görünüyordu. Yok memnun değil, nasıl açıklayacağımı bilemiyorum. Sanki acı ona haz veriyormuş ya da haz acı veriyormuş gibi. Yazmak kafamı karıştırdı... Bugün kafam iyi çalışmıyor. Herkes yattı. Gidip uyuyacağım. Amma hüzünlü gün! Keşke yarın olsa!

O gece Isaura'nın okuduğu, Diderot'nun *Rahibe* adlı kitabından bir bölüm:

> Başrahibe huzursuzdu: Neşesini, azametini, sükûnetini yitirmişti. Ertesi gece herkes uyurken ve ev sakinken kalktı, koridorlarda biraz dolaştıktan sonra benim hücreme geldi. Uykum hafiftir, onu fark ettim. Durdu. Başını açıkça kapıma yaslayarak uyuyor olsaydım beni uyandı-

racak kadar gürültü yaptı. Sesimi çıkarmadım. Sanki yakınmalı bir ses duydum, biri içini çekti: Önce biraz tüylerim ürperdi, sonra *Ave* duasını okumaya karar verdim. Bana yanıt vereceğine aceleyle uzaklaştığını duydum. Bir süre sonra geri döndü, inlemeler ve iç çekmeler yinelendi. Yeniden *Ave* duasını okudum ve ikinci kez uzaklaştı. Sakinleştim ve tekrar uyudum. Ben uyurken içeri girdi, yatağımın kenarına oturdu, perdeler aralıktı, küçük bir mum yüzümü aydınlatıyordu ve mumu getiren uyurken beni izliyordu; en azından benim davranışından çıkardığım sonuç buydu, gözlerimi açınca, başrahibeyi gördüm.

Aniden doğruldum, paniğimin farkına varınca, "Suzanne, sakinleşin, benim..." dedi. Başımı yastığa koydum ve ona şöyle dedim: "Bu saate burada ne yapıyorsunuz sevgili anne? Neden geldiniz? Neden uyumuyorsunuz?"

"Uyuyamıyorum," yanıtını verdi. "Ne kadar denesem de uyuyamıyorum. Korkunç kâbuslar bana işkence ediyor. Gözlerimi kapatır kapatmaz çektiğiniz ıstıraplar hayalime doluşuyor, sizi o vicdansızların elinde görüyorum, yüzünüze dağılmış saçlarınızı, kanlı ayaklarınızı görüyorum, yanan meşaleyi, boğazınızdaki ilmeği; sizi öldüreceklerini sanıyorum, büzülüyorum, titriyorum, bedenimi buz gibi ter kaplıyor, yardım istiyorum, bağırmaya başlıyorum ve boşuna uykumun yeniden gelmesini bekliyorum. Bu gece de aynı şey oldu; göklerin başımıza bir talihsizlik geleceğini haber vermesinden korktum; kalktım, kapınıza yaklaştım, dinledim, bana uyumuyormuşsunuz gibi geldi, konuşuyordunuz, çekildim, geri döndüm, tekrar konuştuğunuzu duydum ve bir kez daha kaçtım: Üçüncü kez buraya geldim, bana

uyuyormuşsunuz gibi gelince içeri girdim. Bir süreden beri yanınızdayım, sizi uyandırmaktan korktum. Başta perdeleri açmaya çekindim; dinlenmenize engel olmaktan korkarak gitmek istedim ama sevgili Suzanne'ımın iyi olup olmadığını görme arzuma engel olamadım, sizi izliyordum, o kadar güzelsiniz ki, uyurken bile!

"Ne kadar iyisiniz sevgili anne!"

"Sanırım üşüttüm, ama en azından artık kızımın başına bir şey gelmiş olmasından korkmuyorum, böylelikle uyuyabilmeyi umabilirim. Bana elinizi verin."

Elimi verdim.

"Nabzınız ne kadar sakin, ne kadar sabit! Hiçbir şey onu bozamıyor."

"Sakin uyurum."

"Şanslısınız!"

"Üşüyeceksiniz, soğuk algınlığınız kötüleyecek sevgili anne."

"Haklısınız, hoşça kalın güzel dostum, hoşça kalın, gidiyorum."

Ama gitmedi, bana bakmaya devam etti, gözlerinden iki damla yaş süzüldü. "Neyiniz var anne?" diye sordum, "Ağlıyorsunuz, size çektiklerimi anlattığıma çok pişmanım!.." Birden kapıyı kapattı, mumu söndürdü ve üzerime atıldı. Beni kucakladı, yanımdaki battaniyenin üzerine uzanmıştı, yüzünü benimkine yapıştırmıştı. Gözyaşları yanaklarımı ıslatıyordu, içini çekiyor, yakınmalı, kesik kesik bir sesle, "Bana acıyın sevgili dostum!" diyordu.

"Neyiniz var, sevgili annem?" dedim, "Kendinizi iyi hissetmiyor musunuz? Ne yapabilirim?"

"Titriyorum," dedi, "Ürperiyorum, ölümcül bir soğuk iliklerime işliyor."

"Kalkıp yatağı size bırakmamı ister misiniz?"

"Hayır," dedi, "kalkmanıza gerek yok, örtüleri biraz aralarsanız size sokulabilirim, böylece ısınırım ve kendimi daha iyi hissederim."

"Ama bu yasak, sevgili anne," dedim, "Duyarlarsa ne derler? Bundan çok daha önemsiz şeyler için rahibelere ağır cezalar verildiğini gördüm. Azize Meryem Manastırı'nda, bir rahibe geceleyin bir başkasının odasına girmiş, arkadaşmışlar, haklarında ne kötülükler düşünüldüğünü tahmin bile edemezsiniz. Sorgu yargıcı bana kimsenin benimle birlikte yatmak isteyip istemediğini sordu ve kesin bir dille bundan kaçınmamı öğütledi. Ona beni okşadığınızdan söz ettim, okşamalarınız bana masum görünmüşlerdi, ama o aynı kanıda değildi; neden bu öğütleri unuttum bilmiyorum, oysa size bundan söz etmeye niyetliydim."

"Sevgili dostum," dedi bana, "Çevremizdeki herkes uyuyor, kimsenin bir şeyden haberi olmaz. Burada ödüllendiren de, cezalandıran da benim, sorgu yargıcı ne söylerse söylesin gece vakti ıstırap ve kaygı içinde uyanan, korkudan yüreği ağzına gelen bir rahibenin, tehlikede olup olmadığını görmek için yoklamaya geldiği sevgili dostunun yanında yatmasında bir kötülük göremiyorum. Yatağınızı hiç babanızla ya da kız kardeşlerinizle paylaşmadınız mı Suzanne?"

"Hayır, hiçbir zaman."

"Böyle bir fırsat karşınıza çıksaydı, bunu hiç tedirginlik duymadan yapardınız değil mi? Korkmuş ve soğuktan donmuş kız kardeşiniz gelip de yanınızda yer isteseydi, onu reddeder miydiniz?"

"Sanırım hayır."

"Ben sizin sevgili anneniz değil miyim?"

"Evet öylesiniz, ama bu yasak."

"Sevgili dostum, bunu başkalarına yasaklayan benim. Size izin veriyorum ve yalvarıyorum. Beni biraz ısıtın, sonra gideceğim. Bırakın elinizi tutayım."

Ona elimi verdim. "Bakın," dedi, "dokunun, titriyorum, ürperiyorum, bir mermer parçası gibiyim..." Öyleydi de. "Oh! Sevgili anne," dedim, "hastalanacaksınız. Bir dakika bekleyin, ben öte tarafa geçeyim, siz sıcak tarafa uzanın." Yatağın öteki ucuna kaydım, örtüleri kaldırdım ve benim yerime yattı. Gerçekten de çok kötüydü! Her yanı tir tir titriyordu, benimle konuşmak, bana sokulmak istiyordu. Hiçbir şey diyemiyor, kımıldayamıyordu. Kısık sesle: "Suzanne, dostum, biraz yaklaşın," dedi. Kollarını uzattı, ona sırtımı döndüm. Beni yumuşak hareketlerle kucakladı, kendine doğru çekti, sağ kolunu bedenimin altından, ötekini de üzerinden geçirdi ve şöyle dedi: "Donuyorum; o kadar üşüyorum ki size dokunmaktan korkuyorum, size zarar vermek istemem."

"Hiçbir şeyden korkmayın sevgili anne."

Bunu der demez bir elini göğsüme, ötekini belime koydu, ayakları benimkilerin üzerindeydi, ısıtmak için bastırıyordum ve sevgili anne bana, "Ah! Canım benim! Bakın ayaklarım ne kadar çabuk ısındılar, sizinkilerden farklı değil," diyordu.

"Peki ama," dedim, "tüm bedeninizi aynı şekilde ısıtmama engel olan nedir?"

"İsterseniz hiçbir şey."

Döndüm, giysisini çıkartıyordu, ben de benimkini çıkartırken kapının iki kez sertçe vurulduğunu duyduk. Korku içinde kendi tarafımdan yataktan fırladım, başra-

hibe de öteki taraftan fırladı, dinledik ve birinin parmak uçlarında yürüyerek yandaki hücreye girdiğini anladık. "Ah!" dedim ona, "Rahibe Térèse! Sizin koridordan geçip benim hücreme girdiğinizi duymuş olmalı; sizin sözlerinizi de işitmiştir. Neler düşünecek?" Canlıdan çok ölüyü andıran başrahibe "Eğer oysa," dedi sinirli bir ses tonuyla, "o kuşkusuz, ama bu gözü pekliğini uzun süre hatırlayacak."

"Hayır sevgili anne," dedim, "ona zarar vermeyin!"

"Suzanne," dedi, "hoşça kalın, iyi geceler, yatağınıza dönün ve iyi uyuyun. Sizi duadan muaf tutuyorum. O ahmakla ilgileneceğim. Bana elinizi verin..."

Elimi yatağın öbür ucuna uzattım. Geceliğimin yenini yukarı sıyırdı, içini çekerek parmak uçlarımdan omuzlarıma kadar tüm kolumu öptü ve onu rahatsız etmeye cüret eden anlayışsıza gününü göstereceğini söyleyerek hücremden çıktı. Hemen yatağın diğer ucuna, kapı tarafına geçtim ve dinledim: Rahibe Thérèse'in odasına girdi. Bir anlaşmazlık yaşanırsa araya girmek niyetindeydim ama o kadar sarsılmış, o kadar rahatsız olmuştum ki yatağımda kalmayı tercih ettim, ama uyuyamadım. Tüm evin dedikodu konusu olacağımı düşündüm, bu macerayı, bu basit macerayı en münasebetsiz ayrıntılarla süsleyerek anlatacaklardı ve beni her neyle suçlayacaklarsa Longchamp'dan da beter olacaktı; ayıbım dikkatli kulaklara ulaşacaktı, sabırsızlıkla annemizin Rahibe Thérèse'in odasından çıkmasını bekliyordum, tartışma uzun ve zorlu geçmişe benziyordu çünkü tüm gece orada kaldı.[1]

1 Felix de Azúa'nın İspanyolca çevirisinden alınmıştır. (ç.n.)

14

Yıllardır ağzından çıkan kıt sözlerle ve ölçülü hareketleriyle saygıdeğer erkek itibarını pekiştirmiş olan Anselmo'nun bir zayıflığı vardı: spor. Daha doğrusu: futbolla sınırlı sportif istatistikler. Takımların hiçbir maçını izlemeden ligler başlar, ligler biterdi. Milli maçları kaçırmazdı kuşkusuz, yalnızca ciddi bir hastalık ya da taze bir yas Portekiz'le İspanya arasındaki maçı izlemesine engel olabilirdi. Karaborsada bilet bulabilmek için her türlü zorluğa katlanır, fırsatını bulunca da yirmiye aldığım elliye satardı. Çalışma arkadaşlarıyla iş yapmamaya özen gösterirdi. Onlar, pazartesileri masalar arasındaki futbol konuşmalarını duyunca alayla gülümseyen ciddi biri olduğunu düşünürlerdi. Hayatın sadece ciddi alanlarında gözü olan bir adamdı, spor çırakların ve garsonların boş zamanlarını doldurmaya yarayan iyi bir uğraştı. Ondan bir açıklama istemenin, ona bir oyuncunun bir kulüpten başta bir kulübe transferini, ulusun futbol zaferlerine ilişkin bir tarihi, 1920 ila 1930 yılları arasında kurulan bir takımı sormanın yararı yoktu. Ama "zavallı top hastası" diye söz ettiği bir kuzeni olduğunu söylerdi. İsterlerse ona danışabilir ve kesin yanıtı alabilirdi. İş arkadaşlarının beklentisi ve kaygısı hoşuna giderdi. Onları günlerce oyalar ve özür dilerdi: Kuzenini uzun süredir görmüyordu, ilişkileri biraz gergindi, kuzeni istatistiklere ve kayıtlara bakacaktı; neticede iş arkadaşlarının sabrını tüketen gecikme bahaneleri öne sürer dururdu. Çoğunlukla masanın üzerinde bahisler olurdu. Benfica ve Sporting taraftarları Anselmo'nun dudaklarından dökülecek

hükmü beklerdi. Anselmo evde sabahlar, çeşitli istatistiklerin, değerli gazete kesiklerinin arasından istenilen açıklamayı bulur çıkartır ve ertesi gün yorgun gözlerinin ihtiyacı olan gözlüğü burnunun üzerinde, bir kürsüdeymiş gibi araştırıp bulduğu tarihi ya da sonucu bildirirdi. Bu hayranlık uyandıracak kuzen Anselmo'nun itibarına mesleki başarısı, sakınımlı havası, örnek dakikliği kadar katkı sağlardı. Gerçekten böyle bir kuzeni olsaydı, Anselmo duygularını kontrol eden biri olmasına karşın onu kucaklayabilirdi, çünkü onun sayesinde (herkes öyle sanıyordu) patrona ikinci Portekiz-İspanya maçı hakkında oyuncuların numaralarından takımların dizilişine, forma renklerine, hakemlerin ve çizgi hakemlerinin adlarına kadar bilgi verebiliyordu. Bu bilgi sayesinde sonunda senedi kabul edildi, sonuç olarak da cebine ay sonunu getirmeye yetecek yüzer eskudoluk üç banknot koyabildi.

Şimdi karısıyla kızının arasında oturuyordu, kadınlar her zamanki gibi dikiş dikiyorlardı, Anselmo yemek masasına planlarını yaymış, zaferin tadını çıkartıyordu. Ertesi gün Portekiz ile İtalya arasındaki üçüncü maçın yedeklerinin seçimi hakkında eksik bilgi verdiğini fark ettiği spor gazetesinin okur köşesine yazacak ve doğru bilgiyi iletecekti.

Ama üç yüz eskudonun bir sonraki ayın maaşından kesileceğini ne yazık ki unutamıyor ve bu durum başarısının sevincine gölge düşürüyordu. Çokları gibi açıkları kapatmanın daha rahat yolları için onay bekleyebilirdi. Ama nasıl olursa olsun her türlü kesinti evin ekonomik işleyişine zarar verecekti.

Anselmo'nun aklı bu düşüncelerle meşgulken radyodan Portekizli gırtlakların hiç söylemedikleri kadar abartılı bir biçimde yakınmalı ve kederli bir fadonun hıçkırıkları duyuluyordu. Bu ağıt herkesin bildiği gibi duygusal bir adam olmayan Anselmo'nun iliklerine işledi. Böyle duygulanmasında kişisel

durumunun, ayın sonunu getirememe gibi korkunç bir olasılığın etkisi de büyüktü. Rosalía iğnesini elinde tutarak iç çekti. Sakin görünen María Claudia dikişine devam ederken bir yandan da talihsiz aşkı anlatan, ses yükselticilerden dökülen dizeleri mırıldanıyordu.

Şarkıcının son "ay" nidasını izleyen bir Yunan trajedisinin atmosferi ya da daha çağdaş bir ifadeyle kimi Amerikan sinematografi ekollerindeki *suspense* olabilirdi. Böyle bir fado daha dinleyen üç sağlıklı insanın derhal sinir hastasına dönüşmesi işten bile değildi. Neyse ki müzik yayını sona erdi. Kısa haberler, ertesi günün program özetleri, Rosalía gece yarısını vuran on iki çan sesini duymak için radyonun sesini biraz açtı.

Anselmo gözlüğünü çıkardı, iki kez kelini sıvazladı ve kâğıtlarını çekmeceye yerleştirirken, "Gece yarısı oldu. Yatma zamanı. Yarın işgünü," diye bildirdi.

Bu cümleyi duyan herkesin ayağa kalkması Anselmo'nun hoşuna gitti, ev içi eğitiminin verdiği iyi sonuçları böyle küçük ayrıntılarda görebiliyordu. Örnek bir ailenin sahibi olmakla övünürdü ve her şeyin kendi sayesinde olduğunu görmek övüncüne övünç katardı.

María Claudia ana babasının yanaklarına iki gürültülü öpücük kondurarak yatak odasına gitti. Işıkları söndürmeden önce biraz okumak niyetiyle, akşam gazetesi elinde Anselmo da koridorda gözden kaybolarak yatmaya gitti. Rosalía kızının dikişini düzelterek biraz daha oyalandı, iskemleleri masanın çevresine yerleştirdi, yavaşça kimi nesnelerin yerlerini değiştirerek her şeyi düzene soktu ve kocasını takip etti.

Odaya girdiği zaman Anselmo gözlüğünün üstünden karısına bakarak okumaya devam etti. Her Portekiz vatandaşı gibi kimi kulüpleri üstün tutar ama tüm takımlar hakkındaki haberleri tutkusuzca okuyabilirdi. Bu konuda onu sadece istatistikler

ilgilendiriyordu. İster iyi ister kötü oynasınlar kendi sorunlarıydı. Onun için önemli olan tarihe kalandı.

Aralarındaki sessiz anlaşmaya göre, Rosalía yatmak için geceliğini giyerken Anselmo gazetesini indirmezdi. Ona göre bunu yapması edepsizlik olarak nitelenmeliydi. Kadına kalırsa belki de bunda hiçbir kötülük yoktu... Rosalía kocası ayak uçlarını bile görmeden yattı. Edepli olan böylesiydi. Ağırbaşlı davranış buydu...

Işık söndü. Komşu odadan gelen aydınlık kapının eşiğinden koridora sızdı. Anselmo yattığı yerden ışığı görerek, "Işığını söndür Claudiña," diye seslendi.

Işık birkaç saniye sonra söndü. Anselmo karanlıkta gülümsedi. İnsanın saygı gördüğünü ve sözünün dinlendiğini bilmesi çok güzeldi. Ama karanlık gülümsemelerin düşmanıydı, ciddi düşünceler getiriyordu akla. Anselmo huzursuzca kımıldandı. Yanında boylu boyunca bedenine dokunarak yatan karısı kendini yatağın yumuşaklığına bırakmıştı.

"Ne oldu?" diye sordu Rosalía.

"Lanet senet," diye mırıldandı kocası. Ay sonunda tahsil edecekler ve bir kez daha köşeye sıkışacağım.

"Peki bunu taksitlendiremezler mi?"

"Patron hoşlanmıyor..."

Fadodan beri Rosalía'nın göğsüne sıkışmış olan iç çekiş kendine yol açarak evi doldurdu. Anselmo da içini çekmesine engel olamadı, ama o kadar gösterişli değildi, bir erkeğin iç çekişiydi.

"Peki, maaşını artırsalar..." diye önerdi Rosalía.

"Aklına bile getirme. Eleman çıkarmaktan söz ediyorlar."

"Tanrım! İnşallah seni kovmazlar."

"Beni mi?" diye sordu Anselmo, bu ihtimal aklına ilk kez gelmiş gibi, "Beni kovmazlar, en eskilerden biriyim."

"Her şey o kadar kötü ki. İnsanlar sadece yakınıyorlar."

"Uluslararası durum..." diye başladı Anselmo.

Sonra sustu. O anda uluslararası durum hakkında söylev çekmekle gerçekten ilgileniyor muydu? Böyle, karanlıkta, çözülmesi gereken senet sorunu dururken.

"Claudiña'yı kovmalarından bile korkuyorum. Kazandığı beş yüz eskudonun çok işe yaramadığını biliyorum, ama yine de yardımı oluyor."

"Beş yüz eskudo!.. Acınacak bir miktar," dedi Anselmo.

"Evet öyle, ama inşallah muhtaç kalmayız."

Aniden aklına gelen fikir susmasına neden oldu. Kocasına söylemek için ağzını açacaktı ki, dolambaçlı yolu tercih etti.

"Senin tanıdıkların sayesinde kıza başka bir iş bulamaz mıyız?"

Kadının sesindeki bir şey Anselmo'nun bir tuzaktan kuşkulanmasına neden oldu.

"Bununla ne demek istiyorsun?" diye sordu.

"Ne demek, ne demek istiyorum?" diye ısrar etti kadın doğallıkla. "Sorum çok basit..."

Anselmo sorunun basit olduğunu görüyordu ama karısının aklında başka bir şey olduğunu da seziyordu. Onun işini kolaylaştırmamayı yeğledi.

"Peki, şimdiki işini kim buldu? Sen buldun, öyle değil mi?"

"Ama... daha iyi bir şey bulunamaz mı?"

Anselmo yanıt vermedi, kadın becerikli davranmış ve düşüncesini açıkça dile getirmişti işte. Susmak, onun da susmasının ve konuyu kapatmasının tek yoluydu. Rosalía konumunu değiştirdi. Kocasına yüzünü döndü, göbeği adamın kalçasına değiyordu. Anselmo'nun şiddetle reddedeceğinden emin olduğu fikrini aklından uzaklaştırmak istiyordu. Ama inatçı ve ısrarcı fikir geri geldi. Rosalía söylemezse uyuyamayacağını biliyordu. Hafifçe öksürerek fısıltısının daha iyi duyulabilmesi

için boğazını temizledi ve devam etti:

"Aklıma bir şey geldi... Hoşuna gitmeyeceğini biliyorum... Alt kattaki komşu Bayan Lidia'yla konuşmayı düşündüm..."

Anselmo karısının nereye varmak istediğini hemen anladı ama anlamamazlıktan geldi.

"Neden? Anlayamadım."

Rosalía kocasına biraz daha sokuldu. Temasıyla adamın öfkesini azaltmayı umuyordu sanki. Yıllar önce bu hareketin anlamı kesinlikle farklı olurdu.

"Bana kalırsa... iyi anlaştığımıza göre ilgilenebilir..."

"Hâlâ bir şey anlamadım."

Rosalía terliyordu. Biraz uzaklaştı ve sözcüklerini seçmeden, aniden söyleyeceklerini bitirdi:

"Kadın onu ziyaret etmesini isteyebilir. Adam sigorta şirketinin birinin sahibi miymiş neymiş, belki kız için bir şey ayarlar."

İçten biri olsaydı, Anselmo'nun öfkesi daha ilk cümlede patlardı. Gece sesleri çoğalttığı için fazla gürültü çıkarmadan:

"Bunu söylemiş olmam bile aklım almıyor! Benim gidip de o... o kadından bir iyilik istememi mi istiyorsun? Hiç gururun yok mu? Bunu senden beklemezdim!" dedi.

Anselmo çok öfkelenmişti. Aslında bu öneri onun da aklına yatmasa dert etmeyecekti. Ama sorunu bu şekilde ifade ettiği için son anda rıza göstermesi daha mantıksız görünecek, karısı ısrarını sürdüremeyecekti.

Rosalía alınarak uzaklaştı. İkisinin arasında fersahlarca mesafeye eşit küçük bir boşluk oluştu. Anselmo fazla ileri gittiğini fark etti. Sessizlik her ikisini de rahatsız ediyordu. Her ikisi de sorunun çözülmediğini biliyorlardı ama susuyorlardı: Kadın bir kez daha kocasına yaklaşmanın yolunu düşünüyor, adam teslimiyetinin bedelini azaltacak bir yol bulmaya çalışıyordu,

ama ettiği sözcüklerden sonra buna imkân varmış gibi görünmüyordu. Her ikisi de bu sorun çözülmeden uyuyamayacaklarını biliyorlardı. İlk adımı atan Anselmo oldu.

"Tamam... Bu konuyu düşünelim... Ama benim için çok zor..."

15

Paulino Morais, sanki kendi evindeymiş gibi büyük bir rahatlıkta bacak bacak üstüne attı ve bir sigara yaktı. Kül tablasını yanına yaklaştıran Lidia'nın kibarlığına gülümseyerek teşekkür etti ve bu gecelerdeki özel mekânı olan koyu kırmızı *maple*'a[1] uzandı. Üzerinde sadece gömleği vardı. Şişman ve kanlı canlıydı. Küçük gözleri ibikli göz kapakları tarafından dışarı itiliyormuşçasına pörtlekti. Kalın ve gür kaşları burnunun başladığı noktada birleşiyordu, ama kat kat yağlı teni bu saldırgan görünümlü profili yumuşatıyordu. İri kulakları kafatasından ayrılıyordu ve kulaklarındaki sık kıllar domuz kılı kadar sertti. Keldi, büyük bir dikkatle taranıyor, saçları kafasının tepesini örtüyor ve şakaklarının çevresinden dolanıyordu; böyle taranabilecek uzunlukta saçlar. Aileden kalma paraya ve genç bir kadına sahip varlıklı bir ellilik havasındaydı. Sarıp sarmalandığı parfümlü bulutun ardındaki yüzünde mutlak saadet, rahatça yiyen ve yediğini zorluk çekmeden sindiren birinin ifadesi vardı.

Saçma sapan bir fıkra anlatmış, iştahla Lidia'nın gülümsemesinin tadını çıkartıyordu. Sadece gülümsemesinin de değil. Keyfi yerindeydi ve Lidia'nın onu karşıladığı kılık hakkındaki buluşu nedeniyle içinden kendini kutluyordu. Aşırılıklar adamı biraz yıpratmış, yaşı da onu yumuşatmıştı, bu nedenle yeni uyarıcılar araması gerekmişti ve metresinin kılığı da bunlardan biriydi.

---

1 İng. Akçaağaç, bu ağacın kerestesinden yapılan mobilya. (yay.n.)

Öyle arkadaşlarından duyduğu gibi fantezi ürünü ya da pornografik bir şey değildi, basit ve doğaldı. Lidia onu kolları çıplak, saçı açık, derin dekolteli bir gecelikle karşılıyordu. Gecelik ipek olmalıydı, ipekli kumaş ne her şeyi gösterecek kadar şeffaftı ne de her şeyi gizleyecek kadar tok. Sonuç bir ışık ve gölge oyununa dönüşüyor, kendini "formda" hissettiği gecelerde hayal gücünü tutuşturuyor, yorgun günlerindeyse gözlerini okşuyordu.

Lidia başta karşı çıkmış ama sonra kabul etmişti. Tüm erkeklerin kendilerine özgü tuhaflıkları vardı ve bu adamınki bunların en kötülerinden biri sayılmazdı. Adam elektrikli ısıtıcı getirdikten sonra arzusuna boyun eğmişti. Odanın sıcaklığı biraz artınca giysinin hafifliği nedeniyle üşümüyordu.

Alçak bir tabureye oturmuş, âşığına doğru hafifçe eğilmiş, adamın hoşuna gittiği gibi *soutien*'den kurtulmuş memelerini sergiliyordu. Adamı orada sadece vücudunun tuttuğunu biliyor ve onu gösteriyordu. Vücudu bakımlı ve biçimliydi. Giysisinin ve duruşunun çarpıcılığı olmasa, kendini burada ya da plajda sergilemek arasında bir fark yoktu.

Gece yaşananlar böyle yatak kılığı içinde kendini sergilemekten öteye gitmediği zaman, yaptığı fedakârlık yerinde ve Paulino Morais'in kaprisi kabul edilebilir geliyordu. İşler bu kadarla kalmadığında da çaresiz razı geliyordu.

Neredeyse üç yıldır böyle yaşıyordu. Adamın tiklerini ve huylarını iyi tanıyordu. Bunlar arasında en hoşlanmadığı oturduğu yerde iki pantolon askısının birden düğmelerini açmasıydı. Her zaman aynı anda yapardı. Lidia bunun anlamını biliyordu. Şimdi sakindi: Paulino Morais tütün içiyordu ve puro bitmediği sürece pantolon askıları yerinde kalacaktı.

Boynunun ve omuzlarının güzelliğini ortaya çıkartan bir hareketle, Lidia başını küçük porselen saate doğru çevirdi. Sonra, "Kahve saatin geldi," diyerek yerinden kalktı.

Paulino Morais başıyla onayladı. Tuvalet masasının üzerinde içinde kahveyle birlikte kahvedanlık hazır bekliyordu. Lidia fitili yaktı ve su kabını üzerine yerleştirdi. Fincanı ve şekerliği hazırladı. O, odanın içinde hareket ettikçe, Paulino Morais gözleriyle kadını takip ediyordu. Metresinin hafif kumaşın altında şekillenen uzun bacakları kalçalarının şehvetli kıvrımlarını belli ediyordu. İçinden umutsuzluğa kapıldı. Purosu neredeyse bitiyordu.

"Benden bir şey rica ettiler, biliyor muydun?" diye sordu Lidia.

"Bir şey mi rica ettiler?"

"Evet. Üst kattaki komşular."

"Onlar senden ne isterler ki?"

Kahvedanlığın üzerine eğilmiş olan Lidia suyun yükselmesini bekliyordu.

"Aslında benden değil, senden."

"Hey Tanrım. Neymiş o Lili?"

Lidia ürperdi. Lili aşk gecelerine ait kısaltmaydı. Su kaynamaya başladı ve sanki yukarıdan esin gelmiş gibi yükseldi, rengi koyulaşarak üstteki kapta kaldı. Lidia fincanı doldurdu, Paulino'nun zevkine göre tatlandırdı ve adama uzattı. Yeniden tabureye oturarak yanıt verdi:

"Bilmem biliyor musun, bir kızları var. On dokuz yaşında bir ufaklık. Çalışıyor ama annesinin söylediğine göre kazancı çok azmış. Ona yeni bir iş bulabilir misin diye sormaya geldiler."

Paulino fincanı *maple*'ın koluna bırakarak bir puro daha yaktı.

"Sen bu isteklerini yerine getirmekle ilgileniyor musun?"

"İlgilenmesem sana kızdan söz etmezdim..."

"Şirket dolu... hatta eleman fazlası var. Ayrıca şirketi yöneten de ben değilim..."

"Nasıl değilsin..."

"Yönetim kurulu..."

"Hadi! Sen istedikten sonra..."

Paulino tekrar fincanı eline alarak bir yudum içti. Lidia adamın isteğini yerine getirmeye pek hevesli olmadığını görüyordu. İlk kez ondan böyle bir şey istiyordu ve reddetmesi için hiçbir neden göremiyordu. Öte yandan, tüm komşularının yaşam tarzına burun kıvırdıklarını biliyordu. María Claudia'ya iş bulursa, Rosalía çok memnun olacağı ve bu haberi dört bir yana yayacağı için komşular arasında itibar kazanacaktı. Dünyadan hemen hemen yalıtılmış yaşamak ona zor geliyordu ve evet, aslında bu dileğin yerine gelmesinin ona fazlaca bir faydası yoktu, ama şimdi, âşığı böyle direnince, onun rızasını koparıp almaya karar verdi. Terliklerinin halıda bıraktığı pembe izi düzeltmek istermiş gibi öne eğildi ve neredeyse göğsünün tümünü göstererek:

"Daha önce böyle bir şey istemedim... Komşumun isteğini yerine getirebilirsen çok memnun olacağım. Muhtaç bir aileye yardım etmenin zevkini bana bahşetmiş olacaksın," dedi.

Lidia hem konuya olan ilgisini hem de bildiği kadarıyla üst kattaki komşuların ihtiyaçlarını abartıyordu. Bu abartı nedeniyle, çok sık yapılmadığı için Paulino Morais'i etkileyen bir hareket yaptı: Ellerinden birini âşığının yuvarlak dizine koydu. Paulino'nun burun kanatları titredi:

"Kızman için bir neden göremiyorum. Sana hayır demedim ki."

Adamın yüz ifadesi Lidia'ya bu rıza için ödemesi gereken bedelin ne olduğunu açıkça gösterdi. Yatağı açıp adamın onu arzulayışına katlanacak hali yoktu. Yarattığı etkiyi silmek, hatta dileğinden vazgeçmek istedi ama kadının okşayışından etkilenen Paulino çoktan, "Bakalım ne yapabilirim? Kız ne iş yapıyor?" diye sormuştu.

"Sanırım mekanograf..."

Lidia'nın tüm huysuzluğu bu *sanırım*'daydı. Kadın doğruldu, elini âşığının dizinden çekti ve sanki sahip olduğu en kalın giysilerin ardına gizlendi. Adam bu değişimi fark etti ve kadının aklından geçenleri tahmin edemeyerek şaşırdı. Kahvesini bitirdi ve purosunun izmaritini küllükte söndürdü. Lidia üşümüş gibi kollarını kavuşturdu. Yatağın üzerinde bıraktığı sabahlığına baktı. Giyerse Paulino'nun canını sıkacağını biliyordu. Giymek istiyordu ama korkuyordu. İçinde bulunduğu güvenlikten öylesine memnundu ki, böyle davranarak zarar vermek istemiyordu. Paulino ellerini karnının üzerinde kavuşturarak şöyle dedi:

"Çarşamba günü kız gelip benimle konuşsun."

Lidia omuzlarını silkti:

"Tamam."

Sesi kuru ve soğuk çıkmıştı. Gözucuyla Paulino'ya bakınca adamın kaşlarını çattığını gördü. Böyle ters davrandığı için kendine kızdı. Bir çocuk gibi davrandığını düşünüyor ve tatsızlığı telafi etmek istiyordu. Adama gülümsedi ama gülümsemesi donup kaldı: Paulino'nun kaşları hâlâ çatıktı. Lidia korkmaya başladı, adamı neşelendirecek bir yol bulmalıydı, buna kesinlikle ihtiyacı vardı. Konuşmak istedi ama ne diyeceğini bilemedi. Adamın üzerine atılıp dudaklarından öpse her şey düzelecekti ama bunu yapabileceğini sanmıyordu. Kendini vermek istemiyordu. Teslim olmak istiyordu, ama kendi arzusuyla değil.

Düşünmeden, içgüdüleriyle hareket ederek yatak odasının ışığını söndürdü. Sonra karanlıkta tuvalet masasına doğru giderek bir köşede duran ayaklı lambayı yaktı. Işık onu baştan aşağı aydınlattı. Bir an kımıldamadı. Geceliğin altındaki çıplak bedeninin âşığının gözleri önünde şekillendiğini biliyordu. Sonra yavaşça döndü. Paulino Morais ellerinin eşzamanlı hareketiyle iki askısının da düğmelerini açtı.

16

Abel bir sigara içmek için sahanlıkta durdu. Tam o anda merdiven aydınlandı. Açılan bir kapı, fısıltılar ve ardından basamakları gıcırdatan ağır adımlar duydu. Anahtarını cebinden çıkardı ve mahsus kilidi bulmakta oyalandı. Aşağı inen kişi yanına vardığında ancak bulabildi. Başını çevirdi ve Paulino Morais'i gördü. Adam kibarca "iyi geceler" diledi, Abel de aynı şekilde yanıt verdi ve içeri girdi.

Koridordan içeri doğru yürürken başının üzerinde aynı yönde kendisine eşlik eden hafif ayak sesleri duydu. Odasına girdiği zaman ayak sesleri daha uzakta kaldı. Işığı açtı ve kol saatine baktı: İkiyi beş geçiyordu.

Odanın havalandırılmaya ihtiyacı vardı. Pencereyi açtı. Hava kapalıydı. Kentin ışıklarıyla aydınlanan gökyüzünden ağır ve yavaş bulutlar geçiyordu. Sıcaklık artmıştı ve hava nemliydi. Evin arkasında uyuyan bostanları çevreleyen binalar karanlık bir kuyunun gardiyanları gibi dizilmişlerdi. Sadece kendi odasında ışık yanıyordu. Odasının penceresinden bostana dökülüyor, karanlıkta aniden uyanan birinin şaşkın havasına sahip pörsük ve işe yaramaz lahanaların saplarını aydınlatıyordu.

Öndeki binaların arkalarını aydınlatan bir ışık daha yandı. Abel asılı çamaşırlar, saksılar, ışıkla yıkanan camlar gördü. Sigarasını bostanın duvarına oturarak bitirmek istedi. Mutfaktan dolaşmamak için camdan dışarı atladı. Kümesten gıdaklamalar duyuldu. Işık içindeki lahanaların arasında ilerledi. Sonra döndü ve yukarı baktı. *Marquise*'in camlarından

Lidia'nın banyoya doğru gittiğini gördü. Gülümsüyordu, hüzünlü ve mutsuz bir gülümsemeydi. Bu saatte yüzlerce kadın Lidia'yla aynı şeyi yapıyordu. Abel yorgundu, çok yollar aşmış, çok yüz görmüş, bir sürü vücuda bakmıştı... Şimdi Silvestre'nin bostanında sigarasını içerek yaşama omuzlarını silkiyordu. "Juliet'in bahçesindeki Romeo gibi," diye düşündü, "Bir tek ay eksik. Elimizde masum Juliet yerine deneyimli Lidia var. Hoş balkonun yerine de banyo. İpek merdiven yerine yangın merdiveni." Bir sigara daha yaktı. Kısa bir süre sonra kadın, "Kimsin sen? Böyle geceye gizlenerek sırrımı öğrenmeye gelen kim?" diyecekti.

Shakespeare'den alıntı yaptığı için memnuniyetle gülümsedi. Terk edilmiş lahanaları ezmemeye özen göstererek duvara oturmaya gitti. Kendini alışılmadık derecede hüzünlü hissediyordu. Havanın ağırlığından etkilendiğine emindi. Havada fırtına alameti vardı. Bir kez daha yukarı baktı. Lidia banyodan çıktı. Belki ona da sıcak geldiği için pencereyi açtı ve dışarı sarktı.

"Juliet, Romeo'yu gördü," diye düşündü Abel. "Şimdi ne olacak?" Duvardan kalkarak bostanın ortasına doğru yürüdü. Lidia hâlâ penceredeydi. Şimdi, "Dur, şu pencereden süzülen ışık da ne? Orası Doğu, Juliet de güneşi!" demeliydi.

"İyi geceler," diyerek gülümsedi Abel.

Bir duraklama oldu. Sonra Lidia'nın sesi:

"İyi geceler," diye yanıtladı ve kadın kayboldu.

Abel'in hoşuna gitmişti, sigarasını attı, eve girerken, "Shakespeare'de sahnenin sonu böyle değil..." dedi.

17

Enrique'nin sağlığı beklenmedik şekilde kötüledi. Acilen çağrılan doktor difteri olup olmadığını anlamak için tahlil istedi. Çocuğun ateşi çok yükselmişti ve sanrılar içindeydi. Umutsuzluğa kapılan Carmen hastalığın bu derece ilerlemesinden kocasını sorumlu tuttu. Emilio onu duymuştu ama her zamanki gibi yanıt vermedi. Kadının haklı olduğunu, doktor çağırmayı ilk onun önerdiğini biliyordu. Pişmanlık duyuyordu. Tüm pazarı oğlunun başucunda geçirdi ve pazartesi, ona söylendiği gibi tahlilin sonucunu almaya koştu. Sonucun negatif çıkması adamı rahatlattıysa da, basılı harflerin vakaların çoğunda tek bir tahlilin yeterli olmadığını söylemesi tekrar kaygıya kapılmasına neden oldu.

Doktor sonuçtan memnun olduğunu söyledi ve yirmi dört saat içinde çocuğun durumunun iyiye gideceğini umduğunu bildirdi. Emilio gün boyunca hastanın başından ayrılmadı. Tartışmadan beri sessiz kalan ve soğuk davranan Carmen kocasının varlığına zor tahammül ediyordu. Normal bir günde bu mevcudiyet umutsuzluğa kapılmasına neden olurdu: Şimdi kocası çocuğun odasından çıkmadığı için en değerli varlığı çalınmış gibi geliyordu: oğlunun sevgisi.

Emilio'yu uzaklaştırmak için ekmek parasının evde kazanılmadığını, hastalığın masrafları nedeniyle paraya daha çok ihtiyaç duyduklarını hatırlattı. Emilio bir kez daha sessiz kalarak yanıt verdi. Kadın bu kez de haklıydı, Enrique'yi onun bakımına bırakıp işe gitmesi çok daha yerinde olacaktı. Ama

evden çıkmadı. Oğlunun sağlığının kötülemesinden kendisini sorumlu tutuyordu çünkü oğluna o sözleri ettikten sonra hastalığı kötüye gitmişti. Varlığı günah çıkarma gibiydi, tüm günah çıkarmalar gibi faydasızdı ve sadece gönüllü olana bir anlam ifade edebilirdi.

Karısının ısrarına karşın her zamanki saatinde yatmaya gitmedi. Oğlunu sevmekte ondan geri kalmadığını göstermek isteyen Carmen de yatmadı.

Yapacak pek bir şeyleri yoktu. Hastalık en şiddetli dönemini atlatmış, doğal sürecini izliyordu. İlaçlar verilmiş, geriye etkilerini göstermelerini beklemek kalmıştı. Ama ikisi de boyun eğmek istemiyordu. Aralarında meydan okuma, kör dövüşü vardı. Carmen, Enrique'nin kocasının varlığı ve gösterdiği özen nedeniyle tehlikede hissettiği sevgisini kaybetmemek için mücadele ediyordu. Emilio sadece içindeki pişmanlığı susturmak, daha önceki kayıtsızlığını şimdiki özeniyle telafi etmek için mücadele halindeydi. Kadının mücadelesinin daha soylu, kendisininkinin derinlerinde bir bencillik katmanı olduğunun farkındaydı. Elbette ki oğlanı seviyordu, onu dünyaya getiren kendisiydi, onu sevmekten vazgeçemezdi. Tersi doğal olmazdı. Ama o evde bir yabancı olduğunu, kendi parasıyla alınmış olsa bile çevresindeki hiçbir şeyin kendisine ait olmadığını açıkça hissediyordu. Bir şeyin sahibi olmak ona tam anlamıyla sahip olmak anlamına gelmiyordu. İnsan istemediği şeylerin de sahibi olabilirdi. Tam anlamıyla sahip olmak, hem sahip olmak hem de sahip olunan şeyden zevk almak demekti. Bir evi, karısı ve oğlu vardı ama hiçbiri tam anlamıyla onun değildi. Benim diyebileceği tek şey kendi varlığıydı ve kendisine bile tam anlamıyla sahip değildi.

Emilio bazen delirip delirmediğini düşünürdü. Bu yaşam biçimi, anlaşmazlıklar, kavgalar, o sürekli anlayışsızlık gerçekten de sinirsel bir dengesizliğin sonucu olamaz mıydı? Sokakta

normal, herkes gibi gülebilen ya da gülümseyebilen biriydi, en azından öyle biri olduğunu sanıyordu. Ama eve adım atması katlanılmaz bir ağırlığın yüreğine çökmesine yetiyordu. Kendini boğulmak üzere hissediyordu, ciğerleri yaşamasını sağlayan havayla değil de, onu öldürecek suyla doluydu sanki. Yaşamın ona sunduklarına şükretmenin görevi olduğunu düşünüyordu, ondan çok daha talihsiz insanlar hallerinden memnundular, ama bu karşılaştırma ona sükûnet kazandırmıyordu. Ona neyin sükûnet kazandıracağını ve bunun nerede olduğunu kesinlikle bilmiyordu. Bir yerde böyle bir sükûnetin olup olmadığını bile bilmiyordu. Yılların deneyimiyle bildiği ona sahip olmadığıydı. Ve bu sükûnete denizdeki bir kazazedenin sala, tohumun güneşe ihtiyacı olduğu gibi ihtiyacı vardı.

Bin kez yinelenen bu düşünceler onu hep aynı noktaya götürüyordu. Kendini bostan dolabına koşulmuş bir hayvanla kıyaslıyordu, gözleri bağlıydı, dar bir halka çizerek fersahlarca dönüyor ve neden bin kez geçtiği yerden yeniden geçtiğini bilmiyordu. Emilio bir hayvan değildi, gözleri bağlanmamıştı ama böyle düşünmenin onu aynı yola sokacağını biliyordu. Bunları bilmek daha da kötüydü çünkü insan olduğu için yaptığı mantıksız geliyordu. Öteki yulara boyun eğerek denetlenebilirdi. O denetlenebilir miydi? Hangi güçtü onu tutan? Alışkanlık, ödleklik, gelecekte acı çekmekten korkmak? Ama alışkanlıkların yerini yenileri alabilir, ödleklik denetim altına alınabilir, gelecekte çekilecek acı da, çoğunlukla korktuğumuz kadar şiddetli olmazdı. Yokluğunun bile unutulacağını henüz bilmiyordu. Gitmeyi denememiş, hatta buna niyetlenmemişti bile. O zaman neden kalıyordu? Onu bu eve, bu kadına, bu çocuğa bağlayan güç neydi? Onu bağlayan düğümler, kim atmıştı onları?

Aklına tek bir yanıt geliyordu: "Yorgunum." O kadar yorgundu ki, hapishanesinin tüm kapılarının açılabileceğini biliyordu,

onları açacak anahtar da elindeydi, ama özgürlüğe doğru bir adım atmıyordu. Bu yorgunluğa o kadar alışmıştı ki, ondan haz alıyordu: feragat edenin hazzı, karar vakti geldiğinde saati geri alan ve "henüz erken" diyenin hazzı. Fedakârlığın hazzı. Ama kendini feda etmek ancak bu eylem gizlendiği zaman yerindedir. Onu görünür kılmak, durmadan "kendimi feda ediyorum" demek ötekileri bu fedakârlığı unutmamaya zorlamaktır. Bu da henüz tam olarak kendini feda etmediğini, feragatin ardında tıpkı bulutların üzerindeki mavi gök gibi hâlâ umut olduğunu gösterir.

Carmen kocasına bakınca düşüncelere dalmış olduğunu görüyordu. Emilio'nun kül tablası izmaritlerle doluydu ve sigara içmeye devam ediyordu. Kadın tütüne harcanan paranın hesabını yapmış ve acı kavgalara neden olmuştu. Ebeveynlerine durumu anlatmış, onlar da kızlarına acımışlardı. Yakılan para, sokağa atılan para: eksikliği duyulan para. Kötü alışkanlıklar zenginlere göreydi ve böyle bir alışkanlık edinmek isteyen önce zengin olmalıydı! Ama kanaatkâr Emilio iyi şeylerin eksikliğini hiç duymamış, ne kendi arzularına ne de evinin ihtiyaçlarına aldırmış, zengin olmayı hiç önemsememişti. En azla yetinir, ötesini düşünmezdi. Ne biçim adam, ne biçim yaşam!.. Carmen başka bir soydan geliyordu, yaşamı tefekkür olarak değil, mücadele olarak görenlerin soyundan. O etkin biriydi, Emilio iradesiz. O, kan, kemik, kas, sinirden, güç ve iktidar üreten malzemeden yapılmaydı. Emilio da aynı malzemeden yapılmaydı, ama kasları, kemikleri ve sinirleri üzerinde egemenlik kurarken onları bir zayıflık bulutuyla sarıyordu, sürekli tatminsizdi, şaşkındı.

Emilio ayağa kalktı ve oğlunun odasına gitti. Çocuk uyuyordu; sık sık uyanıp yeniden daldığı huzursuz bir uykuydu. Kuru dudaklarının arasından tutarsız kelimeler dökülüyordu. Ağzının kıyılarındaki küçük şeffaf kabarcıklar ateşi olduğunu

gösteriyordu. Emilio büyük bir dikkatle dereceyi oğlunun koltuk altına yerleştirdi. Gerektiği kadar bekledi ve yemek odasına geri döndü. Carmen bakışlarını dikişinden kaldırdı ama soru sormadı. Adam dereceye baktı: 39,2. Oğlanın ateşi düşüyordu, derece masanın üzerinde, Carmen'in ulaşabileceği bir yerde kaldı. Carmen çocuğun ateşini öğrenmeyi çok istemesine karşın elini uzatmadı. Kocasının gitmesini bekliyordu.

Emilio kuşkuyla birkaç adım attı. Üst kattaki saat üçü çaldı. Carmen gücünün tükendiğini hissediyor, kocasına hakaret etmemek için dişlerini sıkıyordu. Emilio tek söz etmeden yatağa gitti. Karısının bitmek bilmeyen nöbetinden ve kendi varlığından sıkılmıştı. Kaygı boğazını sıkıyordu: Kadın konuşmasına izin vermiyor, ağlamak ya da ölmek için saklanan biri gibi onu çekilmeye zorluyordu.

Carmen için bu davranış kocasının duygusuzluğunun tastamam kanıtıydı. Ancak bir canavar böyle davranabilirdi: Onu kaygıdan kıvranır halde bırakarak önemli bir şey yokmuş gibi, oğullarının hastalığı bir oyundan ibaretmiş gibi yatmaya gitmek.

Ayağa kalktı ve masaya yaklaştı. Dereceye baktı. Yerine döndü. Bütün gece yatmadı. Ortaçağ savaşlarının galipleri gibi dövüşten sonra cephede kaldı. Kazanmıştı. Ayrıca, o gece kocasının temasına dayanacak halde değildi.

18

Caetano Cunha mesleği nedeniyle yarasalarınkine benzer bir yaşam sürüyordu. Herkes uyurken çalışıyor, o güneş ışığı altında hem pencereleri hem de gözleri açık dinlenirken diğerleri işlerine gidiyorlardı. Bu durum onun ne kadar önemli biri olduğunun göstergesiydi. Çeşitli nedenlerle sıradan insanlardan daha değerli olduğuna yürekten inanıyordu, tüm kent uyurken baskı makinesinin başında geçen bu gece yaşamı hiç de azımsanacak şey değildi.

Henüz gün ağarmadan gazeteden çıktığında şafağın ırmak tarafından getirdiği nemle parlayan ıssız sokaklara bakar ve kendini mutlu hissederdi. Eve gitmeden önce kadınların dolaştığı ıssız sokaklarda gezinmeyi severdi. Yorgun olsa bile durup onlarla konuşurdu. Canı isterse kendisini götürmelerine izin verir, ama fazlası olmasa bile konuşmak ona yeterdi.

Caetano kadınlardan, tüm kadınlardan hoşlanıyordu. Bir eteğin sadelikle dalgalanışı onu etkilerdi. Hafifmeşrep kadınlara dayanılmaz bir çekim duyardı. Kötü huylar, kendini dağıtmak, satın alınan aşk onu büyülerdi. Kentin neredeyse tüm genelevlerini bilir, her birini ve fiyat listelerini hiç duraksamadan ezbere sayabilir, tekini bile uydurmadan (bununla içinden gurur duyardı) yattığı onlarca kadının adını söyleyebilirdi.

Tek bir kadını horgörürdü: kendi karısı. Justina ona göre cinsiyetsiz, ne ihtiyacı ne de arzusu olan bir kadındı. Yatakta hareket ederken rastlantı eseri karısına değerse tiksintiyle hemen geri çekilirdi, kadının zayıflığından, sivri kemiklerinden,

parşömeni andıran aşırı kuru teninden rahatsızlık duyardı. "Bu kadın değil, mumya," diye düşünürdü.

Justina adamın gözlerinde bu küçümsemeyi görür ve susardı. İçindeki arzu ateşi sönmüştü. Kocasının horgörüsüne daha beter bir horgörüyle karşılık verirdi. Aldatıldığını bilir ama omuzlarını silkerdi, tek tahammül edemediği adamın maceralarıyla evde caka satmasıydı. Kıskançlık duyduğu için değil, adamın nerelere düştüğünü bildiği için, böyle bir adamla muhatap olarak onun seviyesine düşmek istemediğinden. Caetano taşkın ve öfkeli mizacına teslim olunca, sözcükleri ve kıyaslamalarıyla ona kötü davranınca, tek bir cümleyle adamı sustururdu. Bu cümle Caetano'nun Don Juan tavırları açısından bir aşağılamaydı çünkü ona teninde ve ruhunda her zaman canlı kalan bir başarısızlığı anımsatırdı. Bunu duyduğunda kim bilir kaç kez kadına saldırmak istemişti, ama böyle anlarda Justina'nın gözleri vahşi bir ateşle parlar, ağzı küçümsemeyle büzüşür ve Caetano hatırlardı.

İkisinin arasında sessizlik kaide, söz istisnaydı. Bu nedenle birlikte geçirdikleri saatleri dolduracak donuk duygulardan ve mesafeli bakışlardan başka bir şeyleri yoktu. Ve evi saran küf kokusu, bu yeraltı atmosferi, terk edilmiş mezarların kokusunu andırıyordu.

Salı Caetano'nun izin günüydü. Çalışmadan geçireceği yirmi dört saat eve sabah olduktan sonra dönmesine olanak tanıyordu. Öğlene kadar uyuyor ve öğleden sonra yemeğini yiyordu. Belki öğle yemeği saatindeki bu değişiklik, belki kadının yanında geçireceği gecenin düşüncesi nedeniyle, salı günleri ne kadar bastırmaya çalışırsa çalışsın Caetano'nun huysuzluğu daha şiddetli oluyordu. Salıları Justina sanki kendini daha da inatla geri çekerdi, sanki kendi içinde ikiye katlanırdı. Kısaltılması mümkün olmayan bu mesafeye alışmış olan Caetano, mesafenin daha da artabilmesine şaşardı. Misilleme olarak daha kaba

jestler, daha ani hareketler yapar, daha kırıcı sözler sarf ederdi. En çok da kadının kızının giysilerini havalandırmak ve ebediyen gülümsediği portresinin bulunduğu çerçevenin camını dikkatle yıkamak için salıları seçmesine sinir oluyordu. Bu gösteriyle onu kınıyormuş gibi geliyordu. Caetano bu özel merasimde onu kınayacak bir şey olmadığından emindi, ama yine de anıların böyle sergilenmesinden rahatsız oluyordu.

Caetano Cunha'nın evinde salılar uğursuz günlerdi. Justina'nın zorlanırsa soyutluğunu terk ederek vahşileştiği ve saldırganlaştığı gergin günler. Tüm sözcükler elektrik yüklü olduğu için Caetano'nun ağzını açmaya çekindiği günler. Şeytan kılığındaki kötü bir yaratığın havayı nefes alınmaz hale getirmekten zevk aldığı günler.

Gök bir gece önce kendisini kaplayan bulutları süpürüyordu. Güneş *marquise*'in pencerelerinden içeri giriyor, demir yapı, gölgesi kısa, kalm demir çubuklara benzeyerek yerde yansıyordu. Caetano yemeğini bitirdi. Saatine baktı ve neredeyse dörde geldiğini gördü. Ağır ağır yerinden kalktı. Pijamasının altını giymeden yatma alışkanlığı vardı. Yuvarlak karnı geniş fanilasını dolduruyor ve Rafael Bordalo'nun yarattığı bebeklere benziyordu. Kibrini de ekleyince, şiş karnından daha gülünç, kırmızı yüzünden daha sevimsiz bir şey olamazdı. İkisinin de farkında olmaksızın yatak odasından çıktı, mutfağı geçti ve karısına tek söz etmeden banyoya girdi. Pencereyi açtı ve göğe baktı. Yoğun ışık bir gece kuşuymuş gibi gözlerini kırpıştırmasına neden oldu. Kayıtsızlıkla komşuların arka bahçelerdeki bostanlarında göz gezdirdi, bir çatının üzerinde oynayan üç kediyi izledi, güvercinin esnek uçuşunu görmedi bile.

Gözlerini çok yakındaki bir noktaya dikmişti. Yandaki pencerede, Lidia'nın banyosunda, pembe renkli bir sabahlığın kolu görünüyordu. Giysinin hareketi arada bir kadının kolunun

dirseğine kadar görünmesine olanak veriyordu. Pervaza yaslanarak bedeninin alt bölümünü gizledi. Caetano gözlerini kadından ayırmıyordu. Pek bir şey görmüyordu ama gördüğü onu heyecanlandırmaya yetmişti. Biraz dışarı uzanınca, *marquise*'in camlarından alayla onu izleyen karısının gözleriyle karşılaştı. Aniden yüzü sertleşti. Kadın ona bir kova uzattı.

"Sıcak su..."

Teşekkür etmedi. Tekrar banyonun kapısını kapattı. Tıraş olurken bir kez daha Lidia'nın penceresine baktı. Sabahlık yok olmuştu. Caetano yeniden karısının bakışlarıyla karşılaştı. Çıkacağı besbelli kavgayı önlemenin tek yolu bakmaktan vazgeçmekti, Lidia da gittiğine göre bunu yapmak zor değildi. Ama kötülük eğilimi temkinden daha güçlüydü. Bir an geldi, karısının hafiyeliğinden sıkılarak kapıyı açıp sordu:

"Sizin yapacak işiniz yok mu?"

Sizli bizli konuşurlardı. Kadın ona yanıt vermeden baktı ve yanıt vermeden arkasını döndü. Caetano kapıyı kapattı ve bir daha kadına bakmadı. Tıraş olmuş, yıkanmıştı, banyodan çıkarken karısının mutfakta olduğunu ve bir valizden Matilde'ye ait minik giysiler çıkardığını gördü. Gözlerindeki tapınma olmasa, Caetano hiçbir yorum yapmadan geçebilirdi. Ama bir kez daha eleştirildiğini hissetti.

"Ne zaman beni gözetlemekten vazgeçeceksin?"

Justina yanıt vermek için biraz bekledi. Sanki çok uzaklardan, tek bir sakini olan uzak mı uzak bir ülkeden yavaşça geri dönüyormuş gibiydi.

"İnatçılığınızı takdir ediyorum," dedi.

"Ne inatçılığı?" diye sordu adam, öne doğru bir adım atarak.

Çıplak bacakları ve çoraplarıyla gülünçtü. Justina iğneleyici bir bakışla baktı. Çirkin ve cazibesiz bir kadın olduğunu biliyordu ama kocasını böyle görünce, onunla alay etmek istedi.

"Söylememi ister misiniz?"

"İsterim."

Caetano kaybetmişti. Bu sözcükten önce hâlâ kavgadan kaçınacak vakit vardı. "İsterim" dediğine pişmandı. Geç kalmıştı kuşkusuz.

"Hâlâ umudunuzu kaybetmediniz mi? Hâlâ sizin kollarınıza atılacağını mı düşünüyorsunuz? Yaşanılan utanç yetmedi mi?" Caetano'nun çenesi öfkeden titriyordu. At dudakları nedeniyle aralık ağzından salyası akıyordu. "Âşığının gelip de cüretiniz nedeniyle hesap sormasını mı istiyorsunuz?" Sonra da alaycı bir nezaketle öğüt verirmiş gibi ekledi: "Biraz gururunuz olsun. Lidia sizin için fazla zarif bir yapıt. Siz ötekilerle yetinin, çantanızda fotoğraflarını taşıdıklarınızla. Doğrusu ya, zevkinize hayran olduğumu söyleyemeyeceğim. Vesika için fotoğraf çektirdiklerinde bir tane de size veriyorlar, öyle değil mi? Polis falan olmalıymışsınız..."

Caetano mosmordu. Karısı hiç bu kadar ileri gitmemişti. Yumruklarını sıktı ve kadının üzerine yürüdü.

"Bir gün kemiklerinizi kıracağım! Bacaklarınızı ikiye ayıracağım! Beni duydunuz mu! Anladınız mı!.."

"Yapamazsınız."

"Ah! O..." Dudaklarından meşum bir kelime döküldü.

Justina yanıt vermeye zor tenezzül edermiş gibi, "Hakaret ettiğiniz ben değilim. Siz her kadında gördüğünüz şeye hakaret ediyorsunuz. Benim diyeceğim bu!"

Caetano'nun ağır bedeni bir robotunki gibi iki yana sallanıyordu. Öfkesi, âciz kızgınlığı sözcükleri ağzına gönderiyordu ama hepsi tökezliyor, yamuluyordu. Sıkılı yumruğunu karısının başına indirecekmiş gibi kaldırdı. Kadın kaçmadı. Kol yavaşça, yenik, indi. Justina'nm gözleri iki köz gibiydi. Küçük düşmüş olan Caetano yatak odasına girerek kapıyı çarptı.

Açık yeşil gözleriyle sahiplerini izleyen kedi sakin ve kayıtsız bir tavırla karanlık koridoru geçti, gidip sepetine yattı.

19

Isaura iki saattir gözüne uyku girmeden yatakta dönüp duruyordu. Tüm bina sakindi. Ara sıra, sokakta evine dönmekte olan bir akşamcının ayak sesleri duyuluyordu. Pencereden içeri yıldızların solgun ve uzak ışığı giriyordu. Odanın karanlığında mobilyaların siluetleri ancak seçilebiliyordu. Dolabın aynası pencereden giren ışığı belli belirsiz yansıtıyordu. Her on beş dakikada bir, üst kattaki komşunun zamanın kendisi kadar esneklikten yoksun saatinin vuruşları, uykusuzluğunu şiddetlendiriyordu. Isaura dışında her şey sessizlikte ve uykuda dinleniyordu. Her türlü yönteme başvurarak uyumaya çalışıyordu: Bine kadar sayıyor, tekrar sayıyor, birer birer kaslarını gevşetiyor, gözlerini kapatıyor, uyuyamadığını unutarak uykusuzluğu kandırmayı ve yavaşça uykuya dalmayı deniyordu. Yararsızdı. Tüm sinirleri uyanıktı. Onu uykunun gerekliliğine odaklayan beyin gücünün daha ötesinde bir güç düşüncelerini dolambaçlı, baş döndürücü yollara saptırıyordu. Bu güçle birlikte onu çağıran seslerin mırıltısının yükseldiği derin vadilere dalıyordu. Büyük kanatlı bir kuşun güçlü sırtında yükseliyor, bulutların üzerine, soluk almanın güçleştiği yükseklere tırmandıktan sonra, onca beyazlık nedeniyle şeffaf örtülere sarınmış ya da çıplakmış gibi görünen figürlerin dolaştığı sisli vadilere taş gibi düşüyordu.

Yanında kız kardeşi huzur içinde uyuyordu. Soluk alıp verişinin sakinliği, bedeninin hareketsizliği Isaura'nın umudunu kırıyordu. İki kez kalkarak pencereye gitti. Gevşek sözcükler,

yarım cümleler, bilmeceli hareketler; hepsi beyninde dönüyordu. Sonsuza kadar aynı ezgiyi tekrarlayan bozuk plak gibiydi ve ezgi güzel olsa da, sürekli yinelendiği için nefret uyandırıyordu. On kez, yüz kez birbiri ardına aynı notalar yineleniyor, birbirlerine dolaşıyor, karışıyor ve baskıcı, korkunç, dizginlenemez tek bir sese dönüşüyorlardı. Bir an içinde bu takıntının deliliğe dönüşeceğini hissediyor, ama o dakika geçiyor, karanlık devam ediyor ve delilik gelmiyordu. Bunun yerine düşüncesinin berraklığı katlanıyor, çoğalıyordu. Ruhu ufuklara varıyor, oradan ötelere, daha uzaklara gidiyordu; onu durduracak sınırlar yoktu ve ileri doğru attığı her adımda düşüncesinin duruluğu daha da küçük düşürücü bir hal alıyordu. Onu püskürtmek, sesi kırmak, sessizliğin altına gömmek huzur ve uyku anlamına geliyordu. Ama sözcükler, cümleler, hareketler sessizliğin altından doğrularak sessizce, sonsuzca dönüp duruyorlardı.

Isaura kendine deli olduğunu söylüyordu. Başı tutuşuyor, alnı yanıyor, beyni sanki genişleyip kafatasının içinde patlıyordu. Onu bu hale sokan uykusuzluktu. Ve o düşüncelerden kurtulmadan uykusu gelmeyecekti. Ve ne düşünceler Isaura! Ne kadar korkunç şeyler! Ne iğrenç sapkınlıklar! Yeraltı dünyasından fırlamış, iradenin yaylarını geren çılgınlıklar...

Hangi şeytani el, hangi kötü el onu o kitabı seçmeye yönlendirmişti? Üstelik de ahlak dersi vermesi için yazıldığı söyleniyordu! "Öyle!" diye onayladı duyguların girdabında neredeyse kaybolan soğuk muhakemesi. O zaman neden içgüdülerim bu kadar rahatsız, düğümlerini çözüp etime batıyorlar? Neden rahatça, tutku duymadan okuyamadım? "Zayıflık" dedi muhakemesi. "Arzu" diye çınladılar yıllardır bastırılmış, utanılacak şeylermiş gibi bir köşeye itilmiş, soluksuz bırakılmış içgüdüleri. Şimdi içgüdüleri yüzeye çıkmış, iradesi geceden daha kara, ölümden daha derin bir kuyuya düşmüştü.

Isaura bileklerini ısırdı. Yüzü ter içindeydi, saçları başına yapışmış, ağzı şiddetli bir kasılmayla çarpılmıştı. Yatakta oturdu, ellerini saçlarının arasına soktu, sayıklayarak çevresine baktı. Gece ve sessizlik. Sessizliğin uçurumundan bozuk plağın sesi duyuldu. Dermansız kalarak şilteye devrildi. Adriana hareket etti ve uyumaya devam etti. Bu kayıtsız uykusuyla kardeşinin yaşadıklarını hor görüyordu sanki. Isaura soluksuz bırakan sıcağa karşın başını örtünün altına soktu. Gece utancını gizlemek için yeterli değilmiş gibi elleriyle kulaklarını tıkadı. Ama gözlerinin önünde bir yangının alevleri gibi kızıl-sarı kıvılcımlar uçuşuyordu (keşke aniden sabah olsa, güneş ışığı dünyanın öte tarafından geliverse ve yatak odasının içinde parlasa...)

Isaura'nın elleri yavaşça kız kardeşine doğru hareket etti. Parmak uçları Adriana'nın bedenine bir santim kala kızın bedeninin sıcaklığını hissetti. Orada dakikalarca oyalandı, ne geri çekildi ne de ileri gitti. Isaura'nın alnının teri kurumuştu. Yüzü alev alevdi. Parmakları Adriana'nm çıplak koluna değene kadar ilerleyip sert bir darbe yemiş gibi geri çekildiler. Isaura'nın kalp atışlarının sesi duyuluyordu. Fal taşı gibi açık gözleri sadece karanlığı görüyordu. Eller tekrar ilerledi. Tekrar durdu. Yine yollarına devam etti. Şimdi Adriana'nın kolunun üzerindeydiler. Isaura yatakta zikzaklar çizerek kardeşine sokuldu. Onun bedeninin sıcaklığını hissediyordu. Bir elini bileğinden omzuna kadar yavaşça kardeşinin kolunda gezdirdi, sıcak ve nemli koltuk altına dokundu, göğsünün altında oyalandı. Eli geceliğin hafif kumaşının üzerinden kızın karnına kadar indi. Kardeşi ani bir hareketle sırtını döndü. Adriana'nın çıplak omzu dudaklarında etin yakınlığını hisseden Isaura'nın ağzının hizasındaydı. Mıknatısın çektiği metal gibi, Isaura'nın ağzı Adriana'nın omzuna yapıştı. Uzun bir öpücüktü. Susamış, vahşi. Aynı anda eliyle kardeşinin beline bastırarak onu

kendine çekti. Adriana sıçrayarak uyandı. Isaura kızı bırakmadı. Ağzı vantuz gibi omzuna yapışmış, parmakları pençeler gibi kalçalarını kavramıştı. Adriana korkuyla, şaşırarak doğruldu ve yataktan atladı. Odanın kapısına doğru koştu ama annesiyle teyzesinin yan odada uyuduklarını hatırlayınca geri çekildi, pencereye sığındı.

Isaura kımıldamadı. Uyurmuş gibi yapmak istiyordu. Ama kız kardeşi geri dönmedi. Sadece ıslıklı soluğu duyuluyordu. Isaura yarı aralık gözlerinin arasından onu, odanın içindekileri yansıtan pencere camının önündeki ufalmış bedenini görebiliyordu. Sonunda uyurmuş gibi yapmaktan vazgeçerek alçak sesle kardeşini çağırdı:

"Adriana..."

Kardeşinin titrek sesi yanıt verdi:

"Ne istiyorsun?"

"Gel buraya."

Adriana kımıldamadı.

"Üşüyeceksin..." diye ısrar etti Isaura.

"Önemli değil."

"Orada duramazsın. Sen gelmezsen, ben geliyorum."

Adriana yaklaştı. Yatağın kenarına oturarak gece masasının lambasını yakmak istedi.

"Yakma!" diye rica etti Isaura.

"Neden?"

"Beni görmeni istemiyorum."

"Bunda ne kötülük var?"

"Utanıyorum..."

Cümleler fısıldanıyordu. Adriana'nın sesi güvenine kavuşmuştu, Isaura'nınki hıçkırıklara boğulacakmış gibi titriyordu.

"Rica ederim yat..."

"Yatmaya niyetim yok!"

"Neden? Seni korkutuyor muyum?"

Adriana'nın yanıtı gecikti.

"Evet, beni korkutuyorsun..."

"Sana kötü bir şey yapmayacağım. Söz veriyorum. Bana ne oldu bilmiyorum. Yemin ederim..."

Hıçkırıklara boğuldu. Adriana el yordamıyla dolabı açarak sabahlığını çıkardı. Giydikten sonra yatağın ayakucuna oturdu.

"Orada mı kalacaksın?" diye sordu kız kardeşi.

"Evet."

"Gece boyunca mı?"

"Evet."

Daha kuvvetli bir hıçkırık Isaura'nın göğsünü sarstı. Aynı anda yandaki odanın ışığı yandı ve Amelia'nın sesi duyuldu:

"Bir şey mi oldu?"

Adriana hızla sabahlığı yatağın öbür köşesine fırlatarak örtünün altına girdi. Amelia omuzlarında bir şalla eşikte belirdi:

"Bir şey mi oldu?"

"Isaura kâbus gördü," diye yanıt verdi Adriana, kız kardeşini gizlemek için doğrularak.

Amelia yaklaştı.

"Kendini kötü mü hissediyorsun?"

"Önemli değil teyze. Bir kâbus sadece. Gidin yatın," diye ısrar etti Adriana onu uzaklaştırarak.

"Tamam. Bir şeye ihtiyacınız olursa, beni çağırın."

Odanın kapısı tekrar kapandı. Işık söndü ve kesik hıçkırıklarla bölünen sessizlik yavaş yavaş geri döndü. Sonra hıçkırıklar seyreldi, Isaura'nın huzursuzluğu sadece omuzlarının sarsılmasından anlaşılır oldu. Adriana uzak duruyor ve bekliyordu. Yavaş yavaş örtünün altı ısındı. İki bedenin sıcaklıkları birbirine karıştı. Isaura, "Beni affedecek misin?" diye fısıldadı.

Kız kardeşi hemen yanıt vermedi. Onu sakinleştirmek için

"evet" demesi gerektiğini biliyordu, ama söylemek istediği sözcük hızlı bir "hayır"dı.

"Beni affediyor musun?" diye yineledi Isaura.

"Seni affediyorum..."

Isaura kardeşine sarılıp ağlamak istiyordu ama ötekinin bu hareketini yeni bir girişim olarak nitelemesinden korkuyordu. Bundan böyle yapacağı ve söyleyeceği her şeyin o birkaç dakikanın anısıyla zehirlenmiş olacağını hissediyordu. Kardeş sevgisi o korkunç uykusuzluk ve ardından yaşananlarla lekelenmiş, saflığını kaybetmişti. Sanki soluk alamıyormuş gibi:

"Teşekkür ederim," diye fısıldadı.

Dakikalar ve saatler ağır ağır geçti. Alt kattaki saatin vuruşları zamanı sonsuz bir sicimin kördüğümü gibi dolaştırdı. Sonunda yorgunluktan tükenen Isaura uyuyakaldı. Adriana uyumadı. Gecenin mavimsi ışığı şafağın donuk, boz renkli ışığına dönüşene ve onun yerini kademeli olarak sabahın beyazlığı alana dek uyanık kaldı. Hareketsizdi, gözlerini tavana dikmişti, şakakları atıyordu. Tıpkı kardeşininki gibi hayal kırıklığına uğramış, gizlenmiş, ayaklar altında çiğnenmiş aşk açlığının kendi ruhunda uyanmasına inatla direniyordu.

20

O gece Anselmo'nun evinde akşam yemeği erken yendi. María Claudia'nın Paulino Morais'e takdim edilmeden önce kendine çekidüzen vermesi gerekiyordu ve merhametine ihtiyaç duyulan birini bekletmek hiç de uygun olmazdı. Anne-kız yemeklerini hızla bitirerek yatak odasına kapandılar. Claudiña'nın takdimiyle ilgili türlü sorunları vardı ve en zoru giysi seçimiydi. Kolsuz, ince kumaştan sarı elbisesi kadar gençliğini ve güzelliğini ön plana çıkartan bir elbise olamazdı. Pilili geniş eteği ters dönmüş bir çiçeği andırıyor ve kızın belinden tembel bir dalga hareketiyle dökülüyordu. Rosalía oyunu bu elbiseye veriyordu ama Claudiña'nın zevki ve sağduyusu giysinin neden uygun olmadığını ortaya çıkarmakta gecikmedi: Bu elbise hâlâ yağışlı ilkbahara göre değil, yaz aylarına uygundu. Ayrıca kolsuz oluşu Bay Morais'in hoşuna gitmeyebilirdi. Rosalía hemfikir oldu ama başka bir öneride de bulunmadı. O elbiseyi, sadece onu seçmişti ve başkalarında gözü yoktu.

Seçim zora benziyordu ama Claudiña kararını verdi: Kapalı ve mevsime uygun gri-yeşil elbisesini giyecekti. Bileklerinde giysiyle aynı renkte düğmeleri olan uzun kollu, yünlü bir elbiseydi. Küçük boğaz oyuğundan boynu ancak görünüyordu. İşe alınması muhtemel bir memureye daha uygunu olamazdı. Rosalía bu fikirden hoşlanmadıysa da, kızı giyininceye ona hak verdi.

María Claudia her zaman haklıydı. Dolabın boy aynasında kendine baktı ve güzel olduğunu düşündü. Sarı giysi onu daha genç gösteriyordu ama o sırada büyük görünmek istiyordu.

Volanlara ve çıplak kollara ihtiyacı yoktu. Seçtiği giysi eldiven gibi bedenini sarıyor, tenine yapışıyor, en küçük hareketine bile boyun eğermiş gibi görünüyordu. Kemeri yoktu ama kesimi doğal biçimde belini ortaya çıkartıyordu ve María Claudia'nın beli o kadar güzel ve inceydi ki, kemer ancak görüntüsünü bozardı. Aynaya bakan Claudiña gelecekte gardırobunun seçimini nasıl yönlendirmesi gerektiğini de fark etti. Bedeninin hatlarını saklayan fazlalıklara rağbet etmemeliydi. O anda, aynanın karşısında dönerken lame bir elbisenin kendisine yakışacağını düşündü, şu gerçek deriymiş gibi duran esnek kumaştan dikilenlerden.

"Nasıl anneciğim?" diye sordu.

Rosalía'nın söyleyecek sözü yoktu. Sanatçıyı sahneye hazırlayan yardımcı gibi kızının çevresinde dönüyordu. María Claudia oturdu, çantasından dudak kalemini ve rujunu çıkardı, boyanmaya başladı. Saçını en sona bırakmıştı, taraması öyle kolaydı ki! Makyajı abartmadı, hatta her zamankinden daha hafif yaptı. Heyecanın güzel renkler ortaya çıkartacağını düşünüyordu, heyecan kıza yakışırdı. Bitirince, annesinin önünde durdu ve tekrar sordu:

"Nasıl?"

"Güzelsin kızım."

Claudiña aynaya gülümsedi, üstüne başına son kez baktı ve hazır olduğunu bildirdi. Rosalía kocasını çağırdı. Anselmo ortaya çıktı. Kızının geleceğinin şekillenişini izleyen soylu baba tavırları takınmıştı ve duygulanmış görünmesi gerekiyordu.

"Beğendin mi babacığım?"

"Büyüleyicisin kızım."

Anselmo önemli anlarda "kızım"ın diğer her türlü ifadeden daha uygun olduğunu anlamıştı. Söze ciddiyet kazandırıyor, saygının egemen olduğu baba sevgisini, baba gururunu akla getiriyordu.

"Çok heyecanlıyım," dedi Claudiña.

"Sakin olman lazım," diye öğütledi baba, kararlı bir el hareketiyle bıyığını sıvazlayarak. Hiçbir şey bu elin kararlılığını bozamazdı.

Anselmo önünden geçen kızının boynunu süsleyen inci kolyeyi düzeltti. *Toilette*'e[1] son dokunuştu bu ve dokunan, dokunması gerekendi: babamn kararlı ve sevgi dolu eli.

"Gel kızım," dedi ciddi bir sesle.

Yüreği kafesteki kuş gibi atan María Claudia ilk kata indi. Göründüğünden çok daha heyecanlıydı. Sayısız kez Lidia'nm evine gitmişti ama hiçbirinde âşığı evde değildi. Bu ziyarette bir tür suç ortaklığı, gizli kapaklı, yasaklı bir şeyler olduğu söylenebilirdi. Paulino Morais'in önüne çıkacak, Lidia'nm metres yaşamına ilk elden tanık olacaktı. Bu onu heyecanlandırıyor ve aklını karıştırıyordu.

Lidia gülümseyerek kapıyı açtı:

"Seni bekliyorduk."

María Claudia'yı ele geçirmişe benzeyen mahremiyet duygusu bu cümleyle güçlendi. Her yanı titreyerek içeri girdi. Lidia'nın üzerinde tafta sabahlığı, ayaklarında iki gümüş renkli bantla bileklerinde bağlanan dans ayakkabıları vardı. Ayakkabıdan çok sandalete benziyorlardı ve María Claudia'da böyle bir ayakkabıya sahip olma arzusu uyandırdılar...

Yatak odasına girmeye alışık olan genç kız o yöne doğru adım attı. Lidia gülümsedi:

"Oraya değil..."

Claudiña kıpkırmızı oldu. Onu yemek odasında üzerinde ceketi ve elinde purosuyla bekleyen Paulino Morais'in karşısına işte böyle kıpkırmızı ve allak bullak çıktı.

1 Fr. Tuvalet; süslenip hazırlanma işi. (ç.n)

Lidia ikisini tanıştırdı. Paulino ayağa kalktı. Purosunun bulunduğu eliyle María Claudia'ya iskemleyi işaret etti. Oturdular. Paulino gözlerini dikmiş Claudiña'yı inceliyordu. Genç kız halının üzerindeki geometrik şekillere bakıyordu.

"Ne yapıyorsun Paulino?" diye sordu Lidia gülümsemeye devam ederek, "María Claudia'nın aklını karıştırdığını görmüyor musun?"

Paulino kendini toparlayarak gülümsedi:

"Öyle bir niyetim yoktu," dedi, María Claudia'ya dönerek, "bu kadar... bu kadar genç olacağınızı düşünmemiştim," diye ekledi.

"On dokuz yaşındayım Bay Morais," yanıtını verdi, gözlerini yerden kaldıran genç kız.

"Gördüğün gibi daha çocuk," dedi Lidia.

Kız Lidia'ya baktı. İki kadının bakışları karşılaştı; aniden düşman kesilen güvensiz bakışlar. María Claudia, Lidia'nın düşüncelerini sezdi ve gördüğü onu hem korkuttu hem de ona zevk verdi. Kadında ciddi bir düşman gördü ve bunun nedenini anladı. Kadını ve kendisini başka biri gibi, örneğin Paulino Morais'in gözleriyle görmüştü ve kıyaslamanın neticesi lehineydi.

"O kadar da çocuk sayılmam Bayan Lidia. Ama Bay Morais'in de söylediği gibi çok gencim."

Lidia dudaklarını ısırdı: İmayı anlamıştı. Hemen kendini topladı ve kahkaha attı.

"Ben de bu yollardan geçtim. Senin yaşındayken çocuk dedikleri zaman ben de bozulurdum. Ama artık doğru söylediklerini anlıyorum. Neden sen de doğru olduğunu kabul etmeyesin?"

"Belki henüz sizin yaşınıza gelmediğim içindir Bayan Lidia..."

María Claudia kısa sürede kadın sevecenliğinin eskrimini

öğrenmişti. İlk saldırısında iki darbe vurmuş ve hiç yara almamıştı, ama biraz ürkmüştü: Mücadelenin geri kalanı için yeterli zırhı ve silahı olmadığını düşünüyordu. Neyse ki Paulino araya girdi: Altın sigaralığını çıkartarak metresine sigara ikram etti. Lidia kabul etti.

Paulino, María Claudia'ya, "Sigara içmiyor musunuz?" diye sordu.

Kız gülümsedi. Birçok kez gizlice sigara içmişti ama kabul etmemesi gerektiğini hissetti. Kötü görünebilirdi, ayrıca sigarayı Lidia kadar zarafetle tutup ağzına götürebileceğinden de emin değildi.

"Hayır, Bay Morais," diye yanıt verdi.

"İyi yapıyorsunuz." Adam purosundan bir nefes çekmek için durakladı ve devam etti: "İkinizin de babası olabilecek yaşta bir adamın önünde yaştan söz etmeniz beni çok şaşırttı."

Bu cümle konuşmayı tatlıya bağladı: Ateşkes sağlandı. Ama Claudiña öne atıldı. Anselmo'nun tabiriyle büyüleyici bir gülümsemenin eşliğinde şu gözlemde bulundu:

"Belki siz de büyük görünmek istiyorsunuzdur, aslında..."

"Hadi! Kaç yaşındayım dersiniz?"

"Kırk beş civarında belki..."

"Oh! Oh!" Paulino gevrek gevrek güldü ve o güldükçe göbeği titredi, "yukarı çıkın, yukarı çıkın..."

"Elli mi?.."

"Elli altı. Dedeniz bile olabilirim."

"O zaman kendinize iyi bakmışsınız!"

Paulino bu cümlenin doğaçlama ve içten olduğunu hemen fark etti. Lidia ayağa kalktı. Âşığına yaklaşarak konuşmayı María Claudia'nın oraya geliş nedenine yönlendirmeye çalıştı.

"Çocuğun yaşından çok kararınla ilgilendiğini unutma. Geç oldu, artık yatmak istiyordur, ayrıca..." Durdu, imalı bir gülüm-

semeyle Paulino'ya baktı ve alçak sesle, yan anlamlarla yüklü sözlerle cümlesini tamamladı, "ayrıca seninle baş başa konuşmam gerekli."

María Claudia yenilgiyi kabullendi. Bu alanda mücadele edemezdi. Bir yabancı olduğunu, ikisinin de –Lidia'nın kesinlikle– sırtını dönüp gitmesini istediklerini düşündü ve içinden ağlamak geldi.

"Ah doğru..." Paulino ilk kez savunması gereken bir konumu, koruması gereken bir saygınlığı olduğunu fark etmiş görünüyordu ve konuşmanın hafifliği bunları tehlikeye atıyordu. "Demek iş arıyorsunuz?"

"Bir işim var Bay Morais, ama annemle babam çok az kazandığımı düşünüyorlar ve Bayan Lidia konuyla ilgilenme yüce gönüllülüğünü gösterdi..."

"Ne yapmasını biliyorsunuz?"

"Daktilo yazmasını biliyorum."

"Sadece bu mu? Steno bilmiyor musunuz?"

"Hayır, Bay Morais."

"Bu zamanda sadece daktilo bilmek yeterli değil! Ne kadar kazanıyorsunuz?"

"Beş yüz eskudo."

"Hmm... Steno bilmiyorsunuz, öyle mi?"

"Hayır, bayım..."

María Claudia'nın sesi giderek sönüyordu. Lidia gülümsüyordu. Paulino düşünceliydi. Rahatsız edici bir sessizlikti.

"Ama öğrenebilirim..." dedi Claudiña.

"Hmm..."

Paulino purosunun ucunu emdi ve genç kıza baktı. Lidia atıldı:

"Bak sevgilim, ben durumla ilgilendim ama sence mümkün değilse... Claudiña durumu anlayacak kadar zekidir..."

María Claudia'nın tepki gösterecek gücü kalmamıştı. Tek istediği bir an önce oradan çıkmaktı. Ayağa kalkmaya davrandı.

"Bekleyin," dedi Paulino. "Size bir fırsat vereceğim. Sekreterim üç ay sonra evleniyor, işten ayrılacak. Benim şirketimde çalışabilirsiniz. Bu üç ay boyunca size şu anda kazandığınızı ödeyeceğim. Siz de bu arada steno öğrenin. Sonrasına bakacağız. Sizi beğenirsem, şimdiden söz veriyorum ki maaşınızda ciddi artış olacaktır. Sizce uygun mu?"

"Uygun mu? Evet Bay Morais! Çok teşekkür ederim!" María Claudia'nm yüzü ilkbahar tomurcuğuna benzemişti.

"Önce anne ve babanızla konuşmanız daha uygun değil mi?"

"Ay, gerek yok Bay Morais. Eminim ki kabul edeceklerdir!.."

Bunu o kadar kendine güvenerek söylemişti ki, Paulino kızı meraklı bakışlarla süzdü. Aynı anda Lidia araya girerek:

"Peki, ya üç ayın sonunda memnun kalmazsan ya da stenoyu yeterince öğrenmemişse?.. Onu kovman gerekmeyecek mi?.."

María Claudia kaygıyla Paulino'ya baktı.

"Bu olmaz, sanırım... o zaman..."

"O zaman sana yeterince iyi hizmet edemeyecek..."

"Öğreneceğim Bay Morais," diye adamın sözünü kesti María Claudia. "Umarım benden memnun kalırsınız..."

"Ben de aynı şeyi umarım," diyerek gülümsedi Paulino.

"Ne zaman başlamamı istersiniz?"

"Ne kadar çabuk olursa o kadar iyi. Ne zaman işinizden ayrılabilirsiniz?"

"Hemen, sizin için de uygunsa."

Paulino birkaç saniye düşündükten sonra, "Yirmi altısındayız... Ayın biri olabilir mi?" diye sordu.

"Evet bayım."

"Çok iyi. Ama bekleyin... Ayın birinde Lizbon'da olma-

yacağım. Önemli değil. Size şirketin müdürüne iletmeniz için kartımı veririm. Önceden haber vermeyi unutmayın, pek mümkün değil, ama yine de..."

Cüzdanından kartvizitini çıkardı. Gözlüğünü aradı ama bulamadı.

"Gözlüğümü nerede bıraktım ben?"

"Yatak odasında," diye yanıt verdi Lidia.

"Getirir misin lütfen..."

Lidia odadan çıktı. Paulino elinde cüzdanıyla kaldı ve dalgın bakışlarla María Claudia'ya baktı. Kız yere diktiği gözlerini kaldırıp adama baktı. Adamın bakışlarından kızın anladığı bir şey geçti. Ne kız gözlerini başka yöne çevirdi ne de adam. María Claudia'nın göğsü titriyor, memeleri dalgalanıyordu. Paulino sırt kaslarının yavaşça gevşediğini hissetti. Koridordan salona geri dönen Lidia'nın ayak sesleri duyuldu.

Kadın içeri girdiğinde Paulino büyük bir dikkatle cüzdanını düzenliyor, María Claudia da halıya bakıyordu.

21

Yatağa uzanmış, ayaklarının altına şilteyi kirletmemek için bir gazete sermiş olan Abel sigarasını tüttürüyordu. İyi bir akşam yemeğiydi. Mariana yemek yapmayı biliyordu. Aynı zamanda harika bir ev kadınıydı. Bu, evini düzenleyişinde, küçük ayrıntılarda kendini belli ediyordu. Yatak odası da bunu kanıtlıyordu. Mütevazı ama temiz mobilyalarında ağırbaşlı bir hava vardı. Tıpkı evcil hayvanlar gibi –en azından köpek ve kedi gibi– mobilyalar da sahiplerinin mizacını yansıtırlardı, hatta bir evin içindeki en önemsiz mobilyalar ve nesneler bile ev sahiplerinin yaşamından bir şeyler yansıtırlardı. Bu nesnelerden soğukluk ya da sıcaklık, içtenlik ya da mesafe yayılırdı. Sürekli sessiz bir dille gördüklerini ve bildiklerini anlatan tanıklar. İşin zor kısmı, itirafı koparmak için en uygun anı, en mahrem saati, en elverişli ışığı yakalamaktı.

Yükselen dumanın havadaki sarmal hareketini izleyen Abel rahat masanın, iskemlelerin, aynanın ve hatta pencerenin ve perdelerin anlattığı hikâyeleri dinliyordu. Başı, gelişimi ve sonu olan hikâyeler değil, imgelerin tatlılıkla akışı, huzur ve rahatlık duygusu veren şekillerin ve renklerin diliydi bu.

Abel'in rahatlamış midesi de bu doygunluk hissinde önemli bir rol oynuyordu kuşkusuz. Aylardır basit, hafif bir ev yemeğinin tadından, huzurlu bir ev kadınının damak zevki ve eliyle hazırlanmış bu yemeğin özel tadından mahrumdu. Ucuz lokantalarda günün yemeğini yiyordu, birkaç eskudo karşılığında müdavimlere sunulan yavan çorba ve hamsi tava beslen-

dikleri yanılsamasını yaratmaktan öteye geçmiyordu. Belki de Mariana bundan kuşkulanmıştı. Yoksa davet etmezdi çünkü tanışmalarının üzerinden pek vakit geçmemişti. Belki de Silvestre ve Mariana farklıydılar. O zamana dek tanıdığı herkesten farklı. Daha insan, daha yalın. Ev sahiplerinin yoksulluğuna saf metallere özgü o sesi veren neydi acaba? (Karanlık bir çağrışım nedeniyle Abel evin atmosferini böyle algılıyordu.) "Mutluluk mu? Azdır. Mutluluk dokununca kendini içeri çeken deniz kabuklusunun doğasının parçasıdır." Peki mutluluk değilse ne olabilirdi? "Belki anlayış... Ama anlayış bir sözcükten ibarettir. Kimse yerinde olmadığı birini anlayamaz. Kimse aynı anda hem kendisi hem de başkası olamaz."

Unutulmuş sigaradan duman yükselmeye devam ediyordu. "Bazı insanlar doğalarıyla yaşamı değiştirebilirler mi? Bir şey, ama ne?.. Bu, her şey de olabilir, hemen hemen hiçbir şey de. İlginç olan ne olduğunu bilmek. O zaman soruyu soralım bakalım: Ne?"

Abel düşündü, yeniden düşündü ve sonunda önünde sadece bir soru kaldı. Çıkmaz sokak gibiydi. Bunlar nasıl insanlar? Bu nasıl bir güç? Dönüşümü yaratan nedir? Bu sözcükler ifade etmek istediklerine çok uzak değiller mi? Sözcükleri böyle zorlamak yanıtı daha da zorlaştırmayacak mı? Ama, öyle değilse, yanıtı nasıl bulacağım?

Abel'in düşünsel çabasından haberi olmayan sigara kendisini tutan parmaklara kadar tükendi. Korun düşmemesine özen gösteren Abel izmariti küllüğe bıraktı. Yeniden mantık yürütmeye başlayacaktı ki, kapısı iki kez yumuşakça çalındı. Kalktı:

"Girin."

Elinde gömleğiyle Mariana'ydı.

"Rahatsız ettiğim için özür dilerim Bay Abel, ama bu gömleğe çare bulunabilir mi, emin değilim..."

Abel gömleği eline alıp baktı ve gülümsedi.

"Ne düşünüyorsunuz Bayan Mariana?"

Kadın da gülümsedi ve fikir yürüttü:

"Bilmem, çok eskimiş..."

"Elinizden ne geliyorsa yapın. Biliyor musunuz, bazen eski bir gömleğe yenisinden daha çok ihtiyacım oluyor... Sizce tuhaf değil mi?"

"Orası size kalmış..." diyen kadın eskiliğini kanıtlamak istermiş gibi gömleği tersyüz etti. "Silvestre'min de buna benzer bir gömleği vardı. Sanırım kırpıkları duruyor... En azından yakası için..." dedi.

"Bu sizi çok uğraştırır. Belki de hiç..."

Sustu. Mariana'nın gözlerinde gömleğin tamirini kabul etmezse kadına vereceği acıyı görmüştü:

"Teşekkür ederim Bayan Mariana. Daha iyi duracak..."

Mariana çıktı, o kadar şişmandı ki insanın gülesi, o kadar iyiydi ki ağlayası geliyordu.

"Bu iyilik olmalı," diye düşündü Abel. "Bu yetmez," diye düşündü sonra. "Aklıma gelmeyen bir şey var. Mutlular, bunu görüyorum. Anlayışlılar, iyiler, bunu hissediyorum. Ama bir şey eksik, belki de daha önemli bir şey, belki de mutluluğun, anlayışın, iyiliğin kaynağı olan şey. Bu her neyse, belki de –öyle olmalı–, eşzamanlı olarak iyiliğin, anlayışın ve mutluluğun nedeni ve sonucudur."

Abel labirentten çıkış yolu bulamamıştı. Rahatlatıcı yemek de mantık yürütmesini engelliyordu kuşkusuz. Yatmadan önce biraz okumayı düşündü. Henüz erkendi, saat on buçuğu biraz geçiyordu, önünde yeterince zaman vardı, ama canı okumak istemedi. Dışarı çıkmak da istemedi, hava sakin, gök bulutsuzdu ama sıcak tehditkârdı. Sokakta ne göreceğini biliyordu. Uyuşuk, avare insanlar; acelesi olan insanlar; kayıtsız ya da

ilgili insanlar. Kasvetli evler, ışıklı evler. Yaşamın bencil akışı, ıstırap, korku, kaygılar, geçen bir kadına yanaşmak, beklenti, açlık, lüks ve insanın gerçek yüzünü göstermek için maskeleri çıkartan gece.

Kararını verdi. Silvestre'yle, dostu Silvestre'yle sohbet edecekti. Doğru bir zaman olmadığını, kundura tamircisinin acil bir işle uğraştığını biliyordu, ama adamla konuşamasa da en azından yanında olur, becerikli ellerinin hareketlerini izler, sakin bakışını hissederdi. "Sükûnet, az bulunur bir şey..." diye düşündü.

Silvestre onun *marquise*'e girdiğini görünce gülümseyerek, "Bugün oyun yok ha?" dedi.

Abel adamın önüne oturdu. Alçak lamba adamın ellerini ve üzerinde çalıştığı çocuk ayakkabısını aydınlatıyordu.

"Ne kadar zor! Sizin mesai saatiniz yok mu?"

"Vardı, ama şimdi ben patronum..."

Son sözcüğü öyle bir söyledi ki, sözcük tüm anlamını yitirdi. Giysi sepetine yaslanarak Abel'in gömleğini yamayan Mariana şaka yaptı:

"Sermayesiz bir patron..."

Abel sigara paketini çıkartarak Silvestre'ye ikram etti:

"Bundan içer misiniz?"

"Evet, elbette."

Silvestre'nin elleri doluydu, sigarayı alamadı. Bu nedenle sigarayı paketten çıkartan, adamın ağzına koyan ve yakan Abel oldu. Hepsi sessizce yapıldı. Kimse neşeden söz etmiyordu ama neşeliydiler. Genç adam keskin duyarlılığıyla yaşadıkları anın güzelliğini kavradı. Saf bir güzellik. "El değmemiş," diye düşündü.

İskemlesi Mariana ve Silvestre'nin oturdukları taburelerden daha yüksekti. Onların önlerine eğik başlarını, beyaz saçlarını, Silvestre'nin kırışık alnını, Mariana'nın parlak ve pembe

yanaklarını ve ikisini de sarmalayan aşina ışığı görebiliyordu. Abel'in yüzü gölgedeydi, yaktığı yeni sigaranın koru ağzının yerini belli ediyordu.

Mariana uzun sohbetlerin insanı değildi. Ayrıca yorgun görüşü geceleri daha da azalıyordu. Başı sık sık sertçe önüne düşüyordu. Ondan sohbet beklemesinlerdi. Sabah olunca, onu da davet edebilirlerdi.

"Gözünden uyku akıyor," dedi Silvestre.

"Ne diyorsun, tavuk gibiyim..."

Yararı yoktu. Daha beş dakika geçmeden Mariana kalktı... Uykudan gözleri kapanıyordu, Abel onu affetsindi. İki adam yalnız kaldılar.

"Size henüz akşam yemeği için teşekkür etmedim," dedi Abel.

"Hiçbir önemi yok."

"Benim için çok önemli."

"Böyle söylemeyin. Yoksul yemeği..."

"Daha da yoksul birine ikram edilen yoksul yemeği... Komik: İlk kez kendimi yoksul olarak nitelendiriyorum. Hiç böyle düşünmemiştim."

Silvestre yanıt vermedi. Abel sigarasının külünü silkeledi ve devam etti:

"Ama benim için çok önemli dememin nedeni bu değil. Kendimi hiç bugünkü kadar iyi hissetmemiştim. Gittiğim zaman, sizi çok özleyeceğim."

"Ama, neden gidesiniz ki?"

Abel gülümseyerek yanıtladı:

"Size geçen gün söylediklerimi hatırlayın... Kendimi yakalanmış hissettiğim zaman kolu keserim..." Silvestre'nin bölmediği kısa bir sessizliğin ardından, "Umarım nankör olduğumu düşünmüyorsunuzdur," dedi.

"Nankör olduğunuzu düşünmüyorum. Kim olduğunuzu bilmesem, yaşamınızı bilmesem, böyle düşünmem mantıklı olurdu."

Abel bastıramadığı bir merakla öne doğru eğildi:

"Nasıl bu kadar anlayışlı olabiliyorsunuz?"

Silvestre başını kaldırdı, ışık nedeniyle gözlerini kırpıştırarak, "Benim meslekte pek sık rastlanan bir durum değil. Bunu demek istediniz, öyle değil mi?"

"Evet... belki..."

"Üstelik de her zaman kundura tamircisiydim... Siz şantiye şefisiniz ve bilgili bir adamsınız, kimse tutup da..."

"Ama ben..."

"Bitireyim. Eğitimlisiniz, öyle değil mi?"

"Evet."

"Ben de eğitimliyim. İlkokulu bitirdim. Sonra bir şeyler okudum, öğrendim..." Tüm dikkatini ayakkabıya vermesi gerekiyormuş gibi, Silvestre başını daha da eğerek sustu. Işık terli ensesini, kaslı kürek kemiklerini aydınlatıyordu.

"Sizi çalışırken rahatsız ediyorum," dedi Abel.

"Hiç de değil. Bunu gözlerim kapalı yapabilirim."

Ayakkabıyı bir yana bıraktı, üç sicim aldı ve balmumuyla kaplamaya başladı. Bunu uzun, uyumlu hareketlerle yapıyordu. Balmumunu yavaşça her geçirişinde sicimin beyaz rengi giderek canlanan bir sarıya dönüşüyordu.

"Gözlerim açık yapıyorsam sadece alışkanlıktan," diye devam etti. "Ayrıca gözlerimi kapatırsam işim daha uzun sürecek."

"Hem de kusursuz olmayacak," diye ekledi Abel.

"Evet. Bu ne zamana kadar gözlerimizi kapalı ya da açık tutabileceğimizi gösterir..."

"Söylediğiniz bulmaca gibi."

"Sanmıyorum. Bu tecrübemle gözlerim kapalı da çalışabileceğim doğru değil mi?"

"Bir noktaya kadar. Gözlerinizi kapatırsanız işin kusursuz olmayacağını siz de kabul ettiniz."

"Bu nedenle gözlerimi açıyorum. Peki benim yaşımda gözlerimi kapatabileceğim de doğru değil mi?"

"Ölmek mi?"

Eline bizi alan ve dikmeye başlamak için tabana delikler açan Silvestre durdu.

"Ölmek mi? Ne düşünce ha! Hiç acelem yok!"

"O zaman?"

"Gözleri kapatmanın tek anlamı görmemektir."

"Ama, neyi görmemek?"

Kundura tamircisi her şeyi sözlerine katmak istermiş gibi kollarını iki yana açarak:

"Bunu... Yaşamı... İnsanları..." dedi.

"İşinize devam edin. Doğrusu ya, nereye varmak istediğinizi anlamadığımı itiraf etmeliyim!"

"Ne de tahmin edebilirsiniz. Bilmiyor musunuz ki..."

"Aklım karıştı. Bakalım yönümü bulabilecek miyim? Siz diyorsunuz ki, gözlerimizi kapatabilecekken bile aslında onları açık tutmalıyız, öyle değil mi? Ayrıca yaşamı, insanları görmek için onları açık tuttuğumuzu söylüyorsunuz..."

"Kesinlikle."

"İyi. Hepimiz gözlerimizi açık tutuyoruz, insanlar, yaşam... Bu yedisinde de böyle yetmişinde de..."

"Bakış açısına bağlı."

"Ah! Bir noktaya varıyoruz. Gözlerinizi açık tutmanızın nedeni belli bir şekilde görebilmek. Söylemek istediğiniz bu mu Bay Silvestre?"

"Söylediğim bu."

"Hangi şekilde?"

Silvestre yanıt vermedi. Şimdi ipleri geriyordu. Kol kasları kasılıyordu.

"Sizi rahatsız ediyorum," dedi Abel. "Sohbete devam edersek işiniz yarma yetişmeyecek."

"Sohbete devam etmezsek de, bütün gece aklınız sohbette kalacak."

"Bu doğru."

"İçiniz merak dolu, öyle değil mi? Geçen gece benim merak ettiğim gibi. On altı yıl yaşamın içinde sürüklendikten sonra, nadir bir kuş, filozof bir kundura tamircisi buldunuz. Neredeyse büyük ödül..."

Abel, Silvestre'nin alay ettiği duygusuna kapıldı. Canının sıkıldığını zor gizleyerek acımtırak bir tonda:

"Öğrenmek beni memnun ederdi kuşkusuz, ama hiç kimseyi istemediği bir şeyi söylemeye zorlamadım. Hatta zamanında güvenmiş olduklarımı bile..." dedi.

"Sanırım benden söz ediyorsunuz. Bu kadarını anladım."

Silvestre'nin sesinin tonu ve sözcükleri o kadar şakacı ve alaycıydı ki, Abel ters bir yanıt vermemek için kendini tutmak zorunda kaldı. Verebileceği tek yanıt acı olacağından susmayı yeğledi. İçinden Silvestre'ye kızmadığını hissediyordu, istese bile kızamazdı.

"Sizi rahatsız mı ettim?" diye sordu kundura tamircisi.

"Hayır... Hayır..."

"Bu *hayır* aslında *evet* anlamına geliyor. Bana söylenen her şeyi duymayı ve nasıl söylendiklerine dikkat etmeyi sizden öğrendim."

"Haklı olduğuma inanmıyor musunuz?"

"Haklısınız, haklı ve sabırsızsınız."

"Sabırsız? Daha biraz önce size kimseyi konuşmaya zorlamayacağımı söyledim..."

"Zorlayabilseydiniz?"

"Yapabilseydim... Yapabilseydim sizi zorlardım. Neyse, işte söyledim. Tatmin oldunuz mu?"

Silvestre yüksek sesle güldü:

"Yaşamla on iki yıllık temas size kendinize hâkim olmayı öğretememiş."

"Başka şeyler öğretti."

"Güven duymamayı öğretmiş."

"Bunu nasıl dersiniz? Size güvenmedim mi?"

"Güvendiniz. Ama bana anlattıklarınızı herhangi birine de anlatmış olabilirdiniz. Kendinizi açma ihtiyacı duymuş olmanız yeterliydi."

"Doğru. Ama şunu unutmayın ki, kendimi size açtım."

"Minnettarım... Şu an şaka yapmıyorum. İnanın ki minnettarım."

"Bana minnet duymanıza gerek yok."

Silvestre ayakkabıyı ve iğneyi bir kenara bırakarak çalışma sehpasını yana doğru itti. Abel'in yüzünü daha iyi görebilmek için lambanın konumunu değiştirdi.

"Hadi! Pek de rahatsız oldunuz..."

Abel'in yüzü daha da kasıldı. Kalkıp gitme isteği duydu.

"Hey, hey!" dedi Silvestre, "Kimseye güvenmediğiniz doğru mu değil mi? Siz bir... bir... sözcüğü bulamıyorum."

"Kuşkucu."

"İşte! Kuşkucusunuz."

"Belki de. O kadar çok darbe aldım ki, öyle olmamam mucize olurdu. Peki ama, neden kuşkucu olduğumu düşünüyorsunuz?"

"Bana anlattıklarınızda kuşkuculuktan başka bir şey görmedim."

"Ama bazen duygulandınız."

"Bunun anlamı yok. Beni yaşamınız, ıstıraplarınız duygulandırdı. Arada bir gazetelerde sözü edilen büyük talihsizlikler de beni duygulandırır..."

"Sorudan kaçıyorsunuz. Neden kuşkucuyum?"

"Sizin yaşınızdaki tüm gençler öyledir. En azından bu zamanda..."

"Tanıdığınız hangi gencin benimki gibi yaşamı olmuş?"

"Sadece sizin. İşte tam da bu nedenle yaşadıklarınızı pek değerlendirememişsiniz. Bana yaşamı tanımak istediğinizi söylediniz. Neden? Kişisel kullanımınız için, kendi yararınız için, başka bir şey için değil."

"Kim söyledi bunu?"

"Tahmin ediyorum. Altıncı hissim çok kuvvetlidir, sıkı tahminlerde bulunurum!"

"Yine mi şaka yapıyorsunuz?"

"Artık yapmıyorum... Bana bizi yakalayan vantuzlardan söz ettiğinizi hatırladınız mı?"

"Daha biraz önce bundan söz ettim ya!"

"Elbette. Ve aslolan da bu. Yakalanmamak için duyduğunuz bu kaygı..."

Abel adamın sözünü kesti. Yüzündeki sıkkın ifade yok olmuştu. Şimdi konuyla ilgili, neredeyse heyecanlıydı:

"Peki ne? Beni tüm yaşamımı adadığım sabit bir işte mi görmek istersiniz? Bir kadına bağlanmış, tüm ailenin ekmeğini kazanırken mi görmek istersiniz?"

"Ne isterim ne de istemem. Benim arzumun sizin için önemi olabilseydi, hapislerden kaçma kaygınızın sizi kendi kendinizin, kuşkuculuğunuzun tutsağı etmemesini isterdim..."

Abel'in yüzüne acı dolu, belli belirsiz bir gülümseme yerleşti.

"Ben de örnek bir yaşam sürdüğümü sanıyordum..."

"Yaşamınızdan benim yaşamımdan çıkardığımı çıkarabilirseniz, öyledir de..."

"Neymiş o? Söylerseniz eğer..."

Silvestre tütünü aldı, kâğıdı aradı ve yavaşça sigarasını sardı. İlk nefesten sonra yanıt verdi:

"Belli bir bakış açısı."

"Başa döndük. Siz nereye varmak istediğinizi biliyorsunuz. Ben bilmiyorum. Böyle konuşmak mümkün değil."

"Bildiğimi anlatınca mümkün olacak."

"Bakalım öyle mi? Keşke baştan anlatsaydınız! Böylesi daha iyi olurdu."

"Zannetmiyorum, önce ne söylediğimi duymanız gerekli."

"Şimdi duyuyorum. Beni ikna edemezseniz göreceğiniz var..."

Yaşlı adamı işaretparmağıyla tehdit ediyordu ama yüzünde dostça bir ifade vardı. Silvestre tehdide gülümseyerek karşılık verdi. Sonra başını geriye atarak tavana baktı. Boynunun kirişleri gergin kayışlara benziyordu. Gömleğinin yakasından aralarında kıvırcık gümüş iplikçikler bulunan kıllarının kararttığı göğsünün üst bölümü görünüyordu. Silvestre yavaşça, sanki anılarını sırtlanmış da soyut bir diyardan dönüyormuş gibi Abel'e baktı. Bazı sözcüklerde titreyen, bazılarında da sanki gerilen ve sertleşen bir sesle konuşmaya başladı:

"Dinleyin, dostum. On altı yaşında bugün neysem oydum: kundura tamircisi. Dört arkadaşımla birlikte sabahtan akşama kadar ufacık bir odada çalışırdık. Kışları duvarlardan su sızardı. Yazın sıcaktan ölürdük. Tahmin ettiğiniz gibi on altı yaşında hayat benim için harika falan değildi. Siz istediğiniz için açlık çektiniz, üşüdünüz, ben istemeden. Bu çok farklıdır. Siz özgür iradenizle o yaşamı yaşadınız, bunu eleştirmiyorum. Benim yaşamım irademe ne sordu ne de danıştı. Çocukluk anılarımı

anlatmaktan zevk alacak yaşta olduğum halde, ben de çocukluğumdan söz etmeyeceğim. Keder ve tasadan başka kayda değer bir şey yok. Kötü hayat, yetersiz giyim kuşam, çok dayak her şeyi özetler. Bu şekilde yaşayan öyle çok çocuk var ki, bunda şaşıracak bir şey de yok..."

Çenesini sıkılı yumruğuna dayayan Abel tek bir sözü bile kaçırmıyordu. Kara gözleri parlıyordu. Kadınsı bir havası olan ağzına sertlik gelmişti. Tüm benliğiyle dikkat kesilmişti.

"On altı yaşında böyle yaşıyordum," diye devam etti Silvestre. "Barreiro'da çalışıyordum. Barreiro'yu bilir misiniz? Oraya gitmeyeli yıllar oldu, şimdi nasıldır bilemem. Devam ediyorum. Dediğim gibi, ilkokulu bitirmiştim. Geceleri... Dayak atmaktan kaçınmayan bir öğretmenim vardı. Beni de ötekileri dövdüğü gibi döverdi. Öğrenme arzum vardı ama uykum daha fazlaydı. Gündüzleri ne yaptığımı biliyordu, ona bir keresinde söylediğimi hatırlıyorum ama hiçbir şey fark etmedi. Hiç özür dilemedi. Öleli epey oldu. Toprağı bol olsun... O zamanlar monarşi son nefeslerini veriyordu. Hatta bana kalırsa sonuncusuydu..."

"Siz cumhuriyetçisiniz tabii," diye düşüncesini belirtti Abel.

"Cumhuriyetçi olmak monarşiyi kabul etmemekse cumhuriyetçiyim. Ama bana kalırsa cumhuriyet de monarşi de laftan ibaret. En azından şimdi öyle düşünüyorum. Cumhuriyet kuruldu. Bunun için ne bir şey yaptım ne de bir şeye engel oldum, ama sanki benim eserimmiş gibi sevinçten ağladım. Böyle zor ve güvensiz zamanlarda yaşadığınız için o günlerdeki umudu hayal bile edemezsiniz. Herkes benim hissettiğim gibi hissettiyse, Portekiz'in hiçbir yerinde mutsuz insan kalmamıştır. O zamanlar çocuktum ve bir çocuk gibi düşünüyordum. Artık bunu biliyorum. Daha sonra umuda kapıldığımı anladım. O sıralarda artık cumhuriyet yenilik olmaktan çıkmıştı ve bu topraklarda sadece yenilikler takdir edilir. Aslanlar gibi girer, beygirler gibi

çıkarız. Çok kan dökeriz... O zaman da çok fazla heyecan, çok fazla bağlılık vardı, sanki çocuğumuz olmuştu. Ama ideallerimizi yerle bir etmeye kararlı bir sürü insan da vardı. Üstelik utanmaları da yoktu. Sonra vatanı zor kullanarak kurtarmak isteyenler ortaya çıktı ve bu hiç de iyi olmadı. Sanki vatan elden gidiyormuş gibi... Kimse ne istediğini bilmiyordu. Dün dost olanlar ertesi gün nedensiz yere düşman kesiliyorlardı. Bir şeyler duyuyordum, gözlüyordum, bir şeyler yapmak istiyordum ama ne yapmam gerektiğini bilemiyordum. Öyle anlar oldu ki, istenseydi seve seve yaşamımı verirdim. Çalışma arkadaşlarımla tartıştım. İçlerinden biri sosyalistti. Hepimizden akıllıydı. Çok fazla şey bilirdi, sosyalizme inanırdı ve neden inandığını açıklayabilirdi. Bana kitaplar ödünç verdi. Onu görür gibiyim: Benden daha büyük, çok zayıf ve çok solgundu. Bazı şeylerden söz ederken gözleri alev saçardı. O kadar zayıftı ki, çalışırken kunduranın üzerine eğilmek zorunda olduğu için kamburu çıkıyordu. Göğsü içeri çöküyordu. Bunun kendisine yakıştığını, güçlü ve hazır olduğunu söylerdi..." Birkaç dakika sustu, sönmüş sigarasını yeniden yaktı ve söze devam etti: "Onun adı da Abel'di... kırk yıldan fazla geçti aradan. Savaştan önce öldü. Bir gün hiç haber vermeden işe gelmedi. Ziyaretine gittim. Annesiyle yaşıyordu. Yatakta, ateşler içinde yanıyordu. Kan kusuyordu. Yatak odasına girince gülümsedi. O gülümseme beni etkiledi, veda eder gibiydi. İki ay sonra öldü. Kitaplarını bana bıraktı. Hâlâ saklarım."

Silvestre'nin gözleri uzak bir geçmişteydi. Yoksul hastanın, kendisi kadar yoksul hastanın yatak odasını, mor tırnaklı uzun ellerini, solgun yüzünü, korlara benzeyen gözlerini görüyordu.

Abel'e, "Hiç arkadaşımız olmadı, değil mi?" diye sordu.

"Hayır, hiç arkadaşım olmadı..."

"Çok yazık. Bir arkadaşa sahip olmanın ne demek olduğunu

bilmiyorsunuz. Onu kaybetmenin acısını, onu hatırlayınca hissedilen özlemi de bilmiyorsunuz. Hayatın size öğretemediği şeylerden biri de bu..."

Abel yanıt vermedi, ama başıyla yavaşça onayladı. Silvestre'nin sesi, duyduğu sözler düşüncelerinin düzenini bozmuştu. Pek canlı olmayan ancak ısrarcı bir ışık ruhuna sızıyor, gölgeleri ve köşeleri aydınlatıyordu.

"Sonra savaş başladı," diye devam etti Silvestre. "Fransa'ya gittim. Kendi isteğimle gitmedim, beni gönderdiler, başka çarem yoktu. Dizlerime kadar Felemenk çamurunda yürüdüm. La Couture'deydim... Savaştan söz ederken ağzım fazla laf yapmaz. Bu son savaşı yaşayanların neler yaşamış olabileceklerini hayal eder ve susarım. Onun Büyük Savaş olduğunu biliyorum, peki buna ne ad verecekler? Bir sonrakine ne ad verecekler?" Yanıt beklemeden devam etti: "Döndüğümde bir şey değişmişti. İki yılda illa ki değişiklikler olur. Ama en çok değişen bendim. Başka bir atölyede işe başladım. Yeni çalışma arkadaşlarım çoktan adam olmuşlardı, çoluk çocuğa karışmışlardı ve hikâyelerle uğraşamayacaklarını söylüyorlardı. Zamanla kim olduğumu öğrendiler, patrona söylediler, kovuldum ve polis beni tehdit etti..."

Silvestre komik bir olayı hatırlamış gibi kendini zorlayarak gülümsedi. Ama sonra ciddileşti:

"Zaman değişmişti. Fransa'ya gitmeden önce dostlarımın arasında fikirlerimi yüksek sesle dile getirebilirdim, kimsenin aklına polise ya da patrona şikâyet etmek gelmezdi. Artık susma zamanıydı. Sustum. O dönemde Mariana'yla tanıştım. Onu şimdi gören o zaman nasıl olabileceğini hayal etmekte zorlanır. Bir mayıs sabahı kadar güzeldi..."

Abel neredeyse düşünmeden sordu:

"Karınızı çok mu seviyorsunuz?"

Silvestre gafil avlanmıştı. Durakladı. Sonra derin bir inançla, ciddiyetle yanıt verdi:

"Onu seviyorum. Onu çok seviyorum."

"Sevgi," diye düşündü Abel. "Onlara bu sükûneti, bu huzuru sağlayan sevgi." Ve birden yüreğine şiddetli bir sevme, kendini verme, yaşamında aşkın al çiçeğini görme arzusu doldu. Silvestre'nin sakin sesi devam etti:

"Dostum Abel'i hatırladım. Ötekini..."

Genç adam ihtiyarın inceliği karşısında minnetini gösteren bir el hareketi yaptı.

"Bana bıraktığı kitapları yeniden okudum ve iki hayatı aynı anda yaşamaya başladım. Gündüzleri sessiz kundura tamircisiydim. Tamir ettiğim ayakkabıların tabanlarından ötesini görmezdim. Geceleri gerçek benliğime kavuşuyordum. Konuşma biçimim mesleğim için fazla incelikliyse, bu sizi şaşırtmasın. Bir sürü eğitimli insanla bir arada bulundum ve ne yapmam gerektiğini değilse bile, ne yapabileceğimi öğrendim. Ne kadar tehlikeli olursa olsun hiçbir görevi reddetmedim..."

Silvestre'nin sesi acı veren bir hatırayı reddedermiş ama ondan da kaçınamıyormuş gibi alçalmıştı, anlatmanın yolunu arıyordu:

"Bir keresinde demiryolu grevi oldu. Yirmi gün sonra trenleri hareket ettirdiler. Merkez komite tepki olarak istasyonların terk edilmesini emretti. Ben demiryolu çalışanlarıyla ilişki içindeydim, onlara karşı yerine getirmem gereken görevim vardı. Yaşım büyük olmasa da güven meselesiydi. Bana gece Barreiro'nun bir bölümünde sokaklara afiş asacak bir grubu yönetme görevi verildi. Şafak vakti monarşik gençlik yanlılarıyla karşılaştık..."

Silvestre bir sigara daha sardı. Elleri hafifçe titriyor, Abel'e bakmaktan kaçınıyordu:

"İçlerinden biri öldü. Yüzünü görmedim bile ama gençti. Cesedi yolun ortasında kaldı. Soğuk bir yağmur çiseliyordu ve sokaklar çamur içindeydi. Jandarma geldi, kimliğimizi belirlememeleri için kaçtık. Onu kimin öldürdüğünü hiç öğrenemedim..."

Ölüm iki adamın arasına yerleşmişçesine ortamı ağır bir sessizlik kapladı. Silvestre'nin başı önündeydi, Abel hafifçe öksürerek sordu:

"Ya sonra?"

"Sonra... yıllarca böyle devam etti. Sonra evlendim. Mariana'm benim davam nedeniyle çok acı çekti. Sessizce. Haklı olduğumu düşünüyordu, beni hiç eleştirmedi. Yolumdan alıkoymaya çalışmadı. Ona minnettarım. Yıllar geçti. Artık ihtiyarım..."

Silvestre ayağa kalktı ve *marquise*'den çıktı. Birkaç dakika sonra *ginja* şişesi ve iki bardakla döndü:

"İçinizi ısıtmak için *ginja* ister misiniz?"

"İsterim."

İki adam ellerinde dolu kadehleriyle sessizce oturdular.

"Sonra," diye sordu Abel, birkaç dakika sonra.

"Sonra ne?"

"Sözünü ettiğiniz 'yaşama bakış açısı' nerede?"

"Anlamadınız mı?"

"Belki de. Ama bana söylemenizi yeğlerim."

Silvestre içkisini bir yudumda içti, elinin tersiyle ağzını sildi ve yanıt verdi:

"Neler hissettiğimi anlatmayı beceremediğim için anlamadınız. Buna şaşırmadım... Bazı şeylerden söz etmek zordur... Her şeyi söylediğimizi zannederiz ve sonunda..."

"Kaçmayın."

"Hayır, kaçmıyorum. Ayakkabı tabanlarından ötesini görmeyi öğrendim. İnsanların sürdürdükleri talihsiz hayatın ötesinde büyük bir ideal, büyük bir umut var. Her birimizin yaşamını bu

idealin, bu umudun yönlendirmesi gerektiğini öğrendim. Böyle düşünmeyen insanlar varsa, doğmadan önce öldükleri içindir." Gülümsedi, "Bu cümle benim değil, yıllar önce duymuştum," dedi.

"Size göre ben doğmadan önce ölenlerden miyim?"

"Başka bir gruptansınız. Daha doğmamış olanlardansınız."

"Deneyimimi unutmuyor musunuz?"

"Hiçbir şeyi unutmuyorum. Deneyim sadece başkalarına yararı olduğunda değerlidir ve sizin hiç kimseye faydanız yok."

"Faydalı olmadığımı kabul ediyorum. Ama sizin yaşamınızdaki fayda nedir?"

"Kendimi zorladım. Başaramamış olsam bile, en azından gayret ettim."

"Kendinize göre. Hem kim bunun en iyi yol olduğunu söylemiş ki?"

"Bugün hemen herkes en kötü yol olduğunu söylüyor. Böyle söyleyenlerin dünyasına mı ait olacaksınız?"

"İçten konuşmam gerekirse, bilmiyorum..."

"Bilmiyor musunuz? Tüm yaşadıklarınızdan ve gördüklerinizden sonra, hem de sizin yaşınızda, hâlâ bilmiyor musunuz?"

Abel, Silvestre'nin bakışına dayanamayarak başını eğdi.

"Bilmemeniz nasıl mümkün olabilir?" diye dayattı kunduracı. "On iki yıl böyle yaşamak size hâlâ insan yaşamının alçaklığını öğretmedi mi? Sefillik? Açlık? Cehalet? Korku?"

"Tüm bunları öğretti, ama zaman değişti..."

"Evet, zaman değişti, ama insanlar aynı..."

"Kimileri ölüyor... Dostunuz Abel örneğin."

"Ama kimileri de doğuyor. Dostum Abel... Abel Nogueira örneğin."

"Kendinizle çelişiyorsunuz. Bir dakika önce bana daha doğmamış olduğumu söylediniz..."

Silvestre çalışma sehpasını yeniden önüne çekti. Bir ayakkabı aldı ve çalışmaya başladı. Titreyen bir sesle, "Belki de beni anlamadınız," dedi.

"Sandığınızdan daha iyi anladım."

"Ama bana hak vermiyorsunuz, öyle mi?"

Abel kalktı, camın ardındaki bostana baktı. Pencereyi açtı. Her yer sessiz ve gölgelikti. Ama gökte yıldızlar vardı. Samanyolu ta ufka kadar ışıklı yolunu döşemişti. Ve kentten yukarıya doğru bir yanardağ ağzının gümbürtüsü yükseliyordu.

22

Yaşının verdiği dayanma gücüyle Enrique hızla kendini toparladı. Yaşadığı sorun fazla ciddi değilse de, mizacı değişmiş görünüyordu. Belki de hastalığı sırasında fazla şımartıldığından duyarlılığı aşırı artmıştı. Biraz sert bir sözcük duyunca gözlerine yaşlar doluyor ve ağlamaya başlıyordu.

O gürültücü çocuk gitmiş yerine ölçülü bir çocuk gelmişti. Babası yanındaysa ciddileşiyor ve sessizce ona eşlik ediyordu. Onu şefkatli bakışlarla, sessiz bir hayranlıkla ve tutkulu düşüncelerle gözlüyordu. Babası eskisinden daha şefkatli değildi, bu nedenle karşılıklı çıkarların uyuşmasından söz edilemezdi. Şimdi Enrique'yi çekenle daha önce uzaklaştıran aynıydı: sessizlik, kısa cümleler, o var olmayan hava. Bilemediği, bilse de anlayamayacağı nedenlerle, babası hastalığı sırasında yatağının başından ayrılmamıştı. Onun sürekli varlığı, kaygılı, aynı zamanda da mesafeli yüzü, evi saran düşmanlık havası; tüm bunların üstüne bir de çocuğun kavrama gücü, hastalık nedeniyle keskinleşmiş algısı eklenince, onu sisler arasında babasına doğru itiyordu. Küçük beyninde o ana dek kapalı duran kapılardan biri açılmıştı. Hiç farkında olmadan olgunluğa doğru bir adım atmıştı: Ailesindeki uyumsuzluğu fark etmişti.

Daha önce de annesiyle babası arasında yaşanan şiddetli kavgalara tanık olmuşluğu vardı. Ama kayıtsız bir izleyici gibiydi, sanki onu uzaktan yakından ilgilendirmeyen bir müsabakayı izliyordu. Artık öyle değildi. Hâlâ hastalığın, hâlâ daha önceki marazlı durumun etkisi altındaydı ve içten içe süren

çatışmaları istemese de seziyordu. Ebeveynlerini gördüğü prizma onları bir başka açıdan görmesine olanak verecek kadar yön değiştirmişti. Bu değişim er ya da geç gerçekleşecekti: Hastalığı süreci hızlandırmaktan başka bir şey yapmamıştı.

Annesi gözünde bir şey yitirmemişti kuşkusuz: Onu önceden gördüğü gibi görüyordu. Ama babası başka bir açıdan çıkıyordu karşısına. Enrique altı yaşındaydı: Duygularında meydana gelen değişimi anlaması olanaksızdı. Bu nedenle onun için değişen babasıydı. Babası onunla hastalanmadan öncekinden daha fazla konuşmuyor, onu daha fazla öpmüyordu ve bu kanıt, görünürde başka açıklama olmadığından, hastalığı sırasında babasının ona gösterdiği özenin nedenini açıklıyordu. Böylelikle her şey yerli yerine oturuyordu. Özetle, Enrique'nin ilgisi kendisiyle ilgilenilmiş olmasının karşılığını ödemekten başka bir şey değildi. Şimdiki ilgi nedeniyle değil, geçmişteki ilgi nedeniyle. Minnet. Şükran. Yaşam, her döneminde en kolay ve en dolaysız açıklamayı benimser.

Oğlanın babasına yaklaşmasının asıl meseleyle ilgisi olsun olmasın, durum ortadaydı. Akşam yemeğinde Enrique'nin taburesini babasınınkinden ayıran mesafe annesininkinden ayırandan daha azdı. Geceleri Emilio gündüzki satışlarla ve siparişlerle ilgili belgelerini düzenlemeye koyulduğu zaman, oğlan onu çalışırken izlemek için masaya yaslanıyordu. Bu belgelerden biri yere düşerse –ve Enrique bunu tüm gücüyle diliyordu–, aceleyle koşup kâğıdı babasına uzatıyor, babası minnet ifadesi olarak gülümserse, Enrique tüm çocukların en mutlusu kesiliyordu. Ama hiçbiriyle kıyaslanmayacak kadar büyük bir mutluluk daha vardı: babasının elini oğlunun başına koyması. Bu anlarda Enrique neredeyse görüşünü kaybediyordu. Oğlunun görünüşe göre bir açıklaması olmadan birden artan ilgisi Emilio'da iki farklı ve zıt tepkiye neden oluyordu. İlki

duygulanma. Yaşamı o kadar duygulardan yoksundu, sevgiye o kadar açtı ve kendini o kadar yalıtılmış hissediyordu ki, oğlunun ona böyle dikkat kesilmesi, sürekli yanında bulunması, ısrarla kendini adaması adamı duygulandırıyordu. Ama hemen tehlikeyi algılıyordu: Böyle bir ilgi, böyle duygulanması, ayrılma kararını zorlaştırmaktan başka işe yaramayacaktı. Hemen sertleşiyor, mizacının oğlunun cesaretini kıracak özelliklerini öne çıkartarak Enrique'yi uzaklaştırmaya çalışıyordu. Ama çocuk boyun eğmiyordu. Emilio şiddete başvursaydı, belki de onu uzaklaştırabilirdi. Yapamadı. Oğluna hiç vurmamıştı ve onu tokatlamak özgürlüğünün bedeli anlamına gelse bile vurmayacaktı. Oğlunu okşadığı elinin, oğlanın bu okşama nedeniyle sevdiği elinin ona saldıracağını düşünmek bile kendisini son derece rahatsız hissetmesine neden oluyordu.

Emilio fazla düşünüyordu. Her şey beynini tutuşturuyordu. Sorunların çevresinde dolaşıyor, onlara dolanıyor, onlarda boğuluyor ve sonunda kendi düşünceleri birer soruna dönüşüyordu. Kendisi için en önemli olanı unutuyor ve nedenlerin niçinlerin arayışına dalıyordu. Yaşam yanından geçip gidiyor ve Emilio onu yakalayamıyordu. Çözmesi gereken sorun önünde duruyor ama o bunu görmüyordu. Sorun "Ben buradayım, bak bana!" diye bağırsa bile duymuyordu. Şimdi de, bir an önce oğlunun ilgisini yok edecek süreci hızlandırmak yerine, bu ilginin nedenlerini araştırarak oyalanıyordu. Bulamadığı için de, bilinçdışının ağlarına dolanan beyni kör inanca temellenen bir açıklama yapıyordu: Ayrılacağını söylediği için oğlunun hastalığı kötüye gitmişti; aynı nedenle, onu kaybetme tehlikesini hisseden çocuk bu beklenmedik ilgiyi göstermeye başlamıştı. Düşüncesi bu felç edici karmaşayı aşabildiği zaman, Emilio çıkardığı sonucun mantıksızlığını fark ediyordu: Enrique söylediklerini pek duymamıştı, olsa olsa görüp de anında varlı-

ğını unuttuğu, uçan bir sinek kadar dikkat etmişti babasına. Ayrıca son sözlerini, son noktayı koyan ve dönüşü olmayan sözlerini hiç duymamıştı çünkü uyuyakalmıştı. Ama bu noktada Enrique'nin beyni bilinçdışının gevşek yularında yeniden yolculuğa çıkıyordu: Ağızdan çıkan sözcükler duyulmasalar bile havada kalır, atmosferde dolaşır; başka bir deyişle solunur ve tıpkı kendilerini dinleyen kulaklara ulaşmış gibi etkiler. Mantıksız, kör inanca temelli, tamamen kehanetlerle ve gizemle dokunmuş bir sonuç.

Carmen açısından yaşananlar kocasının sapkınlığının en açık göstergesiydi. Ondan mutluluğu esirgemekle yetinmemişti, şimdi de ona kendini iyi hissettiren biricik şeyi, oğlunun sevgisini çalmaya yelteniyordu. Emilio'nun tasarladığı kötülüklerle mücadele etti. Oğluna iki kat fazla şefkat göstermeye başladı. Ama Enrique babasının bir bakışına annesinin abartılı sevgisine gösterdiğinden daha fazla ilgi gösteriyordu. Umutsuzluğa kapılan Carmen kocasının oğlunu büyülediğine, duygularını köreltmek için bir ilaç verdiğine inanmaya başladı. Bu düşüncenin etkisiyle şöyle davrandı: Gizlice oğlana dualar ettirdi, büyüyü bozmak için uğraştı, onu günahlarından arıttı. Tüm bunları babasına söyleyecek olursa dayak atmakla tehdit etti.

Büyü bozma ayinlerinden rahatsız olan Enrique daha da sinirliydi, daha kolay heyecanlanıyordu. Tehditlerden korkarak babasına daha çok yaklaştı.

Carmen'in çabaları işe yaramıyordu. Ne büyü bozma çalışmaları ne de okşayışları oğlunu babasına olan takıntısından vazgeçirebiliyordu. Bunun üzerine daha da saldırganlaştı. Oğlana dayak atacak bahaneler bulmaya başladı. En küçük bir nedenle tokadı patlatıyordu. Kötü davrandığını biliyor ama kendine engel olamıyordu. Oğlunu dövdükten sonra onu ağlarken gördüğünde, kendisi de öfke ve pişmanlıkla gizlice

ağlıyordu. Sonradan bin kez pişman olacağını bilse de, çocuğu yorulana dek dövmeyi arzuluyordu. Özdenetimini yitirdi. Her türlü canavarlığı yapmak, önüne çıkan her şeyi tuz buz etmek, mobilyalara tekmeler, duvarlara yumruklar savurarak evde dolaşmak, kocasının kulaklarına bağırmak, onu sarsmak, sille tokat adama girişmek istiyordu. Sinirleri bozulmuştu, basiretini, evli bir kadın olarak kocası nedeniyle acı çekmesi gerektiği şeklindeki beyhude inancını yitirmişti.

Bir gece yemekte Enrique taburesini babasının o kadar yakınına çekti ki, Carmen bir öfke dalgasının boğazında yükseldiğini hissetti. Başı çatlayacak gibiydi. Çevresindeki her şey dans ediyordu, yere devrilmemek için masaya tutunması gerekti. Bu içgüdüsel hareketi nedeniyle su sürahisi yere düştü. Bu kaza ve ortalığa saçılan cam kırıkları öfkeden patlamasına neden olan kibriti çaktı.

"Bıktım! Bıktım!" diye haykırdı.

Sürahinin kırılmasına aldırmadan çorbasını içmeye devam eden Emilio, sakin bir tavırla başını kaldırdı, açık renkli, soğuk gözleriyle karısına baktı ve "Neden bıktın?" diye sordu.

Carmen yanıt vermeden önce oğluna öylesine kızgın bir bakışla baktı ki, çocuk oturduğu yerde büzüldü, babasının koluna yaslandı.

"Senden bıktım! Bu evden bıktım! Senin oğlundan bıktım! Bu yaşamdan bıktım! Bıktım!"

"Çözüm senin elinde."

"Sen benim gitmemi istiyorsun. İstediğin bu, *ama gitmeyeceğim!.."*

"Nasıl istersen."

"Peki ya gitmek istersem?"

"Sakin ol. Seni aramayacağım."

Alaycı bir gülümsemenin eşlik ettiği bu cümle Carmen için

tokattan da kötüydü. Kocasını derinden yaralayacağından emin olarak yanıt verdi:

"Belki de sen gidersin... ama ben *gidersem, tek başıma gitmeyeceğim.*"

"Anlamadım."

"Oğlumu da götüreceğim."

Emilio oğlanın kolunu sıktığını hissetti. Bir an oğluna baktı. Titreyen dudaklarını, nemli gözlerini gördü ve içini derin bir acıma duygusu, müthiş bir şefkat kapladı. Oğlunun bu küçük düşürücü sahneyi izlemesini önlemek için:

"Saçma sapan konuşma. Onun karşında oturduğunun bile farkında değilsin," dedi.

"Umurumda değil. Mazlumu oynama!"

"Konuyu kapatalım."

"Ben ne zaman istersem o zaman kapanır!"

"Carmen!!"

Kadın başını kaldırdı ve kocasına baktı. Yaşının keskinleştirdiği güçlü çenesi ona meydan okur gibiydi:

"Beni korkutamazsın. Kimse korkutamaz."

Bu belliydi, Carmen korkmazdı. Ama aniden sesi titredi, gözyaşları yüzünde parladı ve birden kendine engel olamayarak oğluna doğru atıldı. Dizlerinin üzerine çöktü, hıçkırıklarla sarsılan sesiyle, "Oğlum benim, bak bana, ben senin annenim. Ben senin arkadaşınım. Kimseyi benim kadar sevemezsin. Bak..." diye mırıldandı. Neredeyse inliyordu.

Korkudan titreyen Enrique babasına yapıştı. Carmen tutarsız monoloğuna devam ediyor, oğlunun kendisinden kaçtığını giderek daha açık görüyor ama ondan vazgeçemiyordu. Emilio kalktı, çocuğu kadının kollarından kurtardı, kadını kaldırdı ve bir iskemleye oturttu. Kadın neredeyse ölü gibi ona izin verdi.

"Carmen!"

Carmen öne doğru eğilmiş, başını ellerinin arasına almış, ağlıyordu. Masanın öbür ucundaki Enrique sinir krizi geçirecekmiş gibi görünüyordu. Hava alamıyormuş gibi ağzı açıktı, nemli gözlerindeki bakışlar bir körünkiler gibi sabitti. Emilio oğluna koştu, sakinleştirici sözlerle onu mutfaktan çıkardı.

Büyük çabaların sonucunda çocuk sakinleşti. Mutfağa döndükleri zaman Carmen gözlerini kirli önlüğüne kuruluyordu. Yaşlı bir kadın gibi kamburu çıkmış oturuyordu, buruşmuş ve kızarmış yüzü kederliydi. Emilio kadına acıdı:

"Daha iyi misin?"

"Evet, ya çocuk?"

"İyi."

Sessizce yeniden masaya oturdular. Sessizce yemeklerini yediler. O fırtınalı sahnenin ardından gelen yorgunluk onları sükûnete zorluyordu. Baba, ana ve oğul. Aynı çatının, aynı ışığın altında, aynı havayı soluyan üç kişi. Aile...

Akşam yemeği bitince, Emilio salona geçti, oğlu da onu izledi. Adam zorlu bir mücadeleden çıkmış gibi, yorgunluktan tükenmiş halde eski hasır koltuğa çöktü. Enrique koltuğun yanına çömelerek babasına sokuldu.

"Nasılsın?"

"İyiyim babacığım."

Emilio elini oğlunun yumuşak saçlarında gezdirdi. Elinin değdiği o küçük kafa içini yumuşattı. Oğlanın saçlarını gözlerinden çekerek parmaklarıyla ince kaşlarına dokundu, sonra yüzünün dış hatlarını izleyerek çenesine kadar indi. Enrique bir köpek yavrusu gibi kendini bu okşamaya teslim etti. Bir soluğun bile bu şefkati sonlandırmasından korkarmışçasına neredeyse nefes almıyordu. Emilio'nun eli yaptığını unutarak bilincinin katılmadığı mekanik bir hareketle oğlunun yüz hatlarında gezinmeye devam etti. Oğlan babasının uzaklaştığını

hissetti. Onun dizlerinin arasında kayarak başını göğsüne yasladı.

Emilio oğlanın bakışından kurtulmuştu. Gözleri mobilyadan mobilyaya, nesneden nesneye dolaştı. Bir sütunun üzerinde duran renkli seramikten yapılma çocuk olta atıyordu ama ayaklarının dibindeki boş bir akvaryum gibi görünüyordu. Bu küçük heykelin altında Carmen'in ev hanımı becerilerini sergileyen *napperon* sütundan sarkıyordu. Büfede ve vitrinde sadece Sacavém porselenleri ve birkaç pırıltısız cam kadeh duruyordu. Evin hanımının dekoratif yeteneklerini sergilemeye kararlı birkaç tığ işi daha gördü. Üzerlerinde parlaklıklarını ve renklerini gizleyen temizlemesi olanaksız bir toz tabakası varmış gibi her şey ışıltısızdı.

Emilio'nun gördüğü çirkinlik, tekdüzelik ve yavanlıktan ibaretti. Moral bozucu bir izlenim. Tavandaki lamba ışığı öyle dağıtıyordu ki, sanki görevi ışığı değil de gölgeleri dağıtmaktı. Üstelik de lamba moderndi. Üç krom kolunda üç cam küre vardı ama maddi nedenlerle ampullerden sadece biri yanıyordu.

Carmen mutfakta derin derin iç çekerek varlığını belli ediyor, bir yandan memnuniyetsizliğini düşünüyor, bir yandan da bulaşıkları yıkıyordu.

Göğsüne yaslanmış oğluyla, Emilio şimdiki yaşamının kısalığını gördü, geçmiş yaşamının kısalığını hatırladı. Geleceğe gelince... onu kollarında tutuyordu, ama bu onun geleceği değildi. Şimdi mutlulukla göğsüne yaslanan bu baş birkaç yıl sonra kendi hesabına "Nedir?" diye düşünmeye başlayacaktı.

Emilio oğlunu biraz kendinden uzaklaştırarak ona baktı. Enrique'nin düşünceleri uyuklama dönemindeydi. Çocuk huzurluydu. Henüz her şey gizliydi.

23

Amelia kardeşinin kulağına fısıldadı:

"Kızların bir derdi var."

"Ne?"

"Bir dertleri var..."

Mutfaktaydılar. Akşam yemeği biraz önce bitmişti. Adriana ve Isaura yandaki odada gömleklere ilik açıyorlardı. Kapıdan karanlık koridora ışık boşalıyordu. Cándida inanmaz gözlerle kardeşine baktı:

"Sence de öyle değil mi?" diye ısrar etti Amelia.

Öteki omuzlarını silkti ve bilmediğini itiraf eden bir hareket yaparak alt dudağını sarkıttı...

"Gözlerin sürekli kapalı olmasa sen de benim gibi fark ederdin..."

"Ama ne dertleri olabilir ki?"

"Ben de öğrenmek isterdim."

"Bence sana öyle gelmiştir."

"Olabilir, ama bugün birbirlerine ettikleri sözcüklerin sayısı bir elin parmaklarını geçmez. Sadece bugün de değil. Hiç fark etmedin mi?"

"Hayır."

"Söyledim ya. Gözlerin kapalı geziyorsun. Mutfağı ben toparlarım. Sen içeri git de bir yokla bakalım..."

Cándida kısa adımlarıyla koridordan kızlarının bulunduğu odaya geçti. Kendilerini işlerine vermişlerdi, anneleri odaya girince başlarını kaldırmadılar. Radyodan kısık sesle

Donizetti'nin *Lucia*'sı duyuluyordu. Bir sopranonun fazlasıyla tiz notaları geliyordu kulağa. Cándida eleştirmekten çok konuşmuş olmak için, "Ne ses... sanki fır dönüyor," dedi.

Kızlar son derece zorlama, şarkıcının ses cambazlığı kadar zorlama gülümsemelerle karşılık verdiler. Cándida kaygılandı. Kardeşine hak verdi. Kızlarının arasında bir sorun vardı. Onları hiç böyle içlerine kapanmış, mesafeli görmemişti. Sanki birbirlerinden korkuyorlardı. Teselli edici bir cümle söylemek istedi ama aniden kuruyan boğazından sözcükler çıkmadı. Isaura ve Adriana işlerine devam ettiler. Şarkıcı neredeyse duyulmaz bir *smorzando*[1] ile şarkıyı sonlandırdı. Ardından tenorun güçlü, insanı saran sesi yükseldi.

Cándida bir şey söylemiş olmak için "Gigli ne güzel söylüyor," dedi.

İki kardeşin kuşkulu, her birinin diğerinin konuşmasını istediği bakışları buluştu. Her ikisi de yanıt verme zorunluluğu duydu. Konuşan Adriana oldu:

"Gerçekten de çok güzel söylüyor. Artık yaşlandı."

Birkaç dakikalığına bile olsa eski gece oturmalarının havasının canlanmasından mutlu olan Cándida, Gigli'yi savundu:

"Bunun bir anlamı yok. İyi dinleyin... kimse Gigli'ye benzemez... Yaşlıymış!.. İhtiyarların da değeri vardır. Ondan iyisi var mı söyleyin? İhtiyarlar bir sürü genci ceplerinden çıkarır."

Kucağındaki gömlek çözümü zor bir sorun çıkarmış gibi Isaura başını eğdi. Annesinin gençlerin ve yaşlıların değeri hakkındaki dokundurması onu pek etkilemese de yüzünün kızarmasına neden olmuştu. Sır saklayan herkes gibi her bakışta ve sözcükte imalar ve kuşkular görüyordu. Adriana kardeşinin kafasının karıştığını fark etti, nedenini tahmin etti ve konuşma-

1 İt. Müzikte yavaşlama ve sessizleşme belirten terim. (ç.n)

nın önündeki engelleri ortadan kaldırmaya niyetlendi:

"Yaşlılar durmadan gençlere söyleniyorlar."

"Ama ben söylenmedim ki..." diye özür diledi Cándida.

"Biliyorum."

Bu sözcüğü söyleyen Adriana eliyle sabırsızlığını gösterir bir hareket yaptı. Genelde sakin, neredeyse kayıtsız bir kızdı, kardeşi gibi yoğun ve çalkantılı bir iç dünyası olduğunu sezdiren biri değildi. Ama belli ki değişmişti. Her söze sinirleniyordu, özellikle de annesinin sürekli aklı karışık ve hüzünlü havasına. Kadının çekingen, alçakgönüllü ses tonu sabrını taşırıyordu.

Cándida, Adriana'nın sesinin kuruluğunu hissetti ve sustu. İskemlesinde iyice büzüldü, eline *crochet*'sini aldı ve göze batmamaya çalıştı.

Arada bir gözucuyla kızlarına bakıyordu. Isaura daha ağzını açmamıştı. Kendilerini o kadar işlerine vermişlerdi ki, müziğe dikkat etmezmiş gibi görünüyorlardı. Gigli ve Toti Dal Monte boşuna aşk düeti yapıyorlardı: Isaura duymuyordu, Adriana belki biraz duyuyordu. Kaygılı olsa da, sadece Cándida Donizetti'nin kolay ve tatlı ezgisinin kendisini alıp götürmesine izin verdi. Biraz sonra, aklı *crochet*'nin ilmeklerinde ve tempoda, kızlarını unuttu. Onu mutfaktan çağıran kardeşinin sesiyle kendine geldi.

Cándida yanına gelince, Amelia, "Ne diyorsun?" diye sordu.

"Bir şey fark etmedim."

"Bence..."

"Aman be kızım!.. Hayal görüyorsun... Bir kez kuşkulanmayasın..."

Kardeşinin sözleri saçma, daha da ötesi uygunsuzmuş gibi Amelia'nın gözlerine ters bir ifade yerleşti. Cándida cümlesini bitirmeye cesaret edemedi. Anlaşılmadığı için huzursuzlandığını ifade eden bir hareketle omuz silkti. Amelia, "Ben araştırı-

rım, senin işe yarayacağını sanmakla aptallık ettim," diye söylendi.

"Peki ama seni böyle düşünmeye iten somut nedenin var mı?"

"Sana söylemem!"

"Ama söylemen gerekir. Onlar benim kızlarım. Bilmek isterim."

"Zamanı gelince öğrenirsin!"

Cándida öyle beklenmedik bir rahatsızlık duydu ki, kafese kısılmış kanarya öfkesiyle:

"Bence tüm bunlar zırva... senin manyaklıkların..." dedi.

"Manyaklık mı? Fazlasıyla sert bir kelime bu. Ben senin kızların için endişeleniyorum ve sen buna manyaklık diyorsun."

"Ama Amelia..."

"Amelia'sı falan yok! Bırak işimi bitireyim, sen de kendi işinin başına dön. Aslında bana teşekkür etmen gerek."

"Neler olup bittiğini söyleseydin teşekkür etmiştim bile. Senin kadar iyi gözlemci değilsem suçum ne?"

Amelia sabırsızlıkla, güvensizlikle kardeşine baktı. Sesi alaycı çıkmıştı. Davranışının mantıksızlığını hissediyordu ve az kalsın hiçbir şey bilmediğini itiraf edecekti. Kardeşini sakinleştirecek ve belki de Isaura ve Adriana arasındaki anlaşmazlığın nedenlerini el ele vererek çözeceklerdi. Ama gururu buna engel oldu. Bir şey biliyormuş gibi yaptıktan sonra hiçbir şey bilmediği itiraf etmek onu aşan bir davranıştı. Her zaman haklı olmaya, bir kâhin edasıyla konuşmaya alışkındı ve bu rolünden vazgeçmeye razı değildi.

"Tamam. Alay etmek kolay. Ben kendim hallederim," diye fısıldadı.

Cándida kızlarının yanına döndü. Öncekinden daha kaygılıydı. Amelia anlatmak istemediği bir şeyi biliyordu. Ne olabilirdi ki? Adriana ve Isaura arasındaki mesafe öncekinin aynıydı ama anneye onları ayıran fersahlar varmış gibi geldi.

İskemlesine oturdu, *crochet*'sini eline aldı, hızlı hızlı birkaç tığ batırdı, sonra devam edemeyerek bıraktı, bir saniye durakladıktan sonra, "Sizin neyiniz var?" diye sordu.

Bu dosdoğru soruyu duyan Isaura ve Adriana kapıldıkları paniği gösterir bir hareket yaptılar. Birkaç saniye boyunca yanıt veremediler, sonra aynı anda konuştular:

"Bizim mi? Hiç..."

Adriana, "Ama anne, aklınızdan ne biçim düşünceler geçiyor," diye ekledi.

"Elbette, saçmalıyorum," diye düşündü anneleri. Gülümsedi, bakışları yavaşça önce birinin sonra diğerinin üzerinde dolaştı.

"Haklısınız, saçmaladım. İnsanın aklına geliyor işte böyle şeyler... Siz bana aldırmayın," dedi.

Yeniden *crochet*'sini eline aldı ve bir kez daha işlemeye başladı. Biraz sonra Isaura kalktı ve odadan çıktı. Annesi gözden kaybolana kadar onu izledi. Adriana gömleğin üzerine biraz daha eğildi. Radyoda şarkıcıların sesleri birbirine karışıyordu. Kimi tiz kimi kalın sesli bir sürü şarkıcının bulunduğu son sahne olmalıydı. Netice karmaşık ve fazlasıyla gürültülüydü. Aniden şarkıyı bastırarak çınlayan metallerin sesinden sonra Cándida araya girdi:

"Adriana."

"Anne."

"Git bak bakalım kardeşinin nesi var. Kendini iyi hissetmiyor olabilir."

Adriana'nın çekinmesi gözünden kaçmadı.

"Eee? Gitmiyor musun?"

"Elbette gidiyorum. Neden gitmeyecekmişim?"

Cándida'nın gözleri her zamankinden farklı parlıyordu. Sanki gözyaşlarının ıslaklığı.

"Ama anne, ne düşünüyorsunuz?"

"Hiçbir şey kızım. Hiçbir şey düşünmüyorum..."

"Düşünecek bir şey yok, bana inanın. Biz iyiyiz."

"Söz verir misin?"

"Veririm..."

"Sana inanıyorum. Ama git ona bak bakalım. Hadi git."

Adriana çıktı. Annesi *crochet*'sini kucağına bıraktı. O zamana kadar tuttuğu gözyaşları döküldü. Sadece iki damla. Gözlerine kadar geldikleri ve artık geri dönemeyecekleri için dökülen iki damla. Kızının verdiği söze inanmamıştı. Artık Adriana ve Isaura arasında ikisinin de söylemek istemedikleri, söyleyemeyecekleri bir sır olduğuna emindi.

Amelia'nın içeri girmesi düşüncelerini böldü. Tığını eline aldı ve başını önüne eğdi.

"Kızlar?"

"İçeri gittiler."

"Ne yapıyorlar?"

"Bilmiyorum. Çok araştırmak istiyorsan git hafiyelik yap, ama boşuna zaman kaybettiğini söyleyebilirim. Adriana bana söz verdi. Aralarında sorun yok."

Amelia şiddetle bir iskemle çekerek sert bir sesle, "Senin fikrin beni ilgilendirmez. Hiçbir zaman hafiyelik yapan biri olmadım, ama gerekliyse şimdi başlarım," dedi.

"Taktın ha!"

"Bunun önemi yok. Ama mesele ne olursa olsun, bana ettiklerine benzer laflar etmedim sana!"

"Hakaret etmek istemedim."

"Ama ettin."

"Özür dilerim."

"Biraz geç oldu."

Cándida ayağa kalktı. Kardeşinden biraz daha kısaydı. İstemeden parmak uçlarında yükseldi.

"Kabul etmeyeceksen dilemem. Adriana söz verdi dedim."

"Ona inanmıyorum."

"Ben inanıyorum. Bu yeter de artar."

"Bana sizlerin yaşamıyla ilgim olmadığını mı söylüyorsun? Bu mu? Senin kardeşinden başka biri olmadığımı biliyorum. Burası benim evim değil, ama kendimi böyle hissettireceğini asla düşünmemiştim."

"Sözlerimden yanlış sonuçlar çıkartıyorsun. Sana böyle bir şey söylemedim."

"Söyleneni duymasını bilen biri..."

"Söylenenleri duymasını bilenler de zaman zaman yanılırlar!"

"Cándida!"

"Bunu tuhaf mı buluyorsun? Senin bu aptal güvensizliğin sabrımı taşırdı. Bu tartışmayı bitirelim. Böyle bir nedenle birbirimize öfkelenmemiz çok üzücü."

Kardeşinin yanıt vermesini beklemeden elleri gözlerinde odadan çıktı. Amelia ayakta, hareketsiz kaldı, elleri iskemlenin arkalığını sıkıyordu ve onun da gözleri nemliydi. Bir kez daha kardeşine hiçbir şey bilmediğini itiraf etmek istedi ama gururu engel oldu.

Evet, gururu ona engel olmuştu, ama her şeyden çok odaya geri dönen kız kardeşler engel olmuştu. Neşeyle içeri girdiler ama Amelia'nın keskin görüşü gülüşlerinin sahte olduğunu anlamasına yetti, sanki birer maskeydiler de, içeri girmeden önce kapının arkasında yüzlerine takmışlardı. "Bizi kandırmak için anlaşmışlar," diye düşündü. Bu sahte gülüşlerin ardındaki hakikati keşfetme kararı daha da bilendi.

24

Caetano'nun zihninde intikam düşünceleri dolaşıyordu. Hakarete uğramıştı ve intikam almak istiyordu. Bin kez kendini korkaklığı yüzünden eleştirdi. Kadına söylediği gibi kemiklerini kırmalı, bacaklarını ikiye ayırmalıydı. Kaba ve kıllı yumruklarıyla ona vurmalı, öfkesinin önünde evin her köşesine kaçmasını sağlamalıydı. Bunu yapamamıştı, cesareti yoktu ve şimdi intikam almak istiyordu. Sadece dayakla sınırlı kalmayacak kusursuz bir intikam istiyordu. Daha incelikli, daha zevkli bir intikam; ama böyle olması başka zorbalıkları da buna eklemeyeceği anlamına gelmezdi elbette.

Küçük düşürücü sahneyi hatırladığı zaman öfkeden titriyordu. Böyle de kalması gerekiyordu ama kapı açılır açılmaz kendini güçsüz hissediyordu. Onu frenleyenin karısının düşkün görünümü olduğuna ikna olmak istiyordu, zayıflığına merhametmiş havası vermek istiyordu, ama zayıflıktan başka bir şey olmadığının farkında olduğu için kendine işkence ediyordu. Karısına duyduğu küçümsemeyi artırmanın yöntemlerini kafasında kuruyordu: Ne yaparsa yapsın kadın ona daha fazla küçümsemeyle karşılık veriyordu. Kadına daha az para vermişti o da evi çekip çevirmekten vazgeçmişti. Sonra bundan vazgeçmişti çünkü tek zarar gören kendisiydi: Justina daha az yemek pişirmeye başlamıştı. İki gün boyunca (hatta bu rüyalarına bile girmişti) kızının portresini ve eşyalarını evden atmayı hayal etti. Bunun karısına vurabileceği en büyük darbe olduğunu biliyordu.

Onu korku durdurdu. Karısından değil, bu hareketin muhtemel sonuçlarından duyduğu korku. Böyle bir eylem fazlasıyla kadını kurban etmek anlamına gelecekti. Böyle bir hareketin kadında büyük sorunlar yaratacağına kuşku yoktu: örneğin verem. Caetano doksan kiloluk eti ve kemiğiyle, muhteşem sağlığıyla, veremden kötülüklerin en fenasından korkar gibi korkuyor ve bu illete yakalanmış birini görünce müthiş bir dehşete kapılıyordu. Sadece verem sözcüğünü duymak bile onu titretiyordu. Hatta linotip üzerine orijinalleri kopyalarken (beyninin en azından okuduklarını algılama konusunda işine karışmaması için çaba gösterirdi) bu korkunç sözcüğü gördüğünde ürpermesine engel olamazdı. Bu o kadar sık olurdu ki, sonunda atölye şefinin bu korkusunu fark ettiğini ve gazetenin verem hakkında yayınladığı her şeyi ona gönderdiğini düşünmeye başladı. Hastalığın tartışıldığı tıbbi toplantılarla ilgili haberlerin eline gelmesi kaderin bir oyunuydu. Bu tür makaleleri dolduran ve ürpertici bir Yunanca tınısıyla söylenen karmaşık ve gizemli sözcükler hassas insanları korkutmak için mahsus uydurulmuş gibiydiler, vantuz gibi beynine yapışır ve saatlerce Caetano'nun yakasını bırakmazlardı.

Gerçeğe dönüştürülemeyecek bu niyet dışında, kansız hayal gücü ancak karısıyla dostça yaşarsa yararlı olabilecek fikirlerden başkasını öneremiyordu. O kadar çok şeyi yitirmişti ki: aşk, arkadaşlık, huzur ve evlilik yaşamını katlanılabilir ve zaman zaman da arzulanabilir kılacak her şey; elinde hiçbir şey kalmamıştı. Eve girip çıkarken karısını öpme alışkanlığından o kadar çabuk vazgeçmesine neredeyse üzüldü, ama artık geri dönüşü yoktu.

Aklına doğru dürüst bir şey gelmemesine karşın vazgeçmiyordu. Kadını dizlerine çökmeye, umutsuzluk içinde kocasından özür dilemeye mecbur bırakacak bir intikam sabit fikri haline gelmişti.

Sonunda bir gün bunu nasıl yapacağını keşfettiğini sandı. Biraz düşünmenin bu fikrin ne kadar saçma olduğunu görmesine yettiği doğruydu, ama belki de onu baştan çıkartan da bu saçmalıktı. Karısıyla ilişkisinde yeni bir rolü vardı artık: kıskanç koca. Zavallı Justina çirkinliğiyle, iskeleti andıran görünümüyle Othello'ların en vahşisinde bile kıskançlık duygusu uyandıramazdı ya. Ama Caetano'nun beyni daha iyi bir fikir üretemiyordu.

Oyunun açılışını hazırlarken karısına karşı neredeyse nazikti. Hatta kediyi bile okşadı ve bu da hayvanı çok şaşırttı. Kızının portresi için yeni bir çerçeve aldı ve portreyi büyüttürmeyi düşündüğünü bildirdi. Duyarlılığının en hassas teline basılmış olan Justina çerçeve için teşekkür etti ve kocasının düşüncesini beğendi. Ama gizli niyetleri olduğundan kuşkulanacak kadar iyi tanıyordu adamı. Olabileceklerin en kötüsünü bekleyerek sessiz kaldı.

Sonunda tüm hazırlıklarını tamamlayan Caetano darbeyi vurdu. Bir gece gazeteden çıkar çıkmaz eve döndü. Cebinde harfleri çarpıtarak yazdığı bir mektup vardı. Kendi kullandığı mürekkepten farklı bir mürekkep kullanmış, bozuk bir kalemle ve köşeli harflerle yazmış, sonra da daracık harfleri lekelemişti. Sahtecilik şaheseriydi. Kimse hilesini keşfedemezdi.

Anahtarını kilide soktuğu zaman yüreği yerinden fırlayacakmış gibi atıyordu. İntikam duygusunu tatmin edecek, karısının diz çökerek masumiyetini savunduğunu görecekti. Sessizce içeri girdi. Sürprizin tam olmasını istiyordu. Karısını sertçe uyandıracak ve suçunun kanıtını gözüne sokacaktı. Parmak uçlarında koridorda ilerlerken karanlıkta gülümsedi. Yürürken bir yandan da elini duvarda kaydırıyordu, sonunda eşiği buldu. Öbür eliyle havayı yokladı. Kapı açıktı. Yatak odasının sıcak havasını yüzünde hissetti. Sol eliyle cebindeki suç kanıtını

yokladı. Her şey hazırdı. Öfkeli bir ifade takınarak ışığı yaktı.

Justina uyanıktı. Caetano bu olasılığı hiç düşünmemişti. Öfkesi uçtu, yüzü ifadesizleşti. Kadın sesini çıkarmadan şaşkınlıkla adama baktı. Caetano hemen bir şeyler söylemezse kurguladığı entrikaların yerle bir olacağını hissetti. Kendini topladı, yeniden suratını astı ve bağırdı:

"Neyse ki uyanıksın. Daha az yorulacağım. Şunu oku!"

Mektubu kadına attı. Justina acele etmeden zarfı aldı. Bu hareketi yaparken kocasındaki beklenmedik değişimin o zarfta olduğunu düşündü. Mektubu çıkardı ve okumak için elinden gelen gayreti gösterdi, ama gözlerini kamaştıran ışık ve kargacık burgacık harfler ilk denemesinde bunu yapabilmesine engel oldu. Konumunu değiştirdi, gözlerini ovaladı, bir dirseğine yaslandı. Bu oyalanmalar Caetano'nun umutsuzluğa kapılmasına neden oluyordu: Hiçbir şey istediği gibi gitmiyordu.

Justina mektubu okuyordu. Caetano karısının bedenindeki değişimleri kaygıyla izliyordu. Şaşırtıcı bir fikir geldi aklına: "Peki ya sonunda gerçek çıkarsa?" Bu düşüncenin onu nereye götüreceğini görecek kadar vakti yoktu. Justina gürültülü kahkahalarla kendini geriye, yastığına atmıştı.

"Gülüyor musunuz?" diye patladı yönünü şaşırmış Caetano.

Karısı yanıt veremiyordu. Gülmekten katılıyordu, alaycı bir gülüştü, kocasına ve kendisine; kocasından çok kendisine gülüyordu. Kasılarak, kahkahalarla gülüyor, aynı anda ağlarmış gibi gülüyordu. Ama gözleri kuruydu: Sadece ağzı açıktı, kahkahaları histerikti, bitmek bilmiyordu.

"Susun, bu bir rezalet!" diye bağırdı Caetano ve ona doğru bir hamle yaptı. Başladığı komediye devam edip etmemek konusunda kuşkuları vardı. Karısının beklenmedik tepkisi büyük bir incelikle hazırladığı planını uygulamasını imkânsızlaştırmıştı.

"Susun," diye tekrarladı kadına doğru eğilerek, "Susun."

Justina artık sadece zayıf kahkahalarla sarsılıyordu. Yavaş yavaş sakinleşti. Caetano elinden kaçırdığı ipin ucunu tutmayı denedi.

"Böyle bir suçlamayı bu şekilde mi karşılıyorsunuz? Sandığımdan da kötü..."

Bu sözcükleri duyan Justina aniden yatakta oturdu. Hareketi o kadar hızlıydı ki Caetano bir adım geriledi. Kadının gözleri kıvılcımlar saçıyordu.

"Bu tam bir güldürü. Nereye varmak istediğinizi anlamıyorum."

"Buna güldürü mü diyorsunuz? Bir bu eksikti. Güldürü... Bu mektupta yazılı olanlarla ilgili bana açıklamada bulunmanızı istiyorum."

"Yazandan isteyin."

"Yazanın adı yok."

"Görüyorum. Ben de söylemeyi reddediyorum."

"Bana bunu söylemeye cesaret ediyorsunuz, öyle mi?"

"Ne dememi isterdiniz?"

"Yazılanlar doğru mu, değil mi?"

Justina öyle bir baktı ki, adamın içi kaldırmayarak gözlerini kaçırdı ve kızının portresine döndü. Matilde anne ve babasına gülümsüyordu. Justina adamın bakışlarını izledi, sonra yavaşça fısıldadı:

"Gerçeği mi bilmek istiyorsunuz? Size doğru olup olmadığını mı söylememi istiyorsunuz? Size gerçeği anlatmamı ister misiniz?"

Caetano bocaladı. Birkaç dakika önceki düşüncesi beynini ele geçiren yönünü yitirmişlik duygusunun ardından yeniden ortaya çıktı: "Peki ya gerçekse?" Justina ısrar etti:

"Gerçeği bilmek istiyor musunuz?"

Bir sıçrayışta yataktan kalktı. Kızının portresine döndü.

Matilde anne ve babasını yansıtan aynaya doğru gülümsemeye devam ediyordu.

"Gerçeği bilmek istiyor musunuz?"

Geceliğini eteğinden tuttu ve hızlı bir hareketle çıkardı. Kocasının karşısında çıplak kaldı. Caetano ağzını açtı ama ne söyleyeceğini bilmiyordu, ağzından çıt çıkmadı. Kadın konuşuyordu:

"İşte burada! Bana bakın! Bilmek istediğiniz gerçek burada! Bana iyi bakın! Gözlerinizi başka tarafa çevirmeyin, iyice görün."

Bir hipnotizmacının emirlerine boyun eğermişçesine, Caetano nemli gözlerle baktı. Mor ve sıska, zayıflığı nedeniyle olduğundan koyu görünen bedeni, sivri omuzları, yumuşak ve sarkık, pörsümüş memeleri, içe çökmüş karnı, sertçe göğsüne batan zayıf kasları, büyük ve şekilsiz ayakları gördü.

Kırılmak üzere olduğunu belli eden bir gerilimle, "İyi bakın," diye ısrar etti Justina'nın sesi: "İyi bakın! Siz bile beni istemezken, kimseye hizmette kusur etmeyen siz bile beni istemezken kim beni isteyebilir? Bana iyi bakın! Beni iyice gördüğünüzü söyleyene kadar karşınızda böyle durmamı ister misiniz? Hemen söyleyin, hadi çabuk! Konuşun bakalım!"

Justina titriyordu. Kendini alçalmış hissediyordu, kocasının karşısında çıplak durduğu için değil, öfkesine yenildiği, adama sessiz bir küçümsemeyle yanıt veremediği için. Artık çok geçti, ne geri dönebilirdi ne de ne hissettiğini belli edebilirdi.

Kocasına doğru ilerledi:

"Dilinizi mi yuttunuz yoksa? Bunun için mi tüm bu komediyi icat ettiniz? Bu durumda sizin karşınızda utanmam gerek. Ama utanmıyorum. Sizi ne kadar küçümsediğimin en büyük kanıtı budur!"

Caetano hızla yatak odasından çıktı. Justina kapının açıldı-

ğını ve adamın koşarcasına merdiveni indiğini duydu. Sonra yatağa oturdu ve sessizce ağlamaya koyuldu. Yalnızdı ama çıplaklığından utanmış gibi örtüyü omuzlarına kadar çekti.

Matilde'nin portresi hâlâ aynaya dönüktü ve gülümsemesi değişmemişti. Neşeli bir gülümseme. Fotoğrafçıya giden kız çocuğu gülümsemesi. Fotoğrafçı şöyle demişti: "Buraya bak. Böyle. Dikkat. Tamam. Çok güzel çıktın!" Matilde fotoğrafı güzel olduğu için son derece memnun, annesinin elini tutarak sokağa çıkmıştı.

25

Üç ay boyunca kızının elinden Paulino Morais'in ödemeye söz verdiği beş yüz eskudodan (gerçekte devletin vergileri kesildikten sonra dört yüz elli eskudonun biraz üzerinde) fazlasını alamama fikri Anselmo'nun pek hoşuna gitmemişti. Bu adamın üç ay sonra kızın maaşını artıracağını kim garanti ediyordu? Kıza kızabilir, onunla zıtlaşabilirdi. Anselmo otuz yıllık iş deneyiminden sonra böyle olacağını iyi biliyordu. Gözden düşen bir çalışanın bir daha kafasını kaldıramayacağını biliyordu. Kendi durumu gün gibi ortadaydı işte. Ondan daha sonra işe giren kim bilir kaç genç onun önüne geçmişti bile! Daha becerikli değillerdi, yine de yükseliyorlardı.

"Üstelik de," dedi karısına, "kız eski işyerinin düzenine alışmıştı, belki yenisine uyum sağlamak ona zor gelir. Kimi tuhaflıkları vardır, bunu da unutmamak gerek. Benimkiler öyle değilse de hâlâ onurlu patronlar da vardır eminim."

"İyi de be adam, kim sana Bay Morais'in öyle biri olmadığını söyledi? Ayrıca bizi destekleyen önemli biri de var... Bayan Lidia, Claudiña'yla ilgilenmeye devam edecek, Claudiña hiç de aptal değildir..."

"Bunu göreceğiz..."

"Görüyorsun ya!"

Ama Anselmo dur durak tanımıyordu. Kızının onun fikrini sormadan verdiği sözü kabul etmeme niyetindeydi, yeni işinin kızını ne kadar heyecanlandırdığını gördüğü için bunu yapmıyordu. Claudiña deli gibi steno çalışmaya ve üç aydan daha kısa

sürede maaşının arttığını göreceklerine söz veriyordu. Bunu o kadar güvenle söylüyordu ki, Anselmo kendini tuttu.

Rosalía kocasının çoraplarını yamar, Anselmo da futbolla ilgili sayıları ve isimleri düzenler ve bu konuyu tartışırlarken, genç kız kestirme yazının gizemlerini öğrenmeye dalmıştı bile.

Anselmo itiraf etmese de kızının yetenekleri karşısında hayranlıktan kendinden geçiyordu. Çalıştığı işyerinde kimse steno bilmiyordu: Eski moda bir işyeriydi, alüminyum mobilyaları yoktu ve muhasebe için toplama makinesi alınalı çok zaman olmamıştı. Claudiña'nın eğitimi gece oturmalarına canlılık getirmiş ve kız babasına stenoyla adını yazmayı öğrettiğinde sevinç yaşanmıştı. Rosalía da öğrenmek istedi ama daha uzun sürdü çünkü okuma-yazma bilmiyordu.

Yeniliğin heyecanı geçince Anselmo kendini yarım kalan işine verdi: Ulusal takımı seçmek. Onun seçimi. Basit ve yanılmaz bir yöntem keşfetmişti: Kaleci olarak şampiyona sırasında kalesinde en az top gören oyuncuyu seçmişti. Sağ ve solaçıklar da aynı şekilde en çok gol atan oyunculardı. Geri kalan yerlere kendi tercih ettiği kulüplere göre oyuncuları dağıttı, bu yönteminden sadece gazete haberlerinin yeri doldurulamaz olarak nitelediği oyuncular için vazgeçebilirdi. Anselmo'nun çalışması hiçbir zaman sona ermiyordu çünkü golcüler her hafta değişiyordu. Bu değişiklikleri yine kendi icadı olan bir grafiğe işliyordu, grafiği hemen hemen sabit olduğu zaman kusursuz ulusal takım seçimini elde etmiş olacaktı. Geriye bir tek gerçek seçmenin ne yaptığını izlemek kalacaktı.

María Claudia, Paulino Morais'in işyerinde çalışmaya başladıktan on beş gün sonra eve sevinçten uçarak döndü. Patron onu odasına çağırmış ve uzun uzun konuşmuştu. Yarım saatten fazla. İşinden memnun olduğunu ve her zaman iyi anlaşacaklarını umduğunu söylemişti. Ailesi hakkında bir sürü soru

sormuştu, ana babasını seviyor muydu, onlar kızlarını seviyorlar mıydı, aralarında gizli-saklı var mıydı ve María Claudia'nın hatırlamadığı bir alay soru daha.

Rosalía tüm bunlarda Bayan Lidia'nın koruyuculuğunu görüyordu, kadını görür görmez minnetini belirtecekti. Anselmo, Bay Morais'in ilgisini takdir etti ve kızı uygun bir fırsatı değerlendirerek patronun işyeri açısından çalışanın babasının öneminden söz ettiğini söylediğinde kendini pohpohlanmış hissetti. Anselmo kafasında, Bay Morais'inki kadar önemli bir firmaya geçmek gibi baştan çıkartıcı bir ihtimali evirip çevirmeye başladı. Meslektaşlarına iyi bir tekme olurdu bu. Ne yazık ki, diye ekledi Claudiña, babasına uygun bir yer yoktu, açılması konusunda umut da yoktu. Bu durum Anselmo açısından engel teşkil etmiyordu: Hayat o kadar şaşırtıcıydı ki, yazgısında rahat bir gelecek olması işten bile değildi. Hatta yaşamın ona sonsuz borcu olduğunu düşünüyordu ve bir geri ödeme ummaya hakkı vardı.

O gece ne yamayacak çoraplar vardı ne steno ne de ulusal takım seçmeleri. María Claudia günün olaylarını heyecanla anlatıp bitirdikten sonra baba bazı öğütler vermeyi uygun buldu:

"Çok dikkatli olmalısın Claudiña. Her yer kıskanç insanlarla dolu. Neden söz ettiğimi iyi biliyorum. Çok hızlı yükselirsen iş arkadaşlarının seni kıskandıklarını göreceksin. Çok dikkatli ol..."

"Ama baba, hepsi o kadar sevimli ki..."

"Şimdi öyleler. Sonra öyle olmayacaklar. Hem patronla hem de onlarla iyi geçinmelisin. Bunu yapmazsan entrikalar başlar ve sana zarar verebilirler. Bu ortamı iyi biliyorum."

"Elbette baba, ama benim işyerimi bilmiyorsun. Hepsi aklı başında insanlar. Ve Bay Morais de kusursuz biri."

"Öyledir. Peki hiç onun hakkında kötü konuştuklarını duymadın mı?"

"Önemsiz şeyler."

Rosalía da bu konuşmaya katkıda bulunmak istedi:

"Bak kızım, babanın çok deneyimi var. Daha fazla yükselemediyse nedeni bacaklarını kesmiş olmalarıdır!"

Vahşi uygulamaya yapılan bu gönderme, Anselmo'nun bacakları hâlâ yerli yerinde durduğundan son derece mantıklı bulunacak olan şaşkınlığı yaratmadı. Portekizcenin deyimlerini bilmeyen ve her şeyi kelimesi kelimesine anlayan bir yabancı, Anselmo'nun bu sözleri ciddiyetle başını sallayarak onayladığını ve derin bir inançla, "Doğru. Aynen öyle oldu," dediğini duysaydı, kendini bir tımarhanede zannedebilirdi.

"Tamam. Ama bırakın da kendi işimi bildiğim gibi halledeyim."

Claudiña bu cümleyle tartışmaya son verdi. Yüzündeki güvenli gülüş ancak "işini bildiği gibi halletmenin" yöntemini tam anlamıyla kavramış olmaktan kaynaklanabilirdi. Bu "işin" ne olduğunu bilen yoktu, muhtemelen María Claudia'nın kendisi bile bilmiyordu. Genç ve güzel olduğu, rahatça konuşup gülebildiği için "işlerin" istediği gibi hallolmasına niteliklerinin yeteceğini düşünüyor olabilirdi. Artık neyse ne, aile bu açıklamayla rahat bir nefes aldı.

Ancak bu nitelikler yeterli değildi. María Claudia bunu kısa sürede anladı. Stenoda ilerleme kaydedemiyordu. Sadece tek bir kitapla çalışmak başlangıç için yeterliydi. Ama sonra konu karmaşıklaşıyor ve bir öğretmenin yardımı olmadan María Claudia ilerleyemiyordu. Her sayfada yeni ve çözümsüz zorluklar çıkıyordu karşısına. Anselmo yardım etmek istiyordu. Stenodan hiçbir şey anlamıyordu kuşkusuz, ama otuz yıllık iş deneyimi ve müthiş pratiği yetmez miydi? Mükemmel iş mektupları yazdırıyordu ve, aman canım, hiç steno onun yazdırdığı mektuplarla yarışabilir miydi? Stenoyu kavrasa da kavramasa

da, Anselmo sonunda her şeyi karman çorman etti. Kızı sinir krizi geçirdi. Kocasının uğradığı bozguna sinirlenen Rosalía suçu stenoya buldu.

Durumu kurtaran María Claudia oldu. Bulduğu çözüm beyan ettiği "işleri bildiği gibi halletme" yetisi dahilindeydi. Geceleri ders alacağı bir öğretmene ihtiyacı olduğunu bildirdi. Anselmo hemen bu fazladan harcamanın muhasebesini yaptı, neyse ki iki ay içinde kâr getirmeye başlayacak bir sermaye yatırımı söz konusuydu. Öğretmen bulma işini üstlendi. Claudiña babasına resmi olmayan birkaç kurstan söz etti, hepsinin de etkileyici adları vardı ve "enstitü" sözcüğünü kullanmak belli ki kuraldı. Baba bu öneriyi kabul etmedi. Her şeyden önce pahalıydılar, ikincisi yılın her döneminde öğrenci kabul edemezlerdi, üçüncüsü de oralarda yaşanan "tatsızlıklardan" söz edildiğini duymuştu ve kızını böyle bir şeye bulaştırmak istemiyordu. Birkaç gün sonra onlara uygun olanı buldu: yaşlı bir emekli öğretmen, on dokuz yaşındaki genç kız açısından hiçbir risk taşımayan saygıdeğer bir şahsiyet. Çok para istemediği gibi, dersleri istenilen saatte vermesi de yabana atılmamalıydı, böylelikle María Claudia'nın gece vakti sokaklarda kalması gerekmeyecekti.

İşinden altıda çıkan kızın tramvayla öğretmenin oturduğu San Pedro de Alcántara'ya kadar gitmesi yarım saatten fazla sürmeyecekti. Ders havanın kararmaya başladığı yedi buçuğa kadar sürebilirdi, oradan eve kırk beş dakikada gelebilirdi, muhtemel gecikmeler için de bir on beş dakika eklendiğinde, Claudiña saat sekiz buçukta evde olmalıydı. Birkaç gün böyle oldu. Anselmo'nun bileğindeki saat sekiz buçuğu gösterirken Claudiña eve giriyordu.

Stenosunun ne kadar geliştiği ortadaydı, bu kıza ilk gecikmesini haklı gösterecek nedeni sağladı: Gelişmesinden son derece memnun olan öğretmeni ek ücret talep etmeden on beş

dakika fazla ders yapacaktı. Bu Anselmo'nun hoşuna gitti ve inandı; özellikle de kız, öğretmenin hiçbir çıkarı olmadığını ısrarla vurgulayınca. Yararcı-çıkarcı hayat görüşüne uygun olarak, Anselmo öğretmenin yerinde olsaydı, "kızın cebini boşaltmadan bırakmayacağını" düşünmeden edemiyordu, ama her şeye rağmen iyi ve ciddi insanlar olduğunu hatırladı; tüm üstünlüklere sahip olanlarsa, özellikle de iyilik ve ciddiyet iyi ya da ciddi olmayanların lehine sonuç verdiğinde meyveleri toplayacak beceriye sahip olanlardı. Anselmo'nun becerisi böyle bir öğretmeni bulabilmekti.

Yine de kızın eve dokuzda gelmeye başlamasını durumla ilgisiz ve anlaşılmaz buldu. Sorular sordu ve yanıtlarını aldı: Claudiña altı buçuktan sonraya kadar işyerinde kalarak Bay Morais için acil bir işi tamamlamıştı. Anselmo ne hayır diyebilir ne de kişisel nedenler ileri sürebilirdi. Anselmo kızının gerekçesini anlıyor ama ona güvenmiyordu. Patronundan biraz erken çıkmak için izin istedi ve kızının ofisinin yakınına konuşlandı. Altıdan yediye yirmi kalaya kadar haksızlık ettiğini kabullendi: Claudiña gerçekten de geç çıkmıştı. Muhtemelen bir başka acil görev söz konusuydu. Kızına dair şüpheleri gidermekten çok, yapacak başka işi olmadığından onu izlediğine kanaat getirdiğinde neredeyse hafiyelikten vazgeçmek üzereydi. San Pedro de Alcántara'ya kadar Claudiña'yı izledi ve öğretmenin evinin karşısındaki pastaneye oturdu. Kahvesini ancak bitirmişti ki kızın çıktığını gördü. Aceleyle hesabı ödedi ve onun arkasından seğirtti. Claudiña köşe başında ağzında sigarasıyla dikilen şapkasız gence doğru gitti. Anselmo ona kolunu uzattığını ve ikisinin yokuş aşağı yürümeye başladıklarını görünce taş kesti. Bir saniye kadar aralarına girmeyi düşündü. Rezalet çıkarma düşüncesi bunu yapmasına engel oldu. Onları uzaktan izledi ve kızının eve dönüş yoluna girdiğine emin olunca, bir tramvaya atlayarak ondan önce eve vardı.

Rosalía kapıyı açıp da kocasının yüzündeki ifadeyi görünce korkuya kapıldı.

"Ne oldu Anselmo?"

Adam mutfağa gitti ve ağzını açmadan bir iskemleye çöktü. Rosalía en kötüsünü getirdi aklına.

"Seni kovdular mı? Ay..."

Anselmo kendini topladı. Başını sallayarak hayırladı. Sonra boğuk bir sesle:

"Kızın bize yalan söylüyor. Onu izledim. Öğretmenin evinde on beş dakika kaldı kalmadı, sonra sokak serserisinin biriyle buluştu..."

"Peki sen ne yaptın?"

"Ben mi? Hiçbir şey. Arkalarından gittim, sonra ondan önce eve döndüm. Gelmek üzeredir."

Rosalía öfkeden saç diplerine kadar kızardı:

"Ben senin yerinde olsaydım yüzleşirdim... Ne yaptıklarını kim bilir..."

"Rezalet çıkardı."

"Rezalet çok da umurumdaydı! İki tokatta oğlanı yere sererdim, bizimkini de kulağından tutup eve sürüklerdim."

Anselmo yanıt vermeden yerinden kalktı ve üstünü değiştirmeye gitti. Karısı peşinden geldi:

"Gelince ne diyeceksin?"

Sesinin tonu biraz küstahtı, en azından evin kralı ve beyi olmaya alışkın Anselmo için. Karısına düşüncesini ifade eden bakışlarla baktı, birkaç saniye sonra bakışlarının yoğunluğunu azaltarak yanıt verdi:

"Onunla anlaşırım. Bu arada, benimle bu tonda konuşulmasına alışık olmadığımı söylemeliyim. Ne burada ne de başka yerde."

Rosalía başım eğdi:

"Ben bir şey demedim ki..."

"Söylediklerinin hakaret anlamına geldiğini düşünüyorum."

Daha zayıf eş durumuna itilen Rosalía hafif bir yanık kokusu duyunca mutfağa koştu. Tencereler arasında akşam yemeğini kurtarmaya çalışırken zil çaldı. Kapıyı açmaya Anselmo gitti.

Claudiña gülümseyerek, "İyi geceler babacığım," dedi.

Anselmo yanıt vermedi. Kızının içeri girmesine izin verdi, kapıyı kapattı ve ona oturma odasını göstererek ilk kez ağzını açtı:

"Oraya git."

Kız şaşırmıştı, söz dinledi. Baba ona oturmasını emretti ve önünde durarak sert, ciddi bakışlarla baktı:

"Bugün ne yaptın?"

María Claudia gülümsemeye ve doğal davranmaya çalıştı.

"Her zamanki gibi babacığım. Neden soruyorsun?"

"Bu beni ilgilendirir! Yanıt ver!"

"İşyerindeydim. Altı buçuktan sonra çıktım ve..."

"Evet, devam et."

"Sonra derse gittim. Geç gittiğim için her zamankinden daha geç çıktım..."

"Kaçta çıktın?"

Claudiña korkmuştu. Aklından saatleri ayarlamaya çalışarak yanıt aradı ve sonunda:

"Sekizi biraz geçe," dedi.

"Bu yanlış!"

Genç kız çöktü. Anselmo nidasımn yarattığı etkinin tadını çıkardı. "Bu yalan" demiş de olabilirdi, ama daha dramatik olduğu için "Bu yanlış" demeyi seçmişti.

"Ay babacığım..." diye kekeledi kız.

Dokunaklı bir sesle, "Olanlar beni çok üzüyor," dedi Anselmo.

"Sana hiç yakışmıyor. Her şeyi gördüm. Seni izledim. Seni sokak serserisinin biriyle gördüm."

Claudiña kararlılıkla, "Sokak serserisi değil!" diye atıldı.

"O zaman ne iş yapıyor?"

"Öğrenci."

Anselmo bu uğraşın ne kadar önemsiz olduğunu ifade etmeye yönelik bir hareketle parmaklarını şaklattı ve sert bir sesle "Lütfen," dedi.

"Çok iyi bir genç."

"O zaman neden benimle konuşmaya gelmedi?"

"Gelmemesini söyleyen benim. Mükemmeliyetçi olduğunu biliyorum!"

Kapı hafifçe çalındı.

Anselmo, "Kim o?" diye sordu. Saçma bir soruydu çünkü evde bir kişi daha vardı. Aynı nedenle yanıt da saçmaydı ama yine de verildi:

"Benim. Girebilir miyim?"

Anselmo olumlu yanıt vermedi çünkü sözünün kesilmesini istemiyordu, ama karısının içeri girmesini kabul etmemesinin meşru olmadığını da biliyordu. Susmayı tercih etti ve Rosalía içeri girdi.

"Eeee? Onu azarladın mı?"

Anselmo kızını azarlamaya karar vermiş olsaydı bile, bunu o anda yapmayacaktı. Karısı hiç farkında olmadan onu kızın tarafını tutmaya zorluyordu.

"Evet. Konuşmamız bitmek üzere..."

Rosalía ellerini beline koydu, başını sertçe iki yana sallayarak, "Yalan hiç hoşumuza gitmiyor, Claudiña. Yeni işinden bu kadar memnunken şimdi de bu çıktı!" dedi.

María Claudia aniden ayağa kalktı.

"Ama anne, ben evlenmeyecek miyim? Evlenmek için bir

sevgilim olması gerekmiyor mu? Bir gençle tanışmam gerekmiyor mu?"

Hem anne hem de baba şaşırmışlardı. Soru mantıklıydı ama yanıtı zordu. Anselmo gerekli yanıtı bulduğunu düşündü:

"Bir öğrenci... Sana nasıl eş olabilir ki?"

"Şu anda olmayabilir, ama önemli biri olmak için okuyor."

Claudiña kendini toplamıştı. Ebeveynlerinin haklı olmadıklarını, haklılığın ondan yana olduğunu anladı ve ısrar etti:

"Benim evlenmemi istemiyor musunuz? Söyleyin!"

"Öyle değil kızım," yanıtını verdi Anselmo. "Biz senin iyi olmanı istiyoruz... Özelliklerinle iyi bir kocayı hak ediyorsun."

"Ama! Onu tanımıyorsunuz bile!"

"Tanısam da tanımasam da bir. Ayrıca..." Burada ses tonunu yine ciddileştirdi, "...sana açıklama yapmak zorunda değilim. Bu... bu öğrenciyle buluşmanı yasaklıyorum... Bana oyun oynamaman için de, seni ben derse götürüp getireceğim. Zor olacak ama böyle olması gerekli."

"Baba, söz veririm ki..."

"Sana inanmam!"

María Claudia ona vurmuşlar gibi sarsıldı. Ana babasını kerelerce kandırmış, istediği zaman onlarla alay etmişti, ama şimdi ona haksızlık ettiklerini biliyordu. Öfkeden köpürüyordu. Pardösüsünü çıkartırken, "Keyfin bilir, ama şunu bil ki her gün ofisten çıkışımı beklemen gerekecek. Bay Morais'in her zaman mesaiden sonra kalmamı gerektirecek işleri çıkıyor," dedi.

"Tamam. O önemli değil."

Claudiña ağzını açtı. Yüzünün ifadesi babasına karşı çıkacakmış gibiydi, ama yüzünde boş bir gülümsemeyle sustu.

26

Özgürce yaşamaya başladığından beri, Abel bazen kendine, "Ne için?" diye sorardı. Yanıt her zaman aynı ve en rahatlatıcısı olurdu: "Hiçbir şey için." Bu soruya kafası takılırsa, "Hiçbir şey için değil. Düşünmeye değmez," derdi. "Kendimi akışa bıraktım. Bu bir yere varacaktır."

"Bunun", yaşamının bir yere varmadığını açıkça görüyordu, sadece izlemek için altın biriktiren cimriler gibi hareket ediyordu. Onun durumunda biriktirilen altın değil, yaşam tarzının sağladığı tek fayda olan daha fazla deneyimdi. Deneyim de, tıpkı yerinden kımıldatılmayan altın gibi, kullanılmayınca yararsızdı kuşkusuz: Üretmiyordu, sonuç getirmiyordu, faydasızdı. Bir insanın pul biriktirir gibi deneyim biriktirmesinin hiçbir değeri yoktu.

Okulda öğrendiği özetler ve Calçada do Combro'nun tozlu kütüphane raflarındaki seyrek kazılarından ibaret kalan pek içselleştiremediği kıt felsefe okumaları, yaşamın gizli anlamını öğrenmeyi arzuladığını düşünmesine ve söylemesine olanak tanıyordu. Ama varoluşundan pek memnuniyet duymadığı günlerde böyle bir arzunun ütopya olduğunu ve çoğalan deneyimin sadece aralamak istediği perdeyi daha da kalınlaştırmaya yaradığını itiraf etmekten başka çaresi kalmıyordu. Yaşamının somut bir anlamı yoktu, "yaşamın gizli anlamını öğrenmeyi arzulamak" herhangi bir somut anlamdan daha iyi ya da daha kötü bir yaşam nedeni değildi, ama Abel onu böyleymiş gibi kabullenmek zorunda hissediyordu kendini.

Anlamsız bir boşluğun benliğini ele geçirdiği bu kasvetli günlerde kendini yorgun hissediyordu. Bu yorgunluğunu karnını doyurmak için verdiği günlük yaşam mücadelesine, hayatta kalmak için duyulan ihtiyaçların en az seviyede karşılanabildiği dönemin getirdiği bunalıma bağlamaya çalışıyordu. Tüm bunlar önemliydi kuşkusuz: Açlık ve soğuk yoruyordu. Ama bu yeterli değildi. Her şeye alışmıştı, başta onu korkutan şeylere artık neredeyse kayıtsızdı. Bedenini ve ruhunu zorluklara ve yoksunluklara alıştırmıştı. Az ya da çok çabayla bunlardan kurtulabileceğini biliyordu. Yaşamın akışını öylesine öğrenmişti ki, hayatını kolay olarak nitelenebilecek şekilde sürdürebilmek için gerekli miktarı kazanacağı sabit bir iş bulabilirdi. Bu adımı atmaya hiç niyetlenmemişti. Bağlanmak istemediğini söylemişti ve bu doğruydu. Bağlanmak istemiyordu çünkü bağlanmak, içinde yaşadığı faydasız yaşamı itiraf etmek anlamına gelecekti. Sonunda herkesin izlediği ve aslında kurtulmak istediği yola girecekse, şimdiye kadar çevresinden dolaşmakla ne kazanmıştı ki? "Evlenmemi istiyorlar, haraç verir gibi ve nafile, öyle mi?" diye sormuştu Fernando Pessoa. "Yaşamın herkesten istediği bu mu?" diye kendine sordu Abel.

Yaşamın gizli anlamı... "Yaşamın gizli anlamı, yaşamın hiçbir gizli anlamı olmadığıdır." Abel, Pessoa'nın şiirini biliyordu. Onun dizeleri ikinci İncil'iydi. Belki tam anlamıyla kavrayamıyor, belki de bu dizelerde onlarda olmayan bir şey görüyordu. Pessoa birçok bölümde okurla alay ediyor, içten görünerek eğleniyordu. Abel içerlese de şaire, hatta çelişkilerine bile saygı duymaya alışmıştı. Şair olarak büyüklüğünden kuşku duymasa da bazen, özellikle de böyle inancını yitirdiği günlerinde, Pessoa'nın şiirinde çok fazla gereksiz şey olduğunu düşünüyordu. "Bunda ne kötülük var?" diye düşündü Abel. "Şiir gereksiz olamaz mı? Olabilirdi kuşkusuz ve bunda kötülük

yoktu. Peki, iyi mi? Gereksiz şiirin neyi iyi olabilirdi? Şiir de belki, akan bir çeşme gibi, dağda doğan su gibi, yalın ve doğal, kendinde gereksizdi. Susuzluk insanlarındı. İhtiyaç insanlarındı. Ve bunlar var olduğu için de su gereksiz olamıyordu. Şiir de böyle mi olmalıydı? Yalın ve doğal insan yoktu, kim olursa olsun hiçbir şair de yalın ve doğal değildi. Hele Pessoa, hiç. İnsanlığa susuzluk duyan hiç kimse susuzluğunu Fernando Pessoa'nın dizeleriyle gideremezdi, bu tuzlu su içmek gibi bir şey olurdu. Bunlara rağmen ne kadar hayranlık uyandıracak bir şiirdi, nasıl da muhteşemdi. Gereksiz, evet, ama benim derinlerime iniyorsa ve ben de kendimi gereksiz ve yararsız buluyorsam bunun önemi var mı? Ve Silvestre bu yararsızlığa karşı çıkıyordu, ilginç olan yaşamın yararsızlığıydı. Yaşam her saat yararlı olmalıydı, kendini oraya buraya yansıtmalıydı. Yaşama tanık olmak hiçbir anlama gelmiyordu. Yaşama tanık olmak ölmekti. Silvestre'nin söylemek istediği buydu. İnsanın orada ya da burada olması değildi önemli olan, yaşamın kendini yansıtmasıydı, bir hayvan gibi akışa kapılmak olmamalıydı, suyun çeşmeden akması gibi bilinçsiz olmamalıydı. Ama nasıl kendini yansıtmak? Nereye doğru yansıtmak? Nasıl ve nereye, bin sorun üreten soru buradaydı işte. Yaşamın kendini yansıtması gerektiğini söylemek yeterli değildi. 'Nasıl' ve 'nereye doğru' için sonsuz yanıt vardı. Silvestre'ninki bunlardan biri, herhangi bir dine mensup olanınki bir başkasıydı. Kaç tane daha vardı? Ayrıca aynı yanıt bir sürü insanın işine yarayabilirken, bazıları da başkalarına fayda sağlamayan farklı bir yanıttan yararlanabilirlerdi. Sonuçta bu yolda kayboldum. Kendi yolumun engellerini aşmaya odaklansaydım ve başka yolların varlığının peşine düşmeseydim her şey iyi olacaktı. Seçtiğim yaşam sert ve zorlu. Ondan çok şey öğrendim. Onu bırakıp bir başkasına başlamak benim elimde. Neden bunu yapmıyorum? Neden bu

yaşamdan hoşlanıyorum? Kısmen, başkalarının ancak zorla kabul edebilecekleri bir yaşamı bilinçli olarak seçmek bana ilginç geliyor. Ama yetmiyor, bu yaşam bana yetmiyor. O zaman hangisini seçeceğim? 'Evli, nafile ve haraç öder gibi' yaşamayı mı? Ama, tüm bunların her birini olup geri kalanları olmayabilir miyim? Peki ya sonra?"

Sonra... Sonra... Abel kendini şaşkın hissediyordu. Silvestre onu yararsız olmakla suçlamıştı ve bundan rahatsızdı. Kimse duyarlı noktalarının keşfedilmesinden hoşlanmaz ve yararsızlık da Abel'in Aşil topuğuydu. Ruhu sayısız kez bu rahatsız edici soruyla karşı karşıya bulmuştu kendini: "Neden?" Kendini kandırıyor, başka bir konuyu düşünürmüş gibi yapıyor ya da boşlukta mantık yürütüp duruyordu ama soru ortadan kaybolmuyordu: Alaycı ve sapasağlam yerinde durarak her zamanki gibi önlenemez olduğunu göstermek için bu saçmalıkların sona ermesini bekliyordu. Abel her şeyden çok aynı şaşkınlığı başkalarının yüzünde görmemekten ve kaygılarını paylaşamamaktan rahatsız oluyordu. Başkalarının şaşkınlığının nedeni duygusal sıkıntıları, gelirlerinin kıtlığı, karşılıksız aşklarla ilgiliydi (Abel emindi bundan). Yaşamın kendisinin, sadece ve sadece yaşamın neden olduğu bir şaşkınlık değildi bu. Eskiden olsa böyle kendinden emin olduğu için teselli edici bir üstünlük hissi duyardı. Şimdi canı sıkılıyordu. Başkalarındaki bu güven, ikincil sorunlar karşısında böylesine telaşsızlık hem küçümseme hem de imrenme karışımı duygulara neden oluyordu.

Silvestre anılarıyla sorunu ağırlaştırmıştı. Ama Abel sarsılmış olsa da, ev sahibinin yaşamının da nihayetinde yararsız olduğunu fark etmişti: Amaçlarına ulaşamamıştı. Silvestre yaşlıydı, dün ne yapmışsa bugün de onu yapıyordu: ayakkabı tamiri. Ama aynı Silvestre, yaşamının en azından tamir ettiği ayakkabıların tabanlarından çok daha ötesini görmeyi öğrettiğini söylemişti. Oysa

yaşam Abel'e varoluşuna somut bir anlam kazandıracak gizli bir şeyin varlığını tahmin etme gücünden fazlasını vermiyordu. Bu güç olmasaydı daha iyiydi. Sakince yaşar, insanların çoğunluğu gibi düşüncelerinin uyuklamasının huzurunu hissederdi. "İnsanların çoğunluğu gibi," diye düşündü, "ne kadar saçma bir ifade. Ben insanlarda neyin ortak olduğunu nereden bilebilirim? Her gün binlerce insana bakıyor, onlarcasını gören gözlerle görüyorum. Ciddi, neşeli, yavaş, aceleci, çirkin ya da güzel, kaba veya çekici insanlar görüyorum. Buna insanların çoğunluğu diyorum. Peki, onların her biri benim hakkımda ne düşünüyor? Belki ben de hızlı ya da yavaş davranıyorum, ciddi ya da neşeliyim, kimileri için çirkin kimileri için güzelim, kaba ya da çekiciyim. Neticede ben de insan çoğunluğunun parçasıyım. Benim düşüncem de kimileri için uyukluyor. Hepimiz düşüncemizi uyuklatan gündelik morfin dozunu alıyoruz. Alışkanlıklar, kötü huylar, yinelenen cümleler, bildik hareketler, tekdüze arkadaşlar, gerçekten nefret edilmeyen düşmanlar; bunların hepsi uyutur. Dopdolu yaşam... Yaşamı dopdolu yaşadığını söyleyebilecek kim var? Hepimizin boynuna tekdüzeliğin yuları geçirilmiş, hepimiz kim bilir neyi bekliyoruz... Evet, hepimiz bekliyoruz. Bazılarının kafası daha karışık, ama bekleyiş hepimizin. İnsanların çoğunluğu... Böyle hor gören bir üstünlükle söylemek aptalca. Alışkanlığın morfini, tekdüzeliğin morfini... Ah Silvestre, benim iyi ve saf Silvestre'm, sen bile aldığın kocaman dozları hayal edemezsin. Sen ve şişko Mariana'n, o kadar iyisiniz ki insanın ağlayası geliyor –bu düşüncelerini hatırlayan Abel'in kendisi de ağlamanın pek uzağında değildi. Düşüncelerim özgün olarak nitelenmeye bile layık değiller. Yeni giysiler satan dükkândaki ikinci el takım gibiler. Renkli kâğıda sarılı, kocaman kurdeleli ama pazarda kendilerine yer bulamayan mallara benziyorlar. Sıkıcı, daha fazlası değil. Yaşam yorgunluğu, hazım geğirtisi, zor, mide bulantısı."

Abel bu noktaya varınca evden çıktı. Zaman uygundu, cebinde parası da vardı, bir sinemaya girdi. Saçma hikâyeler izledi. Birinci sahneden sonuncuya kadar adamlar kadınları kovalıyordu, kadınlar adamları kovalıyordu, türlü sapkınlıklar, zalimlikler, aptallıklar gırla gidiyordu. Bin kez yinelenen öykülerdi: adam, kadın ve âşık. Kadın, adam ve âşık. Hepsinden kötüsü de iyi ve kötü, saflık ve fesat, balçık ve yıldız arasındaki mücadelenin basitliğiydi. Morfin. Yasanın izin verdiği ve gazetelerde reklamını yaptığı zehir. Zaman geçirme bahanesi. Sanki insan yaşamı ebediydi.

Işıklar yandı, izleyiciler koltukların çarpmasının neden olduğu gümbürtü arasında yerlerinden kalktılar. Abel oturmaya devam etti. Sıraları işgal eden iki boyutlu hayaletler susmuştu. "Ben dört boyutlu hayaletim," diye fısıldadı.

Uyuduğunu sanan yer göstericiler onu uyandırmaya geldiler. Dışarıda, sona kalan izleyiciler tramvayın boş sıralarına doğru koşuyorlardı. Yeni evli çiftler, birbirlerini sıkıca kavramış çiftler... önlerinde onlarca yıllık kutsal evlilik bulunan küçük burjuva çiftler; kadın arkada, erkek önde. Aralarında yarım adımdan fazlası yoktu, ama bu yarım adım o mesafenin aşılmazlığını ifade ediyordu. Olgun ve burjuvaydılar: alyansın henüz pırıl pırıl parladığı düğün portresinin ön görüntüsü.

Abel az kişinin geçtiği sakin sokaklara saptı, yerde birbirine paralel tramvay rayları parlıyordu; hiçbir zaman buluşamayan ünlü paraleller. "Sonsuzda buluşuyorlar. Evet, bilgeler paralellerin sonsuzda buluştuklarını söyler... Hepimiz sonsuzda buluşacağız, aptallığın, duygudaşlık yoksunluğunun, marazın sonsuzunda."

Karanlıkta bir kadın sesi, "Gelmek istemez misin?" diye sordu. Abel hüzünle gülümsedi.

"Mükemmel toplumda her şey öngörülür. Hatta cinsel işlev-

lerini düzenlemeleri gereken bahtsız bekârlar bile unutulmaz. Ne de biraz para karşılığı çeşitlilik yaşamak isteyen mutlu evliler unutulur. Nasıl da sevgi dolu bir anasın sen! Ah! Toplum!"

Yan sokaklarda her kapının önünde çöp tenekesi vardı. Köpekler kemik arıyordu, paçavralar içindeki eskiciler kâğıt. "Her şeyden yararlanılıyor," dedi Abel, "doğada hiçbir şey yoktan var olmuyor ve yok olmuyor. Saygıdeğer Lavoisier, ilkenin kanıtının bu çöp tenekesinde olduğunu aklına getirmediğine bahse girerim."

Bir kahveye girdi. Boş masalar, dolu masalar, esneyen garsonlar, duman bulutu, konuşma gürültüsü, tabak çanak şakırtısı... Maraz. Ve o, yalnız. İçi sıkılarak dışarı çıktı. Dışarıda onu ılık nisan gecesi karşıladı. Yüksek binalar onu yönlendirdi. İleri, her zaman ileri. Ancak yol ne yöne sapacağına karar verince sağa ya da sola döneceksin. Yol ve er ya da geç eve gitmek zorunda olma ihtiyacı. Ve er ya da geç Abel eve gidiyordu.

Pek konuşmaz olmuştu. Silvestre ve Mariana şaşkındılar. Onu evin bireyi, neredeyse aileden biri gibi kabul etmişlerdi ve sessizliğinden etkilendiler, alındılar. Bir gece, Silvestre gazetedeki bir haberi gösterme bahanesiyle odasına girdi. Abel elinde kitabı ve dudaklarında sigarasıyla yatıyordu. Hiç de ilginç bulmadığı haberi okudu, gazeteyi geri verirken dalgın bir cümle mırıldandı. Silvestre eli karyolanın demirinde ona bakakaldı. Böyle bakınca, genç adam azıcık uzamış sakalına ve sigarasına karşın çocuk gibi görünüyordu.

"Kendinizi tutsak gibi mi hissediyorsunuz?" diye sordu Silvestre.

"Tutsak?"

"Evet, vantuz..."

"Ah!"

Sözlerinde bir ağırlık yoktu, sanki mevcut değillerdi. Abel

göğsünü şişirdi, kundura tamircisine sabit gözlerle bakarak yavaşça, "Hayır. Belki de bir vantuzun yoksunluğunu duyuyorum. Sohbetlerimiz bana aştığımı sandığım konuları düşündürttü," dedi.

"Aştığınızı sanmıyorum. Ya da pek kötü aşmışsınız... Sandığınız kişi olsaydınız, size hayatımı anlatmazdım..."

"Anlattığınıza memnun değil misiniz?"

"Memnun mu? Tam tersine. Bence siz can sıkıntısının tutsağısınız. Yaşamdan bıkmışsınız, her şeyi bildiğinizi sanıyorsunuz ve sadece can sıkıntınızı artıran şeyleri görüyorsunuz. Sizce memnun olabilir miyim? Anlatmak hiç de kolay değildir. Canımızı sıkan bir memuru kovmak ya da bizi yoran bir kadını bırakmak her zaman mümkündür. Ama can sıkıntısına nasıl son verilir?"

"Tüm bunları bana başka sözcüklerle de söylediniz. Tekrarlamayacağınızı umarım."

"Evet, sizi rahatsız ettiğimi anlıyorum..."

"Hayır. Hayır. Ne biçim düşünce bu..."

Abel bir sıçrayışta kalktı ve kolunu Silvestre'ye doğru uzattı. Odadan çıkmak için harekete geçmiş olan kundura tamircisi kaldı. Abel yatağın kenarına oturdu, gövdesi ev sahibine dönüktü. Sanki önemli bir olayı bekliyormuş gibi gülümsemeden birbirlerine baktılar. Genç adam yavaşça konuştu:

"Dostunuz olduğumu biliyorsunuz, değil mi?"

"Sanırım," diye yanıt verdi Silvestre. "Ben de sizin dostunuzum. Ama sanırım birbirimize kızgınız."

"Benim suçum."

"Belki de benimdir. Size yardım edecek birine ihtiyacınız var ve ben bunu nasıl yapacağımı bilmiyorum, elimden gelmiyor..."

Abel kalktı, terliklerini giydi ve bir köşede duran valize doğru gitti. Açtı ve valizi neredeyse dolduran kitapları gösterdi.

"Yaşamımın en kötü dönemlerinde bile onları satmak aklımın ucundan dahi geçmedi. Evimden getirdiklerimin ve on iki yıldır satın aldıklarımın hepsi burada. Onları okudum, tekrar okudum, onlardan çok şey öğrendim. Öğrendiklerimin yarısını unuttum, diğer yarısında da yanılmış olabilirim. Şu bir gerçek ki, sadece yararsızlığımı daha da iyi anlamama katkı sağladılar."

"Kitapları okumakla iyi yaptığınızı düşünüyorum... Kaç kişi yaşamını yararsız olduğunu keşfedemeden tüketir? Bana kalırsa sadece yararsız olduğunu hissetmiş olan gerçekten yararlı olabilir. En azından yararlı olabilmek için çok fazla risk alması gerekmez."

"Yarar, yarar. Sadece bu sözcüğü duyuyorum. Nasıl yararlı olunur?"

"Herkesin kendi kendine bunu keşfetmesi gereklidir. Yaşamdaki her şey gibi. Öğütler hiçbir işe yaramaz. Bir şeye yarayacağını bilsem size öğüt vermek hoşuma giderdi..."

"Bu yarım cümlelerin ardında ne olduğunu öğrenmek de benim hoşuma giderdi..."

Silvestre gülümsedi:

"Korkmayın. Duyduğumuz sözcükler ya da bize verilen öğütler sayesinde olmamız gerekeni olmayacağız demek istiyorum. Bizi gerçek erkeklere dönüştürecek yarayı kendi etimizde görmemiz gerekir. Sonra da eyleme geçme vaktidir..."

Abel valizi kapattı. Kundura tamircisine dönerek düş görür gibi, "Eyleme geçmek... Herkes bizim gibi eyleme geçseydi, gerçek erkek yokmuş demem gerekirdi," dedi.

"Benim zamanım geçti," yanıtını verdi Silvestre.

"Bu nedenle beni eleştirmek bu kadar kolay. Dama oynayalım mı?"

27

Paulino daha geç, neredeyse on birde geldi. Lidia'yı kadına sürünmeden öptü ve en sevdiği koltuğuna oturdu, purosunun ucunu emiyordu.

O gece, koşullar öyle gerektirdiği için Lidia gecelikle değildi, belki bu da Paulino'nun huysuzluğunu artırdı. Purosunu dişlerinin arasında tutuş şekli, parmaklarıyla koltuğun kolunu dövmesi, hepsi halinden pek memnun olmadığını gösteriyordu. Lidia gününün ufak tefek olaylarını anlatarak onu eğlendirmeye çalışıyordu. Gecelerdir âşığındaki değişimi fark ediyordu. Onu gözleriyle "yemiyordu" artık, bu uzun süredir bir arada olmalarıyla ya da başka bir nedenle kadına olan ilgisini kaybetmesiyle açıklanabilirdi ancak. Lidia sürekli hissettiği güvensizlik nedeniyle olabileceklerin en kötüsünden korkuyordu. Görünüşte önemsiz ayrıntılar, küçük dikkatsizlikler, hafif bir sertlikle söylenen sözler, dalgınlık, onun için yeni kaygılar anlamına geliyordu.

Paulino sohbete katılmıyordu. İkisinin de ne diyeceklerini bilemedikleri uzun sessizlikler yaşanıyordu. Daha doğrusu sadece Lidia ne diyeceğini bilemiyordu, Paulino sessizliği yeğler görünüyordu. Lidia sohbete devam edebilmek için hayal gücünün suyunu sıkıyordu. Adam dalgınca yanıt veriyordu. Artık konu kalmadığı için konuşma yağı bitmiş kandil gibi söndü. O gece Lidia'nın kılığı bile uzaklaşmak için yeni bir nedendi sanki. Paulino sabırsızlıkla ve uzatarak soluk veriyor, havaya ağız dolusu duman savuruyordu. Onu ilgilendirecek bir konu

bulmakta başarısızlığa uğrayan Lidia, "Kaygılı görünüyorsun," dedi.

"Hmm..."

Yanıt belirsizdi. Her anlama gelebilirdi. Lidia, adamın ağzından çıkan mırıltıyı somutlaştırmasını bekledi. Karanlık evlerde ve sonuçları hiçbir zaman tahmin edilemeyecek tekinsiz kelimelerde gizlenen bilinemeyen korkusuyla Lidia ekledi:

"Birkaç günden beri farklı olduğunu hissediyorum. Bana her zaman kaygılarını anlatırdın... Lütfen yanlış anlama, patavatsızlık etmek istemiyorum ama belki bana anlatmak sana iyi gelir..."

Paulino dalgın bakışlarla kadını süzdü. Hatta gülümsedi. Lidia bakıştan da gülümsemeden de korktu. Söylediğine pişman olmuştu bile. Onun nasıl geri çekildiğini gören Paulino kendisine sunulan fırsatı kaçırmamak için konuştu:

"İş güç meseleleri..."

"Birçok kez benimle birlikteyken işi düşünmediğini söylemiştin..."

"Doğru. Öyle dedim. Ama şimdi düşünüyorum..."

Gülümsemesi kötücüldü. Gözlerinde kusurları ya da hataları gören bakışların katı sabitliği vardı. Lidia kızardığını hissetti. Kendisiyle ilgili bir tatsızlık yaşanacağına dair hisse kapıldı. Onun sessizleştiğini gören Paulino ısrarcıydı:

"Şimdi düşünüyorum. Kendimi artık senin yanında iyi hissetmiyorum demek istemiyorum ama öyle meseleler var ki, yanımızda kim olursa olsun aklımızı her saat meşgul ediyor."

Lidia bu meselelerin neler olduğunu bilmek için dünyayı verirdi. Bunlardan söz etmenin kendisine kötülükten başka bir şey getirmeyeceğini seziyor ve bir kesinti diliyordu, telefon çalabilirdi örneğin, bu konuşmaya son verecek her olaya razıydı. Ama ne telefon çaldı ne de Paulino'nun sözlerine ara vermeye niyeti vardı.

"Erkekleri tanımıyorsunuz. Bir kadını çok sevebiliriz ama bu sadece onu düşüneceğimiz anlamına gelmez."

"Bu doğal. Kadınlar için de aynısı geçerli."

Kim bilir hangi kötü şeytan Lidia'ya bu sözleri söyletmişti. Aynı şeytan daha cesur şeyler de fısıldıyordu kulağına ve Lidia'nın kendine hâkim olması, daha doğrusu o sözleri söylememek için çenesini tutması gerekti. Şimdi onun keskin bakışı Paulino'nun çirkinliklerinde dolaşıyordu. Kadının bu dediğinden rahatsız olduğunu belli eden adam, "Elbette. Zor olan da bu. Hep aynı insanı düşünmek," diye yanıtladı.

Ters bir sesle konuşmuştu. Birbirlerine güvensizce, neredeyse düşmanca baktılar. Paulino, Lidia'nm ne kadarını bildiğini anlamaya çalışıyordu. Kadın da kendi adına, duyduğu sözcüklerdeki belirsizliğin üzerine giderek nedenini çıkarmaya uğraşıyordu. Birden sezgisel olarak:

"Öyle elbette... Neyse, konuyla ilgisi yok ama sana söylemeyi unuttum. Üst kattaki kızın annesi yaptıkların için duyduğu minneti iletmemi istedi."

Paulino'nun yüzündeki değişim tahmin ettiğini doğruladı. Artık kiminle savaştığını biliyordu. Aynı anda korkudan ürperdi. Şeytancık kaçıp bir yere saklanmış ve onu yüzüstü bırakmıştı.

Paulino purosunun külünü silkeledi, oturuşu rahat değilmiş gibi koltuğunda kımıldadı. Annesinden gizli reçel yerken yakalanmış bir çocuğun şaşkın ifadesi vardı yüzünde:

"Evet... kız becerikli..."

"Maaşını artırmayı düşünüyor musun?"

"Evet... Belki... Üç ay demiştik.. Ama ailesi yoksul, bana bunu sen anlatmıştın, hatırladın mı?.. Claudiña işi iyi öğrendi..."

"Claudiña?"

"Evet, María Claudia."

Paulino purosunun ucundaki koru zayıflatan külü incelemeye odaklanmıştı. Alaycı bir gülümsemeyle sordu Lidia:

"Peki ya steno? Nasıl gidiyor?"

"Çok iyi gidiyor. Ufaklık kolayca öğreniyor."

"Öyledir... öyledir..."

Şeytan geri dönmüştü. Lidia sükûnetini yitirirse yenileceğini biliyordu. Özellikle kaçınması gereken de Paulino'yu kızdırmaktı. Ne pahasına olursa olsun adamın onu ele geçiren gizli korkuları keşfetmesine izin vermemeliydi. Kendini güvensiz hissettiğini keşfederse mücadeleyi kaybetmiş demekti.

"Annesiyle aram çok iyi, biliyor musun? Bana anlattığına göre ufaklık birkaç gün önce çok kötü davranmış..."

"Kötü mü davranmış?"

Paulino'nun merakı o kadar aşikârdı ki, Lidia'yı ikna etmeye yetip de artıyordu; sanki kadın çoktan durumu anlamamış gibi.

"Ne düşünürsün bilmiyorum," diye imalı konuştu. Sanki o anda aklına gelmiş gibi bir şaşkınlık nidasıyla, "Hey Tanrım! Bir şey yoktur herhalde... Doğru olsaydı bana anlatırlar mıydı? Sen fazla iyisin sevgili Paulino."

Belki de Paulino gerçekten de fazla iyiydi. Ama hayal kırıklığına uğramış görünüyordu.

"Bir şey düşünmüyorum..." diye kekeledi.

"Mesele çok basit aslında. Eve geç döndüğü için babası kuşkulanmış. Kız özür dilemiş, senin acil işlerle onu oyaladığını söylemiş..."

Paulino suskunluğu doldurması gerektiğini anladı:

"Tam olarak öyle değil... Evet bir kez oldu, bu doğru, ama..."

"Bunda anlaşılmayacak bir şey yok. Bir kötülük de yok! Sonra babası kızı izlemiş ve sevgilisiyle buluştuğunu görmüş!"

Şeytan sevinç içindeydi, hoplayıp zıplıyor, gülmekten ölü-

yordu. Paulino bozuldu. Purosunun ucunu ısırdı ve zorlukla, "Bu zamane gençleri bir felaket!" dedi.

"Ah sevgilim, haksızlık etme!.. Ufaklık ne yapsın? Daha on dokuz yaşında olduğunu unutma... On dokuz yaşındaki bir kız ne yapar peki? Beyaz atlı prens her zaman yaşıtı bir delikanlıdır, yakışıklı ve zariftir, acınası ama büyüleyici sözler eder. Benim de bir zamanlar on dokuz yaşında olduğumu unutma!"

"Ben on dokuz yaşındayken..."

Adam başka bir şey söylemedi. Anlaşılmaz sözcükler homurdanarak purosunun ucunu ısırmaya devam etti. Tüm bu zaman süresince yeni daktilo kıza yaltaklanmak için elinden geleni yapmış ama kızın ona iyi bir oyun oynadığını öğrenmişti. Pek fazla ileri gitmemişti kuşkusuz, kıza özen gösteriyordu, birkaç gülümseme, çalışma odasında, altıdan sonra baş başa ettikleri hoş sohbetler... Hiçbir öneride bulunmamıştı elbette... Kız çok gençti ve ana babası vardı... Belki zamanla... Kötü bir niyeti yoktu kesinlikle, hem küçüğe hem de yoksul ailesine yardım etmek istiyordu...

"Ama bu doğru mu?"

"Söyledim ya, sen fazla iyisin. Kimse böyle şeyleri uydurmaz. Hatta saklamak için elden gelen yapılır. Annesi bana güvendiği için öğrendim..." Sustu ve anlayışla ekledi: "Umarım seni çok rahatsız etmemiştir. Kıza sırt çevirmen çok üzücü olur. Böyle olaylar karşısındaki tereddütlerini iyi bilirim, ama onu cezalandırmamanı rica ediyorum..."

"Tamam. Rahat ol."

Lidia yerinden kalktı. Bu konuda ısrar etmek doğru olmayacaktı. Paulino'nun leziz *flirt*'ünü[1] bozmuştu, bu saçmalığı sonlandırmaya yeterliydi. Hareketlerinin zarafetine özen

1 Fr. Flört, kur. (ç.n.)

göstererek kahve hazırladı. Eliyle Paulino'ya ikram etti. Dizlerine çöktü, kollarını adamın omzuna doladı ve küçük bir oğlanmış gibi adama kahvesini içirdi. María Claudia meselesi hallolmuştu. Paulino metresinin ensesini okşamasından hoşnut, gülümseyerek kahvesini bitirdi. Birden Lidia adamın kafasına aşırı ilgi göstermeye başladı:

"Şimdi saçların için ne kullanıyorsun?"

"Yeni bir preparat."

"Kokusundan anladım. Ama bekle..."

Adamın keline dikkat kesildi ve neşeyle, "Sevgilim, saçların çıkmış!.." dedi.

"Yemin et!"

"Yemin ederim."

"Bana ayna ver."

Lidia kalktı ve büfeye gitti.

"Bak şurada. İyi bak."

Aynanın yansıttığı imgeyi iyice görebilmek için gözlerini çeviren Paulino, "Evet... haklısın galiba," diye fısıldadı.

"Bak. Burada ve burada... Şu minik tüyleri görmüyor musun? Yeni çıkan saçlar bunlar!"

Paulino kadına gülümseyerek aynayı geri verdi.

"İyi bir preparat. Öyle söylediler. Biliyor musun, içinde vitaminler de varmış."

"Ah, öyle mi?"

Ayrıntılara büyük önem vererek kadına preparatın içeriğini ve nasıl uygulandığını anlattı. Böylelikle kötü başlayan akşam oturması iyi bitti. Her zamanki kadar uzun sürmedi. Lidia'nm özel durumu nedeniyle Paulino daha erken çıktı. Üstü kapalı kelimelerle bu durumun onları oruca mahkûm etmesi nedeniyle üzüldüklerini belirttiler. Öpücüklerle ve şefkatli sözcüklerle durumu telafi ettiler.

Adam çıktıktan sonra Lidia yatak odasına çekildi. Soyunmaya başlamıştı ki üst kattan gelen hafif ayak seslerini duydu. Ses açıkça duyuluyordu. Geliyordu, gidiyordu, yok oluyor ve geri dönüyordu. Lidia hareketsiz, yumrukları sıkılı, başı hafifçe dik, dinledi. Sonra daha sert iki darbe duyuldu (ayakkabıların düşüşü) ve ardından sessizlik geldi.

28

Carmen yakınmalarla ve ağlayıp sızlamalarla dolu mektuplarına bir yenisini ekledi. Orada uzakta, Vigo'da, kendi toprağında, bir yabancının ellerinde tutsak olan kızlarının talihsizliklerinin yinelendiği sayfaları okuyan ailesi gözyaşları içinde kalacak ve ah vah edecekti.

Yabancı bir dili kullanmakla lanetlendiği için sadece mektuplarında istediği şekilde kendini ifade edebiliyordu. Son mektubundan sonra yaşananları anlattı, oğlunun hastalığı üzerinde durdu ve ağırbaşlılığına uygun düşen bir tonla mutfakta yaşanan didişmeyi betimledi. Soğukkanlılığını geri kazanınca hoş davranmadığını düşünmüştü. Kocasının önünde diz çökmek Carmen için rezilliklerin en kötüsüydü. Oğluna gelince... oğlan unuturdu, bir çocuktu sadece. Ama kocası unutmayacaktı ve kabullenmesi en zoru da buydu.

Kuzen Manolo'ya da yazdı. Bunu hiç bocalamadan yaptı. Ona ihanet ettiğine ilişkin belli belirsiz bir düşünceye sahipti ve mektubunun kuzeni için bir anlamı olmayacağını kabul ediyordu. Doğum günlerinde ve Noel'lerde kısa tebrikler dışında ondan bir şey almışlığı da yoktu. Ama her şeye rağmen yaşamının nasıl olduğunu biliyordu. Ebeveynleri sülalede olup bitenlerden kızlarını haberdar ediyorlardı ve kuzen Manolo da fırça fabrikasıyla epeyce malzeme veriyordu. Hayatı başarılıydı. Tek sorun bekâr olmasıydı: Bu nedenle ölümünden sonra fabrikanın o kadar çok mirasçıyı memnun etmesi gerekiyordu ki, her birinin payına düşen çok az olacaktı. Tabii bu mirasçılardan

birini diğerlerine tercih etmezse. Mallarını istediği gibi dağıtmakta özgürdü ve her şey olabilirdi. Tüm bunlar Vigo'dan gelen mektuplarda ayrıntılarıyla anlatılıyordu. Manolo henüz gençti, Carmen'den sadece altı yaş büyüktü ama küçük Enrique'nin bir şekilde adamın dikkatini çekmesi gerekiyordu. Manolo oğlanı tanımıyordu. Carmen'in ailesiyle birlikte Lizbon'a ziyarete geldiğinde, çok küçükken bir kez görmüştü. Carmen kuzeninin Emilio'dan hoşlanmadığını biliyordu (annesi söylemişti). Ama o zamanlar yeni evliydi ve bu sözlere aldırmamıştı, şimdi kuzen Manolo'nun haklı olduğunu görüyordu. Portekizliler "İspanya'dan ne iyi rüzgâr eser ne de iyi evlilik çıkar" derlerdi. "Portekiz'den de ne iyi koca çıkar ne de..." Carmen'in Portekizlilerin rezilliğine uyacak bir tekerleme uyduracak kadar hayal gücü yoktu, ama sınırın bu tarafında üreyip çoğalan kötülükler de apaçık ortadaydı işte.

Mektuplarını yazıp bitirince kendini rahatlamış hissetti. Yanıtlar gecikmeyecekti ve onlarla birlikte teselli de gelecekti. Carmen şefkatten başka bir şey istemiyordu. Manolo'nun üzüntüsü, Emilio'yla evlenerek ettiği küçük ihaneti telafi edecekti. Kuzenini hayal meyal hatırladığı fabrikadaki çalışma odasında düşlüyordu. Masanın üzerinde bir sürü mektup, belge, fatura olmalıydı. Onun mektubu en üstte duracaktı. Manolo mektubunu açacak, büyük dikkatle okuyacak, bir kez daha okuyacaktı. Sonra önüne koyacak, yüzünde bir arada geçirilen hoş zamanları hatırlayan birinin ifadesiyle mektuba bakacak, birden masadaki tüm kâğıtları bir yana iterek (üzerinde büyük harflerle fabrikanın adı yazılı olan) boş bir sayfa alacak ve yazmaya başlayacaktı.

Bu anılarla birlikte özlem de Carmen'in yüreğini yakmaya başladı. Kendi kentinde, baba evinde, fabrikanın kapısında, Portekizlilerin taklit etmeyi beceremedikleri tatlı Galiçyacada

bıraktığı her şeye duyduğu özlem. Tüm bunları hatırlayınca ağlamaya başladı. Uzun zamandan beri duyduğu özlem çile çekmesine neden oluyordu, bazen hafifliyor, bazen ağırlaşıyor, ama zamanın etkisiyle giderek daha fazla bastırıyordu. Her şey buharlaşıp uçuyor, belleği geçmişinin sürekli solan imgelerini yakalamayı ancak başarabiliyordu. Ama şimdi her şey netlikle ortaya çıkıvermişti. Bu nedenle ağlıyordu. Elinden kaçırdığı ve bir daha hiçbir zaman geri alamayacağı hayatına ağlıyordu. Onun insanları, arkadaşları orada kalmışlardı. Orada kimse konuşması nedeniyle arkasından alay etmezdi, kimse onu buradaki aşağılayıcı tonla "Galiçyalı" diye çağırmazdı. Evet, Galiçyalıların toprağında Galiçyalı olabilirdi o da, orada "Galiçyalı" "amele" ya da "kömürcü çırağı" ile eşanlamlı değildi.

"Ah! Talihsiz! Talihsiz!"

Oğlu şaşkın gözlerle bakıyordu. Bilinçsiz bir dik kafalılıkla annesinin onu yeniden kendine bağlama girişimlerine karşı çıkıyor, köteklerine ve yalvarıp yakarmalarına, büyü bozma seanslarına direniyordu. Her dayak, her falcı onu daha fazla babasına doğru itiyordu. Babası sakin, huzurluydu. Annesinin her şeyi aşırıydı. Nefreti de, sevgisi de. Ama şimdi ağlıyordu ve Enrique de, tüm çocuklar gibi, insanların ağlamasına, hele annesinin ağlamasına dayanamazdı. Ona yaklaştı, hiçbir şey söylemeden elinden geldiğince teselli etti. Öpücüklere boğdu, yaşlarla ıslanmış yüzünü okşadı, sonra birlikte ağlamaya başladılar. O zaman Carmen oğluna Galiçya'yla ilgili uzun hikâyeler anlattı, farkına bile varmadan Portekizce değil de Galiçyaca konuşmaya başlamıştı.

"Seni anlamıyorum anne..."

Carmen farkına varınca, ancak anadilinde güzelliği ve tadı olan o enfes hikâyeleri nefretlik Portekizceye çevirdi. Sonra

oğluna fotoğraflar gösterdi, dedesi Felipe, ninesi Mercedes. Birinde başka aile üyeleriyle birlikte kuzeni Manolo da vardı. Enrique hepsini daha önce görmüştü ama annesi göstermekte ısrar ediyordu. Baba evinin bahçesinin bir köşesinin göründüğü fotoğrafı işaret ederek, "Burada kuzenim Manolo ile birlikte oynardık," dedi.

Manolo'nun anısı bir takıntıya dönüşüyordu. Düşüncesi gizli yollardan daima ona çıkıyor, Carmen uzun süredir onu düşündüğünü fark edince aklı karışıyordu. Bu saçmalıktı... O kadar uzun zaman önceydi ki! Otuz üç yaşında olmasına karşın kendini yaşlı hissediyordu. Üstelik de evliydi. Evi, kocası, oğlu vardı. Kimsenin böyle bir durumda benzer şeyler düşünmeye hakkı yoktu.

Fotoğrafları topladı ve ev işlerine koyuldu. Şaşırmıştı. Ama aynı düşünceler geri döndü: toprağı, ana babası, hepsinden sonra da, sanki bedeninin ve sesinin anısı ötekilerden ayrılmış da bu nedenle daha geç gelmiş gibi Manolo.

Geceleri kocasının yanında uzun uykusuzluklara boyun eğiyordu. Sanki hemen harekete geçmesini gerektiren bir durum varmış gibi geçmiş yaşamına duyduğu özlem onu ele geçiriyordu. Onu uzaklara götüren düşüncelere dalınca biraz sakinleşmişti. Ateşli mizacı yumuşamış, yüreğine tatlı bir dinginlik dolmuştu. Emilio bu dönüşüme şaşırıyordu ama yorumda bulunmadı. Yeniden oğlunun sevgisini kazanmak için taktik değişikliği olduğunu sandı. Sonunda Enrique'nin annesiyle babası arasında bölünmeye başladığını gördüğü zaman doğru tahmin ettiğini düşündü. Çocuk neredeyse onları uzlaştırmaya çalışıyordu. İçtenlikle, belki de bilinçsizce, ikisini de ilgilendirecek şeyler bulup çıkarmaya uğraşıyordu. Sonuç umut kırıcıydı, annesine ya da babasına bir şey söylediğinde hemen yanıt alıyordu, ama konuyu genelleştirmeye çalıştığı zaman ikisi de

dalgın davranıyorlardı. Enrique anlamıyordu. Babasını az sevmişti ama adamı çekinmeden sevebileceğinin farkına varmıştı. Bir süre annesinden uzaklaşmıştı, ama şimdi annesi ağlıyordu ve oğlan onu sevmekten hiç vazgeçmemiş olduğunu kabul ediyordu. İkisini de seviyordu ve her geçen günle birbirlerinden daha çok uzaklaştıklarını görüyordu. Neden konuşmuyorlardı? Neden birbirlerine tanışmıyormuş ya da birbirlerini gereğinden fazla tanıyormuş gibi bakıyorlardı? Neden o sessiz akşamlarda çocuk sesi tüm kuşların kaçtığı, tüm yankıları yutan devasa ve karanlık bir ormandaymış gibi kayboluyordu? Âşık kuşlar çok uzaklara kaçmıştı, orman sadece sevginin yaratabileceği yaşam olmaksızın taş kesmiş gibiydi.

Günler yavaşça geçiyordu. Posta servisi Carmen'in mektuplarını ülke boyunca, sonra da sınırın ötesine taşıdı. Belki de aynı yollardan (kim bilir belki de aynı ellerle) yanıtlar yolculuklarına başladılar. Her gün, her saat daha fazla yaklaşıyorlardı. Carmen neyi beklediğini bile bilmiyordu. Şefkat? Güzel sözler? Evet, onlara ihtiyacı vardı. Mektupları okurken kendini çok yalnız hissetmeyecekti, çevresinde gerçek akrabaları varmış gibi olacaktı. Anlayışlı yüzlerinin kendisine doğru eğildiğini ve ona değer telkin ettiklerini görüyordu. Başka bir şey beklememeliydi. Ama belki de aklına Manolo'ya da yazmak geldiği için daha fazlasını bekliyordu. Günler geçti. Kaygısı annesinin yazmakta fazla hızlı davranmadığını, onunla mektuplaşmanın uzun aralardan mustarip olduğunu unutturdu. Artık unutulduğunu düşünüyordu...

Dar gelirli ve sıkıcı satış temsilcisi göreviyle eli kolu bağlanmış, her gün özgürlüğünün daha da uzaklaştığını gören Emilio zamanı akışına bırakmıştı. Gitmeye karar vermişti ama adım atmıyordu. Kendi gözünde değerini yitiriyordu. Bir daha asla geri dönmemek için kapının eşiğini aşmak üzereyken bir şey

onu tutuyordu. Sevgi evlerinden kaçıp gitmişti. Karısından nefret etmiyordu ama mutsuzluktan yorulmuştu. Her şeyin bir sınırı vardı: Mutsuzluğa buraya kadar tahammül edebilirdi ama oraya kadar edemezdi. Ama olmuyordu işte. Karısı artık o insanı tüketen kavgaları çıkarmıyordu, daha sakindi. Artık sesini yükseltmiyor, bahtsız yaşamından söz etmiyordu. Emilio onun ev yaşamlarını yeniden kurmaya niyetlenmesi ihtimalinden korkuyordu. Böyle bir şeyi arzulayamayacak kadar tutsak hissediyordu kendini. Ama Carmen sadece başka seçeneği kalmadığında onunla konuşuyordu. Uzlaşma arzusunu akla getirecek bir şey yoktu ortada. Yeniden çocuğun ilgisini çekmeyi başarmıştı, ama bu noktadan onu ele geçirmeye giden yol uzundu ve kat etmeye niyeti varmış gibi görünmüyordu. Bu dönüşüm Emilio'nun kafasını karıştırıyordu: Enrique yeniden annesiyle birlikte yaşamaya başlamıştı, o zaman esip köpürdüğü kavgalara başlamak için ne bekliyordu? Soruyu soran ama yanıtını bulamayan Emilio kayıtsızlıkla omuzlarını silkiyor ve yitirdiği özdeğerini zaman ona kazandırabilirmiş gibi kendini zamanın akışına bırakıyordu.

Ta ki mektup gelene kadar. Emilio evde değildi. Enrique bir getir götür işi için dışarıdaydı. Carmen mektubu postacının elinden aldığı zaman annesinin yazısını tanıdı. Ürperdi.

"Başka bir şey getirmediniz mi?"

Postacı elindeki mektup destesine baktı ve "Sadece bu var," diye yanıtladı.

Sadece bu. Carmen ağlamak istedi. İşte o anda kendi yazdığı mektubun ardından Manolo'nun mektubunu beklediğini anladı. Mektup gelmemişti. Postacıyı şaşırtan bir yavaşlıkla kapıyı kapattı. Onunki çılgınlıktı. Bunu nasıl da düşünememişti. Kuzenine yazdığı zaman aklı başında değildi herhalde. Bu düşüncelerle meşgulken elinde annesinin mektubunu tuttuğunu

neredeyse unutuyordu. Ama parmaklarında aniden kâğıdın temasını hissedince, Galiçyaca, *"Miña nai..."* dedi.

Hızlı bir hareketle zarfı açtı. Son derece iyi tanıdığı dar ve küçük harflerle baştan aşağı dolu iki koca sayfa. Koridor karanlıktı, okuyamadı. Yatak odasına koştu, ışığı yaktı, yatağın kenarına oturdu; tüm bunları mektubun ellerinin arasından buharlaşmasından korkarmış gibi aceleyle yaptı. Gözyaşlarıyla ıslanan gözleri kelimeleri seçemiyordu. Sinirliydi. Gözyaşlarını kuruladı, sümkürdü ve sonunda annesinin söylediklerini öğrenebildi.

Evet, beklediği her şey oradaydı, annesi bir kez daha ağlayıp sızlıyor ve bir kez daha suçun kendisinde olmadığını, onu uyardığını söylüyordu... Evet, bunları zaten biliyordu, bu sözcüklerin aynılarını başka mektuplarda da okumuştu. Gerçekten de başka bir şey söylemiyor muydu? Ona söyleyecek başka şeyleri yok muydu? Hayır mı?.. Ama... Ne diyebilirlerdi ki?.. Ah anacığım, sevgili anacığım benim.

İstediği şey oradaydı. Gidecekti. Biraz baba evinde zaman geçirecekti. Bir ay, belki iki ay. Enrique'yi de götürecekti. Yolculuk masraflarını ödemeyi teklif ediyorlardı. Öyle olacaktı ki... Carmen nasıl olacağını göremiyordu. Gözyaşlarına boğuldu ve daha fazla okuyamadı. İki ay, belki de üç, bu evden uzakta, kendi insanlarının yanında, oğluyla.

Gözlerini kuruladı ve okumaya devam etti. Evden, aileden haberler, bir yeğenin doğum haberi. Öpücükler, kucaklamalar. Mektubun kenarında, daha küçük harflerle bir not. Kapı zili çaldı. Carmen duymadı. Tekrar çaldı. Carmen o son sözcükleri okumuştu ve başka bir şey duymuyordu. Beklediği haber oradaydı işte: Manolo ona yazmadığını çünkü onun Vigo'ya gelmesini umduğunu iletmelerini istemişti. Sabırsız ve kaygılı zil ısrarcıydı. Carmen sanki zamanın derinliklerinden geri dönü-

yormuş gibi sonunda zili duydu. Kapıyı açtı. Oğluydu. Enrique şaşırdı, annesi hem gülüyor hem de ağlıyordu. Onu kollarına aldığını, öpücüklerini hissetti.

"Deden Felipe'yi ve ninen Mercedes'i göreceğiz. Onlarla biraz zaman geçireceğiz. Gidiyoruz, gidiyoruz oğlum!" dediğini duydu.

O gece Emilio gelince mektubu kocasına gösterdi. Emilio karısının yazışmalarıyla asla ilgilenmemişti, gizlice mektupları karıştırmayacak kadar nazik biriydi. Yakınmalar içerdiğini, kendisinin bu yazışmalardaki zorba olduğunu tahmin ediyordu ama okumak istemiyordu. Ve Carmen de, kocasının hakkında söylenenleri öğrenmesinden hiç memnuniyetsizlik duymayacak olsa da, ona mektubun sadece annesinin yolculuktan söz ettiği bölümünü gösterdi: Kocasının yolculuğa rıza göstermesi gerekliydi ve mektubun geri kalanı bunu yapmamasına neden olabilirdi. Emilio mektubun bir kenarının makasla kesilmiş olduğunu fark etti. Nedenini sormadı, okudu, hiçbir şey söylemeden mektubu geri verdi.

"Eeee?"

Hemen yanıt vermedi. O da iki, belki de üç aylık yalnızlık, kendini boş evde özgür, yalnız görüyordu. Canı istediğinde girer çıkar, yatakta ya da yerde uyuyabilirdi. Canının istediği her şeyi yaptığını görüyordu, öylesine çok şey yapmak istiyordu ki, şimdi hiçbirini hatırlamıyordu. Dudaklarında mesafeli bir gülümseme vardı. O anda kendini özgür hissetmeye başlamıştı bile, onu bağlayan zincirler çözülüyordu. Bundan sonra onu büyük, dolu, içine her hayalinin, her umudunun sığdığı yaşam bekliyordu. Sadece üç ay gitmelerinin ne önemi vardı ki? Belki de kendini yeniden değerli hissetmeye başlayabilirdi...

"Eeee?" diye ısrar etti karısı, sessizlikte bir olumsuzluk hissederek.

"Eeee?.. Bana kalırsa sorun yok."

Sadece bu sözcükler. Uzun yıllardır ilk kez o evde üç memnun insan vardı. Enrique için tatil, "çu-çu-çu-çu-çu-çu" tren ve yolculukların çocuklara vaat ettiği tüm o harika şeyler anlamına geliyordu. Emilio ve Carmen içinse onları bağlayan karabasandan kurtulmak.

Akşam yemeği gülümsemeler ve tatlı sözler eşliğinde sakin geçti. Enrique halinden memnundu. Hatta annesiyle babasının mutlu oldukları bile söylenebilirdi. Mutfağın ışığı daha aydınlıktı. Her şey daha aydınlık ve saftı.

29

Justina'nın ilk kez kocasının karşısına çıplak çıktığı geceki kavgadan sonra hiç konuşmadılar. Caetano korkaklıktan, Justina da gururdan. Araları daha da soğumuştu. Caetano gazeteden çıkınca geceyi ve sabahın büyük bölümünü başka bir yatakta geçiriyordu. Eve sadece yemek için gidiyordu. Yatıyor ve tüm öğleden sonra uyuyordu. Bir konuda anlaşmaları gerektiği zaman sadece tek heceli sözcükler ve kısa cümlelerle konuşuyorlardı. Aralarındaki karşılıklı nefret hiç bu kadar yoğun olmamıştı. Caetano sanki bir kez daha karşısına çırılçıplak çıkmasından korkuyormuş gibi karısından kaçıyordu. Justina ona bakıyordu kuşkusuz, ama sadece küçümsemeyle ve hatta küstahça. Adam bu bakışın ağırlığını hissediyor ve çaresiz bir öfkeyle için için kuduruyordu. Bir sürü erkeğin karısını dövdüğünü ve hem adamların hem de kadınların bunu normal kabul ettiklerini biliyordu. Çoğunun bunu erkekliğin göstergesi olarak kabul ettiğini de biliyordu, kimileri de erkekliğin göstergesi ve zührevi hastalıkların belirtisi olarak kabul ediyordu. Ama marazlarının Venüs'ten kaynaklandığını varsaysa bile bir kadına vurmakla övünemezdi. Böyle ifade etmek hoşuna gitse de, aslında bu ilke meselesi değil, katıksız ödleklikti. Justina'nın sükûneti gözünü korkutuyordu, bir kez yerle bir edebilmiş ve pişmanlık içinde kalmıştı. Kavgayı aklında evirip çeviriyor, iskelet gibi çıplak beden gözünün önünden, hıçkırıkları andıran kahkahalar kulaklarından gitmiyordu. Kadının tepkisi uzun zamandır onun yüzünden yaşadığı aşağılık duygusunu

azdırmıştı. Bu nedenle kadından kaçıyordu. Bu nedenle evde mümkün olduğunca az zaman geçiriyor, bu nedenle kadının yanında yatmaktan kaçınıyordu. Başka bir neden daha vardı: Kadının yanına yatarsa ona sahip olmasına engel olamayacağını biliyordu. İlk kez bunun bilincine vardığında korkmuştu. Tepki göstermek istemiş, kendini aptal diye nitelemiş, ona engel olması gereken nedenleri sayıp dökmüştü: zarafet yoksunu bedeni, başka zamanlarda duyduğu iğrenme, küçümseme. Ama ne kadar neden eklerse kadına duyduğu arzu bir o kadar tutuşuyordu. Arzusunu evin dışında dindirmeye uğraşıyor ama asla başaramıyordu. Boşalmış, kof, titrek bacaklarla ve çukura kaçmış gözlerle eve döndüğünde, Justina'nın bedeninin o kendine özgü kokusunu duymasıyla arzu dalgası varlığının en gizli yerinde zincirlerinden boşamıyordu. Sanki uzun bir oruca mahkûm olmuştu da ilk kez elinin altında kadın görüyordu. Yemekten sonra yattığı zaman çarşafların sıcaklığı ona işkence ediyordu. Kadının iskemlenin üzerinde bıraktığı bir giysisi dikkatini çekiyordu. Zihninden boş giysiye, katlanmış çoraba canlı bir bedenin, gergin ve titreşimli bir bacağın hatlarını ve hareketlerini atfediyordu. İmgelemi gerçekle uzaktan yakından ilgisi olmayan kusursuz biçimler uyduruyordu. Justina bu anlarda yatak odasına girerse, yataktan atlayıp onu sürüklememek için tüm özdenetim mekanizmalarını harekete geçirmesi gerekiyordu. En alçak duyguların esiri olmuştu. Delikanlıymış gibi erotik rüyalar görüyordu. Gelip geçici âşıklarını sömürüyor ve onu yatıştıramadıkları için kadınlara hakaretler ediyordu. İnatçı bir sivrisinek gibi durmadan adamı ısırıyordu arzu. Işık bedeninin bir yanını felç ettiği için giderek daralan çemberler çizerek uçan ve sonunda yanan kelebek gibi, kokusuna, aşkın biçimlendirmediği sert hatlarına kapılarak kadının etrafında dönüyordu.

Justina varlığının kocasında yarattığı etkinin farkında değildi.

Onun gergin ve sinirli olduğunu fark ediyor ama bunu adamı iki kat fazla küçümsemesine bağlıyordu. İçinde bulunduğu tehlikeyi bilerek vahşi bir hayvanla oynayan ve merakından kaçıp gitmeyen biri gibiydi, kocasına nereye kadar eza çektirebileceğini görmek istiyordu. Ödlekliğin seviyesini ölçmek istiyordu. Küçümsemesini sessizce göstermek yetmez olunca, dahasını gösterebileceği fırsatları değerlendirebilmek için adamla konuşmaya başladı. Tüm sözcükleriyle, sesinin her türlü tınısıyla adama ne kadar aşağılık olduğunu anlatıyordu. Caetano asla tahmin etmeyeceği şekilde tepki veriyordu. Mazoşist sevgiliye dönüşmüştü. Hakaretler, erkeklik ve kocalık gururuna inen darbeler onu arzu komasına sokuyordu. Justina farkında olmadan ateşle oynuyordu.

Bir gece, daha fazla dayanamayan Caetano gazeteden çıkar çıkmaz eve koştu. Bir randevusu olduğunu bile unuttu. Bekleyen kadın onu tatmin edemezdi. Delirmiş ama henüz aklını nasıl geri kazanacağını unutmamış gibi evine koştu. Bir taksiye atladı ve sürücüye onu çabuk götürdüğü takdirde iyi bahşiş vermeyi vaat etti. Otomobil kentin ıssız sokaklarında mesafeyi birkaç dakikada kat etti. Bahşiş cömert, hatta aşırıydı. Son kez bu saatte eve girdiğinde nasıl kaçıp gittiğini hatırlayan Caetano kısa bir an aklını başına topladı. Ne yapacağını biliyor ve sonuçlarından korkuyordu. Ama Justina'nın duraklamalı soluğunu duyup yatak odasının sıcaklığını hissettiğinde ve kadının şiltenin üzerinde yatan bedenine dokunduğunda denizin kendi derinliklerinden çıkarttığı bir dalga gibi içindeki cinsel arzu boşandı.

Karanlıktı. Justina ilk dokunuşunda kocasını tanıdı. Yarı uyur yarı uyanıktı daha, kendini savunmaya yönelik karmaşık hareketler yaptı. Ama adam kadını şilteye yapıştırarak ona hâkim oldu. Kadın uzanmış, hareketsiz, uzak, kımıldamadan kaldı. Sanki o canavar Şey'in, ne olduğunu anlamadığımız ve

tanımadığımız için korkunç olan Şey'in üzerimize çöreklendiği düşlerden birini görüyordu. Sonunda bir kolunu kurtarmayı başardı. Yoklayarak gece lambasını açtı. Kocasını, korkmuş ifadesini, patlak gözlerini, her zamankinden daha sarkık alt dudağını, kızarmış terli suratını, ağzındaki hayvani çarpılmayı gördü. Justina bağırmadı çünkü korkudan düğümlenmiş boğazı en ufak bir sese dahi geçit vermiyordu. Aniden Caetano'nun maskesi öyle bir kasıldı ki, Justina için tanınmaz hale geldi. Farklı bir varlığın yüzüydü, tarih öncesi hayvansallığa sürüklenmiş insanın, insan bedeninde can bulmuş vahşi hayvanın suratıydı.

O zaman bakışlarında soğuk bir parlamayla Justina adamın yüzüne tükürdü. Caetano şaşkın, ürpererek kadına bakakaldı. Olanı anlamamıştı, elini yüzünden geçirdi ve kadına baktı. Henüz ılık olan tükürük parmaklarına bulaştı. Parmaklarını açtı: Tükürük giderek incelen ve sonunda kırılan parlak iplikçiklerle parmaklarını birbirine bağlıyordu. Caetano anladı. Sonunda anladı. Kaplanın pençelerini bilemesine ve dişlerini göstererek arka ayaklarının üzerine dikilmesine neden olan temkinsiz kırbaç darbesi gibiydi bu. Kadın gözlerini kapattı ve bekledi. Kocası kımıldamıyordu. Justina korkuyla gözkapaklarını araladı ve anında kocasının bir kez daha üzerine bindiğini hissetti. Kımıldamak istedi ama adamın bedeninin hâkimiyeti altındaydı. İlk seferdeki gibi buz gibi durmak istedi ama ilk seferde iradesi sayesinde değil, kendiliğinden buz gibiydi. Şimdi ancak iradesiyle başarabilirdi bunu. Ama iradesi zayıflamaya başlamıştı. İçinde o zamana kadar uyuklayan güçler uyandı. Hızlı ve sarmalayıcı dalgalar aktı. Kafasının içinden canlı ışık gibi bir şey geçiyor, dönüp tekrar geliyordu. İrade içgüdü kuyusunda boğuluyordu. Bir an daha hayatta kaldı, çırpındı ve yok oldu. Justina deli gibi kocasının sarılışına karşılık verdi. Zayıf bedeni adamın bedeninin altında neredeyse yok olmuştu.

Titriyor, kıvrılıp bükülüyordu, o da vahşileşmişti, kör içgüdünün boyunduruğuna girmişti. Eşzamanlı bir hırlama duyuldu ve bir yürek gibi atan birbirine dolanmış bedenler devrildiler.

Sonra aynı tiksintiyi hissederek ayrıldılar. Her biri kendi tarafında nefesini topluyordu. Caetano'nun hızlı ve sık soluğu kadınmkini bastırıyordu. Kadının yattığı yer hafifleyen son ürperişlerinden belli oluyordu.

Justina'nın beyni bomboştu. Uzuvları sızılı ve yumuşaktı. Kocasının bedeninin güçlü kokusu bedenini kaplamıştı. Koltuk altlarından ter damlaları akıyordu. Derin bir uyuşukluk hareket etmesine engel oluyordu. Hâlâ kocasının bedeninin ağırlığını hissediyordu. Yavaşça kolunu uzattı ve ışığı söndürdü. Caetano'nun soluğu yavaş yavaş normale döndü. Doymuştu, uykuya daldı. Justina yalnız kaldı. Ürpertileri geçti, yorgunluğu azaldı. Ama mantık yürütemiyordu. Yavaş yavaş düşünce kırıntıları belirmeye başladı. Tamamlanamadan birbirlerini izliyorlardı, süreklilikleri, aralarında bağ kuran bir akış yoktu. Justina olanı düşünmek istiyordu, kaynamanın ortaya çıkardığı sonra da yok ettiği kabarcıklara benzeyen bu kaçak fikirlerden birini yakalamak istiyordu. Henüz çok erkendi. Bu kadar çabuk başaramayacaktı çünkü birden şaşkınlığa kapıldı. Birkaç dakika önce olanlar ona o kadar saçma geliyordu ki, sonunda bir düş olduğunu düşünmeye başladı, ama bereli bedeni ve vücudunun belli bölgelerine yerleşen tuhaf, tanımsız tatmin duygusu tam tersini söylüyordu. İşte o zaman, ancak o zaman içine korku doldu ya da o korkuya teslim oldu.

Gecenin geri kalanında uyumadı. Karanlığa bakmaya devam etti, şaşkındı, mantık yürütemiyordu. Kocasıyla olan ilişkisinin bir değişim geçirdiğini belli belirsiz hissediyordu. Bir anda loşluktan parlak, kör edici aydınlığa geçmiş gibiydi, çevresindeki nesneleri hâlâ karmaşık bir bulamaç gibi görüyor,

ama hatlarını çıkartabiliyordu. Saatin tüm vuruşlarını duydu. Gecenin çekilişini, sabahın yaklaşmasını hissediyordu. Mavinin tonları yatak odasının orasını burasını aydınlatmaya başlamıştı bile. Koridora açılan kapı boşluğu, loş ışıkta renk renk yansılar yaratan bir tonla kendini belli ediyordu. Sabahla birlikte binada ne olduğu belirsiz gürültüler de başladı. Caetano uyuyordu, bir bacağı kasığına kadar örtünün dışındaydı; bir balığın karnı gibi beyaz ve gevşek bir bacak.

Organlarındaki uyuşukluğa karşın Justina kalktı. Sırtı kambur, aklı kayıp, oturdu. Tüm bedeni sızlıyordu. Kocasını uyandırmamak için dikkatle doğruldu, sabahlığını giydi ve yatak odasından çıktı. Düşünceleri arasında uyum sağlayamıyordu, bunun imkânsızlığı karşısında irade dışı düşünce, iradeye bağlı olmaksızın işlenen ve gelişen düşünce işbaşına geçti.

Justina birkaç saniyede banyoya ulaştı. Bir an başını kaldırıp aynada kendisine bakması yetti. Kendini gördü ama tanımadı. Önündeki yüz ya onun değildi ya da o ana dek kendini saklamıştı. Çevrelerindeki kara halkalar nedeniyle gözleri olduğundan sönük görünüyordu. Yanakları içe göçmüştü. Saçının karmaşası gecenin hareketliliğini hatırlatıyordu, ama bu görüntünün onun için yeni bir tarafı yoktu; şeker hastalığı ilerledikçe ayna bu görüntüyü yansıtıyordu. Farklı olan ifadesiydi. Kızgın olmalıydı ama sakindi, kendini aşağılanmış hissetmeliydi ama bir hakareti bağışlamış gibi hissediyordu.

Marquise'de bir tabureye oturdu. Üst camlardan güneş girmeye başlamış, duvara pembe ışıktan, genişleyip aydınlanan bir iz çiziyordu. Sabahın canlı havasında güvercinlerin guruldamaları duyuluyordu. Hiçbir şey düşünemeden, içgüdüsel bir davranışla yatak odasına geri döndü. Kocası uyanmamıştı. Ağzı açık uyuyordu, sakalın kararttığı yüzündeki dişleri bembeyazdı. Yavaşça yaklaştı ve adamın üzerine eğildi. Bu hareketsiz yüz

gördüğü o kasılmış suratı sadece uzaktan hatırlatıyordu. Ona tükürdüğünü hatırladı ve korktu, onu gerilemek zorunda bırakan bir korku. Caetano hareket etti. Adamı örten örtü kaydı ve cinsel organı açıkta kaldı. Justina'nın midesinden bir tiksinti dalgası yükseldi. Odadan kaçtı. Ancak o zaman düşüncesini bağlayan son düğüm de çözüldü. Sanki kaybettiği zamanı telafi etmek istermişçesine beyni hızla işlemeye başladı ve tek bir takıntılı düşüncede kilitlendi: "Ne yapacağım? Ne yapacağım?"

Artık hissettiği küçümseme değildi, kayıtsızlık değildi. Artık nefret ediyordu. Kocasından nefret ediyordu ve kendisinden nefret ediyordu. Adamın kadına sahip olduğu şiddet ve öfkenin aynısıyla adama kendisini verdiğini hatırladı. Sanki bir labirentteymiş gibi mutfakta birkaç kararsız adım attı. Her yerde kapılar kapalı, yollar çıkışsızdı. Kayıtsız kalabilseydi kendini o kaba kuvvetin kurbanı gibi görebilirdi. Evli bir kadın olarak reddetmeye hakkı olmadığını biliyordu, en büyük reddi edilgenliği olagelmişti. Şimdiye dek adamın ona sahip olmasına izin vermişti ama kendisini vermemişti. O gece vermişti. Koca, kadının kendisini verdiğini görmüştü, bunu bir zafer olarak kabul edecek ve muzaffer gibi davranacaktı. Yasanın söylediğini ona dayatacak ve isyan etmek isterse yüzüne gülecekti. Bir anlık sapma bunca yıllık çabasını heba etmişti. Bir anlık körlük, gücü zayıflığa dönüştürmüştü.

Ne yapacağını düşünmesi gerekiyordu. Hızlı düşünmeliydi; adam uyanmadan önce. Fazlasıyla geç olmadan önce. Nefreti canlıyken ve kanarken düşünmeliydi. Bir kez boyun eğmişti ama bunu bir daha yapmak istemiyordu. Üstelik hissettiklerinin anısı aklını karıştırmaya başlamıştı. Önceki geceye kadar hazzın o kadar yüksek doruklarına çıkmamıştı hiç. Kocasıyla normal ilişkisi varken de olmamıştı bu, insanı delirmekten, tekrar arzulamaktan korkutan o keskin duyguyu hissetmemişti.

Kendini öylesine hazzın girdabına kapılmış, tüm düğümleri çözülmüş, tüm sınırları aşılmış hissettiği olmamıştı. Başka kadınlar için yükseliş sayılan şey onun için düşüştü.

Kapının zili düşüncelerini böldü. Parmak uçlarında açmaya gitti, sütçüyle ilgilendi ve mutfağa geri döndü. Koca uyanmamıştı.

Artık durumu açıkça görebiliyordu. Zevk ya da egemenlik arasında seçim yapması gerekiyordu. Susarsa, bozgunu kabullenmiş olacak ve karşılığında yaşadığına benzer anlar yaşayacaktı. Konuşursa davranışının yüzüne vurulması tehlikesiyle karşı karşıya kalabilirdi. Bu iki seçeneği ifade etmek kolaydı da, içlerinden birini seçmek zordu. Demin hissettiği tiksintiydi ama şimdi bir oyuğun içindeki dalgalarınkine benzer bir kırılma aklına yaşadığı cinsel esrimenin anılarını getiriyordu. Konuşmak tekrarlanmasını kaybetmek anlamına gelebilirdi. Susmak da kocasının dayattığı koşulları kabul etmek anlamına gelecekti. Justina iki kutup arasında bocalıyordu: uyanan arzusu ve egemenlik isteği. Biri ötekini dışlıyordu. Hangisini seçmeli? Dahası, nereye kadar seçebilirdi? Egemenliği eline geçirirse, artık ne olduğunu bildiğine göre arzuya nasıl karşı koyabilirdi? Boyun eğerse, küçümsediği bir adamın dayattığı boyun eğişe nasıl katlanacaktı?

Pazar sabahının güneşi bir ışık ırmağı gibi odaya doldu. Oturduğu yerden berrak gökyüzünde akan küçük ve beyaz, hatları belirsiz bulutları görüyordu. Hava güzeldi. Duruluk. İlkbahar.

Yatak odasından boğuk bir mırıltı duyuldu. Yatak gıcırdadı. Justina yüzünün yandığını hissederek ürperdi. Düşünce dizgesi kırıldı. Felç olarak beklemeye başladı. Gürültüler devam ediyordu. Yatak odasının kapısına gelerek başını uzattı: Kocanın gözleri açıktı, kadını görmüştü. Artık geriye döne-

mezdi. Yavaşça içeri girdi. Caetano sessizce ona baktı. Justina ne söyleyeceğini bilemiyordu. Kadında akıl fikir kalmamıştı. Koca gülümsedi. Kadın bu gülümsemenin anlamını çıkartacak zaman bulamadı. Konuştuğunun bile farkına varmadan, "Dün gece hiçbir şey olmamış gibi davranın, ben de aynısını yapacağım," dedi.

Caetano'nun dudaklarındaki gülümseyiş kayboldu. Kaşlarının arasında derin bir kırışık belirdi.

"Belki bu mümkün değildir," yanıtını verdi.

"Dışarıda bir sürü kadın tanıyorsunuz, onlarla eğlenebilirsiniz..."

"Ya kocalık haklarımı kullanmak istiyorsam?"

"Buna itiraz edemem ama bıkarsınız..."

"Anladım... Anladığımı sanıyorum... Neden dün gece öyle davranmadınız peki?"

"Biraz onurunuz varsa bu soruyu sormayın. Yüzünüze tükürdüğümü unuttunuz mu?"

Caetano'nun yüzü sertleşti. Yastığın üzerindeki elleri kuvvetle kapandı. Kalkacak gibiydi ama kalkmadı. Ağır ve alaycı bir sesle, "Unutmuştum, evet, ama şimdi hatırladım. Ama bana sadece bir kere tükürdüğünüzü de hatırlıyorum," dedi.

Justina imayı anladı ve sesini çıkarmadı.

"Ne oldu? Yanıt vermiyorsunuz?" diye sordu koca.

"Hayır. İkimiz adına da utanıyorum."

"Benim için de mi? Sizin küçümsemenize katlanan ben?"

"Hak ettiniz."

"Beni küçümsemek için olduğuna kim inanır?"

"Kimse. Ama sizi küçümsüyorum."

"Ama, neden?"

"Tanır tanımaz küçümsemeye başladım ve sizi evlendikten sonra tanıdım. Kötü huylu birisiniz."

Caetano sabırsızlıkla omuzlarını silkti.

"Bu kıskançlık."

"Ben mi kıskancım? Bırakın da güleyim. Sadece sevenler kıskanır ve ben sizi sevmiyorum. Belki sevdim ama uzun sürmedi. Kızım hastalanınca önemsediniz mi? Zamanınız âşıklarınıza yetmedi..."

"Saçmalıyorsunuz."

"Nasıl isterseniz öyle düşünün. Sadece dün gece yaşananın tekrarlanmayacağına ikna olmanızı istiyorum."

"Göreceğiz..."

"Ne demek istediniz?"

"Kötü huylu biri olduğumu söylediniz. Öyle olabilir. Nedense ilgimi yeniden çekmeye başladınız..."

"Bu ilgiyi bir kenara bırakın. Kaç yıldır beni kadın gibi görmüyorsunuz?"

"Acı duyar gibisiniz..."

Justina yanıt vermedi. Koca kadına kötücül bir ifadeyle baktı:

"Acı duyuyor musunuz?"

"Hayır. Bu beni tanıdığınız öbür kadınların seviyesine düşürmek olur."

"Onlarla daha zor olduğunu hatırlıyorum. Kolunuza girmekle yetineceğimi mi sandınız? Kocanızım..."

"Benim açımdan ne talihsizlik."

"Çok münasebetsiz bir laf bu. Bana tükürdüğünüz zaman sesimi çıkarmamış olmam tüm münasebetsizliklerinize katlanacağım anlamına gelmiyor. Beni duydunuz mu?"

"Sizi duyuyorum ama beni korkutamazsınız. Beni ayaklarınızın altında çiğnemekle tehdit ettiniz ama titremedim."

"Beni kışkırtmayın."

"Beni korkutamazsınız."

"Justina!"

Justina tartışırlarken yatağa yaklaşmıştı. Yatağın kenarındaydı ve kocasına yukarıdan bakıyordu. Adamın sağ eli hızlı bir hareketle kadının bileğini yakaladı. Onu çekmedi ama yerinde tuttu. Justina tepeden tırnağa ürperdiğini hissetti. Dizleri birbirlerinden öç almaya karar vermişler gibi çarparak titriyorlardı. Caetano boğuk bir sesle, "Haklısın... Ben kötü huylu biriyim. Artık beni sevmediğini biliyorum, ama seni geçen gece çıplak gördüğümden beri beni çıldırtıyorsun. Duydun mu?.. Deliye döndüm. Dün gece gelmeseydim ölecektim..." dedi.

Bu sözcüklerden çok söylendikleri ton sarstı Justina'yı. Kocasının yavaş yavaş yatağa doğru çektiğini hissedince umutsuzlukla bileğini kurtarmaya çalıştı:

"Bırakın beni! Bırakın beni!"

Zayıf kuvveti tükeniyordu. Adam onu üzerine çekmişti bile, yüreğinin atışını kulaklarında hissediyordu. Ama gözleri kızının portresine takıldı ve tatlı, inatçı gülümsemesini gördü. Yatağın kenarında kalarak karşı koydu. Kocasının onu öteki eliyle de tutacağını fark etti. Bedenini hareket ettirdi ve dişlerini onu hareketsiz bırakan parmaklara geçirdi. Caetano uluyarak kadını bıraktı.

Justina mutfağa koştu, artık her şeyi öğrenmişti, şimdi nedenini biliyordu... Kocasına çıplak görünüp de onu kışkırtma dürtüsüne karşı koyabilseydi, bunların hiçbiri yaşanmamış olacaktı. Bugünkü Justina dünkü Justina olacaktı. Konuşmuştu da ne elde etmişti? Artık her şeyin değişmiş olduğuna kesinlikle emin olmanın dışında? Bu defa boyun eğmemesi rastlantı eseriydi. Her şey yeni yaşanmış olmasaydı ve konuşmaları dayanacak güç vermeseydi, kızının portresi hiçbir işe yaramayacaktı... "Yani ısrar etmeseydi, üzerinden bir günün geçmesine izin verseydi, iki gün, iki gün sonra bir girişimde bulunsaydı, dayanamayacaktım..."

Aklı başka yerde olan Justina kahvaltıyı hazırladı. "O kötü huylu biri. Bu nedenle onu küçümsedim. Kötü huylu biri olarak kalacak, ben de onu küçümsemeye devam ediyorum. Onu küçümserken kendimi verdim ve biliyorum ki fırsat olsa bir daha veririm. Evlilik bu mudur? Bunca olayın sonunda, aradan bunca yıl geçtikten sonra, onun kadar kötü huylu olduğum sonucuna mı varmalıyım? Onu isteseydim... Onu isteseydim kötü huylu olduğundan söz etmezdim. Her şeyi doğal karşılardım, kendimi her zaman böyle verirdim. Peki ama sevmeden benim hissettiğimi hissetmek mümkün mü? Onu sevmiyorum ama hazdan çıldırmak üzereydim. Başkaları da böyle mi yaşar? Aralarında sadece haz ve nefret mi vardır? Peki ya aşk? Sadece aşkın vermesi gerekenler? Bu hayvani arzu da aynı hazzı verebiliyor mu? Özetle, aşk sadece arzu mu?"

"Justina! Kalkmak istiyorum. Pijamam nerede?"

Kalkacak mıydı? Tüm sabahı onunla mı geçirecekti? Belki canı dışarı çıkmak isterdi... Yatak odasına girdi, elbise dolabını açarak kocasına pijamasını uzattı. Adam hiçbir şey söylemeden pijamasını aldı. Justina adama bakmadı bile. Yüreğinin derinlerinde onu giderek daha fazla küçümsüyordu ama aynı odada kalacak cesareti de yoktu. Titreyerek mutfağa döndü: "Hissettiğim korku. Ondan korkuyorum. Ben ondan korkuyorum... Bana bunu dün söyleseler gülerdim..."

Caetano elleri ceplerinde, terliklerini sürüyerek banyoya geçti. Kadın soluk aldı: Bir yakınlaşmadan korkuyordu, buna hazır değildi.

Caetano banyoda ıslıkla ezgili bir fado söylüyordu. Aynanın karşısına geçti, yüzüne dokunmak ve sert sakalını sıvazlamak için ıslık çalmayı kesti. Tıraş bıçağını hazırlarken yeniden ıslık çalmaya başladı. Yüzünü sabunladı ve güvenle tıraş olabilmek için ıslık çalmayı bıraktı. Kapalı kapının ardından karısının

sesini duyduğunda bıçağı yüzünden son kez geçiriyordu:

"Kahve hazır."

"Tamam canım, geliyorum."

Caetano açısından kadınla konuştuklarının önemi yoktu. Kazandığını biliyordu. Az ya da çok direnmiş ama sonunda lütfetmişti işte. Bakalım Bayan Justina ona sattığı havaları nasıl ödeyecek, ne laflar edecekti? Nasıl olmuştu da onu ıslah etmenin en iyi yolunun bu, sadece bu olduğunu fark edememişti. Küçümsemeler sona ermiş, kadının gururu paramparça olmuştu. Üstelik de hoşuna gitmişti. Kaltak. Evet yüzüne tükürmüştü, evet bayım ama bunu da ödeyecekti. En azından bir kez o da aynısını yapacaktı. "Ay! Ay! Ay! Ay!" demeye ve çalkalanmaya başladığı zaman, kendi ilacını yut bakalım! Bunu nasıl davranacağını görmek için yapacaktı. Belki de kızardı, belki, ama ancak... şeyden sonra kızabilirdi...

Caetano halinden memnundu. Hatta tıraş bıçağını geçirirken boğazındaki sivilceler bile kanamamıştı. Nihayet sinirleri yatışmıştı. Karısının çevresinde dönüp durduğunu kabul ediyordu ama sonunda onu avucuna almıştı. Eski tiksintisi geri dönmedikçe ondan "her kocanın karısına vermesi gereken teknik desteği" esirgemeyecekti.

Bu cümledeki *teknik* sözcüğü adamı gülümsetti. "Teknik destek. Ne komik."

Suyu ve sabunu fena halde ziyan ederek yıkandı. Taranırken, "Su katılmamış bir aptal olduğuma kuşku yok. İsimsiz mektubun bir sonuç vermeyeceği belliydi," diye düşündü.

Durdu. Yavaşça pencereyi açtı ve çevresine bakındı. Lidia'yı görünce şaşırmadı: Onu görebilmek için işine ara vermişti. Lidia aşağıya bakıyor ve gülümsüyordu. Caetano kadının bakışlarını izledi ve sağ giriş dairesinin bostanında, kundura tamircisinin evinde, kiracının bir tavuğu kovaladığını, Silvestre'nin de

ağzında sigarayla duvara yaslanmış, baldırlarına gürültülü tokatlar atarak güldüğünü gördü.

"Abel şu yaratığı bir türlü yakalayamadınız. Yemeğe tavuk suyuna çorbamız olmayacak!"

Lidia kahkaha attı. Abel yukarıya doğru bakarak gülümsedi.

"Özür dilerim... Yardım etmek ister misiniz?"

Lidia yüksek sesle gülerek, "Ancak işinize engel olabilirim..." dedi.

"Ama halime gülmeniz hiç de merhametli değil!"

"Size gülmüyorum, tavuğa gülüyorum..." Lidia selam vermek için sözlerine ara verdi: "Günaydın Bay Silvestre, günaydın Bay..."

"Abel..." dedi genç adam, "kendimi takdim etmek için fazlasıyla uzak mesafede bulunduğumdan soyadımı söylemiyorum."

Bir köşeye kaçan tavuk eşeleniyor ve gıdaklıyordu.

"Bak alay ediyor," dedi kundura tamircisi.

"Öyle mi? Onu bu hanımı güldürmeye teşvik etmem gerek."

Caetano daha fazlasını duymak istemedi. Pencereyi kapattı. Kovalanan kuşun tiz gıdaklamaları yeniden duyuldu. Caetano klozetin kenarına oturdu ve düşüncelerini düzenlemeye koyuldu: "Mektup bir işe yaramadı... Biri yaramadı ama öteki yarayacak..." Elini pencereye doğru uzatarak Lidia'yı gösterdi ve fısıldadı: "Sana da ödetmezsem bana da Caetano demesinler."

30

Amelia'nm kararlılığı, yeğenlerinin inatçı savunması karşısında patinaj çekiyordu. İyi niyetle onları konuşmaya davet etti. Eski uyumu, hepsinin kusursuzca anlaştıkları günleri hatırlattı. Isaura ve Adriana işi şakaya vurdular. Her türlü mantıklı nedeni sayıp dökerek birbirlerine kızgın olmadıklarını, onları sürekli mutlu gören teyzelerinin karanlıkta bile görülmeyecek hayaller uydurduğunu anlattılar.

"Hepimizin kendi sorunları var, teyze," diyordu Adriana.

"Biliyorum. Benim de sorunlarım var. Ama beni kandırdığınızı sanmayın. Sen konuşuyorsun ve gülüyorsun ama Isaura öyle değil. Bunu görmemek için kör olmak lazım."

Sonunda kızları ayıran soğukluğun nedenini doğrudan onlardan öğrenmekten vazgeçti. Annelerinin ve teyzelerinin karşısında hiçbir şey yokmuş gibi davranmak için anlaştıklarını görüyordu. Görünüş annelerine yetse de, Amelia ancak gerçeği öğrenirse tatmin olabilirdi. Hiç gizlemeden onları gözlemeye başladı. Yeğenlerini panik duygusuna yaklaşan bir gerilime maruz bıraktı. Biraz örtük her cümle, imalarda bulunmaya başlamasına fırsat sunuyordu. Adriana şakaya vurarak duruma dayanabiliyordu. Isaura, teyzesinin en masum sözcükleri bile çıkarmaması gereken sonuca yönelikmiş de bundan korkarmış gibi içine kapanıyordu.

"Sen bir şey demiyor musun Isaura?" diye soruyordu Amelia.

"Diyecek bir şeyim yok..."

"Daha önce bu evdeki herkes anlaşırdı. Konuşurduk. Hepimizin söyleyecek sözü vardı. Ama öyle bir noktaya vardık ki, radyo bile dinlemiyoruz."

"İstemediğiniz için dinlemiyorsunuz teyze."

"Herkesin aklı başka yerdeyse neden isteyeyim ki?"

Yeğeninin halini görmese belki de böyle düşünmekten vazgeçebilirdi. Ama Isaura ona işkence eden gizli bir nedenle ufalmış gibiydi. Amelia, Adriana için endişelenmekten vazgeçerek ötekini gözlemlemeye odaklanmaya karar verdi. Kız dışarı çıkınca peşine düşüyordu. Hayal kırıklığı içinde geri dönüyordu. Isaura yolda kimseyle konuşmuyor, onu çalıştığı dükkâna götürmeyen yollara sapmıyor, mektuplar yazıp mektuplar almıyordu. Artık kitap aldığı kütüphaneye bile gitmiyordu:

"Artık okumuyor musun Isaura?"

"Zamanım yok."

"Önceki kadar zamanın var. Sana kütüphanede kötü mü davrandılar?"

"Neler diyorsunuz..."

Kitaplara karşı yeni gelişen kayıtsızlığı hakkındaki soruyu duyan Isaura kızardı. Başını eğdi ve teyzesinin bakışlarından kaçındı. Teyze, kızın içine düştüğü ruh halini fark ederek yün çilesinin ucunu yakaladığını sandı. Okuma saatlerini öğrenme bahanesiyle kütüphaneye gitti. Memurları görmek istemişti. Girdiği gibi çıktı: iki dişsiz ve kel ihtiyarla genç bir kadın. Tüm kapıların yüzüne kapandığını hissederek yeniden kardeşine yöneldi. Cándida anlamazdan geldi:

"Yine asılsız fikirlere kapılmışsın."

"Kapıldım, inkâr etmiyorum. Kızlarını koruduğunu görüyorum. Onları şımartıp duruyorsun ama beni kandıramazsın. Geceleri içini çektiğini duyuyorum, hem de sık sık..."

"Başka şeyler düşünüyorum. Eskiyi düşünüyorum."

"Geçmişi düşünerek iç çekme zamanı çoktan geçti. Benim sorunlarım da seninkilerin aynısı, ama hepsi bir çekmecede kilitli. Sen de onları kilitli tutuyorsun. Sana iç geçirten şimdi yaşananlar, kızlar..."

"Ama kadın, taktın mı takıyorsun ha!.. Kaç kez birbirimize öfkelendik, küstük? Barışmadık mı? Fazla uzağa gitmeye gerek yok, daha evvelsi gün..."

"Öyle, biz küseriz, barışırız. Ama kızlar birbirlerine kızgın ya da küs değiller, bu öyle bir şey değil, sakın beni ikna etmeye çalışma!"

"Seni ikna etmeye çalıştığım yok! Böyle hayaller kurarak saçmalamaya devam etmek hoşuna gidiyorsa et. Tadımızı kaçırıyorsun. Her şey gayet iyi gidiyordu."

"İşler kötüye gitmeye başladıysa suçlusu ben değilim. Benim elimde olsa iyi olmaları için her şeyi yapardım. Ama..." Duygularını yatıştırmak için kuvvetle sümkürdü, "kızları böyle görmeye dayanamıyorum..."

"Adriana'nın neşesi yerinde... Daha dün halıya takılan patronunu anlatırken..."

"Öyleymiş gibi yapıyor. Peki Isaura'nın da keyfi yerinde mi?"

"Hepimizin aksi günleri var..."

"Aksi günlerimiz var, evet. Az da sayılmazlar. Bence siz anlaştınız. Sen neler döndüğünü biliyorsun."

"Ben mi?"

"Evet, sen. Bilmeseydin sen de benim kadar kaygılanırdın."

"Geceleri içimi çektiğimi söylemedin mi peki?"

"Seni yakaladım!"

"Çok zekisin ama bir şey bildiğimi sanıyorsan aldanıyorsun... Bu senin kafana dolan hezeyanlara engel olmayacak elbette..."

Amelia öfkelenmişti. Hezeyanlar mı? Bomba patladığı zaman kimin hezeyanlar içinde olduğu da ortaya çıkacaktı. Taktik değiştirdi, yeğenlerine sorularla ve imalarla azap çektirmekten vazgeçti. Konuya kayıtsızmış ve onu unutmuş gibi davranmaya başladı. Hemen gerilimin azaldığını fark etti. Her zaman anlatacak bir hikâyeyle eve gelen kız kardeşinin abartıları Isaura'yı bile gülümsetmeye başlamıştı. Isaura'nın davranışları Amelia'yı bir sır sakladıklarına iyice ikna etti. Olan bitenle yüzleşmesi için kendini kuşkunun ve gözetimin baskısı altında hissetmemesi gerekiyordu. Teyzesinin olayı unutmasına yardım etmeye başladı, ama Amelia unutmuyordu. Daha iyi ve daha uzağa sıçrayabilmek için geri çekilmişti sadece.

Kayıtsız görünüyor ve ne kadar tuhaf olurlarsa olsunlar hiçbir tepki göstermeden tüm söylenenlere kulak kabartıyordu, oradan bir uç buradan bir başka uç yakalayacak ve çilenin düğümünü çözecekti. Geçmişi deşerek işine yarayabilecek öğeleri bir araya getirmeye çalıştı. "Bunun" ne zaman başladığını hatırlamaya uğraştı. Belleği tıkalı ve zayıftı, ama takvimin de yardımıyla gerçeği ortaya çıkaracağını biliyordu. Yeğenlerinin yatak odasında konuştuklarını duyduğu, Isaura'nın ağladığı gece başlamıştı "Bu". "Kâbus görmüş," demişti Adriana. Bunu söyleyen Adriana'ydı ama belli ki mesele Isaura'yla ilgiliydi. Neler konuşmuşlardı acaba?

Kızların birbirlerinden sır saklamadıklarını biliyordu. En azından eskiden böyleydi. İkisinden biri: Ya Isaura, Adriana'nın ona anlattığı bir şey nedeniyle ağlıyordu, o zaman Adriana'nın meselesiydi ya da kendi söylediği bir şey için ağlıyordu, bu da Adriana'nın rol yapmasını açıklıyordu. Ama sorun Adriana'ya aitse, nasıl o kadar soğukkanlı olabilmişti?

Bu düşünceleri nedeniyle dikkatini Adriana'ya çevirdi. Her zaman neşesinin sahteliğinden, kendini gizlemenin ötesinde

bir şey olmadığından kuşkulanmıştı. Isaura susuyor, Adriana rol yapıyordu. Tabii bu rolün amacı Isaura'yı korumak değilse. Amelia bu çıkmaz sokakta umutsuzluğa kapıldı. Sonra Adriana'nın tüm gün gözünden uzak olduğunu düşündü. Kütüphaneye gittiği gibi kızın işyerine gidemezdi. Belki gizemin anahtarı oradaydı. Ama açıklama oradaysa, nasıl olup da sorun iki yıl sonra ortaya çıkmıştı?..

Gözlemlerinin sonuçları tutarlı değildi: İlla ki bir şeyler olacaktı ve dün olmamışsa bugün veya yarın da olmayacağı anlamına gelmiyordu. Sonuçta "meselenin" Adriana'yla ve işyeriyle ilgili olduğu sonucuna vardı. Yanıldığını öğrenebilirse başka bir yolu deneyebilirdi. Isaura'yı bir kenara bıraktı. Ama gözyaşlarını anlayamamıştı. O gece ağlaması, ardından hep hüzünlü ve sessiz olması ciddi bir olaya işaret ediyordu. Ciddi bir olay... Amelia ne yaşanmış olabileceğini tahmin edemiyor, etmek de istemiyordu. Adriana gençti, kadındı; bir kadının hayatında meydana gelen, kız kardeşini ağlatacak kadar ciddi olay... sadece... Bu düşüncesini saçma buldu ve aklından çıkarmak istedi. Ama şimdi aklına gelen her şey bu ihtimali destekliyordu: Öncelikle, Adriana gün boyu evin dışındaydı. İkincisi, arada bir arkadaşlarıyla sohbetlere katılırdı. Üçüncüsü, her gece banyoya kapanıyordu. Neredeyse rastlantı eseri, Amelia o geceden sonra Adriana'nın banyoya kapanmadığını fark etti. Daha önceleri hep en son o yatar ve hep gecikirdi. Artık her zaman ilk yatağa giden olmasa da, sona kaldığı sayılıydı. "Sona kalsa bile," diye akıl yürüttü Amelia, "banyoda pek oyalanmıyor." Hepsi Adriana'nın günlük tuttuğunu biliyordu, kimsenin önemsemediği çocukça bir davranıştı işte, banyoda yazıyordu. Belki de olan bitenin açıklaması oradaydı. Peki ama çekmecesinin anahtarını nasıl ele geçirecekti?

Dört kadından her birinin kendine ait çekmecesi vardı, öte-

kiler ortaktı, açmak için çekmek yeterliydi. Birbirlerine bağımlı yaşadıkları, aynı çarşafları, aynı havluları kullandıkları için çekmeceleri kilitlemek saçma olacaktı. Ama her birinin kendine ait anıları vardı. Amelia ve Cándida'nın eski mektupları, gelinliklerinin kuşağı, sararmış fotoğraflar, belki kuru bir çiçek, belki de bir lüle saç. Özel çekmeceler herkesin yalnız kaldığında ve özlem bastırdığında anılarını okşadığı bir tür mabetti sanki. Büyüklerden her biri, kendi çekmecesine bakarak ötekinin çekmecesinin içinde neler olduğunu pek de yanılmadan söyleyebilirdi. Ama ikisi de gençlerin çekmecelerinde neler sakladığını tahmin edemezdi. Adriana'nınkinde en azından günlüğü vardı ve Amelia açıklamayı orada bulacağına emindi. Defteri nasıl okuyacağını düşünmeden önce işleyeceği suçun ağırlığı altında ezilmeye başladı. Kendi sırlarını, herkesin bildiği olayların anısından başka bir şey olmayan kıt sırlarını açığa çıkardıklarını öğrense neler hissedeceğini düşündü. Katlanılmaz bir taciz anlamına gelirdi. Ama yeğenlerinin sırrını keşfetmeye kendine söz verdiğini ve amacını gerçekleştirmesine bir adım kala geri çekilirse sözünü tutmamış olacağını da düşündü. Zorluklar çok büyüktü. Sırlarının gizli kalacağına ve kimsenin bir başkasının çekmecesine el sürmeyeceğine olan inanç yetmezmiş gibi, Adriana anahtarını her zaman yanında taşırdı. Evdeyken de cebindeydi, oradan almak, çekmeceyi açmak, okunacak ne varsa kimse görmeden okumak mümkün değildi. Adriana'nın anahtarını unutması pek ihtimal dahilinde görünmüyordu. Aşırmak ve kaybettiğini düşünmesini sağlamak? En kolayıydı ama belki de güvenini kaybeder ve kilidi sabitlemenin başka yolunu bulurdu. Geriye bir tek çare kalıyordu: aynı anahtarı yaptırmak. Bunu elde etmek için anahtarın kopyalanması, kopyalanması için de çilingire götürülmesi gerekliydi. Başka yolu yok muydu peki? Resmini yapmak kuşkusuz, ama nasıl?

Amelia hayal gücünü zorladı. Bir fırsat kollaması gerekiyordu. Anahtarın resmini yapacağı birkaç dakika. Birçok girişimde bulundu ama hep son dakikada birisi geliyordu. Böyle aksiliklerin çıkması sırrı öğrenme kaygısını körüklüyordu. Kilitli çekmece sabırsızlıkla ürpermesine neden oluyordu. İlk başlarda hissettiği utanç duygusunu da yitirmişti artık. Ne pahasına olursa olsun öğrenmesi gerekiyordu. Adriana utanç verici bir davranışta bulunmuşsa, bunun ne olduğunu çok geç olmadan öğrenmeleri daha iyiydi. Amelia'yı korkutan "çok geç olmadan"dı.

İnat etti ve başardı. Campolide kuzinler bir süre önce Amelia ve Cándida'nın yaptığı ziyarete karşılık vermek için geldiler. Günlerden pazardı. Öğleden sonrayı orada geçirdiler, çay içtiler, bol bol konuştular. Bir kez daha anıların üzerinden geçildi. Herkesin bildiği, hep aynı şeyler söylendi, yine de herkes ilk kez duyuyormuş gibi davrandı. Adriana'nın çenesi hiç bu kadar düşmemiş, kardeşiyse halinden memnun görünmek için hiç böyle çabalamamıştı. Kızlarının sahte neşesine kendini kaptıran Cándida her şeyi unutmuş görünüyordu. Sadece Amelia unutmuyordu. Bir fırsatını bulup yeğenlerinin odasına gitti. Yüreği ağzında, elleri titreyerek Adriana'nın çantasını açtı ve anahtarlarını aldı. Beş anahtar vardı. İkisini tanıdı, sokak kapısınınki ve daire kapısınınki. Kalanların ikisi orta boy, biri küçüktü. Bocaladı. Hangisinin çekmeceninki olduğunu bilmiyordu ama eşit boyda görünenlerden biri olmalıydı. Çekmece birkaç adım ötesindeydi. Deneyebilirdi ama gürültünün yeğenlerinin dikkatini çekmesinden korktu. Üçünü de kopyalamaya karar verdi. Kolay olmadı bu. Kurşunkalem parmaklarından kayıyor ve anahtarların hatlarını tamı tamına izlemek istemiyordu. Aslına en sadık kopyayı çıkartabilmek için kalemin ucunu güzelce yontmuştu ama elleri öylesine titriyordu ki,

neredeyse vazgeçecekti. Yandaki odadan Adriana'mn kahkahaları duyuluyordu: kuzinlerin bilmedikleri halı hikâyesini anlatıyordu. O kadar çok gülüyorlardı ki, kahkahaları çantanın kapanırken çıkardığı küçük çıtırtıyı boğdu.

O gece yemekten sonra, öğleden sonraki mutlu ortamın şerefine açılan radyodan gelen Chopin'in bir *Nocturne*'ü eşliğinde, Amelia yeğenlerinin birbirlerine sevecen davranmaları nedeniyle duyduğu sevinci dile getirdi.

"Kabul ediyor musun, senin takıntındı işte..." diyerek gülümsedi Cándida.

"Öyleymiş..."

31

Aylık harçlığı cebinde, iyice katlanmış paralar kullanılmaktan yıpranmış cüzdana tıkıştırılmış, Lidia'nın annesi bir fincan kahve içiyordu. Geceleri oyalandığı *tricot*'sunu[1] yatağa bırakmıştı. Her ay iki kez gelirdi: biri para, öteki dostluk için. Paulino Morais'in alışkanlıklarını bildiğinden haftanın tek günlerinde ortaya çıkardı; salı, perşembe ya da cumartesi. Her iki ziyaretinde de istenmediğini bilir, ama gelmekten de vazgeçemezdi. "Başını dik tutarak" yaşamak için bu aylık desteğe ihtiyacı vardı. Refah içinde yaşayan bir kızı olduğuna göre, onu terk etmesi iyi bir fikir değildi. Lidia'nın yardım etmek için hiçbir girişimde bulunmayacağına emin olduğu için de, göze çarpmak için elinden geleni yapardı. Sadece çıkar için geldiğini düşünmemesi için parasını aldıktan yaklaşık iki hafta sonra kızını yoklardı. İki ziyaret arasında ilki daha dayanılırdı çünkü gerçek bir nedeni vardı. İkincisi ananın tüm sevgi gösterilerine karşın hem anne hem de kız açısından ceza gibiydi.

Lidia dizlerinde açık bir kitapla kanepeye oturmuştu. Okumasına kahve servisi yapmak için ara vermiş ve henüz yeniden başlamamıştı. Gözlerinde dostluğun gölgesi bile olmadan annesine baktı. Kadını bir yabancıyı izler gibi soğuk bakışlarla izliyordu. Kadın ya bu bakışın farkında değildi ya da öylesine alışmıştı ki etkilenmiyordu. Kızının evindeyken takındığı derli toplu, kendine hâkim tavırlarıyla, küçük yudumlarla kahvesini

1 Fr. Triko, örgü. (ç.n)

yudumluyordu. Kaşığıyla fincanın dibinde biriken şekeri yedi, zarif denemeyecek olsa da hoş gördüğü bir hareketti bu çünkü tatlıya düşkündü.

Lidia sabrı taşmış da daha fazla bu sevimsiz yaratığı izleyemeyecekmiş gibi bakışlarını kitabına indirdi. Annesini sevmiyordu. Kendisini sömürdüğünü biliyor ama bunu düşmanlık nedeni olarak haklı göremiyordu. Annesini sevmiyordu çünkü onun da kendisini kızı gibi sevmediğini biliyordu. Birçok kez onu uzaklaştırmayı düşünmüştü. Tatsızlık çıkmasından çekindiği için yapmamıştı. Kendi huzuru için bedel ödüyordu ve bu bedel yüksek gibi görünse de sağladığı şey için fazla değildi. Ayda iki kez annesinin ziyaretine katlanması gerekiyordu ve alışmıştı. Sinekler de insanı rahatsız eder ama elden gelen tek şey onlara alışmaktır...

Annesi kalktı ve fincanını büfeye bıraktı. Tekrar oturdu ve *tricot*'sunu aldı. Yün parlaklığını yitirmiş, örgü kaplumbağa adımlarıyla ilerliyordu. Öylesine yavaştı ki Lidia sonunda ortaya ne çıkacağını anlamayı başaramamıştı. Hatta annesinin sadece onu ziyaret ettiğinde örgü ördüğünden kuşkulanıyordu.

Ziyaretçisinin ne kadar kalacağını hesaplamak için kol saatine göz attı. Veda anına kadar ağzını açmamayı düşünüyordu. Kendini bıkkın hissediyordu. Paulino yeniden susmaya başlamıştı ve onun gönlünü hoş tutmak için ne kadar uğraşırsa uğraşsın işe yaramıyordu. Adamı inançla öpüyordu, bu sadece kaçınılmaz olduğunu düşündüğünde yaptığı bir şeydi. Aynı dudaklar çok farklı şekillerde öpebilir ve Lidia bunların hepsini biliyordu. Tutkulu öpücük, sadece dudakların değil, dilin ve dişlerin de öpüşü daha yüce amaçlara yönelikti. Son günlerde adamı sık sık böyle öpmüş, Paulino'nun daha da uzaklaştığını görmüştü, en azından öyle görünüyordu.

"Neyin var kızım? Kaç zamandır aynı sayfaya bakıyorsun ve hâlâ bitirmedin?"

Annesinin sesi Noel ikramiyesine teşekkür eden memurunki gibi yapışkan ve imalıydı. Lidia omuzlarını silkti ve yanıtlamadı.

"Kaygılı görünüyorsun... Bay Morais'le bir anlaşmazlık mı var?"

Lidia başını kaldırdı ve alayla, "Öyleyse ne olmuş?" diye sordu.

"Bu ihtiyatsızlık olur kızım. Erkekler çok tuhaftır, olur olmaz şeylere kızabilirler. Onlarla nasıl başa çıkacağını kestirmek zordur."

"Pek deneyimlisiniz..."

"Yirmi iki yıl rahmetli babanla yaşadım. Daha büyük deneyim olabilir mi?"

"Yirmi iki yıl babamla yaşadıysanız ve başka erkek tanımadıysanız nasıl deneyimden söz edebilirsiniz?"

"Hepsi aynıdır kızım. Ha birini tanımışsın, ha tümünü."

"Sadece birini tanıdıysanız bunu nasıl biliyorsunuz?"

"Gözleri açmak ve görmek yeter."

"Gözleriniz pek iyiymiş anne."

"Öyle sayılmaz... ama bir adamı tanımam için ona bakmam yeter."

"Duyduklarımdan anladığım kadarıyla konuyu benden daha iyi biliyorsunuz. Peki Bay Morais hakkında ne düşünüyorsunuz?"

Annesi *tricot*'sunu bıraktı ve dili çözüldü:

"Karşına çıkması Allah'ın lütfu. Onun gibi bir adamı el üstünde tutman gerek. Her arzusunu yerine getir. Evine bak. Mücevherlerine bak. Hele kıyafetler! Sana başka kim böyle davrandı? Benim çektiklerim..."

"Çektiklerinizden haberim var!"

"Bunu öyle söylüyorsun ki, sanki inanmıyorsun! Acı çek-

memek için anne olmamak gerekli. Hangi anne çocuklarının iyiliğini istemez ki?"

"Evet, hangi anne?" diye tekrarladı Lidia alayla.

Annesi örgüsünü aldı ve yanıt vermedi. Aklı başka yerdeymiş gibi yavaşça iki sıra ördü. Sonra konuşmaya döndü: "Ona bir anlaşmazlık olduğunu hissettirdin öyle değil mi? Ne yaptığını iyi düşün..."

"Sizi ne ilgilendirir ki anne? Bir anlaşmazlık varsa da yoksa da benim meselem."

"Böyle düşünmen bence doğru değil, hele ki..."

"Neden bitirmiyorsunuz? Hele ki... neymiş?"

Yün öyle sorunlar çıkarmaya başlamıştı ki, sanki düğümlerle doluydu. Ya da annesi kurtarıcı Gordion düğümü oradaymış gibi örgüsüne eğilmişti.

"Eeee? Yanıt vermiyor musunuz?"

"Demek istediğim... Demek istediğim... Daha iyi koşullarda olsan..."

Lidia kitabını çarparak kapattı. Yerinden sıçrayan annesi birkaç ilmek kaçırdı.

"Sizi evden kovmamak için size büyük saygı duymam gerekir. Size hiç saygım yok, bunu unutmayın, demek ki dediğimi yapmamamın nedeni saygı değil."

"Lütfen kızım... Böyle öfkelenecek ne söyledim ki?"

"Hâlâ bunu sorabiliyor musunuz? Kendinizi benim yerime koyun."

"Aman kızım, bu ne hiddet! Beni eleştiriyor musun yoksa? Ben sadece senin iyiliğini istiyorum..."

"Bir iyilik yapın da susun."

"Ama..."

"Sizden bana bir iyilik yaparak susmanızı istedim!"

Annesi ağlamaklıydı:

"Bana, annene böyle davrandığına inanmak zor geliyor... Sana ben baktım, seni ben büyüttüm. Bir annenin tek istediği..."

"Diğer kız çocukları gibi bir kız çocuğu olsaydım, siz de diğer annelere benzeseydiniz, yakınmak için nedeniniz olabilirdi."

"Peki ya fedakârlıklarım? Fedakârlıklarım?.."

"Yaptıysanız bile bedeli iyi ödendi! Şu anda bulunduğunuz evin kirasını Bay Morais ödüyor, onun satın almış olduğu iskemlede oturuyorsunuz, onun kahvesini içiyorsunuz, çantanızda onun bana verdiği para var! Bu az mı?"

Annesi daha da ağlamaklı bir sesle:

"Ah kızım neler söylüyorsun! Beni utandırıyorsun!" dedi.

"Görüyorum. Sadece sözcükler yüksek sesle söylendikleri zaman utanıyorsunuz. Düşünülmeleri utandırmıyor."

Annesi hızla gözlerini kurulayarak, "Seni bu yaşama mahkûm eden ben değilim. İstediğin için böyle yaşıyorsun!" dedi.

"Çok teşekkür ederim. Konuşmanın izlediği yola bakarak son kez bu eve adım attığınızı düşünüyorum."

"Bu ev senin değil!"

"Bir kez daha çok teşekkür ederim. Benim olsa da olmasa da burada benim sözüm geçer. Size 'çıkın buradan' dediğim an gidersiniz."

"Belki bir gün gelir bana ihtiyacın olur."

"Sakin olun, asla kapınızı çalmam. Açlıktan ölsem bile benden aldığınız paranın bir kuruşunu istemem."

"O para senin değil!"

"Ama benim kazandığım para. Fark burada işte. O parayı ben kazandım, ben kazandım! İyi bir vücuda sahip olmamın bir faydası var demek ki! Size yardım etmek!"

"Neden burada durmaya devam ettiğimi, neden çıkıp gitmediğimi bilmiyorum."

"Söylememi ister misiniz? Korkudan. Altın yumurtlayan tavuğu kaybetme korkusundan. Tavuk benim, yumurtalar cüzdanınızda, kümes yatak ve horoz da... horozun kim olduğunu biliyor musunuz?"

"Ne densiz laflar bunlar!"

"Bugün canım densizlik etmek istiyor. Gerçek her zaman hoş değildir. Densizlik edilmedikçe, gerçeklerden söz edilmedikçe her şey yolunda."

"Gidiyorum!"

"Gidin ve bir daha dönmeyin! Yoksa canım daha fazla densizlik yapmak isteyebilir."

Annesi *tricot*'sunu katladı, açtı, ama ayağa kalkmaya karar veremedi. Durumu yumuşatmak için çaba gösterdi:

"Ama kızım, sen bugün iyi değilsin. Sinirli olduğun için böyle konuşuyorsun. Sana hakaret etmek istemedim, ama sen de fazla ileri gittin. Sorunlarınız olduğu için böyle davranıyorsun. Ama geçecek, bak göreceksin geçecek..."

"Anne, siz esnek bir malzemeden mi yapıldınız? Ne kadar darbe alırsanız alın eski şeklinize dönüyorsunuz. Gitmenizi istediğimi anlayamadınız mı?"

"Anladım. Yarın nasıl olduğunu görmek için telefon ederim. Bu geçecek."

"Zaman kaybetmeyin."

"Ama kızım, sen..."

"Ben söyleyeceklerimi söyledim. Bir iyilik yapın da çıkın."

Annesi eşyalarını topladı, çantasını aldı ve gitmeye hazırlandı. Konuşma burada kalırsa pek geri gelebilme ihtimali yoktu. Kızını duygusallıkla yumuşatmaya çalıştı:

"Beni ne kadar üzdüğünü hayal bile edemezsin..."

"Ederim. Ederim. Harçlığınızın kesildiğini düşünüyorsunuz, öyle değil mi? Bu dünyada her şeyin sonu vardır..."

Daire kapısının açılmasıyla sözü kesildi. Ayağa kalkarak koridora gitti:

"Kim o?.. Ah! Sen misin Paulino? Seni bugün beklemiyordum."

Paulino içeri girdi. Üzerinde yağmurluğu vardı ve şapkasını çıkarmamıştı. Lidia'nın annesini görünce, "Bu hanım burada ne yapıyor?" diye bağırdı.

"Ben..."

"Ben falan yok! Çıkın!"

Bu cümleyi neredeyse bağırarak söylemişti. Lidia araya girdi:

"Ne biçim davranıyorsun Paulino? Kendini mi kaybettin? Ne oldu?"

Paulino öfkeyle kadına baktı:

"Bana mı soruyorsun?" Öte yana dönerek patladı: "Hâlâ burada mısınız? Size çıkmanızı söylemedim mi?.. Ya da kalın... Kızınızın çevirdiği dolapları siz de öğrenin. Oturun!"

Lidia'nın annesi iskemleye çöktü.

"Siz de oturun!" diye emretti Paulino âşığına.

"Benimle bu tonda konuşulmasına alışkın değilim. Oturmak istemiyorum."

"Nasıl isterseniz!"

Şapkasını ve yağmurluğunu çıkartarak yatağa attı. Sonra Lidia'nın annesine dönerek söze başladı: "Kızınıza nasıl davrandığıma tanıksınız."

"Evet, Bay Morais."

Lidia araya girdi:

"Mesele benimle mi ilgili, annemle mi?"

Paulino sanki onu dürtmüşler gibi yana döndü, kadının gerilemesini bekleyerek Lidia'ya doğru iki adım attı. Lidia gerilemedi. Paulino ona cebinden çıkardığı mektubu uzattı.

"İşte, beni aldattığınızın kanıtı burada!"

"Delirmişsiniz siz!"

Paulino başını ellerinin arasına aldı:

"Deli mi? Deli mi? Bana deli mi diyorsunuz? Şurada yazılı olanları okuyun hele."

Lidia mektubu açtı ve sessizce okudu. Yüzünde mimik oynamadı. Bitirince, "Bu mektupta yazılanlara inanıyor musunuz?" diye sordu.

"İnanıyor muyum?.. Elbette inanıyorum."

"O zaman ne bekliyorsunuz?"

Paulino anlamamış gibi kadına baktı. Lidia'nın soğukkanlılığı elinden silahını almıştı. Mekanik hareketlerle mektubu katladı ve cebine koydu. Lidia adamın yüzüne, dosdoğru gözlerine bakıyordu. Paulino şaşırmıştı, şaşkınlıktan ağzı açık kalmış olan yaşlı kadına döndü:

"Düşünebiliyor musunuz, kızınız beni komşusuyla, kundura tamircisinin kiracısıyla, ipsiz sapsızın biriyle aldatıyormuş!"

Annesi dehşetle, "Oh Lidia! Bu imkânsız!" dedi.

Lidia koltuğa oturdu, bacak bacak üstüne attı ve bir sigara çıkartarak dudaklarının arasına yerleştirdi. Paulino alışkanlıktan kadının sigarasını yaktı.

Kuvvetle dumanı üfleyen Lidia, "Teşekkür ederim," dedi. "Neden burada kaldığınızı anlamıyorum. Mektupta yazılanlara inandığınızı söylediniz. İpsiz sapsız bir gençle sizi aldattığıma ilişkin suçlamamıza annem bile tanık oldu. Gitmek için daha ne bekliyorsunuz?"

Paulino kadına yaklaştı, biraz sakinleşmişti.

"Söyleyin, yazılanlar doğru mu, yalan mı?"

"Söylenenlere ekleyecek bir şeyim yok."

"Doğru! Doğru olduğu ortaya çıktı işte. Doğru olmasaydı karşı çıkardınız ve..."

"Size ne düşündüğümü söylememi istiyorsanız, söyleyeyim: Bu mektup bahane."

"Neyin bahanesi?"

"Onu benden iyi bilirsiniz."

"Yani mektubu benim yazdığımı mı ima ediyorsunuz?"

"Amaçlarına ulaşmak için her yolu mubah bulan insanlar vardır."

"Bu kuyruklu yalan..." diye bağırdı Paulino, "ben öyle davranmam!"

"Öyle mi?.."

"Bu ne demek şimdi? Zorla sabrımı taşırmak mı istiyorsunuz?"

Lidia sigarasını küllüğe bastırarak soğuk bir tavırla ayağa kalktı:

"Buraya bir yabani gibi dalıyorsunuz, beni saçma sapan bir şeyle suçluyorsunuz ve kayıtsız kalmamı mı istiyorsunuz?"

"O zaman... yalan mı?"

"Size yanıt vermeye niyetim yok. Mektubun söylediğine ya da söylemediğine inanmak zorundasınız, bana değil. Ben size düşüncemi söyledim. Söylemedim mi? O zaman ne bekliyorsunuz?" Zoraki gülümseyerek ekledi: "Aldatıldıklarına inanan erkekler ya öldürürler ya evi terk ederler ya da bilmiyormuş gibi yaparlar. Siz ne yapacaksınız?"

Paulino yenilmişti, koltuğa çöktü.

"Sadece yalan olduğunu söylemenizi istiyorum."

"Ben söyleyeceklerimi söyledim. Umarım karar vermeniz uzun sürmez."

"Beni öyle bir durumda bırakıyorsunuz ki..."

Lidia adama sırtını dönerek pencereye gitti. Annesi kızının peşinden giderek "Neden yalan demiyorsun?.. Bu onu sakinleştirir," dedi.

"Beni rahat bırakın."

Annesi tekrar oturdu ve teselli edermişçesine adama bakmaya başladı. Paulino koltuğa devrildi, başını sıkılı yumruklarına dayadı, onu içine soktukları labirentten çıkış yolu bulamıyordu. Öğle yemeğinden hemen sonra mektubu almış ve açıp okuduğunda neredeyse kalbi durmuştu. Mektup imzalı değildi. Nerede buluştuklarını söylemiyor ve böylece Lidia'yı basabilmesine olanak tanımıyordu, ama betimlemelerle ve ayrıntılarla olayları anlatarak onu bir erkek gibi davranmaya davet ediyordu. Mektubu tekrar okuduktan sonra (şirketindeki odasındaydı ve rahatsız edilmemek için kapıyı içeriden kilitlemişti) işe iyi tarafından baktı. María Claudia'nın tazeliği ve gençliği aklını başından alıyordu. Kızı odasına çağırmak için sürekli bahaneler uyduruyordu, öyle ki diğer çalışanlar dedikoduya başlamışlardı bile. İşini bilen her patron gibi şirketinde söylenenleri ve yapılanları ona gammazlayan güvenilir bir adamı vardı. Dedikoducuların üzerine gitmeye başladı ve María Claudia'ya gösterdiği ilgiyi iki katına çıkardı. Mektup ekmeğine yağ sürmüştü. Sert bir kavga, iki hakaret ve elveda; ben yeni rotalara yelken açacağım. Elbette ki engeller vardı, María Claudia'nın gençliği, ana babası... Önceleri bir taşla iki kuş vurmayı düşünmüştü: Esaslı bir kadın olan Lidia'yı tutmak ve daha da esaslı olmayı vaat eden Claudiña'yı avlamak. Ama bunlar mektubu almadan önceydi. İhbar açıktı ve onu karar vermeye zorluyordu. Sorun Claudiña'dan pek emin olamaması ve Lidia'sız kalmaktan korkmasıydı. Ne kendine başka metres arayacak hali vardı ne de zamanı. Ama mektup orada, önündeydi işte. Lidia kiralık odada kalan ipsiz sapsızın biriyle onu gülünç duruma düşürüyordu! Bu hakaretlerin en kötüsüydü, erkekliğine hakaret ediyordu. Genç kadın, yaşlı adam, genç âşık. Böyle küçük düşürülmeye tahammül edemezdi. Claudiña'yı odasına çağırdı ve tüm öğleden sonrayı onunla sohbet ederek geçirdi. Mektuptan söz

etmedi. Binbir ihtiyatla kızı yokladı ve sonuçtan memnun kaldı. Genç kız çıktıktan sonra mektubu yeniden okudu ve durumun gerektirdiği gibi sorunu kökten çözmeye karar verdi. Bu nedenle bir hışımla Lidia'nın dairesine dalmış ve kavga çıkartmıştı.

Ama Lidia hiç beklenmedik bir tepki göstermişti. Son derece soğukkanlı bir tavırla ikilemi önüne koymuştu: İlişkiye devam etmek ya da ayrılmak, yetmezmiş gibi adam "devam etmeye" karar verirse uygun gördüğü biçimde davranacağını da ima ediyordu. Peki ama neden yanıt vermiyordu? Neden evet ya da hayır demiyordu.

"Lidia, neden evet ya da hayır demiyorsun?"

Kadın tepeden bakarak, "Hâlâ aynı noktada mısınız? Çoktan karar verdiğinizi düşünüyordum," dedi.

"Ama bu saçmalık... Biz dost değil miydik?"

Lidia gülümsedi. Alaylı ve hüzünlü bir gülümseme.

"Bak nasıl gülümsüyorsun? Hadi soruma cevap ver."

"Doğru dersem ne yapacaksınız?"

"Ben mi?.. Bilmem... Seni terk edeceğim elbette!"

"Pekâlâ. Peki size yalan dersem mektuplar almaya devam edeceğinizi de düşünmüş olmalısınız. Buna ne kadar katlanabileceksiniz ki? Bana inanmaktan vazgeçene kadar burada oturup emirlerinize amade bir şekilde sizi beklememi mi istiyorsunuz?"

Anne araya girdi:

"Ama Bay Morais, yalan olduğunu görmüyor musunuz? Ona bakmak yeter de artar."

"Susun anne!"

Paulino şaşkınlıkla başını salladı. Lidia haklıydı. Mektubu yazan kişi hiçbir şey olmadığını görünce muhtemelen daha ayrıntılı başka mektuplar da yazacaktı. Belki de küstahlaşacak, onu bir erkeğin nitelenebileceği en kötü sıfatlarla niteleyecekti. Buna ne kadar dayanabilirdi ki? Ayrıca kim Claudiña'nın ikinci

kadın olmaya razı olacağını söylemişti? Ani ve sert bir hareketle yerinden kalktı:

"Kararımı verdim, şimdi gidiyorum."

Lidia'nın rengi soldu. Tüm söylediklerine rağmen âşığının onu bırakmasını beklemiyordu. İçten ve ihtiyatsız davranmıştı, bunu şimdi anlıyordu. Sahte bir sükûnetle yanıt verdi:

"Nasıl isterseniz."

Paulino yağmurluğunu giydi ve şapkasını aldı. Erkeklik gururuna yaraşır şerefli bir son istiyordu.

"Son derece kötü davrandığınızı bilmenizi isterim. Bunu beklemiyordum. Size iyi eğlenceler," dedi.

Kapıya doğru yöneldi ama Lidia adamı durdurdu:

"Bir dakika... Bu evdeki eşyalar, hemen tamamı sizindir. Ne zaman isterseniz aldırabilirsiniz."

"Hiçbirini istemem. Sizde kalabilirler. Hâlâ başka bir kadına ev kurabilecek kadar param var. İyi geceler."

"İyi geceler bayım," dedi Lidia'nın annesi, "bence..."

"Susun anne!"

Lidia koridora doğru yürüdü. Dairenin çıkış kapısına yaklaşarak dışarı çıkmak üzere elini kapının tokmağına koymuş olan Paulino'ya, "Yeni sevgilinizle size mutluluklar dilerim. Dikkat edin de sizi onunla evlenmeye mecbur etmesinler..." dedi.

Paulino yanıt vermeden çıktı. Lidia içeri girdi ve koltuğa oturdu. Yeni bir sigara yaktı. Küçümsemeyle annesine baktı ve "Ne bekliyorsunuz? Para bitti. Çıkın! Size bu dünyadaki her şeyin bir gün bittiğini söylemiştim," dedi.

Annesi ağırbaşlı ve alınmış yüz ifadesiyle kızına doğru gitti. Çantasını açtı, cüzdanından kızının vermiş olduğu parayı çıkartarak yatağa bıraktı:

"Al! Belki ihtiyacın olur..."

Lidia kımıldamadı bile:

"Para sizde kalsın. Bunu kazandığım yolla daha fazlasını da kazanabilirim. Çıkın buradan!"

Annesi hayatta başka arzusu yokmuş gibi parayı çantasına soktu ve çıktı. Davranışlarından memnun değildi. Kızının son cümlesiyle, bu kadar saldırgan davranmamış olsaydı bu para yardımının sürebileceğini anlamıştı. Onun tarafını tutsaydı, daha şefkatli davransaydı... Ama ana sevgisi nelere kadirdi... Er ya da geç geri dönebileceğini düşünüyordu...

Kapının kapanırken çıkardığı ses Lidia'yı yerinden sıçrattı. Yalnızdı. Parmaklarının arasındaki sigarası yavaşça yanıyordu. Üç yıl önce Paulino Morais'i tanıdığı zamanki kadar yalnızdı. Bitmişti işte. Şimdi yeniden başlaması gerekliydi. Yeniden başlamak. Yeniden başlamak.

Gözlerinde iki damla yaş parladı. Bir süre gözkapağının içinde oyalandıktan sonra yanağına süzüldüler. Sadece iki damla. Hayat iki damla gözyaşından fazlasına değmezdi.

32

Pek azimli biri sayılmayacak Anselmo kısa sürede kızına eşlik etmekten yoruldu. Özellikle de iki yerde beklemekten usanmıştı: altıdan sonra işyerinin kapısında ve steno öğretmeninin evinin önünde. İlk gün kendisini gören öğrencinin kaçışına tanık oldu. İkinci gün yine aynı zevki tattı. Ama sonra delikanlı gözükmez oldu ve Anselmo da koruyucu melek görevinden sıkıldı. Kız muhtemelen içerlediği için yol boyu ağzını açmıyordu. Bu da adamı rahatsız ediyordu. Konuşmaya çalışıyor, sorular soruyor, ama aldığı kısa yanıtlar içinde devam etme isteği bırakmıyordu. Ayrıca evinin hükümdarı olmaya alışmıştı ve kendi arzusuyla atandığı görevi kendine layık bulmuyordu. Yanlış bir kıyaslama olduğunu biliyordu ve kimseye saygıda kusur etmek istemezdi ama yaptığı iş cumhurbaşkanının sokaklarda trafiği kontrol etmesine benziyordu. Kısacası Anselmo gözetleme görevini sona erdirmek için bahane arıyordu: Örneğin kızının aklı başında bir genç kız gibi davranacağına söz vermesi ya da herhangi bir şey.

Ortaya çıkan bahane verilmiş söz değildi. Claudiña ay sonunda babasına yedi yüz elli eskudoya yaklaşan para verdi, bu patronunun maaşını sekiz yüz eskudoya artırdığı anlamına geliyordu. O kadar beklenmedik bir rakamdı ki, tüm aileyi, özellikle de Anselmo'yu sevince boğdu. Claudiña değerini kanıtlamıştı, Anselmo büyüklük göstermeyi "ahlaki zorunluluğu" olarak gördü, ama ekonomik sıkıntıları sadece gönül zenginliğini göstermesine olanak tanıdığından kızına artık ona eşlik

etmeyeceğini bildirdi. Claudiña'nın teşekkürü şaşaalı olmadı. Kızının durumu iyi anlamadığını düşünen Anselmo söylediğini tekrar etti. Edilen teşekkürde artış yoktu. Anselmo bu nankörlüğe rağmen sözünü tuttu, ama kızın özgürlüğünü kötüye kullanmasına engel olmak için onu birkaç gün uzaktan izledi. Delikanlının gölgesi bile ortalarda görünmüyordu.

Anselmo rahatlayarak en büyük zevki olan gündelik uğraşına döndü. Claudiña eve geldiğinde o çoktan planlarının, grafiklerinin ve spor istatistiklerinin başında oluyordu. Futbolcuların fotoğraf albümünü yapmaya başlamıştı, bu nedenle her hafta gençlere yönelik bir macera dergisi almak zorunda kalıyordu, dergi satışlarını artırmak için her sayısına ek olarak bir de futbolcu resmi veriyordu. Dergiyi alırken ne yapıp edip oğlu için aldığını söylemenin bir yolunu buluyor ve komşuları zaafını keşfetmesinler diye rulo yapıp kâğıda sararak eve götürüyordu. Hatta kendine geçmiş sayıları satın alma lüksünü de tanıdı ve böylelikle bir anda onlarca futbolcu portresinin sahibi oldu. Claudiña'nın maaşının artması ilahiydi. Rosalía bu müsrifliğe karşı çıkmayı denediyse de, Anselmo otoritesini konuşturarak karısını susturdu.

Neticede herkes memnundu: Claudiña özgürdü, Anselmo oyalanıyordu, Rosalía da her zamanki gibiydi. Ailenin işleyişi normale dönmüştü, ancak bir gece yemekten sonra otururlarken Rosalía kuşkusunu dile getirince biraz sarsıldı:

"Burnum Bayan Lidia'dan gelen yeni kokular alıyor..."

Babayla kız gözlerinde soru işaretleriyle baktılar.

"Sen bir şey bilmiyor musun Claudiña?" diye ısrar etti anne.

"Ben mi? Hiçbir şey bilmiyorum."

"Hmmm... Belki de söylemek istemiyorsundur."

"Sana bir şey bilmediğimi söyledim ya!"

Rosalía elindeki çorabın içine çorap yamama yumurtasını

yerleştirdi. Bunu kocasını ve kızını meraklandırmak istermiş gibi yavaşça yaparak, "Sekiz günden fazladır Bay Morais'in gelmediğini fark etmediniz mi?" diye sordu.

Anselmo fark etmemişti ve bunu hemen dile getirdi. Claudiña fark etmişti, o da dile getirdi:

"Bay Morais biraz rahatsızmış. Bana kendisi söyledi..." diye ekledi.

Hayal kırıklığına uğramış Rosalía'ya hastalık yeterli neden gibi gözükmemişti:

"Sen öğrenebilirsin Claudiña..."

"Neyi öğrenebilirim?"

"Küs olup olmadıklarını. Bundan kuşkulanıyorum da..."

Claudiña can sıkıntısıyla omuzlarını silkti.

"Bir bu eksikti! Böyle bir şeyi nasıl sorabilirim ki?"

"Ne kötülük var bunda? Bayan Lidia'ya gönül borcun var, ilgilenmen son derece mantıklı olur."

"Bayan Lidia'ya neden gönül borcum olsunmuş? Birine gönül borcum varsa, o da Bay Morais'tir."

"Ama kızım..." diye araya girdi Anselmo. "Bayan Lidia olmasaydı bu işi bulamazdın..."

Genç kız yanıt vermedi. Zevkine uygun müziği arayarak radyoyu kurcalıyordu. Bir yarışma programına takıldı. "Sıcak" sesli kadın şarkıcı anlam yoksunu dizelerle talihsiz aşklarını sayıp döküyordu. Belki de şarkı yüreğini yumuşattığı için, Claudiña, şarkıcı susunca:

"Tamam, isterseniz öğrenmeye çalışırım..." dedi ve uzun bir duraklamanın ardından "Bay Morais'e sorarsam bana açıklayacaktır..." diye ekledi.

Claudiña haklıydı. Ertesi gün eve her şeyi öğrenmiş olarak döndü. Onu bu kadar erken beklemiyorlardı. Annesini ve babasını öptükten sonra, "Öğrendim," diye bildirdi.

Babası devam etmesine izin vermeden önce neden bu kadar erken geldiğini sordu.

Kız, "Derse gitmedim," diye yanıt verdi.

"O zaman geç kaldın..."

"Bay Morais meseleyi anlattı, işyerindeydim."

"Eeee?.." diye sordu Rosalía kaygıyla.

Claudiña oturdu. Biraz sinirli görünüyordu. Alt dudağı hafifçe titriyordu. Kalbi hızla çarpıyordu ama bu yol yorgunluğuna bağlanabilirdi.

"Hadi söylesene kızım! Çok merak ettik..."

"Tartışmışlar, Bay Morais imzasız bir mektup almış, şey diyormuş..."

"Ne? Ne?" diye sordular merakları nedeniyle heyecan içinde kalan karıkoca.

"... Bayan Lidia'nın onu aldattığı yazılıymış."

Rosalía baldırlarına vurarak "Emindim!" dedi.

"Asıl devamı kötü," diye devam etti Claudiña.

"Neyin devamı?"

"Mektupta onu Bay Silvestre'nin kiracısıyla aldattığı yazılıymış."

Anselmo ve Rosalía'nın ağızları şaşkınlıktan bir karış açık kalmıştı.

"Ne utanmazlık!" diye patladı Rosalía, "Bayan Lidia asla böyle bir şey..."

Anselmo karısına karşı çıktı:

"Bence hiç de imkânsız değil. O tarz bir hayat süren birinden ne beklenir ki?" Kızı duymasın diye sesini alçaltarak, "Bunların topu aynıdır..." dedi.

Fısıldamasına rağmen Claudiña babasını duydu. Gözlerini kırpıştırdı ve duymamış gibi yaptı. Rosalía hâlâ, "İmkânsız," diye mırıldanıyordu.

Rahatsız edici bir sessizliğin ardından Claudiña, "Bay Morais bana mektubu da gösterdi... Kimin gönderdiği hakkında hiçbir fikri olmadığını söyledi," dedi.

Anselmo imzasız mektupları lanetlemeyi uygun buldu ve onları rezillik olarak niteledi. Ama Rosalía adil bir davayı savunan birinin kutsal öfkesiyle ileri atılarak, "İmzasız mektuplar olmasaydı bir sürü şey gizli kalırdı. Bay Morais aldatılan, zavallı bir adam olarak kalsaydı daha mı iyi olacaktı?" diye sordu.

Her biri olayın gerektirdiği karara doğru adım adım ilerliyorlardı. Anselmo karısıyla hemfikirdi:

"Evet, ben de aynı durumda olsaydım birilerinin beni uyarması hoşuma giderdi..."

Böyle bir ihtimal karşısında şoke olan kadın kocasının sözünü kesti:

"Sen beni ne sanıyorsun? En azından kızına saygı göster!"

Claudiña yerinden kalkarak odasına gitti. Hâlâ öfkeli olan Rosalía, "Ağzından çıkanı kulağın duysun be adam, böyle laf edilmez!" dedi.

"Tamam. Anladık. Akşam yemeğini ne zaman yiyeceğiz?"

Karar gecikmişti. Claudiña odasından geldi ve bir süre sonra yemeğe oturdular. Yemek sırasında başka konu konuşulmadı. Claudiña söze karışması için fazlasıyla tehlikeli bir konuymuş gibi mutlak sessizlik içindeydi. Rosalía ve Anselmo konuyu enine boyuna incelediler, sadece karar vermelerini gerektiren bakış açısına değinmediler. İkisi de bir karar verilmesi gerektiğini biliyordu ama bunu taktik olarak sonraya bırakıyordu. Rosalía ilk günden beri kundura tamircisinin kiracısından hoşlanmadığını söyledi ve kocasını daha en başından genç adamın sefil bir varlık olduğunu fark ettiğini hatırlamaya zorladı.

"Benim aklımı karıştıran," dedi Anselmo, "Bayan Lidia ne-

den tutup da kiralık odalarda yaşayan serserinin biriyle ilişkiye girsin? Öyle bir çulsuzdan ne bekleyebilir ki?.."

"Daha biraz önce o tarz bir hayatı olan birinden başka ne bekleneceğini soran sen değil miydin? Hiç karışmasın aklın."

"Öyle. Öyle."

Yemek bitince, Claudiña başının ağrıdığını bahane ederek yatmaya gitti. Artık ortada tanık kalmadığını gören karıkoca birbirlerine baktılar, başlarını sallayıp konuşmaya başlamak için aynı anda ağızlarını açtılar. Sonra sustular. Her biri ötekinin konuşmasını bekliyordu. Sonunda söze giren Anselmo oldu.

"Orospular böyledir, üfff!"

"Utanmaları yoktur!"

"Ben adama kusur bulmuyorum. Erkektir, elinin kiri... Ama ya Bayan Lidia, sahip olduklarına bakınca..."

"Güzel kıyafetler, kürkler, mücevherler..."

"Söyledim ya, bu orospuların hepsi aynıdır... kanları bozuk. Utanmaları yoktur. Ancak böyle davranırlarsa kendilerini iyi hissederler."

"Biraz düşünseydi..."

"Kundura tamircisinin kiracısıyla... Hem de Bay Morais'in tuttuğu evde."

"İnsanda biraz utanma olur!"

Söylenecek her şey söylenmişti çünkü karar ancak suç açıkça tanımlandıktan sonra verilebilirdi. Anselmo bir bıçak alarak ekmek kırıntılarını bir araya toplamaya başladı. Kadın, oturdukları binanın kolonlarının güvenliği bu işe bağlıymış gibi dikkatle kocasını izliyordu.

"İşler böyle geliştiğine göre," diye söze başladı Anselmo kırıntı toplama işini bitirince, "bir karar vermemiz gerek..."

"Öyle..."

"Harekete geçmeliyiz."

"Sanırım öyle."

"Claudiña o kadınla görüşmeye devam edemez. Kötü örnek olur."

"Üstüne bastın! Ben de aynı şeyi söyleyecektim! Buna razı gelemem!"

Anselmo servis tabağını kaldırdı, yeni kırıntıları öncekilerin yanına sürükleyerek, "Bize gelince, artık o utanmazla tek söz etmek yok. Onunla selamı sabahı keseceğiz. O kadın yokmuş gibi davranacağız."

Aynı fikirdeydiler. Rosalía akşam yemeğinin kirli tabaklarını toplamaya başladı, Anselmo da büfenin çekmecesinden futbolcu albümünü çıkardı. Uzun süre oyalanmadılar. Heyecandan yorulmuşlardı. Erkenden odalarına çekilerek Lidia'nın davranışını ciddiyetle değerlendirmeye devam ettiler. Sonuç şuydu: Bazı kadınlar dünya yüzünden yok olmayı hak ediyorlardı. Öyle kadınlar vardı ki, varlıkları onurlu insanlar arasında kara lekeydi...

Claudiña uyumuyordu. Uykusunu kaçıran, bahane ettiği sahici baş ağrısı değildi. Patronuyla konuşmasını hatırlıyordu. Konuşma ana babasına aktardığı kadar basit geçmemişti. Doğruyu öğrenmekte en küçük bir zorluk çekmemişti ama ardından gelenler öyle kolayca anlatılacak türden değildi. Önemli bir şey olmamıştı aslında, ama anlatılabilecek ya da anlatılması gereken türden bir şey de değildi. Ama zordu. Hiçbir şey göründüğü gibi değildi. Görünenler de olduğu gibi değildi. Görünmek ve olmak arasında her zaman bir kesişme noktası bulunur: olmak ve görünmek aynı yöne yönelen ve bir noktada birleşen iki farklı planmış gibi. Bir meyil ve bu meyilden kayma ihtimali vardır. Kayılırsa aynı anda hem olmakla hem de görünmekle temas edilen noktaya varılır.

Claudiña soruyu sordu ve öğrendi. Hemen değil çünkü

Paulino'nun çok işi vardı ve kendisinden istenen açıklamayı hemen yapamadı. Kız saatin altı olmasını bekledi. Çalışma arkadaşları çıktılar, o kaldı. Paulino kızı odasına çağırdı ve önemli müşterilere ayrılan *maple*'a oturmasını istedi. Yeni çıkan uzun etek modasını benimsememiş olan Claudiña'nın dizleri açıktaydı. *Maple*'ın yumuşak kumaşı onu bir kucak gibi sardı. Patron masasının köşesine oturmadan önce iki kez odayı arşınladı. Açık gri takımını onu genç gösteren sarı kravatla tamamlamıştı. Puro yakmasıyla odanın zaten ağır olan havası daha da ağırlaştı. Kısa süre içinde soluk alınmaz olacaktı. Paulino konuşmaya başlamadan önce uzun dakikalar geçti. Sessizlik ayaklı, ağırbaşlı saatin tiktaklarıyla ancak bozuluyordu ve María Claudia için beklentiyle doluydu. Patron rahat görünüyordu. Konuşmaya başladığında purosunun yarısını bitirmişti:

"Ne olduğunu mu öğrenmek istiyorsunuz?"

"Biliyorum Bay Morais..." yanıtını verdi María Claudia, "sormaya hakkım olmadığını biliyorum ama Bayan Lidia'yla olan dostluğum..."

Paulino'nun yokluğunun nedeninin sadece bir tartışma olabileceğini önceden biliyormuş gibi konuşuyordu. Belki başka bir neden göremeyen annesinin sözlerinin etkisi altındaydı. Ortada bir anlaşmazlık yoksa vermiş olduğu yanıt aptalca kaçacaktı.

"Peki ya benimle olan dostluğunuz?" diye sordu Paulino. "Bu konudan söz etmemi istemenizin nedeni sadece onunla olan dostluğunuzsa, konuşmalı mıyım, emin değilim..."

"Sormakla doğru davranmadım. Hayatınıza burnumu sokmaya hakkım yok. Sizden af diliyorum..."

Paulino bu ilgisizlik gösterisini bahane ederek olup bitenleri açıklamayabilirdi. Ama adam María Claudia'nın sorularını zaten bekliyordu. Hatta yanıtlamak için hazırlanmıştı bile.

"Soruma yanıt vermediniz. Sadece onunla olan dostluğunuz nedeniyle mi öğrenmek istiyorsunuz? Benimle olan arkadaşlığınızın önemi yok mu? Benim dostum değil misiniz?"

"Bana o kadar iyi davrandınız ki!.."

"Diğer çalışanlarıma da iyi davranıyorum, ama ne özel hayatımı anlatıyorum ne de bu *maple*'a oturmalarına izin veriyorum."

Genç kız yanıt vermedi. Bu yoruma şaşırmıştı. Kızardığını göstermemek için başını eğdi. Paulino fark etmemiş gibi yaptı. Bir iskemle çekerek Claudiña'nın karşısına oturdu. Sonra olanları anlattı: mektup, Lidia'yla tartışma, ayrılık. İşine gelmeyen bölümleri atladı, olay karşısında ağırbaşlı bir tutum takınmış gibi yaptığı için bu bölümler yaratmak istediği etkiyi bozabilirdi. Hikâyenin bazı noktaları María Claudia'nm asıl ağırbaşlı davrananın adam olmadığından kuşkulanmasına neden oldu. Ama sorunun nedeni konusunda hiç kuşku yoktu, Paulino'nun uzattığı mektubu okuduktan sonra, "Sorduğum için çok pişmanım Bay Morais. Gerçekten de hakkım yoktu..." dedi.

"Sandığınızdan daha çok hakkınız var. Ben sizin dostunuzum ve dostlar arasında sır yoktur."

"Ama..."

"Size sırlarınızı soracak değilim. Erkekler kadınlara kadınların erkeklere güvendiğinden daha fazla güvenirler, bu nedenle size her şeyi anlattım. Size güveniyorum. Tam anlamıyla güveniyorum..." Gülümseyerek öne doğru eğildi, "Demek ki bu anlattıklarım ikimizin sırrı. Sırlar insanları birbirine yaklaştırır. Biliyor muydunuz?"

María Claudia'nm verebileceği tek yanıt gülümsemekti. Kadınların ne yanıt vereceklerini bilemediklerinde yaptıklarını yaptı. Gülümsediği kişi gülümsemesini canının istediği gibi yorumlayabilirdi.

"Gülümsemeniz hoşuma gidiyor. İnsan benim yaşıma gelince gençlerin gülümsediğini görmekten hoşlanıyor. O kadar gençsiniz ki!"

María Claudia yeniden gülümsedi. Paulino devam etti:

"Ayrıca sadece genç değil, güzelsiniz de."

"Çok teşekkür ederim Bay Morais."

Bu kez gülümsemeye kelimeler de eşlik etmiş ve bu teşekkür sözcükleri kızarmasına neden olmuştu.

"Kızarmanıza gerek yok Claudiña. Söylediğim gerçeğin ta kendisidir. Sizin kadar güzel kadın görmedim..."

Gülümsemenin yetmediğini düşünen genç kız sadece bir şey söylemiş olmak için tam da söylememesi gerekeni söyledi:

"Bayan Lidia benden çok daha güzeldi..."

İşte: "di'li geçmiş". Sanki Lidia ölmüş gibi, konuşmada basit bir kıyasın ötesinde yeri yokmuş gibi.

"Kıyaslamaya yeltenmeyin. Size bunu bir erkek olarak söylüyorum... Siz çok farklısınız. Gençsiniz, güzelsiniz, ne olduğunu bilmiyorum ama bir özelliğiniz var ve bu her neyse beni çok etkiliyor..."

Paulino nazik bir insandı. O kadar nazikti ki, María Claudia'nın omzuna dökülen saçını geriye itmek için elini uzatmadan önce "izninizle" dedi. Ama el geri çekilirken aynı yolu izlemedi. Genç kızın yanağında oyalandı. O kadar ağırdı ki, bir okşamayı andırıyordu, o kadar yavaştı ki, sanki oradan ayrılmak istemiyordu. Claudiña aceleyle ayağa kalktı. Paulino'nun aniden boğuklaşan sesi duyuldu:

"Ne oldu Claudiña?"

"Hiçbir şey Bay Morais. Artık gitmem gerek. Geç oldu."

"Saat yedi bile değil!"

"Ama gitmem gerek."

Yürümek için bir hareket yaptı ama Paulino kızın yolunu

kesti. Genç kız titreyerek, korkuyla adama baktı. Adam kızı sakinleştirdi. Şefkatli bir dedenin yapacağı gibi yüzünü okşayarak "Şapşal şey! Size kötülük yapmam. Sadece iyiliğinizi isterim..." dedi.

Annesiyle babası da aynı şeyi söylerdi: "Sadece senin iyiliğini istiyoruz."

"Beni duydunuz mu? Sizin iyiliğinizden başka şey istemem."

"Gitmem gerek Bay Morais."

"Ama, biraz önce söylediğime inanıyor musunuz?"

"İnanıyorum, evet, Bay Morais."

"Dost muyuz?"

"Evet, Bay Morais."

"Her zaman iyi anlaşacak mıyız?"

"Öyle olmasını umarım Bay Morais."

"Harika."

Yeniden kızın yüzünü okşadı ve "Size anlattıklarım aramızda kalacak. Bu ikimizin sırrı. İsterseniz annenizle babanıza anlatabilirsiniz... Anlatırsanız, namussuzluk ettiği için o kadını bıraktığımı söylemeyi unutmayın. Önemli bir neden olmadan saygı duyduğum birini terk edecek insan değilim. Yoksa bir süreden beri kendimi Lidia'yla beraberken iyi hissetmiyordum. Sanırım onu eskisi kadar sevmiyordum. Başka birini düşünüyordum, kısa süre önce tanıştığım birini. Bu insanın çok yakınımda olması, ama onunla açıkça konuşamamak bana acı veriyordu. Beni anlıyor musunuz Claudiña? Sürekli sizi düşünüyorum."

Ellerini uzatarak kıza doğru yürüdü ve onu omuzlarından kavradı. Claudiña, Paulino'nun dudaklarının yüzünde dolaştığını, ağzını aradığını hissetti. Tütün kokan nefesini, onu yiyip bitiren yapışkan öpüşlerini hissetti. Tepki verecek gücü yoktu.

Adam onu bırakınca bitkin şekilde *maple*'a çöktü. Sonra erkeğe bakmadan, "Bırakın gideyim Bay Morais," diye mırıldandı.

Paulino ciğerlerini etkileyen bir basınçtan aniden kurtulmuş gibi derin derin nefes alıyordu.

"Sizi çok mutlu edeceğim Claudiña," dedi.

Sonra odasının kapısını açarak hademeyi çağırdı. Bayan Claudiña'nın yağmurluğunu getirmesini emretti. Gammazcısı hademeydi, o kadar güvenilirdi ki, María Claudia'nın ne kadar sarsılmış olduğunu fark etmedi bile, patronun kızın yağmurluğunu giymesine yardım etmesine de şaşırmamıştı hiç.

Hepsi bu. María Claudia'nın evde anlatmadığı bunlardı işte. Başı çok ağrıyordu ağrımasına da, bir türlü uyuyamıyordu, sırtüstü yatmış, ellerini ensesinin altında kavuşturmuştu: Paulino'nun istediğini anlamamak imkânsızdı. Kanıtları göz ardı etmek olanaksızdı. Olaylar hâlâ görünenin sınırındaydılar, ama gerçek olmaya da, saatin bir sonraki saate olduğu kadar yakındılar... Sadece o konuşma sırasında değil daha ilk günden, Lidia'nın evinde adamın onu soyan vahşi bakışlarını gördüğünden beri gerektiği şekilde tepki göstermediğini biliyordu. Yaşanan ayrılıkla ilgisi olmayan bir şey varsa, o da mektuptu. Bu noktaya yaptıkları değil de, yapmadıkları nedeniyle geldiğini biliyordu. Tüm bunları biliyordu. Ama Lidia'nın yerini almak isteyip istemediğini bilmiyordu. Şu andaki tüm mesele istemek ya da istememekti. Olanları annesiyle babasına anlatmış olsaydı, ertesi gün işe gitmeyecekti. Ama anlatmak istememişti. Peki neden anlatmamıştı? Sorunu kendi başına çözmek için mi? Bu noktaya kendi başına gelmişti zaten. Bağımsız olmak isteyen birinin çekincesi mi yoksa? Ne pahasına?

María Claudia birkaç dakikadan beri alt kattan topuklu ayakkabı sesi geldiğini fark etti. Başta dikkat etmemişti ama tıkırtı kesilmiyor ve düşüncelerini bölüyordu. Ses ilgisini çek-

mişti. Birden kapının açıldığını, kilitte dönen anahtar sesini ve kısa bir sessizliğin ardından birinin aşağı indiğini duydu. Lidia evden çıkıyordu. María Claudia gece masasında duran ışıklı saate baktı: on bire çeyrek var. Lidia bu saatte dışarıda ne yapacaktı? Soruyu sorar sormaz yanıtını da buldu. Soğukça gülümsedi ve birden gülümsemesindeki kötücüllüğü fark etti. Aniden içine ağlama arzusu doldu. Hıçkırıklarını boğmak için yorganını başına çekti. Oracıkta, gözyaşları ve havasızlık nedeniyle boğulmak üzereyken ertesi sabah her şeyi annesiyle babasına anlatmaya kesin karar verdi...

33

Bir sürü koşuşturmanın ve masrafın ardından Emilio nihayet karısının ve oğlunun yolculuğa çıkması için gerekli tüm belgeleri tamamlamış olarak eve geldi. Carmen'in sevinçten yüreği yerinden fırlayacaktı. Bekleyişle geçen günler ona yıllar kadar uzun gelmişti. Yolculuğunu geciktirecek herhangi bir tersliğe tahammül edememekten çekiniyordu. Ama artık korkacak bir şey kalmamıştı. Çocuksu bir merakla pasaportunu karıştırıp duruyordu. Başından sonuna kadar okudu. Her şey tastamam görünüyordu. Geriye bir tek yolculuk gününü kararlaştırmak ve haberi annesiyle babasına iletmek kalmıştı. Ona kalsa bir telgraf yollayıp hemen ertesi gün gidecekti. Ama valizlerini hazırlaması gerekliydi. Emilio karısına yardım etti ve ailecek hiç yaşamadıkları kadar mutlu akşamlar geçirdiler. Enrique hiçbir kötü niyet gütmeden babasının da onlarla birlikte gitmemesine üzüldüğünü bildirince bu genel mutluluk havası biraz gölgelendi. Emilio ve Carmen'in oğlanı bu konunun hiçbir önemi olmadığına ikna etmek için elbirliğiyle gösterdikleri iyi niyet ve çaba bu küçük gölgeyi kısa zamanda unutturdu. Annesi ve babası mutluysa, o da mutlu olmalıydı. Annesi ve babası giysilerini ve kişisel eşyalarını ayırırlarken ağlamıyorlarsa, onun ağlaması saçma olacaktı. Üç gece içinde her şey hazırlanmıştı. Valizlere üzerinde Carmen'in adı ve gidecekleri adres olan etiketler yapıştırılmıştı. Emilio biletleri aldı ve karısına gelince hesaplaşabileceklerini söyledi. Bu işlem gerekli olacaktı çünkü kayınbabası biletleri ödemeye söz verdiği için borçla almıştı.

Carmen döner dönmez kocasına borcunu ödeyeceğini, zorluk çekmesini istemediğini söyledi. Karıkoca birbirlerine öyle nazik davranıyorlardı ki, Enrique son birkaç saati onları uzlaşmış, hiçbir zaman etmedikleri gibi sohbet ederken görmenin mutluluğu içinde yaşadı.

Carmen, Lidia'nm evinde olanları yolculuktan bir gün önce öğrendi. İyi yolculuklar dileme bahanesiyle komşusunu ziyaret eden Rosalía sabahın bir kısmını Paulino'nun öfkesini anlatarak geçirmişti. Tartışmanın nedenlerini aktardı, Lidia'nm davranışını eleştirdi ve kadının Bay Morais'in iyi niyetini belki de ilk kez kötüye kullanmadığını ima etti. Kızının patronuna övgüler yağdırdı, davranışlarının nezaketinden ve soyluluğundan dem vurdu. Daha ilk aydan Claudiña'nın maaşını artırdığını eklemeyi de unutmadı.

Bu sırada Carmen bu kadar acınası bir öyküyü dinleyen birinin göstereceği doğal şaşkınlığı gösteriyordu. Rosalía'ya eleştirilerinde hak verdi, bazı kadınların ahlaksızlıkları hakkındaki yakınmalarına katıldı. Tıpkı Rosalía gibi Carmen de öyle bir kadın olmadığı için vicdanen rahattı. Rosalía gittikten sonra konuyu düşünmeye devam ettiğini fark etti, ertesi gün yola çıkacak olmasa ve bu mesele başka kaygılarını tetiklemese bunda bir sorun yoktu. Aslında hiçbir şikâyeti olmadığı Bayan Lidia'nın (tam tersine her zaman çok kibar davramrdı ve en küçük bir iş için bile Enrique'ye on santim verirdi) ne önemi vardı ki, kadın istediği kadar çirkin davransın, ona neydi ki?

Kadının yaptığının değil de sonuçlarının önemi vardı. Paulino olanlardan sonra Lidia'nın evine gelemezdi, bu adaın için utanç kaynağı olurdu. Carmen nedenini bilmese de kendini Paulino gibi hissediyordu ya da hemen hemen öyle hissediyordu. Kocasıyla herkese rezil olmamışlardı ama ortak yaşamları zor, tatsız, içerlemelerle ve düşmanlıklarla, sert sahnelerle

ve ikisine de zor gelen uzlaşmalarla doluydu. Paulino gitmişti, geri dönmeyecekti. O da gidiyordu ama üç ay sonra geri dönecekti. Peki ya dönmezse? Oğluyla ve ailesiyle birlikte kendi toprağında kalırsa?

Bu ihtimali aklına getirince, hiçbir zaman dönmeyebileceğini düşününce başı döndü. Kolaydı. Susacak, oğluyla birlikte gidecek, İspanya'ya gidince kocasına mektup yazarak kararını bildirecekti. Peki ya sonra? Sonra yeni doğmuş gibi ta en başından, yeniden yaşamına başlayacaktı. Portekiz, Emilio ve evlilik yıllarca sürmüş bir kâbustan ibaret kalacaktı. Belki de... Boşanması gerekecekti... Belki de... Carmen bu aşamada kocasının izni olmadan İspanya'da kalamayacağını hatırladı. Onun izniyle yola çıkıyordu ve sadece onun izniyle devam edebilirdi.

Bu düşünceler neşesini kaçırdı. Düşünse de düşünmese de gidecekti, ama geri dönmeme niyeti sevincini acıya boğuyordu. Üç aylık özgürlükten sonra geri dönmek en feci ceza olmayacak mıydı? Yaşamının geri kalanında kocasının varlığına, sözcüklerine, sesine ve gölgesine katlanmaya mahkûm olmak cenneti yeniden fethettikten sonra cehennemde yaşamak olmayacak mıydı? Oğlunun sevgisini korumak için sürekli mücadele etmek zorunda kalacaktı. Ve oğlu (Carmen'in hayal gücü yılların ötesine atladı), ve oğlu evlendiği zaman kocasıyla tek başına kalacak ve yaşamı daha da beter olacaktı. Emilio boşanmaya razı gelirse tüm bunlar sona erecekti. Ama ya kapris yaparsa, ya kötü niyetli davranır ve onu dönmeye zorlarsa?

Bu düşünceler gün boyunca kadına işkence etti. Evlilik yaşamının güzel günlerini bile unutmuştu. Sadece Emilio'nun soğuk ve alaycı bakışını, eleştiri yüklü sessizliğini, gizlemeye gerek duymadığı için herkesin okuyacağı bir tabela gibi göz önünde olan üzerine sinmiş başarısızlığı görebiliyordu.

İçine işleyen bu soruların yanıtları konusunda bir arpa boyu

yol alamadan akşam oldu. O kadar sessizdi ki kocası neden kaygılandığını öğrenmek istedi. "Hiçbir şey" yanıtını verdi. Yolculuk yaklaştığı için biraz heyecanlıydı, hepsi bu. Emilio anladı ve ısrar etmedi. O da heyecanlıydı. Birkaç saat içinde özgür olacaktı. Üç aylık yalnızlık ve dolu dolu yaşam...

Ertesi gün yolculuk günüydü. Tüm komşular biliyordu ve neredeyse hepsi pencerelerdeydi. Carmen iyi ilişkiler sürdürdüğü komşularına veda etti, kocası ve oğluyla birlikte arabaya bindi. Tren yola çıkmadan kısa süre önce istasyona vardılar. Ancak eşyalarını yerleştirmeye, yerlerini bulmaya ve vedalaşmaya zamanları vardı. Enrique'nin ağlayacak fazla zamanı olmadı. Tren uzaktan sallanan veda mendiline benzeyen ve havada çözünüp kaybolan dumanını salarak tünelin ağzında gözden yitti...

Özgürlüğün ilk günüydü. Emilio saatlerce boş boş kent sokaklarını arşınladı. Hiç gitmediği yerlere gitti, Alcántara'da bir meyhanede öğle yemeğini yedi, o kadar mutlu görünüyordu ki, meyhaneci yemek bedelinin iki katını istedi. Karşı çıkmadığı gibi bahşiş de verdi. Arabayla merkeze döndü, yabancı tütün satın aldı ve pahalı bir lokantanın yanından geçerken meyhanede yemekle aptallık ettiğini düşündü. Sinemaya gitti, aralarda kahve içti, kahvenin midesini çok rahatsız ettiği bahanesiyle tanımadığı biriyle sohbet etti.

Film bitince bir kadını izledi. Sokakta gözden yitirdi ama aldırmadı. Restauradores Anıtı'na[1] gülümseyerek kaldırımda oyalandı. Bir atlayışta piramidin tepesine çıkacağını düşündü ama atlamadı. On dakikadan fazla trafik polisini izleyerek düdüğünü dinledi. Her şeyi eğlenceli buluyor, insanlara ve nesnelere onları ilk kez görüyormuş, yıllarca süren körlükten yeni iyileşmiş gibi bakıyordu. Gelip geçenin fotoğrafını çekmeye çalışan genci red-

1 Restauradores Meydanı'nda bulunan ve Portekiz'in 1640 yılında İspanya'dan bağımsızlığını kazanması anısına inşa edilen zafer ve özgürlük anıtı. (ç.n.)

detmedi. Durdu ve fotoğrafçının işareti üzerine sağlam adımlarla, dudaklarında gülümsemeyle ona doğru yürüdü.

Akşam yemeğini pahalı bir lokantada yedi. Yemek de şarap da iyiydi. Bu kadar olağandışı harcamadan sonra cebinde pek parası kalmamıştı ama pişmanlık duymadı. Hiçbir şeyden pişmanlık duymuyordu. Özgürdü, yapması gereken işler olduğu için kuşlar kadar özgür değildi elbette ama olabileceği kadar özgürdü. Lokantadan çıktığında Rossio'nun tüm ışıklı reklam panoları parlıyordu. Beşaret gecesindeki yıldızlara bakar gibi teker teker baktı panolara. İşte, şurada dikiş makinesi, iki saat, kimse içmeden boşalan o Porto şarabı kadehi, yerinden ayrılmayan araba. Aşağıda denizkızlarıyla ve sudan başka bir şey sunmayacak kadar cimri bereket boynuzlarıyla çeşme. İmparator Meksikalı Maximilian'ın heykeli, ulusal tiyatronun sütunları, asfalttan akan arabalar, gazete satıcılarının çığlıkları, özgürlüğün saf havası.

Eve geç gitti, biraz yorulmuştu. Seyrek sokak lambalarından yayılan aydınlıkta hiçbir inandırıcılık yoktu. Tüm pencereler kapalı ve ışıksızdı. Kendisininki de.

Kapıyı açınca sessizliğin tuhaf duygusunu hissetti. Odadan odaya geçerek bir çocuk gibi ardında yanık ışıklar ve açık kapılar bıraktı. Korkmuyordu elbette, ama nesnelerin hareketsizliği, tanıdık seslerin eksikliği, neyi beklediğini bilemeden beklemek onu rahatsız etmişti. Sonraki üç ay tek işgalcisi olacağı yatağa oturarak sigara yaktı. Mayıs, haziran ve temmuzda, belki ağustosun da bir bölümünde yalnız olacaktı. Yalnızlığın tadını çıkarmak için en güzel zamanlar. Güneş, sıcak, açık hava. Her pazar plaja gidecek, kış uykusundan yeni uyanmış kertenkele gibi güneşte yatacaktı. Bulutsuz, masmavi gökyüzünü görecekti. Kırlarda uzun yürüyüşlere çıkacaktı. Sintra'nın ağaçları, Castelo dos Mouros, yakınlardaki sahiller. Her yere yalnız

gidecekti. Bunların hepsi ve hayal gücünü kaybetmiş olduğu için şu anda hayal edemediği ama yapabileceği her şey. Kafesin kapısını açık gören ve onu parmaklıkların öte yanına geçirecek adımı atmakta bocalayan kuş gibiydi.

Evin sessizliği Emilio'yu sıkılı yumruk gibi sardı. Tasarılarını gerçekleştirmek için paraya ihtiyacı vardı. Çok çalışması gerekecekti ve bu zamanını çalacaktı. Ama daha istekli çalışacak ve bir şeyden kısması gerekirse bu gıda olacaktı. Pahalı akşam yemeği ve yabancı tütün yüzünden pişmanlık duydu. İlk günüydü, biraz aşırıya kaçması normaldi. Onun yerinde başkaları olsaydı kim bilir neler yaparlardı.

Yerinden kalktı ve ışıkları söndürdü. Tekrar oturdu. Büyük ikramiyeyi kazanmış ama parayla ne yapacağını bilemeyen biri gibi şaşkındı. Özgürlüğü öylesine arzulamıştı ki, kavuşunca tam anlamıyla nasıl tadını çıkartacağını bilemediğini fark etti. Kısa süre önceki tasarıları saçma ve dar görüşlü geliyordu şimdi. Özetle, ailesiyle yaptıklarını yalnız yapmaktan ibarettiler. Aynı yerlere gidecek, aynı ağaçların altında oturacak, aynı kumun üzerinde yatacaktı. Böyle olmamalıydı. Daha önemli bir şey düşünmeliydi, karısıyla oğlu döndükten sonra hatırlayabileceği bir şey. Ne olabilirdi ki? Seks âlemleri? İçkili danslı gece eğlenceleri? Kadınlarla maceralar? Bekârlık yıllarında bunların hepsini yapmıştı ve yeniden başlamaya niyetli değildi. Bu tür aşırılıkların ardında her zaman acı bir pişmanlık ve kendinden memnuniyetsizlik tadı bıraktığını biliyordu. Yinelemek özgürlüğünü kirletmek olacaktı. Ama geziler ve sefahat dışında önündeki üç ayı nasıl doldurabileceğini göremiyordu. Daha saygıdeğer, daha ağırbaşlı bir şey istiyordu ama ne olduğunu bulamıyordu.

Yeni bir sigara yaktı, soyundu ve yattı. Yatakta tek yastık vardı; dul, bekâr ya da boşanmış biri gibi. Ve düşündü: "Yarın ne yapacağım? İşe gitmem gerek. Sabah biraz gezerim. Alışveriş

yapmam gerek. Akşamüzeri? Sinemaya mı gitsem? Sinemaya gitmek zaman kaybından başka bir şey değil. Doğru dürüst film yok. Sinemaya gitmezsem nereye gideceğim peki? Gezerim elbette. Nereye istersem gidebilirim. Ama nereye gidebilirim ki? Lizbon ancak çok zenginlerin keyifle yaşayabileceği bir kent. Parası olmayansa zamanını ekmek parası kazanmaya harcamak zorunda. Benim çok param yok... Peki ya gece? Gece ne yapacağım? Bir kez daha mı sinema?.. Ne manzara!.. Günlerimi yapacak başka şeyim yokmuş gibi sinemada mı geçireceğim? Peki ya para? Yalnızım diye yemek yemeyi bırakıp kirayı ödemekten vazgeçemem ya. Özgürüm, buna kuşku yok, ama özgürlüğün tadını çıkartacak araçlara sahip değilsem özgürlük neye yarar ki? Böyle düşünmeye devam edersem, sonunda geri dönmelerini arzulamaya başlayacağım..."

Sinir içinde yatağında oturdu: "Bugünü öylesine beklemiştim ki... Eve gelene kadar bir güzel tadını çıkardım ama eve girer girmez aklıma aptalca düşünceler üşüştü. Kocalarından dayak yiyen ama yine de onlardan vazgeçemeyen kadınlara benzeyecek kadar değiştim mi? Bu nasıl bir aptallık? Bu nasıl bir saçmalık? Bu kadar yılı özgürlüğümü arzulayarak geçirdikten sonra, daha ilk günün sonunda onu engelleyenin peşinden koşma arzusu duymak komik değil mi? Sigarasından derin bir nefes çektikten sonra, "Bu alışkanlık elbette. Tütün de sağlığa zararlı ama sigarayı bırakmıyorum. Ama doktor 'Sigara seni öldürecek!' derse bırakabilirim. İnsan alışkanlıkları olan hayvandır. Bu kararsızlığım alışkanlığın sonucu. Henüz özgürlüğe alışamadım..." diye mırıldandı.

Vardığı sonuç onu sakinleştirdi ve yeniden yattı. İzmariti kül tablasına attı. İzmarit masanın mermerinde yuvarlanarak yere düştü. Kendine özgür olduğunu kanıtlamak için kalkıp onu yerden almadı. Sigara yavaşça yanarak döşemeyi yaktı.

Duman ağır ağır yükseldi ve koru külün altında kaldı. Emilio yorgam boğazına kadar çekti ve ışığı söndürdü. Ev daha da sessizleşti. "Alışkanlık... Özgürlüğe alışmak gerek. Aç kalmış birine bir anda çok yemek verilirse ölür. Alışmak önemlidir... Mideyi alıştırmak gerek..." Uyuyakaldı.

Sabah uyandığında geç olmuştu. Yavaşça gözlerini açtı ve aç olduğunu hissetti. Karısına seslenmek için ağzım açmak üzereyken gittiğini, yalnız olduğunu hatırladı. Bir sıçrayışta yataktan kalktı. Tüm evi çıplak ayak dolaştı. Kimse yoktu. İstediği gibi yalnızdı. Yatarken düşündüğü gibi özgürlüğün tadını nasıl çıkartacağını düşünmedi. Sadece özgür olduğunu düşündü. Güldü. Yüksek sesle güldü. Yıkandı, tıraş oldu, giyindi, çantasını aldı ve sokağa çıktı, bunların hepsini rüyadaymış gibi yaptı.

Aydınlık bir sabahtı, hava açık, güneş yakıcıydı. Çirkin binalar, yanından geçen çirkin insanlar. Binalar toprağa zincirliydi ve insanlar mahkûmlara benziyordu. Emilio bir kez daha güldü. Özgürdü. Cebinde parası olsa da olmasa da özgürdü. Önceden attığı adımları tekrarlamak ve görmüş olduğunu yeniden görmek dışında bir şey yapamayacak olsa bile özgürdü.

Gölgeden rahatsız olmuş gibi şapkasını geriye itti. Bakışlarında yeni bir parlayış ve yüreğinde şarkı söyleyen kuşla sokakta ilerledi.

34

Sonunda sırların açığa çıkacağı gün geldi. Amelia üşenmeden dil dökerek kardeşini Isaura'yla birlikte gömlekçi dükkânına gitmeye ikna etti. Güzel bir gündü, güneş ve açık hava ona iyi gelecekti, dışarıda ilkbahar neşeden çıldırmış gibi görünürken evde kalmak günahtı. Hatta ilkbahara övgüler yağdırırken coşkuya kapıldı. O kadar ısrar etti ki, kız kardeşiyle yeğeni onunla biraz dalga geçtiler. Böylesine ilham geldiğine göre onun da dışarı çıkmak isteyip istemediğini sordular. Akşam yemeğini hazırlamayı bahane ederek onları kapıya doğru itti. Birinin geri dönmesinden çekinerek pencereden gidişlerini izledi. Cándida çok unutkandı, illa bir şeyi arkasında bırakırdı.

Şimdi evde yalnızdı: Kız kardeşiyle yeğeni en az iki saat sonra döneceklerdi, Adriana onlardan da geç gelecekti. Sakladığı anahtarları alarak yeğenlerinin odasına girdi. Komodinin üç küçük çekmecesi vardı: ortadaki Adriana'nmdı.

Komodine yaklaşan Amelia'nın içinde utanç dalgası yükseldi. Ayıplanacak bir işe kalkıştığını biliyordu. Bu hareketi yeğenlerinin büyük dikkatle sakladıkları sırlarını açığa çıkaracak olsa da, nasıl olup da onları konuşmaya zorlayacak, gizlice çekmeceyi açtığını itiraf edecekti? Mahremiyetlerine saygısızlık ettiğini öğrendiklerinde bunun yinelenmesinden korkacaklar ve hepsi bu davranışı nedeniyle ondan nefret edecekti. Bu sırrı rastlantı eseri ya da daha saygıdeğer bir yoldan öğrenseydi ahlaki otoritesi de zedelenmemiş olacaktı, ama kopya anahtar kullanmak, onu engelleyecek insanları saf dışı bırakarak sahtekârlık

yapmak saygısızlığın daniskasıydı.

Amelia elinde anahtarı tutuyor, sırrı öğrenme arzusu ve yapacağı saygısızlığı vicdanına yedirememe duygusu arasında gidip geliyordu. Ayrıca kim ona bilmemenin daha iyi olacağı bir şey keşfetmeyeceğini garanti ediyordu ki? Isaura'nın keyfi yerindeydi, Adriana'nın neşesi sürüyordu, Cándida'nın her zamanki gibi kızlarına güveni tamdı, onun düşünceleri ne olursa olsun, dördünün yaşamı eski yoluna girmiş görünüyordu; sakin, huzurlu, uyumlu. Ya Adriana'nın sırlarına tecavüz etmek bu huzuru bozarsa? Sırları ortaya çıkarmak çaresiz bir durumda kalmaya yol açarsa? Hepsi ona sırt çevirmeyecek miydi? Yeğenlerin suçları büyük olsa bile, iyi niyetli olması herkesin sırrını kendine saklama hakkına saldırmasını bağışlatmayı başarabilecek miydi?

Tüm bu utançlar Amelia'ya daha önce de saldırmışlar ve defedilmişlerdi. Ama şimdi, çekmeceyi açması için küçücük bir hareket yeterliyken ölmek üzere olan canlının son ve umutsuz çırpınışlarıyla öncekinden de güçlü olarak geri döndüler. Açık elinin avucundaki anahtarlara baktı. Düşünürken bilinçsizce küçük anahtarın işine yaramayacağını fark etti. Kilidin deliği bu anahtar için fazlasıyla büyüktü. Utançlar kadının üstüne gelmeye devam ediyor, her biri diğerlerinden daha hızlı ve daha ikna edici olmaya uğraşıyor, ama ona ulaştıklarında her şeye karşın güçsüz düşüyor ve umutlarını yitiriyorlardı. Amelia orta boylu anahtarlardan birini alarak kilide soktu. Metalin çınlaması, anahtarın delikteki gıcırtısı utançların yok olmasına yetti. Anahtar işe yaramadı. Deneyecek bir anahtarı daha olduğunu unutmuş görünen Amelia ısrar etti. Tıkandığını görmek onu korkuttu. Başında ter damlaları oluştu. Anahtarı güçle, zorlayarak, mantıksız bir paniğin pençesinde geri çekti. Daha güçlü bir çekişle delikten çıkarmayı başardı. Ötekisiydi kesinlikle.

Gösterdiği çabadan sonra bitkin düşen Amelia yeğenlerinin yatağının kenarına oturmak zorunda kaldı. Bacakları titriyordu. Birkaç dakika sonra kalktı, biraz sakinleşmişti. Öbür anahtarı deliğe soktu. Yavaşça çevirdi. Kalbi hızla çarpmaya başladı, çarpıntısı öyle derinlerdeydi ki, başını döndürdü. Anahtar çalışıyordu, artık geri dönüş yoktu.

Çekmeceyi açınca ilk hissettiği ağır bir lavanta esanslı sabun kokusu oldu. İçindekileri dışarı çıkarmadan önce birbirlerine göre yerleşimlerini aklında tutmaya çalıştı. En üstte hemen tanıdığı monogram işli iki mendil vardı. Adriana'nın babasına, kız kardeşinin kocasına aitti. Sol tarafta lastik geçirilmiş eski fotoğraflar vardı. Sağ tarafta üzerinde çiçek montürleri olan siyah, anahtarsız bir kutu duruyordu. İçinde birkaç gerdanlık, iki taşı eksik ceket yakası iğnesi, portakal çiçeği dalı (tanıdıkları bir genç kızın düğün hatırası) ve bir-iki öteberi daha vardı. Dipte daha büyük, kilitli bir kutu duruyordu. Fotoğraflara aldırmadı: onu ilgilendirmeyecek kadar eskiydiler. Dikkatle, hiçbir şeyi yerinden kımıldatmamaya çalışarak kutuyu çıkardı. En küçük anahtarla açtı ve aradığını gördü: Günlük ve bir şey daha: parıltısı sönmüş yeşil kurdelesiyle bir mektup destesi. Düğümü çözmedi, bu mektupları biliyordu, 1941-42 yıllarından, Adriana'nın başarısız nişanlılığından kalma mektuplar; ilk ve tek nişanlılığı. Ayrılıktan on yıl sonra bu mektupları hâlâ saklamasını saçma buldu.

Amelia günlüğü kutusundan çıkartırken işte bunları düşündü. Dışı daha sıradan ve yavan olamazdı. Öğrencilerin kullandığı bildik okul defterlerindendi. Adriana defterin kapağındaki ad ve soyadı yazılması için ayrılmış satıra itaatkâr bir tavırla sadece adını ve soyadını değil, büyük harflerle GÜNLÜK diye de yazmıştı, bu hafif gotik havalı yazı aynı zamanda da çocuksu ve özenliydi. Tüm güzel yazı bilgisini işe koşan biri gibi, bu

yazıyı tasarlarken dilini ısırmış olmalıydı. İlk sayfa 10 Ocak 1950 tarihliydi; iki yıldan fazla olmuştu.

Amelia okumaya başladı ama hemen ilginç bir şey olmadığını anladı. Hepsi aynı dik ve köşeli harflerle yazılı onlarca sayfayı atlayarak yeğeninin yazdığı son güne geldi. İlk satırlarda bir şey bulduğunu sandı. Adriana bir erkekten söz ediyordu. Adını söylemiyor, *"o"* diye söz ediyordu. Amelia adamın yeğeninin iş arkadaşlarından biri olduğunu anladı ama kuşkulandığı ciddi suça değinir hiçbir şey bulamadı. Önceki sayfaları okudu. Kayıtsızlıktan yakınmalar, insanın kendisine layık olmayan birini sevebilmesi karşısında duyduğu şaşkınlık; hepsi gündelik ev yaşantısına ait küçük olaylar ve dinlenen müziği takdirle karışıktı ama kuşkularını doğrulayan hiçbir şey yoktu. Böylece Adriana'nın annesiyle teyzesinin 23 Mart tarihinde Campolide kuzinlerin evine yaptığı ziyareti yazdığı sayfalara vardı. Amelia dikkatle okudu: can sıkıcı gün... iş işlenen çarşaf... çirkin olduğunun itirafı... gurur... çirkin ve sevilmeyen Beethoven'la kıyas... "Aynı dönemde yaşasaydık onun ayaklarını öperdim ve bahse girerim ki hiçbir güzel kadın bunu yapmaz..." (Zavallı Adriana, Beethoven'ı sevecek, bir tanrıymış gibi onun ayaklarını öpecekmiş...) Isaura'nın kitabı... Isaura'nın memnun ve acılı yüzü... hazzın nedeni olan acı ya da acının nedeni olan haz... Amelia okudu ve tekrar okudu. Sırrın açıklamasının orada olduğuna ilişkin belli belirsiz bir önseziye sahipti. Artık ciddi bir hatanın varlığından kuşkulanmıyordu. Adriana bir adamı seviyordu kuşkusuz, ama adam onu sevmiyordu... "Ondan hoşlandığımı bile bilmiyorsa neden beni kıskandırmak istesin?" Adriana o gece kardeşine aşkından söz etmiş olsa bile, orada yazılı olanlardan fazlasını söylemiş olamazdı. Yazdıklarının açığa çıkmasından korkarak her şeyi günlüğüne yazmamış olsa bile, *onun* kendisini sevmediğini yazmazdı. Yazdıkları ne

kadar samimiyetsiz olursa olsun tüm gerçeği gizlemezdi. Günlük gerçeği gizlemek konusunda işe yaramazdı. Rahatlamak için günlük tutulurdu. Buradaki tek rahatlamaysa karşılık bulmayan, üstüne üstlük varlığı bile bilinmeyen bir aşkın acısıydı. O zaman soğukluğun, iki kız kardeşin ayrılığının nedeni neydi?

Amelia zamanda geriye giderek okumaya devam etti. Sürekli aynı yakınmalar, işin tekdüzeliği, yanlış bir hesabın öyküsü, müzik, müzik parçalarının adları, yaşlıların huysuzlukları, maaş artışı konusundaki *kendi* öfkesi... yeğeninin hakkında yazdıklarını okuyunca kızardı. "Amelia Teyze bugün her zamankinden de huysuz." Ama ardından gelenle duygulandı. "Teyzemi seviyorum. Annemi seviyorum. Isaura'yı seviyorum." Ve bir kez daha Beethoven, Beethoven'ın maskı, Adriana'nın tanrısı... her zaman var olan ama yararsız, hiçbir işe yaramayan *o*... geriye doğru çevrilen sayfalar: günler, haftalar, aylar. Yakınmalar yok oluyordu. Doğmakta olan ve kendinden kuşkulanan aşk vardı, *ondan* kuşkulanmak için henüz çok erkendi. *O* ortaya çıkmadan önceki sayfalardaysa, sadece yavanlıklar.

Dizlerinin üzerinde açık duran günlükle, Amelia kendini tatmin olmuş hissediyordu. Demek ki kötü bir şey yoktu. Gizli, dışa vurulamayan, yeşil bantlı mektup destesinin hatırlattığı gibi hayal kırıklığı yaratan bir aşk. Peki böyleyse, sır neredeydi? Isaura'nın gözyaşlarının ve Adriana'nın rol yapmasının nedeni neredeydi?

Tekrar 23 Mart'a gelene kadar günlüğün sayfalarını çevirdi: Isaura'nın kırmızı gözleri... sanki ağlamış gibi... sinirli... kitap... haz-acı mı, acı-haz mı?..

Açıklama burada mıydı? Defteri kutusuna kaldırdı. Kutuyu kilitledi. Çekmeceyi kilitledi. Oradan çıkacak bir şey yoktu. Adriana'nın sırları yoktu demek ki. Peki ama ortada bir sır vardı. Neredeydi?

Tüm yollar çıkmazdı. Kitap... Isaura'nın son okuduğu kitap hangisiydi acaba? Amelia'nın belleği de kapalı, tüm kapıları sürgülüydü. Sonra birden açıldılar ve yazar adları, roman isimleri ortaya çıkmaya başladı. Hiçbiri ilgilendiği kitap değildi. Belleğinin kapılarından biri kapalıydı, anahtarını bulamıyordu. Amelia her şeyi hatırladı. Radyo masasının üzerindeki paketli kitap. Isaura adını ve yazarının kim olduğunu söylemişti. Sonra (çok iyi hatırlıyordu) Honegger'in *Ölülerin Dansı*'nı dinlemişlerdi. Komşuların evinden duyulan müziği ve kardeşiyle tartışmasını da hatırlıyordu.

Ama... Belki de Adriana kitabın adını günlüğüne yazmıştı. Tekrar kutuyu açtı, o tarihi aradı ve buldu. Honegger ve *o* oradaydılar. Başka bir şey yoktu.

Yeniden çekmeceyi kapattı ve avucunun içindeki anahtarlara baktı. Utanç duyuyordu. Kendisi, evet, çok ciddi bir hata yapmıştı. Bilinmemesi gerekeni öğrenmişti: Adriana'nın hayal kırıklığına uğramış aşkı.

Odadan çıktı, mutfağa giderek *marquise*'in penceresini açtı. Güneş yüksekte ve parlaktı. Gök parlak, ırmak parlaktı. Uzakta, diğer kıyının tepeleri mesafe nedeniyle mavimsi görünüyorlardı. Boğazına bir hüzün bulutu tıkandı. Yaşam böyleydi, onun yaşamı, hüzünlü ve pırıltısız. Şimdi onun da saklayacak ve kimselere söylenmeyecek bir sırrı vardı. Anahtarları avucunda sıktı. Önünde biraz daha alçak binalar vardı. Birinin güneşle yıkanan çatısında iki kedi tembellik yapıyordu, sağlam ve kararlı hareketlerle anahtarları birer birer kedilere fırlattı.

Bu beklenmedik bombardıman kedilerin kaçışmasına neden oldu. Anahtarlar çatıda yuvarlanarak su oluğuna düştü. Bitmişti. İşte o anda Amelia bir ihtimal daha olduğunu düşündü. Isaura'nın çekmecesini açmak. Ama hayır: yararı olmazdı. Isaura'nın günlüğü yoktu ve olsa bile... Birden kendini yorgun

hissetti. Mutfağa gitti ve bir tabureye oturarak ağladı. Yenilmişti. Oynamış ve kaybetmişti. İyi ki de kaybetmişti. Öğrenememişti ve öğrenmek de istemiyordu. Kitabın adını hatırlasa bile, okumak için gidip kütüphaneden almayacaktı. Hatırlamamak için her şeyi yapacaktı ve belleğinin kilitli kapısı açılırsa, onu bulabildiği tüm anahtarlarla yeniden kilitleyecekti; uzaklara attığı kopya anahtarlar hariç... kopya anahtarlar... tecavüze uğrayan sırlar... bir daha asla. Aynı şeyi tekrarlayamayacak kadar utanıyordu.

Gözyaşlarını kuruladı ve kalktı. Akşam yemeğini hazırlaması gerekiyordu. Isaura ve annesi yakında dönerlerdi, yemeğin geciktiğini görürlerse şaşıracaklardı. İhtiyacı olan bir mutfak gerecini aramaya yemek odasına gitti. Radyonun üzerinde Ulusal Radyo'nun haftalık programı duruyordu. Bir süreden beri duymak için açtığı kulaklarla müzik dinlemediğini fark etti. Broşürü aldı, karıştırdı ve günün programını aradı. Haberler, konferanslar, müzik... Birden gözleri bir satıra takıldı, büyülenmişti sanki. Üç sözcüğü tekrar tekrar okudu. Sadece üç sözcük: bir dünya. Yavaşça programı elinden bıraktı. Gözleri uzamda kaybolmuş bir noktaya takılmışlardı. Sanki aydınlanma anını bekliyordu. Ve aydınlanma geldi.

Hızla önlüğünü çıkardı, ayakkabılarını buldu ve ceketini giydi. Kendi özel çekmecesini açtı, küçük bir mücevher, altın yaka iğnesini çıkardı, antikaydı, zambak biçimindeydi. Bir kâğıt parçasına "Çıkmak zorundayım. Akşam yemeğinizi yiyin. Korkmayın, önemli bir şey değil. Amelia" diye yazdı.

Geri döndüğünde gece olmak üzereydi, o kadar yorgundu ki ayaklarını sürüyordu, elindeki paketi odasına götürdü. Evden çıkmasının nedenini söylemedi.

"Ama çok yorgun döndün..." dedi Cándida.

"Evet, öyle."

"Bir yenilik mi var?"

"Şimdilik bu bir sır."

Bir iskemleye oturdu ve gülümseyerek kız kardeşine baktı. Gülümseyerek Adriana ve Isaura'ya baktı. Bakışları o kadar şefkatli, gülümsemesi o kadar sevgi doluydu ki yeğenleri duygulandılar. Sorularını yinelediler ama o sessiz kalarak gözlerinde aynı bakış ve yüzünde aynı gülümsemeyle başını yanıt vermem anlamında iki yana salladı.

Akşam yemeğini yediler. Oturma saati gelmişti. Ufak tefek işler, uzun dakikalar. Bir köşedeki tahtakurdu işbaşındaydı. Radyo sessizdi.

Saat ona doğru Amelia kalktı.

"Yatacak mısın?" diye sordu kardeşi.

Amelia yanıt vermeden radyoyu açtı. Ev seslerle doldu. Bitmez bir fırtına gibi doğan ve akıp giden org sesleri. Cándida ve kızlar şaşkınlıkla başlarını kaldırdılar. Amelia'nın yüz ifadesindeki bir şey akıllarını karıştırdı. Aynı gülümseme. Aynı bakışlar. Sonra, barok sesiyle son sözlerini dile getiren org tıpkı yerle bir olan bir katedral gibi sustu. Sessizlik saniyeleri. Sunucu sonraki parçayı duyurdu.

"*Dokuzuncu!* Ne iyi teyze!" diye sevinen Adriana küçük bir kız çocuğu gibi alkışladı.

Hepsi iskemlelerine güzelce yerleştiler. Amelia salondan çıktı ve ilk notalar duyulmaya başlar başlamaz geri döndü. Elindeki paketi masaya koydu. Kız kardeşi soran gözlerle baktı. Amelia duvarı süsleyen resimlerden birini indirdi. Sonra, sanki bir ritüeli gerçekleştirirmişçesine getirdiği paketi açtı. Biraz unutulan müzik devam ediyordu. Paket kâğıdının sesi rahatsız etti. Bir hareket daha ve kâğıt yere düştü, Beethoven'ın maskı ortaya çıktı. Bir sahnenin finaliydi denilebilir. Amelia maskı duvara asarken Adriana'ya baktı ve açıkladı:

"Bir süreden beri bu maskı ne kadar çok istediğini söyleyip duruyorsun... İşte sürpriz buydu."

"Canım teyzem!"

"Ama... Ama para?" diye sordu Cándida.

"Bunun önemi yok," yanıtını verdi kardeşi, "...bu benim sırrım."

Bu söz üzerine Adriana ve Isaura kaçamak bakışlarla teyzelerine baktılar. Kadının gözlerinde artık kuşku yoktu. Sadece engin bir şefkat vardı, Amelia Teyze sık sık ağlayabilen biri olsaydı, gözyaşlarına benzeyen bir şeyin ardından görünen şefkat...

35

"Abel gecikti. Yemek yemek ister misin?"

"Hayır. Biraz daha bekleyelim."

Mariana içini çekti:

"Belki de gelmez. İki kişi bir kişiyi bekliyor..."

"Gelmeyecek olsa haber verirdi. Ama beklemek istemiyorsan sen ye. Ben aç değilim."

"Ben de değilim..."

Kapının açıldığını duyunca ikisi de yerlerinden sıçradılar. Abel görününce Silvestre, "Nasıl gitti?" diye sordu.

"Hiç."

"Hiçbir şey olmadı mı?"

Genç adam bir tabure çekerek oturdu:

"İşyerine gittim. Hademeye bir müşteri olduğumu ve firmanın sahibi Bay Morais ile konuşmak istediğimi söyledim. Beni bir salona aldı ve bir süre sonra adam geldi. Kim olduğumu söyler söylemez bir zil çaldı ve hademe ortaya çıkınca beni kapıya kadar geçirmesini istedi. Ne kadar konuşmaya, kendimi açıklamaya çalışırsam çalışayım tüm yaptığı bana sırtını dönerek çıkmak oldu. Koridorda ikinci katta oturan kızla karşılaştım. Bana küçümseyerek baktı. Sonuçta beni sokağa attılar."

Silvestre yumruğunu masaya vurarak, "Aşağılık herif!" dedi.

"Evine telefon ettiğim zaman o da bana aynı şeyi söyledi. Aşağılık herifin biri olduğumu söyledi ve telefonu yüzüme kapattı."

"Peki şimdi ne olacak?" diye sordu Mariana.

"Şimdi mi? Herif ihtiyar olmasa iki tane çakacağım. Ama bu durumda bunu bile yapamam."

Silvestre yerinden kalktı ve hızlı adımlarla mutfağa gitti.

"Bu hayat... Bu hayat aşağılık. Saçmalık. Başka bir şey değil! Peki başka çare yok mu?"

"Korkarım ki yok. Yapmam gerekeni yapacağım."

Silvestre aniden durdu:

"Ne yapmanız gerekiyormuş? Anlamadım..."

"Çok basit. Burada kalamam. Tüm komşular ne olduğunu biliyor. Burada kalmam yüzsüzlüğün daniskası olur. Ayrıca komşuların dedikodularını bilerek burada kalmaya devam edersem o da kendini iyi hissetmeyecektir."

"Ne? Gitmek mi istiyorsunuz?"

Abel gülümsedi. Biraz yorgun bir gülümsemeydi:

"Gitmek mi istiyorum? Hayır. İstemiyorum. Ama gitmek zorundayım. Bir oda buldum bile. Yarın taşınacağım... Bana öyle bakmayın lütfen..."

Mariana ağlıyordu. Silvestre delikanlıya doğru ilerledi, ellerini omuzlarına koydu, konuşmak istiyordu ama yapamıyordu.

"Hadi... Hadi..." dedi genç adam.

Silvestre kendini zorlayarak gülümsedi: "Kadın olsaydım ben de ağlardım. Ama değilim... Değilim..."

Abel'in yüzünü görmesini istemiyormuş gibi birden duvara döndü. Genç adam yerinden kalktı ve onu kendine çevirdi.

"Peki ya bu ne? Hepimiz ağlayacak mıyız? Bu utanç verici olur."

"Gitmeniz beni o kadar çok üzüyor ki..." diye hıçkırdı Mariana. "Birbirimize o kadar alıştık ki. Ailenin üyesi gibisiniz..."

Abel sözlerini dinlerken duygulanmıştı. Önce birine sonra da ötekine baktı ve sakince, "Samimi olalım. Sizce kalmalı mıyım?" dedi.

Silvestre bir saniye bocaladıktan sonra yanıt verdi: "Hayır."

"Silvestre!" diye atıldı kadın. "Neden evet demiyorsun ki! Belki de kalır!"

"Saçmalama. Abel haklı. Bize çok pahalıya patlar. Ne yapabiliriz ki..."

Mariana gözlerini kuruladı ve gürültüyle sümkürdü. Gülümsemeye çalışarak

"Ama arada bir ziyaretimize geleceksiniz değil mi Bay Abel?" diye sordu.

"Bir konuda söz verirseniz..."

"Neymiş? Her şeye söz veririm."

"Artık şu Bay Abel'i bırakın da bana Abel deyin. Baysız maysız. Anlaştık mı?"

"Anlaştık!"

Oturdular. Aynı anda hem mutlu hem de hüzünlüydüler. Birbirlerini sevdikleri için mutlu, ayrıldıkları için hüzünlü. Birlikte yiyecekleri son yemekti. Daha sonra, her şey yatışınca başka yemekler de olabilirdi kuşkusuz ve Abel geri dönebilirdi ama farklı olacaklardı. Aynı çatının altında yaşayan, ekmek ve şarap gibi hüzünleri ve sevinçleri paylaşan üç kişi olmayacaklardı. Bunun tek telafisi sevgiydi, akrabalığın zorunlu sevgisi, çoğunluk uygun olanın dayatması değil doğaçlama, kendi kendisinden beslenen sevgiydi.

Yemeği bitirince, Mariana bulaşığı yıkarken Abel, Silvestre'nin yardımıyla eşyalarını toplamaya başladı. İşleri çabuk bitti. Genç adam içini çekerek kendini yatağa attı.

"Üzgün müsünüz?" diye sordu Silvestre.

"Nedensiz değil. Farkında olduğumuz kötülüklerimiz yetmezmiş gibi... görüyor musunuz, sadece var olmak bile kötülük olabiliyor."

"Ya da iyilik."

"Bu vakada öyle olmadı. Belki evinize yaşamaya gelmeseydim bunlar olmayacaktı."

"Belki... Ama mektubu yazan kişi onu yazmaya karar verdiyse, yalan ihbarda bulunmanın bir yolunu illa ki bulurdu. Siz kötülük yapabilmesi için çok iyi bir bahane oluşturdunuz, başka biri de aynı işi görürdü."

"Haklısınız. Ama benim başıma geldi."

"Üstelik de sizin kadar dikkatli birinin, tüm vantuzları kesen birinin..."

"Dalga geçmeyin!"

"Dalga geçmiyorum. Kolları kesmek yetmez. Yarın gideceksiniz, ortadan yok olacaksınız. Vantuzu keseceksiniz. Ama o vantuz burada, ikimizin dostluğunda ve Bayan Lidia'nın yaşamının değişmesinde varlığını sürdürecek."

"Tam da bunu söylüyordum. Sadece var olmak bile kötülük olabilir."

"Benim açımdan iyilikti. Sizi tanıdım ve dost olduk."

"Peki bundan ne kazandınız?"

"Dostluk. Az mı?"

"Hayır, kesinlikle değil..."

Silvestre yanıt vermedi. İskemleyi yatağın yanına çekti ve oturdu. Ceketinin cebinden tütün kutusunu ve kâğıdını çıkartarak bir sigara sardı. Yükselen duman bulutunun ardından Abel'e bakarak yargılayıcı bir sesle:

"Sizin sorununuz Abel, sevmemek," dedi.

"Sizin dostunuzum ve dostluk da bir sevgi biçimidir."

"Katılıyorum."

Silvestre'nin genç adama bakmaya devam ettiği bir sessizlik daha oldu.

Abel, "Ne düşünüyorsunuz?" diye sordu.

"Eski tartışmalarımızı."

"Ne alakası olduğunu göremiyo..."

"Her şey alakalı hem de... Sorununuzun sevememek olduğunu söylediğimde bir kadına duyulan aşktan söz ettiğimi varsaydınız, değil mi?"

"Öyle düşündüm. Çoklarından hoşlandım elbet ama hiçbirini sevmedim. Kurudum."

Silvestre gülümsedi:

"Yirmi sekiz yaşında mı? Bırakın da güleyim. Benim yaşıma gelmeyi bekleyin."

"Öyle olsun. O zaman bir kadına duyulan sevgiden söz etmediniz."

"Hayır."

"Ne peki?"

"Başka türlü bir sevgi. Hiç sokağa çıkıp da çevrenizdekileri kucaklamak gelmedi mi içinizden?"

"Sizinle dalga geçmeye niyetim olsa, içimden sadece kadınları kucaklamak geldiğini söylerdim, üstelik de hepsini değil... ama durun... kızmayın. Hiç öyle bir şey hissetmedim. Şerefim üzerine yenim ederim."

"İşte benim sözünü ettiğim sevgi bu."

Abel dirseklerinin üzerinde doğrularak merakla kundura tamircisine baktı:

"Sizden iyi havari olurdu. Biliyor muydunuz?"

"Tanrıya inanmıyorum, varmak istediğiniz yer orasıysa... Belki de omurgasızın biri olduğumu düşünüyorsunuz."

Genç adam karşı çıktı, "Kesinlikle öyle değil."

"Belki de bunun yaşlılığın etkisi olduğunu düşünüyorsunuz. Öyleyse demek ki her zaman ihtiyardım. Her zaman böyle düşündüm ve hissettim. Bugün inandığım bir şey varsa sevgidir. Bu sevgidir."

"Bunun söylendiğini duymak çok güzel. Ama bu bir ütopya.

Üstelik de çelişkili. Biraz önce yaşamın aşağılık, saçmalık olduğunu söylemediniz mi?"

"Söylediklerimin arkasındayım. Yaşam aşağılık ve saçmalık çünkü öyle olmasını isteyenler çoktu. Onların da selefleri vardı ve olacak."

Abel yatağa oturdu. Sohbet ilgisini çekmeye başlamıştı.

"Onları da kucaklar mıydınız?"

"Omurgasızlığı bu noktaya vardırmam. İnsanlar arasındaki sevgisizliğin sorumlularını nasıl sevebilirim ki?"

Cümlesi o kadar anlam yüklüydü ki, Abel'e bir sözü hatırlattı:

"Pas de liberté pour les ennemis de la liberté..."[1]

"Anlamadım. Fransızcaya benziyor ama anlamadım."

"Fransız Devrimi'nin önderlerinden biri olan Saint-Just'ün cümlesi. Üç aşağı beş yukarı özgürlüğün düşmanlarına özgürlük olamayacağını söylüyor. Bizim konuşmamıza uyarlarsak, sevginin düşmanlarından nefret etmeliyiz diyebiliriz."

"Haklıymış, kimdi?.."

"Saint-Just."

"O işte. Aynı fikirde değil misiniz?"

"Onun cümlesiyle mi, gerisiyle mi?"

"Her ikisiyle de."

Abel düşüncelerine odaklanmış gibi göründü, sonra yanıt verdi:

"Saint-Just'ün cümlesiyle hemfikirim. Ama gerisine gelince... öyle bir sevgiyle sevebilen kimseyle karşılaşmadım. Üstelik de çok insan tanıdım. Pek öylesine rastlamadım. Belki sizin kişiliğiniz istisnadır. Bana söylediklerinizden nedeniyle değil, yaşamınız ve hakkınızda bildiklerim nedeniyle. Sizin öyle seve-

1 Fr. "Özgürlük düşmanlarına özgürlük yok!" (yay.n.)

bileceğinizi anlıyorum, ben yapamam. Çok dayak yedim, çok ıstırap çektim. Tokadı yiyip de öteki yanağını uzatan biri gibi davranamam..."

Silvestre aceleyle genç adamın sözünü kesti:

"Ben de öyle davranamam. Bana vurmaya yeltenenin elini keserim."

"Herkes böyle davransa dünyada iki eli olan insan kalmazdı. Vuracak kişi, henüz vurmadıysa bile bir gün vuracaktır. Bu fırsat meselesi."

"Bu düşünce biçimine 'kötümserlik' adı verilir ve bu şekilde düşünenler insanların arasında sevgi olmasını istemeyenlere yardım etmiş olurlar."

"Sizi incitiyorsam özür dilerim ama bunların hepsi ütopya. Yaşam her saatte ve her yerde vahşi hayvanların mücadelesidir. 'Kendini kurtarabilen kurtarsın'dan başka bir şey değildir. Sevgi zayıfların söylemi, nefret güçlülerin ruhudur. Rakiplere, mücadelecilere, aynı ekmek ya da toprak parçasına, aynı petrol kuyusuna talip olanlara duyulan nefret. Sevgi sadece alay etmeye ya da güçlülerin zayıflardan faydalanmalarına yarar. Zayıfların varlığı dinlenme ve eğlence sağladığı için iyidir, kaçış vanası görevini görür."

Silvestre kıyaslamayı anlamamış gibiydi. Ciddiyetle Abel'e bakıyordu. Sonra birden gülümseyerek, "Peki siz güçlülerin çetesinden misiniz, yoksa zayıf mısınız?" diye sordu.

Genç adam yanlış bir adım atarken yakalandığını hissetti:

"Ben mi? Bu soru anlamsız..."

"O zaman size yardım edeyim. Güçlülerin çetesindenseniz, neden onlar gibi davranmıyorsunuz? Zayıflardansanız, neden benim gibi yapmıyorsunuz?"

"Öyle zafer kazanmış gibi gülümsemeyin. Bu sorunuz anlamsız, tekrar ediyorum."

"Yanıt verin."

"Ne yanıt vereceğimi bilmiyorum. Belki arada kalmış bir tür daha vardır. Bir uçta güçlüler, diğer uçta zayıflar ve arada da ben ve..."

Silvestre gülümsemeyi bıraktı. Dik dik genç adama baktı ve onun söylediklerini parmaklarıyla birer birer saymaya başladı:

"O zaman size ben söyleyeyim: Ne istediğinizi bilmiyorsunuz, nereye gittiğinizi bilmiyorsunuz ve neye sahip olduğunuzu bilmiyorsunuz."

"Özetle: Hiçbir şey bilmiyorum."

"Şakaya vurmayın. Size söylediğim çok önemlidir. Bir süre önce size kendi kendinize... şeyi keşfetmenizi..."

"Yararlılık, biliyorum," diye sabırsızlıkla adamın sözünü kesti Abel.

"Size bunu söylediğim zaman bu kadar erken ayrılacağınızdan haberim yoktu. Ayrıca size öğüt veremeyeceğimi de söyledim. Hepsini tekrar ediyorum. Ama yarın gidiyorsunuz, belki birbirimizi hiç görmeyeceğiz... Size öğüt veremesem de, en azından sevgisiz yaşamın, biraz önce tanımladığınız gibi bir yaşamın çok boktan olduğunu, körlük olduğunu söyleyebilirim."

Abel birden yerinden kalktı:

"Evet öyle bayım. Peki ne yapacağız?"

"Onu dönüştüreceğiz!" diyerek Silvestre de yerinden kalktı.

"Nasıl? Birbirimizi severek mi?"

Abel'in gülümsemesi Silvestre'nin ciddi ifadesi karşısında söndü.

"Evet ama sağlam ve etken, nefreti yenen bir sevgiyle."

"Ama insan..."

"Dinleyin, Abel: İnsanlardan söz edildiğini duyduğunuz zaman insanları hatırlayın. İnsan, Büyük "İ" ile, bazen gazetelerde de gördüğüm gibi bir yaratıcı, tüm kötülüklerin üzerini

örtmeye yarayan bir yalan. Herkes İnsan'ı kurtarmaya hevesli, ama kimse insanlar konusunda bir şeyler öğrenmeye niyetli değil."

Abel huzursuzluğunu gösteren bir hareketle omuz silkti. Silvestre'nin son sözlerinin doğruluğunu kabul ediyordu, bunu kendisi de birçok kez düşünmüştü, ama onun gibi inançlı değildi.

"Peki bizler ne yapabiliriz? Ben? Siz?" diye sordu.

"İnsanlarla yaşıyoruz, onlara yardım edebiliriz."

"Peki siz onlara yardım etmek için ne yapıyorsunuz?"

"Ayakkabılarını tamir ediyorum, artık başka bir şey yapamam. Ama siz gençsiniz, akıllısınız, omuzlarınızın arasında bir kafa taşıyorsunuz... Gözlerinizi açın ve bakın, bunu yaptıktan sonra hâlâ anlamadıysanız, evinize kapanın ve dünya başınıza yıkılana kadar dışarı çıkmayın."

Silvestre sesini yükseltmişti. Duygularını pek bastıramadığı için dudakları titriyordu. İki adam karşı karşıya, gözlerini birbirlerine dikmiş duruyorlardı. Aralarındaki anlayış sanki sıvılaşmıştı, tüm sözcüklerden daha ikna edici olan düşüncelerin sessizliği akıyordu. Abel zorlama bir gülümsemeyle, "Bu söylediğinizin biraz yıkıcı olduğu konusunda bana hak vermelisiniz..." dedi.

"Öyle mi düşünüyorsunuz? Bence değil. Bu yıkıcıysa, o zaman her şey yıkıcı, hatta soluk almak bile. Böyle hissediyorum ve böyle düşünüyorum, tıpkı nefes alır gibi, aynı doğallıkla, aynı ihtiyaçla. İnsanlar birbirlerinden nefret ediyorlarsa yapacak bir şey yok. Hepimiz nefretlerin kurbanıyız. Hepimiz istemediğimiz ve sorumlusu olmadığımız savaşlarda öleceğiz. Gözlerimizi bağlayacaklar ve sözcüklerle içimizi nefretle dolduracaklar. Ne için? Yeni bir savaşın tohumlarını atmak için, yeni nefretler yaratmak için, yeni bayraklar, yeni sözcükler için.

Bunun için mi yaşıyoruz? Çocuklar doğurup savaşlara göndermek için mi? Kentler kurup yerle bir etmek için mi? Barışı arzulayıp savaşmak için mi?"

"Sevgi bunların hepsini çözecek mi?" diye sordu Abel hüzünle gülümseyerek, sesinin tonunda biraz da alay seziliyordu.

"Bilmiyorum. Denemediğimiz bir bu kaldı..."

"Zamanında varacak mıyız peki?"

"Belki. Istırap çekenler bunun gerçek olduğuna ikna olurlarsa belki zamanında varabiliriz..." Ruhuna bir kaygı dolmuş gibi birden sustu: "Ama unutmayın Abel, sağlam ve etkin bir sevgiyle sevmek. Etkinliği sağlamlığı unutturmasın, etkinlik insanların birbirlerinden nefret etmesini isteyenlerin yaptığı gibi kötülükler yapmanıza neden olmasın. Etkin, evet, ama sağlam. Her şeyden önce sağlam."

Aşırı baskı nedeniyle çatlayan bir duvar gibi heyecan yatıştı. Silvestre gülümsedi:

"Kundura tamircisi konuştu. Biri beni duysa, 'Bir kundura tamircisi için fazla iyi konuşuyor. Kılık değiştirmiş bir doktor olmasın sakın?' derdi."

Bu kez de Abel gülümseyerek, "Kılık değiştirmiş bir doktor musunuz?" diye sordu.

"Hayır, sadece düşünen bir insanım."

Abel yatak odasında birkaç adım attı, sessizdi. Kitaplarını doldurduğu valize oturarak kundura tamircisine baktı. Silvestre gevşek tütününü karıştırırken şaşkın görünüyordu.

"Düşünen bir insan..." diye mırıldandı genç adam.

Kundura tamircisi soran gözlerle baktı.

"Hepimiz düşünürüz," diye devam etti Abel. "Ama çoğunlukla kötü düşünürüz. Ya da düşündüğümüzle yaptığımız arasında uçurum vardır... Ya da yapmış olduğumuz..."

"Nereye varmak istediğinizi anlamıyorum," dedi Silvestre.

"Kolay. Bana yaşamınızı anlattığınız zaman kendi yararsızlığımı açıkça gördüm ve bu nedenle acı çektim. Şu anda biraz telafi edildiğimi hissediyorum. Neticede benim sevgili dostum da benim kadar, hatta daha da işe yaramaz. Aslında siz de benden daha yararlı değilsiniz..."

"Sanırım beni anlamadınız Abel."

"Sizi anladım, evet. Düşündükleriniz sadece başkalarından daha iyi olduğunuza ikna olmanıza hizmet ediyor."

"Kimseden daha üstün olduğumu düşünmüyorum."

"Düşünüyorsunuz, düşündüğünüzden eminim."

"Bu konuda söz veririm."

"Olabilir. İnanıyorum da. Önemli olan eylemler gerçekleştirirken böyle düşünmüyor olmanızdı. Bugün yaşınız ve koşullar sizi sessizliğe mahkûm ediyor, siz de bu neredeyse meleksi sevgiyle kendinizi kandırmaya çalışıyorsunuz. Ah, eylemlerin yerine sözleri geçirmek zorunda kalan adam! Sonunda sadece kendi sesini duymaya başlar. Sizin ağzınızdan çıkan 'eylem' sözcüğü, sevgili dostum, aslında bir anı, boş bir söz..."

"Biraz daha devam ederseniz samimi olmadığımı söyleyeceksiniz."

"Kesinlikle öyle değil. Ama yaşamla temasınızı kaybetmişsiniz, kökleriniz kalmamış, bir savaşta olduğunuzu zannediyorsunuz ama elinizdeki bir kılıcın gölgesinden ibaret ve çevrenizde de gölgelerden başka bir şey yok."

"Ne zamandan beri hakkımda böyle düşünüyorsunuz?"

"Beş dakikadan beri. Yaşadıklarınızdan sonra, aşka düşmüşsünüz!"

Silvestre yanıt vermedi. Titreyen elleriyle bir sigara sararak yaktı. Duman gözlerine ulaşınca gözlerini kırpıştırdı ve bekledi.

"Bana kötümser dediniz," diye devam etti Abel, "ve beni

kötümserliğimle insanların birbirini sevmemesini isteyenlere hizmet etmekle suçladınız. Haksız değilsiniz. Ama sizin bu edilgen davranışınız da onlara yarıyor, onlar da her zaman sevginin dilini kullanırlar. Sizinkilerle onlarınkiler aynı sözcükler, sadece farklı amaçları ifade ediyor ya da gizliyorlar. Artık somut bir amacınızın olduğunu sanmıyorum. İnsanları sevin demekle yetiniyorsunuz ve bu size yetiyor, ama geçmişinizin böyle basit bir söylemden fazlasını gerektirdiğini biliyorsunuz. Bu cümle, milyonlarca kişi tarafından dile getirilmiş olsa da, o milyonlarca kişi bu cümleyle karşısındakini duygulandırmaktan başka bir şey elde etmiyorsa, söyleyin lütfen nasıl bir işe yaramasını sağlayabilirler ki?"

"Söylediklerinizi pek anlamıyorum. Size sağlam ve etkin bir sevgi demedim mi?"

"Bir cümle daha. Etkinliği nerede peki? Sizin gibi düşünenlerin ve ihtiyarlığı edilgenliğin bahanesi yapmayanların etkinliği nerede? Kim onlar?"

"Sizin bana öğüt verme sıranız geldi demek."

"Öyle bir niyetim yok. Öğütler bir işe yaramaz demediniz mi? Benim için gerçek şudur: Sözünü ettiğiniz büyük ideali ya da büyük umudu sevgiyle somutlaştırmaya çalışmak laftan ibaret kalacaktır."

Silvestre odanın bir köşesine gitti ve oradan aniden, "Ne yapacaksınız?" diye sordu.

Genç adam hemen yanıt vermedi. Silvestre'nin sözcüklerini izleyen sessizlikte nereden geldiği belli olmayan çok sesli bir şarkı duyuluyordu.

"Bilmiyorum," dedi Abel. "Neticede ben işe yaramazın biriyim. Suçlamanızı kabul ediyorum, ama bu dünyevi yararsızlığı sizin davranışınızın sözde yararına tercih ediyorum."

"Rolleri değiştirdik. Şimdi siz beni eleştiriyorsunuz."

"Eleştirmiyorum. Sevgi konusunda söylediklerinizçok hoş, ama benim işime yaramazlar."

"Unutmayın ki aramızda kırk yaş fark var... anlamam mümkün değil..."

"Kırk yıl önceki Silvestre de şimdiki Silvestre'yi anlamazdı sevgili dostum."

"Böyle düşünmeme yaşımın mı neden olduğunu söylüyorsunuz?"

"Belki de," diyerek gülümsedi Abel. "Yaş önemlidir, beraberinde deneyimi getirir, evet, ama yorgunluğu da getirir."

"Sizi duyan da bugüne kadar keyfinize göre yaşamaktan başka bir şey yapmadığınıza inanmaz..."

"Öyle ama neden beni kınıyorsunuz ki? Belki benim öğrenme dönemim daha yavaş olmak zorunda, belki gerçek bir erkeğe dönüşmeden önce daha fazla yara almam gerek... Bugün sizin yararsız diye adlandırdıklarınızdan biriyim ve susuyorum çünkü öyleyim, ama hep öyle olmayacağım..."

"Ne yapmayı düşünüyorsunuz Abel?"

Genç adam yavaşça yerinden kalktı ve Silvestre'ye doğru gitti, iki adım kala yanıt verdi:

"Çok basit bir şey: yaşamak. Evinizden çıkarken girdiğimden daha fazla güveniyorum kendime. Çizdiğim yolda işime yarayacak bir şeyler öğrendiğim için değil, beni kendi yolumu bulmanın gerekliliği üzerinde düşünmeye sevk ettiği için. Bu zaman meselesi."

"Sizin yolunuz her zaman kötümserlik olacaktır."

"Bundan eminim. Ama bu kötümserliğin beni sevgi gibi kolaycı ve yoldan çıkmış yanılsamalardan uzak tutmasını diliyorum."

Silvestre onu omuzlarından tutarak sarstı:

"Abel! Sevgi üzerine inşa edilmeyen her şey nefret doğuracaktır!"

"Haklısınız, dostum. Ama belki de uzun bir süre daha böyle olması gereklidir... Sevgi üzerine bir şeyler inşa edebilmenin mümkün olacağı gün henüz gelmedi..."

"Ölmek, varolmuş olmak ve artık olmamaktır," derdi José Saramago. O öldü, artık yok, ama *Çatıdaki Pencere* Portekiz'de ve Brezilya'da, anadilinin vatanlarında basılır basılmaz insanlar yeni kitabı elden ele dolaştırdılar ve yepyeni bir heyecanla okuduklarını belirterek şaşkınlıklarını dile getirdiler. Saramago bir kitap daha yayımlamıştı, duyarlılıklarımıza nüfuz eden, hayret ve hayranlıkla kalakalmamıza neden olan taze ve aydınlık bir kitap; ve anladık, sonunda anladık ki bu artık kesinlikle varolmayan ama paylaşmaya devam etmek isteyen yazarın ardında bıraktığı bir armağandır. Bıktırana kadar şu cümle yinelendi: Bu kitap bir mücevher, Saramago nasıl oluyordu da o yaşında bu bilgeliğe sahip olabiliyordu, insanları böylesine incelikle, kusursuzca ve anlatıyı uzatmadan betimleyebiliyordu? Nasıl oluyordu da sıradan ve önemsiz ama bir o kadar da evrensel durumları dile getirebilecek, bu kadar dingin bir şiddetle köhne değer yargılarına karşı gelecek kapasiteye sahip olabiliyordu?"

Pilar del Rio

Çatıdaki Pencere, José Saramago'nun yazarlığının erken döneminde yazdığı, ama ölümünden sonra yayımlanan romanı. Eşi Pilar del Rio'nun dediği gibi, *Çatıdaki Pencere* Saramago'ya giriş kapısıdır ve her okur için bir keşif olacaktır. Sanki mükemmel bir halka tamamlanıyormuş gibi. Sanki ölüm yokmuş gibi.

KIRMIZIKEDİ

www.kirmizikedikitap.com

605-5340-62-9

₺25 9 786055 340629